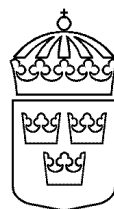

Riksdagens protokoll 1998/99:71

Torsdagen den 18 mars

Protokoll
1998/99:71

Kl. 12.00 – 17.53
19.00 – 23.08

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 mars.

2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarernas ledamöter:

Samordning av de sociala trygghetssystemen *KOM (98) 779*

Förbränning av icke-farligt avfall *KOM (98) 558*

Det finansiella instrumentet för miljön *KOM (98) 720*

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Förslag

1998/99:NR1 till utrikesutskottet

Motioner

1998/99:K19 till konstitutionsutskottet

1998/99:Sf2 och Sf3 till socialförsäkringsutskottet

1998/99:Fi8 till finansutskottet

4 § Beslut om utskottsberäkningen som slutdebatterats den 17 mars

FiU17 Offentlig upphandling

Mom. 1 (Riksdagens revisorers förslag om offentlig upphandling)

1. utskottet
2. res. 1 (kd, m, c, fp)

Votering:

166 för utskottet

132 för res. 1

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 14 mp

För res. 1: 69 m, 35 kd, 16 c, 12 fp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 7 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 2 (verksamhet i offentlig egenregi och obligatorisk upphandling)

1. utskottet
2. res. 2 (m)

Votering:

229 för utskottet

69 för res. 2

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 35 kd, 16 c, 12 fp, 14 mp

För res. 2: 69 m

Avstod: 1 m

Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 7 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 3

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SkU11 Allmänna motioner om företags- och kapitalbeskattning

Mom. 1 (skattenivå i företaget, resultatutjämning)

1. utskottet
2. res. 1 (m)

Votering:

230 för utskottet

69 för res. 1

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 36 kd, 16 c, 12 fp, 14 mp

För res. 1: 69 m

Frånvarande: 16 s, 13 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 2 (ägarbeskattning, m.m.)

1. utskottet
2. res. 2 (kd, m, c, fp)

Votering:

166 för utskottet

132 för res. 2

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 14 mp

För res. 2: 69 m, 35 kd, 16 c, 12 fp

Frånvarande: 16 s, 13 m, 6 v, 7 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 7 (representationsavdrag för måltider)

1. utskottet
2. res. 7 (kd, mp)

Votering:

188 för utskottet

54 för res. 7

57 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 113 s, 15 m, 33 v, 16 c, 11 fp

För res. 7: 1 s, 2 v, 36 kd, 1 fp, 14 mp

Avstod: 1 s, 54 m, 2 v

Frånvarande: 16 s, 13 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Helena Bargholtz (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 10 (yrkesfiskare)

1. utskottet
2. res. 9 (kd, m, c, fp)

Votering:

166 för utskottet

132 för res. 9

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 37 v, 1 c, 14 mp

För res. 9: 69 m, 36 kd, 15 c, 12 fp

Frånvarande: 17 s, 13 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 11 (förmögenhetsskatt)

1. utskottet

2. res. 11 (v)

Votering:

134 för utskottet

40 för res. 11

125 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 2 m, 1 kd, 1 c, 1 fp, 14 mp

För res. 11: 37 v, 2 kd, 1 c

Avstod: 67 m, 33 kd, 14 c, 11 fp

Frånvarande: 16 s, 13 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Ulf Nilsson (fp) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Magnus Jacobsson och Gunilla Tjernberg (båda kd) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU11 Insolvensrättsliga frågor

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU12 Historiska arrenden

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU13 Homosexuella och barn

Kammaren biföll utskottets hemställan.

AU7 Vissa frågor rörande arbetslöshetsförsäkringen

Mom. 1 (allmän inriktning och bortre parentes m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd, fp)

3. res. 2 (v)

4. res. 3 (c)

Förberedande votering 1:

36 för res. 2

16 för res. 3

247 avstod

50 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

117 för res. 1

37 för res. 2

146 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
166 för utskottet
118 för res. 1
16 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 115 s, 37 v, 14 mp
För res. 1: 69 m, 36 kd, 1 c, 12 fp
Avstod: 1 m, 15 c
Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 2 (avstängningsregler)

1. utskottet
2. res. 4 (mp)
Votering:
284 för utskottet
14 för res. 4
1 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 115 s, 69 m, 37 v, 36 kd, 16 c, 11 fp
För res. 4: 14 mp
Avstod: 1 m
Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 5 (arbetsvillkor)

Utskottets hemställan med godkännande av
1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 7 (m)
Votering:
195 för utskottet
71 för res. 7
34 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 114 s, 37 v, 2 kd, 16 c, 12 fp, 14 mp
För res. 7: 69 m, 2 kd
Avstod: 1 s, 1 m, 32 kd
Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp
Lars Gustafsson och Margareta Viklund (båda kd) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 6 (arbetslöshetsförsäkringens finansiering)

1. utskottet
2. res. 10 (m, kd, fp)

Votering:

182 för utskottet

117 för res. 10

1 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 37 v, 16 c, 14 mp

För res. 10: 69 m, 36 kd, 12 fp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 9 (deltidsarbetslöshet)

1. utskottet

2. res. 12 (v)

Votering:

248 för utskottet

37 för res. 12

14 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 36 kd, 2 c, 12 fp, 14 mp

För res. 12: 37 v

Avstod: 1 m, 13 c

Frånvarande: 16 s, 12 m, 6 v, 6 kd, 3 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 12 (utbildningsgaranti m.m.)

1. utskottet

2. res. 17 (c)

Votering:

282 för utskottet

17 för res. 17

2 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 37 v, 35 kd, 12 fp, 14 mp

För res. 17: 1 kd, 16 c

Avstod: 1 m, 1 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Lars Bäckström (v) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 13 (arbetslöshetsersättning under ferierna)

1. utskottet
2. res. 18 (v, kd, c)

Votering:

193 för utskottet

105 för res. 18

1 avstod

50 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 114 s, 68 m, 11 fp

För res. 18: 38 v, 36 kd, 16 c, 1 fp, 14 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 17 s, 13 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Mom. 14 (rätt till semester)

1. utskottet
2. res. 19 (v)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 15 (familjehem)

1. utskottet

2. res. 20 (kd)

Votering:

263 för utskottet

36 för res. 20

2 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 69 m, 37 v, 16 c, 12 fp, 14 mp

För res. 20: 36 kd

Avstod: 1 m, 1 v

Frånvarande: 16 s, 12 m, 5 v, 6 kd, 2 c, 5 fp, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

5 § Gymnasieskolan

Gymnasieskolan

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU3

Gymnasieskolan (prop. 1997/98:169)

Anf. 1 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Det finns många synpunkter på dagens gymnasieskola. Det är ofta varierande synpunkter, men det finns också samstämmiga uppfattningar. Skolministern och utbildningsutskottets ordförande säger i ett gemensamt uttalande att de är eniga med lärarnas fackliga organisationer om att dagens gymnasieskola inte har tillräckliga förutsättningar för

att fullt ut ge alla elever det stöd som behövs för att de skall få grundläggande högskolebehörighet. Det är en uppfattning som delas av många. Det gäller också uppfattningen att det i dagens gymnasieskola finns alltför många elever som av olika skäl inte klarar studierna i ett eller flera kärnämnen. Det är ju den springande punkten i gymnasiedebatten i dag.

Enligt Skolverkets undersökning *Vem tror på skolan?* – attityder till skolan 1997 anser 85 % av lärarna att kommunerna, efter kommunaliseringen för åtta år sedan, inte klarar av att ta ett tillräckligt ansvar för skolan. Var tredje lärare har under det senaste året allvarligt funderat på att byta yrke. Men i praktiken blir det inte så många, eftersom alternativen, när det gäller jobb, är mycket begränsade.

Om det nu finns så många gymnasister som inte klarar sina studier och många lärare som är missnöjda med sin arbetssituation borde regeringen faktiskt ha tagit ett nytt grepp om gymnasieskolan. Man hade ju chansen efter valet, med en ny uppsättning statsråd. Men så blev det inte. Regeringen lät den gamla propositionen ligga kvar. Det är en proposition som i mångt och mycket saknar analyser om varför gymnasiet har problem och vad man i så fall skall göra för att avhjälpa problemen.

Man ägnar sig i stället åt vissa tekniska finesser, som att samtliga nationella och specialutformade program skall omfatta 2 500 gymnasiepoäng, att grenar skall kallas inriktningar osv. De båda lärarfacken är kritiska mot förslaget om att antalet gymnasiepoäng skall frikopplas från antalet undervisningstimmar; det är också vi. De menar att det i praktiken inte går att kontrollera att eleverna får lärarledd undervisning i den omfattning som den garanterade undervisningen innebär.

Fru talman! Lärarfacken säger också, med all rätt, att de är kritiska mot förslaget att man skall stärka eller på något vis manifesteras det individuella programmet och göra det större, eftersom det här programmet redan har fått en alltför stor omfattning. De påpekar helt riktigt att problemen för elever som inte klarar ett nationellt program börjar i grundskolan. De har inte lyckats få tillräckliga kunskaper och färdigheter där. Det gäller framför allt ämnena svenska, engelska och matematik. Om regeringens förslag skulle genomföras skulle det innebära en permanentning av det individuella programmet på en alltför hög nivå.

I Riksdagens revisorers rapport *Skolverket och skolans utveckling* som vi fick för någon vecka sedan kan man läsa att 20,4 % av de elever som våren 1998 lämnade grundskolan inte hade nått målen och erhållit betyget godkänt i ett eller flera ämnen. Det är alltså en femtedel av eleverna. Vad som är värre är att flera av de mätningar som har gjorts visar att elevernas resultat har försämrats under 1990-talet. Ändå hamnar de flesta av dessa elever direkt i gymnasieskolan.

Vi har tidigare i år, bl.a. i interpellationsdebatter, diskuterat orsaken till att elever misslyckas. Jag har själv haft sådana debatter med skolministern. Bristande förkunskap, alltså att grundskolan lämnar ifrån sig elever som inte klarar av att studera på gymnasiet, är ett viktigt skäl. Många gymnasieelever hänvisas då till det individuella programmet. Man kan säga att det har blivit något av ett uppsamlingsheat för grundskolans misslyckande. Målsättningen är visserligen att det individuella programmet skall ge eleverna möjlighet att skaffa kunskaper för ett nationellt program, men resultatet blir ofta det motsatta. Jag har talat med en del gymnasieskolor. Där berättar man att många elever som börjar ett

nationellt program hoppar av, eftersom de inte klarar av det, och övergår till ett individuellt program. På dessa skolor är det ofta fler elever vid läsårets slut som går ett individuellt program än ett nationellt program, och så skall det faktiskt inte vara.

Fru talman! Vi moderater ser tre felaktiga utgångspunkter i den socialdemokratiska gymnasiepolitiken. Först gäller det enhetligheten. Alla utbildningar är treåriga, oavsett om det tar kortare eller längre tid för eleverna att nå bestämda resultat. Det andra är att det är en missriktad jämlikhet. Alla skall ges allmän behörighet till högskolan. Detta gör att studierna blir för svåra för vissa och kanske för lätta för andra. Det tredje är att yrkesprogrammen inte har fungerat. De måste moderniseras. Bl.a. måste den arbetsplatsförlagda utbildningen fungera både kvantitativt och kvalitativt.

Vi vill sätta gymnasieskolans kvalitet i centrum. För att detta skall kunna ske vill vi införa en kvalitetsgaranti som består av olika komponenter.

För det första måste vi ha ett fritt skolval som säkrar valfriheten för alla elever oavsett var de bor i landet. I reservation 5 som är fogad till betänkandet föreslår vi tillsammans med Kristdemokraterna och Folkpartiet att rätten att välja gymnasium skall garanteras, eftersom vi anser att en mångfald av skolor med olika inriktningar och huvudmän ökar valfriheten och bidrar till den pedagogiska utvecklingen.

För det andra skall det vara en gymnasieexamen som prövar den enskilde elevens kunskaper och färdigheter. Vi anser att en sådan examen skall utarbetas av gymnasieskolor, högskolor, universitet och berörda branscher i samverkan. Eftersom majoriteten i utskottet nu också föreslår en gymnasieexamen har vi inte reserverat oss på den punkten. Vi avvaktar med intresse det förslag från regeringen som utskottet nu beställer, och jag hänvisar i stället till vårt särskilda yttrande i den frågan.

Som en randanmärkning vill jag betona vikten av att de ämnesprov som i dag är obligatoriska verkligen genomförs. Bortfallet på 30 %, som vi kan läsa om i revisorernas rapport, är givetvis helt oacceptabelt när det gäller obligatoriska prov.

I reservation nr 5, som jag redan har nämnt, föreslår vi tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna hur en ny lärlingsutbildning skall utformas. Det skall vara en fyraårig utbildning, där två år är teori och två år är praktik, som avslutas med ett gesällprov eller något liknande. Den försöksverksamhet som har pågått i två år har ju inte varit framgångsrik, om man skall uttrycka sig försiktigt. Bara drygt 15 skolor och knappt 150 elever gör knappast skäl för namnet nationell försöksverksamhet. En kritik mot det här systemet har varit att det är alltför många centrala regler och att det saknas upparbetade kontakter mellan skola och företag. Här bör man alltså börja om från början, enligt vår uppfattning.

Vi vill också pröva en annan etappindelning av kärnämnenäna än vad majoriteten föreslår. Man skall helt enkelt kunna läsa svenska, engelska och matematik med olika ambitionsnivå och i olika takt. Det kan inte vara rimligt att alla program skall leda till högskolebehörighet. Däremot skall det alltid finnas möjlighet att senare i livet komplettera sina studier, så att man då kan erhålla högskolebehörighet. Den etappindelning som majoriteten nu föreslår innebär ingen egentlig förändring av studierna, såvitt jag kan förstå. Det är litet lägre takt i början, vilket kräver betydligt

högre takt i slutet av gymnasiet. Årskurs 3 är redan i dag ett krävande arbetsår för många gymnasister. Med det förslag som nu ligger kommer det att bli dubbelt så krävande, eftersom man skall ta igen det som man har sparat från tidigare år. Kraven skall ju vara exakt desamma i dag när man slutar gymnasieskolan. Alla gymnasister skall på tre år klara av precis samma kurser. Det är knappast fråga om några nya grepp. Redan i dag individualiseras undervisningen på gymnasiet med hänsyn till elevernas möjligheter att tillgodoräkna sig studierna.

Jag skulle vilja fråga socialdemokraternas företrädare i debatten: På vilket sätt kommer fler elever att klara gymnasiestudierna med godkända betyg när kraven är exakt desamma som nu?

Fru talman! Det har talats mycket om lärarrollen på senare tid. En särskild arbetsgrupp eller utredning ser över lärarutbildningen och kommer med förslag om några månader. När det gäller gymnasielärarna är det viktigt att ställa höga krav på utbildningen. Det gäller inte minst den teoretiska ämnesutbildningen, och vi har i reservation 14, tillsammans med Folkpartiet, föreslagit att man skall öka antalet forskarutbildade lärare eller lektorer. Det är viktigt att skolan stimulerar gymnasielärare att delta i forskningsprojekt och forskarutbildning. Det är viktigt för eleverna att redan i gymnasiet träffa lärare som har erfarenhet av forskning, och det är betydelsefullt för lärarna att ha en möjlighet inom sitt yrke till kvalificerad fortsatt utbildning och forskning.

Fru talman! Jag har inledningsvis talat om att det behövs en rejäl översyn av gymnasieskolan. Lärarna kräver detta. Eleverna vill ha det. Samhället, i form av högskolor, universitet och olika branscher, ser detta som en nödvändighet. Det är därför som vi i reservation nr 1 kräver en översyn av gymnasieskolans program och struktur och att man nu noggrant går igenom vilka kärnämnen som skall vara obligatoriska. Och jag tror inte att man klarar en gymnasieskola för alla om man skall ha lika många kärnämnen som i dag. Den arbetsplatsförlagda utbildningen, APU, vill vi också se över när det gäller tid och innehåll, inte minst när det gäller antalet veckor med yrkesämnen.

Vi vill också vidga möjligheterna till utbildning på entreprenad, så att olika seriösa utbildningsanordnare ges möjlighet att spela en aktiv roll i skolan genom att bidra med nya idéer, t.ex. när det gäller användandet av informationsteknik i gymnasieskolan.

Jag vill till sist yrka bifall till reservation nr 1, men jag står givetvis bakom alla övriga reservationer där vi moderater finns med.

Anf. 2 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Under de senaste veckorna har vi kunnat läsa om hur svenska skolelever i Skåne varit ute i strejk. Eleverna har lämnat sina skolsalar och bestämt sig för att protestera mot att deras skolor inte har tillräckligt med resurser. Från eleverna på bl.a. Latinskolan har budskapet varit mycket tydligt: Skolan behöver mer resurser. Det är ett alldeles riktigt budskap. Även om det samarbete som etablerats mellan Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet innebär att mer pengar ges till kommuner och landsting, både i år och kommande år, räcker det fortfarande inte. Jag är förstuds medveten om att det här inte är en budgetdebatt men vill ändå understryka det skriande behovet av mer pengar till kommuner och landsting för att komma till rätta med de faktiskt ganska

stora problem som inte minst gymnasieskolan i dag brottas med. Det handlar inte om någon svartmålning utan om att se hur verkligheten i landets skolor faktiskt ser ut.

I det betänkande från utbildningsutskottet som vi i dag behandlar har vi i ett särskilt yttrande lyft fram ett par av de saker som vi är medvetna om kräver ökade resurser för kommunerna. Det handlar om en minsta garanterad undervisningstid för alla elever på de nationella programmen och om att prov för konkurrens- och behörighetskomplettering bör vara avgiftsfria. Vi kommer att fortsätta kampen för ökade resurser till kommunerna för att dessa och andra viktiga förslag skall kunna bli verklighet.

Jag kommer i det här anförandet inte att kunna beröra alla våra förslag så ingående som jag skulle vilja utan väljer att koncentrera mig på några områden. Lennart Gustavsson kommer senare att för vår räkning särskilt redovisa våra tankar kring idrottsämnets ställning i gymnasieskolan. Jag vill poängtera att Vänsterpartiet självfallet står bakom samtliga de reservationer vi har avgett, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation 6 under mom. 17 och reservation 11 under mom. 24.

Fru talman! Det finns en grundläggande skillnad mellan höger och vänster inom utbildningspolitiken. Utan att vilja hårdra alltför mycket kan jag ganska lätt konstatera det när jag betraktar det betänkande vi i dag behandlar. Där vänstern vill öka inflytandet för eleverna över den egna undervisningen och ser kunskap som en utvecklingsprocess som hindras av konkurrens och prov- och examenshysteri är högerens uppfattning snarare att eleven skall ges inflytande genom val av färdig inriktning och att graden av konkurrens i gymnasieskolan snarast skall förstärkas.

Även om det i grunden finns en relativ samsyn mellan Vänsterpartiet och Socialdemokraterna i flera frågor hamnar Socialdemokraterna i några fall på fel sida. Jag tänker speciellt på två frågor där vi har reserverat oss mot betänkandet, nämligen synen på gymnasieexamen och betygsfrågan.

Vi ser fördelar med att man i slutet av gymnasietiden genom ett större specialarbete får träning i självständigt arbete. Men för oss är det uppenbart att införandet av en gymnasieexamen riskerar att öka pressen och stressen i skolan och verka hämmande på en helhetssyn i undervisningen. Visserligen definieras inte i betänkandet exakt hur en gymnasieexamen skall utformas, men Socialdemokraterna hämtar i den här frågan sitt politiska stöd från partier som vill göra den till någonting i stil med gamla tiders studentexamen. Vi ser en stor fara i att en gymnasieexamen på sikt kan leda till en stratifiering av gymnasieskolan där den också blir ett krav för att få fortsätta till högre studier. Det är beklagligt att vi i denna fråga går bakåt snarare än framåt.

Vad gäller betygsfrågan är situationen egentligen lite märklig. Trots en omfattande kritik också inom den pedagogiska forskningen – och fram till för några år sedan rentav från flera borgerliga ungdomsförbund – avfärdas nu ett yrkande om att utreda möjligheten till en betygsfri gymnasieskola med ganska grovhuggna argument. Betygen behövs, påstås det, för att eleverna skall få bevis på uppnådda kunskaper och som urvalsinstrument till högre studier. Men mot bakgrund av de obligatoriska utvecklingssamtalen finns det i dag ett bättre sätt att reda ut vilken

kunskap eleven uppnått än några bokstäver på ett papper. Alltfler alternativa urvalsmetoder används också vid antagning till högre utbildning. Kvar som argument för betygen finns möjligen att eleverna skulle bli mindre intresserade av att lära sig något om de inte får en belöning. Men det utgår från en ganska märklig människosyn och innebär i grunden att man ger upp den strävan som man borde ha, nämligen att undervisningen och kunskapen i sig skall vara drivkraft nog. Det är mer än tråkigt att behöva konstatera detta.

Vänsterpartiet vill starkt betona betydelsen av skoldemokrati och elevernas rätt till inflytande. Vi ser positivt på att en del viktiga steg har tagits men anser att mycket kvarstår att göra, inte minst när det gäller elevernas rätt – och möjlighet – till inflytande över undervisningen i skolan. Därför har vi föreslagit att ett diskussionsmaterial skall tas fram som kan hjälpa lärare och elever att hitta former för att underlätta och ge struktur åt diskussionen om synen på kunskap och planeringen av undervisningen i gymnasieskolan.

När det gäller kontakter och samarbete mellan gymnasieskolan och arbetslivet ser Vänsterpartiet positivt på möjligheten att inte bara förena teori och praktik under skoltiden utan också få en direkt inblick i hur arbetslivet fungerar. Det finns dock också en del intresse motsättningar som det är viktigt att vara medveten om. Ett samarbete måste därför ske på elevens och skolans villkor och får inte ensidigt handla om att tillgodose näringslivets krav på viss arbetskraft. Därför är det viktigt att skolan behåller det övergripande ansvaret för de elever som deltar i lärlingsutbildningen, t.ex. genom tillsättande av handledare. Denna synpunkt vill vi gärna skicka med inför den fortsatta beredningen av den här frågan. Likaså vill vi att man, mot bakgrund av de problem som finns på många håll i landet med att hitta APU-platser, överväger en skyldighetslagstiftning om dessa problem inte löses inom en snar framtid.

Fru talman! Det har pratats åtskilligt om historiska upplysningskampanjer den senaste tiden. Det har hävdats att kunskapen i historia bland ungdomar inte är tillräcklig och behöver förbättras. Låt mig för Vänsterpartiets räkning instämma helhjärtat i detta. Det har hävdats att en risk finns att man begår samma misstag som tidigare begåtts i historien om man inte känner till den. Låt mig instämma också i detta.

Det är mot den bakgrunden som Vänsterpartiet i ett yrkande föreslår att historia inrättas som kärnämne i gymnasieskolan. Man hade kunnat tänka sig att det yrkandet skulle hälsas med om inte glädjetjut så kanske åtminstone några nöjda små nickanden från somliga partier som åtminstone gett sken av att vara intresserade av den här frågan – men icke. Visserligen har Skolverket fått i uppdrag att göra en översyn över undervisningen i historia, vilket vi ser positivt på, men faktum kvarstår: Inget annat parti stöder i dag yrkandet, även om man i betänkandet har letat fram några fina formuleringar om hur viktigt det är med kunskap i historia.

Jag tror att detta säger en hel del om uppriktigheten bakom den av Folkpartiet hätskt bedrivna kampanjen för en upplysningskampanj om brott begångna i kommunismens namn. Syftet med den, vågar jag påstå, har aldrig varit att bland svenska skolelever öka förståelsen för historiska processer och skeenden. Snarare är den ett uttryck för ett desperat parti som ser sin väljarbas fly. Stödet bland människor för Folkpartiet i dag

står snarast i direkt omvänd proportion till dess inflytande över landets ledarsidor, om man säger så.

Det är ynkedom att i sken av omtanke om demokratin attackera Vänsterpartiet, som har stått – och fortfarande står – i förgrunden i kampen för demokrati i det här landet. Och det är dubbel ynkedom att man i dag avslöjar, om nu så blir fallet, att man inte ens är intresserad av en stärkning av de historiska kunskaper man påstått sig se hotade. Det är ynkedom, men det är knappast överraskande – inte för ett parti som i grunden så innerligt försvarar ett orättvist och orättfärdigt samhällssystem. De elever som strejkat i Skåne för ökade resurser till skolan gör enligt min mening en större insats för demokratin och kunskapen om historia i Sverige än tio folktoppartistiska upplysningskampanjer.

Tack för ordet.

Anf. 3 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet, är temat för det betänkande som vi nu behandlar. Den svenska gymnasieskolan befinner sig i dag långt ifrån den verklighet som honnörsorden kvalitet och likvärdighet antyder. Vi kristdemokrater kan än en gång konstatera att utskottsmajoriteten valt att bara ta ett litet steg på väg mot en förändrad verklighet. På vissa områden väljer man t.o.m. att inte göra något alls. Det kan inte tolkas som annat än en brist på helhetssyn och en ovilja att hantera den komplexa problematiken. Kärnproblemet rör elevers brist på motivation för studier och regeringens åtgärder i huvudsak yttre omständigheter.

I reservationen tar vi kristdemokrater upp en mängd problemområden och ger förslag till olika lösningar. Till viss del handlar det om organisatoriska eller strukturella problem som skall lösas, men till största delen handlar det om åtgärder för att få alla som vistas tillsammans i gymnasieskolans värld att känna sig sedda och förstådda.

Alla som haft utvecklingssamtal med gymnasieelever vet att många ungdomar i dag saknar vuxna i sin närhet som orkar, har tid och vilja att vara den trygghetsfaktor som tonåringar så väl behöver. Ansvaret kan inte läggas på enskilda lärare, på rektor eller studie- och yrkesvägledare. Vi måste alla ta ett gemensamt ansvar och inte lämna problematiken till skolans ibland uttröttade personal. Därför framför vi kristdemokrater än en gång lösningar som baseras på utgångspunkten att en god skolorna, byggd på en tydlig etik, som ger gemenskap och vi-känsla är och förblir den bästa grunden för motivation och en god miljö för lärande.

Men det är viktigt att vi inte stannar där, utan går vidare och frågar oss: Hur kan vi utifrån detta perspektiv hjälpa elever att känna mening, stöd och inflytande, samtidigt som vi ser till att skolans personal känner stimulans och uppmuntras att stanna kvar och verka inom gymnasieskolan? Vi möter helt enkelt grundproblemet och åtgärdar det.

Det handlar ytterst om värdegrunden. Men inte vilken värdegrund som helst, utan den värdegrund som finns i den av regeringen antagna läroplanen, med utgångspunkt i kristen etik och västerländsk humanism.

Ungdomarna, gymnasieeleverna är olika. De har olika intressen och talanger, olika möjligheter och ambitionsnivå. Vi vill ta konsekvenserna av denna människosyn och erbjuda en utbildning som är flexibel och där varje elev får sina behov tillfredsställda. Om allt detta handlar vår egen

reservation. Och jag yrkar härmed bifall till reservation nr 2 i den del som avser mom. 43.

Tillsammans med andra partier konstaterar vi utifrån kristdemokratisk ideologi det glädjande att några steg ändå tas i riktning mot en förbättrad gymnasieskola. Inte minst gäller detta lärlingsutbildningen. Utskottsmajoriteten anser att en sådan bör införas fr.o.m. hösten år 2000. Vad kristdemokraterna, tillsammans med Folkpartiet och Moderata samlingspartiet, markerar i vår gemensamma reservation är hur viktigt det är att ansvaret för lärlingsutbildningen delas mellan skolan och arbetslivet, hur man löser ersättningsfrågan, vikten av ett gesällprov samt den frivilliga kopplingen till högskolebehörighet. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till lärlingsutbildning, där man följer de rekommendationerna.

Tiden som eleverna vill studera kan också få variera. Många elever är s.k. skoltrötta och kan fullgöra studierna med goda resultat om de får möjlighet till avbrott. Detta har varit tydligt när elever kanske rest till annat land eller prövat ett arbete av något slag. Vi anser att det skall vara en garanterad rättighet att genomföra gymnasieutbildning t.o.m. 25 års ålder.

Utifrån detta resonemang yrkar jag bifall till reservation 15 under mom. 40.

Slutligen vill jag ägna resten av min talartid åt den viktiga frågan om kärnämnen. Frågan om kärnämnesutbudet behandlas inte i betänkandet. Däremot tar man upp etappindelningen. Vi har länge ansett att det är orimligt att alla skall läsa i samma takt och med samma ambitionsnivå. Framför allt gäller detta kärnämnen svenska, engelska och matematik. Att utskottsmajoriteten väljer att pröva möjligheten att etappindela kärnämnen och öka anpassningen av undervisningen till elevernas individuella förutsättningar ligger helt i linje med kristdemokraternas olika ambitionsnivå och takt.

Jag står bakom alla de kristdemokratiska reservationer som är fogade till betänkandet, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till dem som nämnts.

Anf. 4 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! När man lyssnar på kristdemokrater som diskuterar utbildningspolitik är det mycket som man ofta kan instämma i. Det handlar om att varje elev skall synas, som Yvonne Andersson nämner. Det handlar om ett slags mjukhet, i alla fall i ord, och omtanke om människor. Jag skulle ändå vilja fråga Yvonne Andersson hur den inställningen stämmer överens med några av de saker som kristdemokraterna faktiskt står för. Något har nämnts här i dag.

Vad gäller etappindelning av kärnämnen, finns det inte en risk att vi just där stratifierar, gör en uppdelning mellan dem som lyckas komma långt och dem som inte gör det? Det blir en press på de elever som inte är så framgångsrika när det gäller att lyckas med undervisningen just i den skolform vi har i dag.

Vad gäller gymnasieexamen, finns det inte här också en risk? Visserligen finns det kanske en morot för dem som är snabba och duktiga på att anpassa sig till skolans krav, men vad händer med dem som inte är det? Riskerar de inte att pressas och stressas ytterligare?

Vad gäller betygssystemet är kristdemokraterna inte förespråkare av en betygsfri skola, som vore det rimliga med den syn man verkar ha på människan. Hur kommer det att stå överens med de mjuka ord som Yvonne Andersson väljer att använda sig av i dag? Det blir ju, enligt min uppfattning, en ökad stress och press på de elever som Yvonne Andersson säger sig vilja värna.

Anf. 5 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det jag här skall stå till svars för är i så fall det den västerländska humanistiska människosynen står för, att människor är olika, att de kan och har förmåga att utvecklas på olika sätt.

När det gäller värdering och segregering beroende på hur mycket man kan och presterar i vissa ämnen ligger den värderingen i betraktarens ögon. Vi vill ha en värdering som innebär att människor är lika, oberoende av vad de kan och på vilken nivå.

Däremot ser vi det som helt rimligt att människor kan lära olika saker, olika mycket och ha olika ambitionsnivå beroende på att de faktiskt är olika och har olika talang och förmåga. Därför ser vi olikheterna bland människor som en tillgång snarare än som en negativ segregering med utpressande moment som följd, vilket är frågan här.

Vi vill ha ökad flexibilitet för att möta enskilda människors behov. Egentligen är det enbart en konsekvens av den människosyn som vi har varit överens om i den här kammaren att vi har för utbildningen i landet.

Anf. 6 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det Yvonne Andersson skall stå till svars för är inte så mycket människosynen, för den sade jag mig ju tidigare dela. Snarare är det fråga om hur den stämmer överens med några av de förslag som ni faktiskt står för. Det är inte direkt den västerländska humanismen personifierad att använda ett betygssystem som stressar och pressar de unga människor som inte är lika bra som en del andra på att uppfylla vad skolan kräver av dem.

Jag ser positivt på olikhet. Jag tror att det är nödvändigt och självklart att människor, alltså även ungdomar, är olika, har olika förmåga och är duktiga på olika saker. Det är inte heller det som den här diskussionen handlar om.

Men jag skulle vilja fråga Yvonne Andersson i denna min andra replik om hon i så fall kan förklara vad det beror på att det är elever med viss bakgrund, från de lägre socialgrupperna – vi kan ta det ord som jag egentligen brukar använda, arbetarklassungdomar – som i större utsträckning får låga betyg och som också tidigare i större utsträckning har misslyckats när det gäller studentexamen osv. Där kan det väl inte bara handla om att man är olika. Det handlar väl i så fall om någonting mer. Jag skulle vilja att Yvonne Andersson utvecklar sina tankar om vad hon tror att det egentligen beror på.

Anf. 7 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det första jag vill säga till Kalle Larsson är att avsikten med betygssystemet skall vara att värdera hur långt man har nått i förhållande till målet när det gäller kunskaper. Det är en värdering av måluppfyllelse. Vi har gått ifrån relativa betyg. Men traditionerna finns och det

är mycket kvar att göra. Vi kristdemokrater vill dessutom ha fler graderingar, därför att det är precis vad de studerande önskar. Ett målrelaterat betygssystem behöver inte slå ut unga människor, utan kan tvärtom stimulera dem att gå vidare.

Den andra frågan jag fick gällde varför många från t.ex. arbetarklassen inte kommer vidare. Men det är ju vad vi kritiserar. Tyvärr har utbildningen i flera avseenden blivit alltför statisk. Man hanterar människor som vore de lika, och då är det anpassat till en viss grupp. En ökad flexibilitet i systemet skulle innebära att de studerande, oavsett varifrån de kommer, har möjligheter att få sina behov tillgodosedda.

Anf. 8 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Till att börja med yrkar jag bifall till reservation 7 under mom. 17 och till reservation 3 under mom. 5 i utbildningsutskottets betänkande 3. Självfallet står vi i Centerpartiet bakom alla våra yrkanden men jag nöjer mig med att yrka bifall till de reservationer som jag nämnt.

Utbildning är en av de enskilt viktigaste satsningarna för att lägga grunden för en ny tillväxt i Sverige. Kunskap blir allt viktigare för deltagande i samhället och lägger grunden för förnyelse och tillväxt. Utbildningen är avgörande för våra möjligheter att möta förändringar i samhället och i yrkeslivet samt när det gäller utvecklingen av oss själva. Därför måste utbildningsmöjligheterna komma alla till del. Skolans uppgift är, och har alltid varit, att förbereda eleven för arbete och fortsatta studier.

I en verklighet som förändras snabbt, och allt snabbare, måste också utbildningen förändras för att motsvara de krav som kommer att ställas på de yngre senare i livet. Det här ser jag som den viktigaste utgångspunkten när vi skall diskutera skolan framöver.

Gymnasieskolan skall lägga den nödvändiga grunden för aktivt deltagande i samhället och för det livslånga lärandet. Verklighetens krav på kunniga och initiativrika medborgare är i dag, som sagt, högre än någonsin tidigare. Skolan har en skyldighet att ge varje människa sådana kunskaper att eleven klarar sig i arbets- och samhällslivet. Gymnasiet handlar därför inte bara om högskolebehörighet, utan det handlar också om att alla har rätt till goda kunskaper för livet.

Många har i debatten, vi har också kunnat höra det här i dag, fokuserat på ordet högskolebehörighet, i stället för att diskutera vilka kunskaper som gymnasieskolan måste ge. En vidareutveckling skall därför bygga på att vi skall ha en fortsatt hög ambitionsnivå för gymnasieskolan.

Fru talman! För att de kunskaper som gymnasieskolan erbjuder skall komma alla till del och komma alla till godo måste utbildningen anpassas för att möta den enskilde elevens behov utifrån de förutsättningar som finns. Goda och likvärdiga kunskaper innebär inte att varje elev skall nå kunskapsmålen på samma sätt och inom samma tidsram. Tvärtom innebär krav på likvärdiga kunskaper att undervisningen måste ske på olika sätt. Fler vägar skall vara öppna för att nå fram till målet godkänd i gymnasieutbildningen.

För att alla elever skall ha en möjlighet att få gymnasiekompetens krävs det att vissa ståndpunkter särskilt beaktas. Först och främst måste varje elev få det stöd som behövs för att eleven skall kunna tillgodogöra sig kunskaperna. Vissa elever behöver längre tid på vissa kurser och lite

mer stöd från läraren än andra. Skolan måste här ha tillräckliga resurser för att kunna öka utrymmet för lärarledd tid också utöver den minsta garanterade undervisningstiden.

Elevernas rätt att få den tid som krävs för att klara av kurserna är inte bara en fråga om resurser, utan det handlar också om hur kurserna planeras på schemat. Det är inte så att alla som går yrkesförberedande program måste läsa huvuddelen av kärnämneskurserna första året, utan de kurserna kan med fördel förläggas över de tre gymnasieår som finns. Den möjligheten finns ju redan i dag men det är sällan som den utnyttjas. En etappindelning av kärnämneskurserna skulle innebära ökad flexibilitet i planeringen och tydliggöra att kurserna *inte* måste läsas i ett enda koncentrerat block.

Vi kan ju se att kunskapskraven ständigt höjs i arbetslivet. För dem som skall börja arbeta inom industrin är beskedet entydigt. I det närmaste alla företag kräver numera treårig gymnasiekompetens. Kunskaperna behövs. Därför får vi inte riva upp och gå tillbaka till den tidigare skolan som tidigt segregerar lärandet. Mot den bakgrunden är det fel att svika eleverna och sänka kunskapskraven. En vidareutveckling av gymnasieformen skall i stället bygga på att alla får de kunskaper och färdigheter som är nödvändiga i yrkeslivet och för det livslånga lärandet – inte sänka den ribba som finns.

Synd nog låter sig inte moderater, folkpartister och kristdemokrater nöja med detta, utan man vill fortfarande riva upp gymnasieformen, även om man använder en något annan retorik än tidigare.

Fru talman! Vad är då deras alternativ? Visst kan det finnas möjligheter att efter gymnasiet komplettera behörigheten i de ämnen där man inte läst färdigt under gymnasietiden. Men vilka möjligheter ger vi dem som vi ställer utanför de elementära kunskaper för arbetslivet som det trots allt handlar om?

Vänsterpartiet sluter upp bakom grundtanken i gymnasieformen, att alla skall ges en grundläggande gymnasiekompetens för yrkesliv och vidarestudier. Det tycker jag är bra. Vad som inte är lika bra är att man med Vänsterpartiets politik skulle komma att urholka hela idén. Genom motstånd mot gymnasieexamen och betyg, som vi kunde höra Kalle Larsson framföra, ger man ju gymnasieformens kritiker rätt – det handlar om att sänka kunskapskraven.

Fru talman! Det är mycket glädjande att utskottet föreslår en ny modern lärlingsutbildning, i likhet med vad Centerpartiet tidigare har föreslagit. Friheten finns att anpassa lärlingsutbildningen efter elevens förutsättningar. Denna frihet liksom friheten att avtala om ersättningar utgör ett viktigt steg mot en flexibel lärlingsutbildning. Vid införandet av den här utbildningen är det också viktigt att det finns en stor lokal frihet att bestämma tidpunkten för inledandet av lärlingsmomentet i gymnasieutbildningen. Det är även viktigt att utbildningen på en arbetsplats kan integreras med mer teoretiska studier i skolan.

Fru talman! Oavsett vilka insatser som görs kommer det dock i skolan alltid att finnas en liten grupp elever som avbryter sina studier, som inte går ut med fullföljd examen. För oss i Centerpartiet är det angeläget att alla får en chans och att avbrutna gymnasiestudier inte innebär att det blir närmast omöjligt att komma tillbaka till skolan. Vi i Centerpartiet vill därför pröva möjligheten att införa en långtgående utbildningsgaranti

som innebär att ett längre avbrott från gymnasieskolan inte behöver betyda att eleven går miste om möjligheten att fullfölja det nationella program som en gång påbörjats. Vid gymnasiestudier som påbörjats före 20 års ålder skulle en garanterad rättighet att fullfölja utbildningen upp till 25 års ålder öka möjligheten för fler att få en godkänd gymnasieutbildning och samtidigt genomföra den i egen takt, varvat med arbete.

Fru talman! En ökad respekt för lärarnas och skolledarnas professionella roll bör innebära en decentralisering av besluten över undervisningen och hur resurserna används i skolan. De som bäst vet var särskilda insatser behöver göras och vilka insatser som fungerar bör också ha förtroende att fatta de avgörande besluten. Vi i Centerpartiet är övertygade om att en decentralisering av besluten skulle leda inte bara till bättre resultat utan också till en större motivation hos lärarna och en effektivare användning av resurserna.

Den enskilt viktigaste frågan för gymnasieskolan är dock att grundskolan förvaltar sitt uppdrag. En aldrig så ambitiös politik inom gymnasieskolan faller ju platt till marken om den inte förenas med sådana åtgärder att de elever som börjar gymnasiet har tillräckliga förkunskaper.

Tyvärr kan vi konstatera att regeringen inte lämnar ett enda förslag till riksdagen för behandling under våren, förutom det om fristående förskolklasser som bl.a. Centerpartiet är upphovsman till. Att inte föra en politik när man sitter i regeringen efter alla de löften som gavs under valrörelsen är beklämmande. Jag tycker att det är ett svek mot de skolelever som finns i dag.

Efter många påtryckningar har dock skolministern kallat till utredning om skollagen. Det är välkommet. Jag har med glädje noterat att flera förslag som Centerpartiet drivit återfinns i direktiven. Men det är inte utan att man fascinerats av det faktum att skolministern i direktivet fullständigt negligerar det som jag anser måste vara skolans enskilt viktigaste uppgift, att ge eleverna kunskaper. Vore det inte rimligt, fru talman, att vi åtminstone i tilläggsdirektiven lade stor vikt vid kunskaperna och skolans och kommunernas skyldighet att ge eleverna förutsättningar att, då de lämnar skolan, ha en bra grund att stå på för vidare studier och arbetslivet.

Anf. 9 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson gör det som man ofta gör när man diskuterar betygsfrågan och Vänsterpartiets syn på skolan – även om det finns väldigt små skäl att göra det – nämligen påstå att det i det här fallet skulle leda till en urholkning av gymnasiereformen, en sänkning av kunskapskraven. Det är alldeles felaktigt uppfattat. Vi uppfattar att en gymnasieexamen på något sätt måste innebära ytterligare en nivå i kunskapskraven snarare än att man skall klara det man redan i dag skall klara. Om Sofia Jonsson vill utveckla sina tankar om att det skall vara ytterligare en nivå eller om man bara skall visa det man redan i dag visar när man går ut gymnasieskolan, skulle jag vara tacksam för det.

När det gäller den betygsfria skolan är det alldeles klart enligt Vänsterpartiets uppfattning att det är en reform som kommer att ställa större krav på skolan, lärare och elever. Det kommer att vara nödvändigt att man tydligare markerar vad elever faktiskt har lärt sig. Man kommer att tydligare få utvärdera det som har hänt. Man kan helt enkelt inte avfärda

den ena eller den andra eleven genom att ge eleven ett lägre betyg. Det är det vi menar med att vi ställer högre krav på undervisningen i en betygsfri skola. Det är, Sofia Jonsson, inte så många år sedan som Centerns ungdomsförbund också drev politiken för en betygsfri skola.

Hör Sofia Jonsson till dem som numera säger: Jag har aldrig varit betygsmotståndare?

Anf. 10 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Kalle Larsson går in på en diskussion om gymnasiekompetensen och det som har med examensbevis att göra. Hur skall man annars kunna tolka, Kalle Larsson, det som ni i Vänsterpartiet för fram gällande gymnasieexamen än att det inte skulle sänka kunskapskraven? I dag skulle en gymnasieexamen ge ett kvitto på de kunskaper som finns att få i den svenska gymnasieskolan, och den skulle vara jämförbar och internationellt gångbar. Alla de som går igenom gymnasieskolan får det beviset. Men vad händer med ert förslag? Det blir en kravlös gymnasieskola där man sänker kunskapskraven.

Betygen ser jag som en motivationsfaktor. Vad är det för fel att ställa höga kunskapskrav i skolan, om man samtidigt ser till att de elever som ligger på gränsen till Icke godkänd får extra hjälp för att klara sina behov och de krav som ställs i gymnasieskolan i dag?

Anf. 11 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är inga fel alls, Sofia Jonsson, att ställa höga krav på uppnådd kunskap i gymnasieskolan eller i grundskolan. Det är därför som jag som vänsterpartist förespråkar en betygsfri skola. Vi vill inte vara nöjda med att elever kan stämpas ut med ett lägre betyg, utan det gäller att hela tiden ha en strävan att varje elev skall kunna utvecklas. Den strävan ökar om vi inte sätter betyg i skolan.

Vi anklagas av Sofia Jonsson för att vilja sänka kunskapskraven. Hon frågar: Vad är det som säger att man inte kommer att sänka kunskapskraven med er form av gymnasieskola? Ja, vi kan börja med att säga att det inte blir så. Sofia Jonsson säger att det blir så. Så är vi kvar där en liten stund. Jag måste få något argument varför en avvisad gymnasieexamen – det är vad vi pratar om – i sig skulle innebära att vi urholkar kunskapskraven i gymnasieskolan. Om jag får ett par argument, skulle jag kunna känna mig nöjd. Än så länge har Sofia Jonsson bara upprepat samma sak flera gånger. Det gör inte saker och ting mera sanna.

Jag vidhåller min fråga till Sofia Jonsson. Den kanske är alltför personlig, och då förstår jag om hon inte vill svara på den. Har Sofia Jonsson varit betygsmotståndare tidigare? Det är intressant att veta för kamraren vad i så fall fått henne att ändra sig från den tidigare inställning som åtminstone Centerns ungdomsförbund hade när det helt och hållet ville avskaffa betygen i såväl grundskolan som gymnasieskolan.

Anf. 12 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Att ge alla som går ut gymnasieskolan ett examensbevis skulle, som jag ser det, inte vara ett kvitto på någonting. Det blir en kravlös examen. Man kan läsa i Vänsterpartiets reservation att det inte finns några som helst krav. Du kan gå ut gymnasiet och få ett examensbevis,

men det ställs inga krav på godkända kvaliteter i skolan. Det är jag otroligt förvånad över.

För Centerpartiets del handlar det om en individuell skola där eleven sätts i centrum och där de elever som behöver särskilt stöd får det, individuella studieplaner, där man regelbundet med eleven och med läraren går igenom vad det är som är viktigt för eleven, vad det är som eleven behöver mer för att kunna klara av kunskapsmålen under den treårsperiod som gymnasieskolan omfattar. Det skall kunna följas upp med betyg och en gymnasieexamen som ett bevis på att eleven har klarat av de kunskapskrav som ställs i gymnasieskolan.

Anf. 13 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson talar om en ändring av gymnasiereformen. Det är riktigt. Vi är beredda att utifrån de konsekvenser som vi nu kunnat se förändra de delar som vi känner inte stämmer överens. Till de delarna hör en omvärdering av den praktiska kunskapen i relation till den teoretiska kunskapen därför att vi tror att det är väldigt viktigt att varje elev får utveckla de sidor som de är intresserade av.

Då skulle jag vilja fråga Sofia Jonsson: Hur ser Centerpartiet på värderingen mellan praktisk och teoretisk kunskap om man så ensidigt vill hålla fast vid att det är de teoretiska kunskaperna som skall räknas i en gymnasieutbildning?

Anf. 14 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Precis som jag sade i mitt anförande tidigare strävar Centerpartiet efter en gymnasieskola som sätter eleven i centrum. Vi har våra idéer om etappindelning, om en utbildningsgaranti som ger möjligheter för eleven att lära och läsa i den takt som eleven själv behöver och kan arbeta efter för att nå de kunskapsmål som finns. I arbetslivet, speciellt inom industrin, kräver i stort sett alla en godkänd gymnasieexamen i dag. Vad händer då med de elever som inte får möjligheten till den treåriga gymnasieexamen? Vad händer med de elever som lämnas utanför, som inte får möjligheter att utvecklas? Det är att svika eleven på förhand.

Anf. 15 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Svika eleven på förhand, säger Sofia Jonsson. Näringslivet och arbetsmarknaden vill ha människor som har både en social kompetens och en kunskapskompetens. Om vi talar om omotiverade elever i vissa teoretiska ämnen som är väldigt motiverade i praktiska ämnen, är sveket möjligtvis att du och jag och andra som är med i maktställning lägger ambitionsnivån för alla elever.

Det är kanske där som vi måste diskutera balansen. Om tio år är vi kanske överens när det gäller balansen mellan praktisk och teoretisk kunskap och värdet av den kunskapen.

Anf. 16 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det är klart att det skall finnas en balans mellan praktisk och teoretisk kunskap och hur lärandet skall gå till. Framför allt krävs det en pedagogik som gör att jag som elev har möjlighet att ta till mig kunskapen.

Det skall finnas en möjlighet att varva praktisk och teoretisk kunskap, enligt det förslag som Centerpartiet lade fram om den nya, moderna och flexibla lärlingsutbildningen med den etappindelning som föreslås i dag. Då finns det lika möjligheter för alla elever att klara godkända betyg i gymnasiet, samtidigt som det finns motivation för mer resurser till grundskolan och för att det ställs krav på att alla elever som går ut grundskolan skall ha godkända betyg. Därefter skall eleverna få de möjligheter som krävs för att klara av gymnasieskolan och för att de därefter skall få en ärlig chans på arbetsmarknaden eller om de väljer att fortsätta att studera.

Anf. 17 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Propositionen om gymnasieskolan har ju föregåtts av mycket debatt, och inte minst de som arbetar i skolan har deltagit i den debatten. Remissvaret från Lärarförbundet visar att lärarna upplever stora svårigheter att klara sina uppgifter i skolan. Framför allt lyfter man fram problemet med att en hel årskull skall läsa samma kurser i kärnämnen oavsett intressen. Utbildningsutskottet har tagit vissa intryck av de kritiska synpunkterna, men inte tillräckligt.

Innan jag går vidare vill jag med anledning av Kalle Larssons inlägg nämna att diskussionen om kärnämnen kommer tillbaka. Folkpartiet hör till dem som vill stärka ämnet historia i skolan, och det återkommer jag till.

I övrigt vet jag inte hur jag skall tolka Kalle Larssons angrepp på Folkpartiet för att vi har tagit initiativ till att man skall informera om kommunismens illgärningar och för att vi över huvud taget ställer upp på en informationskampanj om 1900-talets två stora diktaturideologier, kommunism och nazism.

Kalle Larssons partiledare har ju deklarerat att hon är positiv till en sådan information. Kanske beror Kalle Larsson kraftfulla inlägg här på att han har svårt att ta ställning till sitt eget partis historia. Kalle Larssons parti har ju genom åren inte bara tigit utan också hyllat olika system med koncentrationsläger och massavrättningar. Man har hyllat personer som Lenin, Stalin, Mao Zedong osv.

Jag skall inte öda mycket tid på detta i dag, eftersom det är gymnasieskolan som vi talar om. Men hur som helst tycker jag att Kalle Larssons olika inlägg i debatten verkligen visar på att det finns ett mycket stort behov av att stärka ämnet historia i gymnasieskolan.

De delar av betänkandet som ökar valfriheten är vi folkpartister positiva till. Det finns, som sagt var, vissa frågor från skoldebatten som har fått genomslag både i propositionen och i betänkandet. Det finns en del förslag om fler ämnen att välja på inom programmen, ett utkast till en gymnasieexamen och möjlighet att etappindela kärnämnen. Det talas också om obligatoriska nationella prov, som Folkpartiet tidigare har krävt. Tyvärr är detta alldeles för små steg i den riktning som Folkpartiet vill styra utbildningspolitiken.

En liberal utbildningspolitik utgår från den enskilda elevens behov och utvecklingsmöjligheter. Den svenska gymnasieskolan kommer tyvärr även efter dagens beslut att i alldeles för liten utsträckning utgå från den enskilda eleven.

Själva grundtanken att alla elever skall läsa samma sak under en stor del av studietiden finns kvar. Sverige skall fortfarande vara det enda land i världen där 100 % av gymnasieeleverna skall uppnå högskolekompetens. Att sedan bara 15–20 % av dem som går ut i verkligheten uppnår målen verkar inte bekymra regeringen. Att ytterligare 15–20 % hoppar av gymnasiet i förtid verkar inte heller vara något bekymmer. Att många av alla de som inte klarar skolan bara har arbetslöshet att se fram emot påverkar inte heller regeringens vision om en gymnasieskola med orealistiska mål.

Fru talman! Folkpartiet anser att det är dags att låta eleverna välja mellan mera studieinriktad utbildning och yrkesinriktad utbildning. Vi föreslår därför att det som ett positivt alternativ utarbetas ett lärlingssystem där skolan och näringslivet ansvarar för halva tiden var. Utbildningen skall avslutas med en yrkesexamen som visar att eleven klarat utbildningen.

I dag används det individuella programmet för att hjälpa elever som inte klarar kunskapskraven på de nationella programmen. Jag har sett många skolor där lärarna gör fantastiska insatser på det individuella programmet och på många sätt åstadkommer en bra undervisning utifrån förutsättningarna. Men själva målet att få eleven att gå över på ett nationellt program misslyckas allt oftare. Många av dessa elever skulle få en mycket mer meningsfull skolgång i ett utvecklat lärlingssystem.

Alltför många elever i det svenska skolsystemet drabbas av att det blundar för verkligheten. Helt uppenbart kommer i dag många elever vidare till gymnasiet med på papperet godkända betyg, men utan tillräckliga kunskaper. Man hjälper inte en ung människa genom att slussa henne vidare till en utbildning som hon inte har förutsättningar att klara av. Därför behövs en ordentlig utvärdering av vad betygen egentligen står för.

Den enskilda eleven blir mest hjälpt av att vi – som Folkpartiet kräver – slår fast att ingen får börja gymnasiet utan godkända kunskaper i svenska, engelska och matematik. Det är ingen bra lösning att använda det individuella programmet för att läsa in grundskolekurser. Utnyttja i stället de uppföljningsinstrument som grundskolan har och sätt in hjälpen så tidigt som möjligt. Låt hellre en elev använda lite längre tid i grundskolan än att låta honom/henne påbörja en utbildning utan de rätta förutsättningarna. Det är både billigare och mänskligare att lära en elev läsa, skriva och räkna tidigt i grundskolan än att göra det i gymnasiet.

Fru talman! Jag har besökt en del skolor i en stad i mitt hemlän som ligger mig varmt om hjärtat, nämligen Malmö. I en kommun som lider av stor arbetslöshet och ekonomiska problem blir skillnaden mellan verklighet och skrivbordsvision inom skolan särskilt tydlig. Enligt den senaste statistiken hoppar 30 % av eleverna av gymnasieskolan i Malmö. Om man lägger till dem som går igenom utbildningen men inte klarar målet att nå högskolebehörighet blir sanningen att närmare hälften av eleverna inte klarar gymnasieutbildningen.

På en gymnasieskola som jag besökte för några veckor sedan i Malmö räcker inte längre resurserna till några bokinköp, inte till fortbildning för lärare och inte ens till att leva upp till de garanterade undervisningstiden i alla kurser. Extra stöd i svenska hade dragits in. På samma

gymnasieskola hade eleverna inte möjlighet att läsa den högskoleförberedande kursen svenska C.

Malmö är en stad med många invandrare, och många av dem har rätt till extra stöd, men får det inte. Ungefär dubbelt så många elever med invandrabakgrund som övriga fullföljer inte gymnasiet. Nästan alla lärare som jag träffade i Malmö var imponerande engagerade i sitt arbete, och nästa alla elever hade en glödande vilja att få ut något av studierna. En vanlig och kanske liten uppgiven åsikt var: Vi sitter hellre i lite sämre lokaler om vi får en bra undervisning.

Fru talman! Jag vill inte ge mig in i någon kommunalpolitisk träta om detta, men med Malmö som exempel vill jag visa hur hopplöst långt ifrån verkligheten många vackra formuleringar måste kännas för dem som är ute i skolorna, i Malmö och på många andra håll i Sverige. När den kommunala ekonomin inte tillåter mycket mer än besparingar på skolan, hur skall man då få råd att göra någonting åt att ungefär var tredje elev inte fullföljer utbildningen?

Det största problemet för Malmö är inte hur man skall ge alla elever högskolebehörighet utan det är hur man skall hjälpa dem som hoppar av och samtidigt stimulera dem som vill läsa vidare.

Gymnasieskolan behöver verkligen resurser. Men den behöver också en kursuppläggning som ger alla elever en möjlighet att utvecklas och gå vidare. De små förbättringar som föreslås i dagens betänkande hjälper inte.

Fru talman! Den gymnasieexamen som nu föreslås i betänkandet och i propositionen är alldeles för urvattnad. Enligt Folkpartiet borde en gymnasieexamen utformas så, att den är internationellt gångbar i högskolevärlden. En gymnasieexamen borde utformas så, att det blir tydliga krav på förmåga till kritiskt och självständigt arbete och med precisering av vilka olika moment som den skall innehålla. Det naturliga vore att en gymnasieexamen skulle vara en förutsättning för studier vid högskola, inte bara ge förtur, som det föreslås i propositionen.

Betygens roll för utvärdering och information är viktig, vid sidan av utvecklingssamtal med elever och föräldrar. Dagens betygsskala är för trubbig. Därför, fru talman, föreslår Folkpartiet att ett nytt betygssteg införs mellan betyget G och VG.

Trots storartat arbete som utförs i skolan av lärare och annan personal och trots nyfikna och vakna elever, finns det många tecken på kris i den svenska skolan. Det blir alltfler elever som hoppar av. Med den akuta bristen på lärare behövs ett helt batteri av åtgärder för att återge skolan dess plats som en levande institution som kan ge alla människor jämlika chanser i livet.

Sveriges kommuner måste ta fram särskilda planer för att rekrytera lärare och förbättra utvecklingsmöjligheterna för lärarna. Sverige behöver 10 000 nya lärare om året, men det tillkommer bara 4 000.

Med Folkpartiets skolpolitik, som vi har formulerat den i våra olika reservationer, skulle vi kunna skapa en skola som bättre möter både studieintresserade och mer yrkesinriktade elever. I den skolan får eleven rätt till det stöd som han eller hon behöver, samtidigt som det ställs tydliga krav på arbetsro och närvaroplikt i skolan. Elever och föräldrar får också större möjlighet att välja fristående skolor. Utgångspunkten är hela tiden

att den enskilda eleven skall ha så goda utvecklingsmöjligheter som möjligt.

Fru talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 9 under mom. 16, men jag ställer mig naturligtvis bakom samtliga Folkpartiets reservationer i betänkandet.

Anf. 18 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson försöker skyla över det faktum att man i dag inte är beredd att stärka historieundervisningen i skolan genom att säga att det kanske man blir sedan. Men det hjälper ju föga i debatten i dag.

Sedan säger han en hel del saker om mig och om mitt parti, som det i och för sig skulle vara intressant att få faktaupplysningar om och källor till och diskutera vidare. Det skulle i och för sig vara intressant att också diskutera frågor som t.ex. att vi hyllade Mao Zedong eller att jag, genom mina uttalanden om Lenin, har bevisat att historieundervisningen i skolan skulle behöva stärkas. Det kanske handlar om de 100 gånger som jag har sagt mig inte försvara terror eller övergrepp i någon form, eller är det de kanske 15 gånger som jag har sagt att jag inte ser Lenin som något föredöme för någon demokratisk eller humanistisk rörelse i dag. Det där får väl Ulf Nilsson och jag reda ut i en kommande debatt i så fall eller möjligen i dag om han är beredd att göra det.

Men faktum kvarstår i den fråga som vi här i dag diskuterar: Det finns ett yrkande om att införa historia som kärnämnä i gymnasieskolan. Det finns möjligheter för Ulf Nilsson och hans parti att stödja detta. Men man väljer, om jag har förstått det rätt, att inte göra det.

Problemet som uppstår när man börjar ersätta de sammanhang och de processer som kan skapas genom undervisning i ett ämne i gymnasieskolan med enstaka kampanjer är att man inte får en helhetssyn och en förståelse. Man förmår inte att lära sig de sammanhang som historien faktiskt erbjuder om man bara har ögon nog att se med. Det är därför vi vill att historieundervisningen stärks, och det är uppenbarligen därför som Folkpartiet inte vill göra det.

Anf. 19 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Historieämnet kommer vi som sagt var tillbaka till när förslaget om kärnämnen kommer. Det är därför jag har ställt mig bakom utskottsbetänkandets yttrande om att historieämnet icke får försvagas utan skall stärkas. Jag tycker att vi skall ha en rejäl diskussion om kärnämnen över huvud taget. Jag lovar Kalle Larsson att jag kommer tillbaka till frågan.

De övriga frågorna är väl egentligen inte tiden i denna debatt till för att diskutera. På rak arm kommer jag inte på något uttalande om Mao Zedong. Däremot kommer jag ihåg C H Hermanssons artikel när Stalin avled t.ex. om att den största arbetarvännerna genom tiderna hade gått ur tiden.

Beträffande Kalle Larssons egna uttalanden om Lenin kommer jag ihåg att han i Sydsvenskan skrev att Lenin måste sättas i relation till samtida personer, och samtida personer var Hjalmar Branting och Clemenceau och andra som knappast kan jämföras med Lenin i fråga om att ta ställning för avrättningar och fångslingar.

Men som sagt var återkommer vi till historieämnet, som huvudfrågan gäller. Då kommer jag och Folkpartiet att bevaka att historieämnet får en starkt ställning i gymnasieskolan.

Prot. 1998/99:71
18 mars

Gymnasieskolan

Anf. 20 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det var väl trevligt att vi i alla fall kan konstatera att vi kommer att tala om detta igen. Det är ju gott och väl.

Men sedan måste jag säga att det är förvånande att Ulf Nilsson ger sig in på att diskutera de här frågorna och samtidigt är så dåligt insatt i vad han egentligen talar om. Jag har aldrig nämnt Hjalmar Branting som en person att jämföra med Lenin. Det måste vara felciterat eller hämtat i någon argumentsamling som ni har skickat ut till er partistyrelse eller riksdagsgrupp, men den är i så fall alldeles felaktig.

Jag förstår inte vad Ulf Nilsson menar om han inte tycker att man skall se personer och händelser i deras historiska sammanhang. I vilket sammanhang skall man då se dem, i ett lösryckt sammanhang i kampanjform? Ja, möjligen gynnar det Folkpartiets partipolitiska intressen, men det ger inte en seriös intellektuell syn på historien.

Vad gäller C H Hermanssons uttalande om Stalin är det ett uttalande som han åtskilliga gånger, kan jag säga utan överdrift, ångrat, tagit tillbaka och bett om ursäkt för. Det här är inga konstigheter. Vi har delar i vår historia som vi inte tycker är speciellt lyckade och som vi också har tagit avstånd från.

Man skulle kunna säga att om alla partier gjorde en så grundlig granskning av sin historia som Vänsterpartiet har gjort, då vore vi mycket klokare. Då skulle vi också kunna ta reda på en hel del märkligheter som har begåtts av andra partier genom historien, också här i Sverige. Här menar jag att Vänsterpartiet står obefläckat i kampen för demokratin.

Lars Leijonborg och uppenbarligen Ulf Nilsson vill egentligen göra en dagspolitisk poäng, när de påstår att vi tidigare i historien har haft problem med demokratin, för att i dag kunna ifrågasätta om vi är demokratiska. Min fråga måste då bli om Ulf Nilsson ser några problem med vårt demokratiska sinnelag i dag. Det är ju det som på något sätt borde vara utgångspunkten om man nu vill ha en kampanj. Det måste ju finnas något slags poäng just i dagsläget.

Anf. 21 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår inte riktigt Kalle Larssons fråga, eftersom Kalle Larssons partiledare har ställt upp på att kampanjen behövs. Kalle Larsson kanske borde ställa frågan till Gudrun Schyman varför hon tycker att även Vänsterpartiet skall stå bakom kampanjen.

Jag har aldrig sagt att Kalle Larsson har sagt att Lenin och Branting kan jämföras, men jag påpekade att Branting var samtida med Lenin. Om man säger att man skall sätta in Lenin i ett historiskt sammanhang skall man naturligtvis jämföra honom med andra personer, och då utfaller inte jämförelsen till Lenins fördel.

Avslutningsvis i denna debatt säger Kalle Larsson att många partier har historia att skämmas för, och det kan säkert vara sant i vissa delar. Men det finns inget annat parti som har haft en historia av regelbundna broders- och vänskapsband med de stora diktaturpartierna i bl.a. Sovjet och Östeuropa och som har skickat lyckönskningstelegram till

Ceaușescu, Stalin och vilka de var fram till ungefär 1988. Det är en skillnad, Kalle Larsson.

Anf. 22 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tänkte hoppa över till nutiden och skippa historien. För övrigt är jag ekohumanist, som jag är glad över.

I Folkpartiets och Ulf Nilssons motion kan man läsa hur de diskuterar om hur viktigt det är att gymnasieskolan hänger med i den utveckling som sker i dag i samhället och på de krav som samhället ställer för att eleverna skall få möjligheter på arbetsmarknaden.

Det gör mig väldigt förvånad att Folkpartiet står bakom en reservation som säger att man redan från första året på gymnasiet skall dela gymnasieeleverna i två grupper: de som man ställer upp högre krav och kunskapsmål för och de som man sänker ribban för.

I kursplanen kan man läsa att vad som i dag gäller för svenska språket på det treåriga programmet är att en elev skall kunna förmedla åsikter, erfarenheter, iakttagelser och kunskaper i tal och skrift. Eleverna skall kunna använda skrivandet för att tänka och lära. De skall kunna delta aktivt och konstruktivt i samtal och diskussion med olika syften och kunna hålla enkla anföranden inför en grupp. De skall kunna använda sig av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad. Det finns också ett par punkter till.

Vilka av dessa punkter vill Folkpartiet ta bort och därigenom sänka kunskapskraven för de elever som går i gymnasieskolan?

Anf. 23 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! När Sofia Jonsson säger att vi talar om att sänka ribban glömmar hon att det finns många elever som över huvud taget inte når målen. Folkpartiets förslag är helt enkelt att det skall vara möjligt att få en rejäl yrkesutbildning utan att nödvändigtvis uppnå formell högskolekompetens. Det kanske är bättre för en elev att ägna sig åt att träna svenska inte minst med anknytning till yrkespraktiken, att träna grundläggande färdigheter i att skriva, tala och uttrycka sig. De mål som Sofia Jonsson läste upp gällde svenska A, men i svenska B finns mål som ställer höga krav på litteraturhistoria, kronologisk kunskap osv. Det är kanske bättre för en del elever att få ägna sig åt det som de behöver och sedan få möjlighet att komplettera.

Jag tycker inte att det är att svika eleverna, utan jag tycker precis tvärtom att det är att utgå från eleverna, att säga att de kan få en bra gymnasieutbildning, med en bra träning i de viktiga basämnena och en bra yrkesinriktad utbildning, men att de inte på alla punkter behöver komma upp till nivån att vara behörig att komma in på högskolan.

Anf. 24 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det handlar inte om högskolebehörighet i första hand, utan för de här eleverna handlar det om att få gymnasiekompetens och kunna nå de mål som vi sätter upp för gymnasieskolan, för att de eleverna skall få en värdig start och sedan ha möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden och uppfylla de krav som i dag ställs i t.ex. industrin.

Om man tittar på hur kurvan ser ut kan man se att det är inom industrisektorn som kunskapskraven har ökat allra mest men att betygen för

de elever som läser de linjerna har minskat allra mest. Hur går detta ihop?

Vi måste försöka hitta en lösning och göra det möjligt för de här eleverna att få en ärlig chans att gå igenom gymnasieskolan, om de över huvud taget skall få en ärlig chans att gå vidare.

Det är väl inte möjligt att Ulf Nilsson tycker att de elever som redan från början kan tänkas ha dålig självkänsla inför gymnasieskolan skall klappas på huvudet och få höra att de skall vara så goda att ta en enklare väg, där kunskapskraven är lägre, för att de därefter inte skall ha samma möjligheter som de andra eleverna på arbetsmarknaden?

Anf. 25 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson målar upp det här som om det vore antingen-eller. Så är det inte. Det finns en massa elever som har möjlighet att få en mycket god grund att gå vidare på, men som skulle tjäna mycket mer på att träna grundläggande färdigheter i svenska, få en tillämpning i hur man använder svenskämnet i förhållande till yrket, hur man skaffar information osv., utan att behöva läsa i detalj samma plan som de skall göra som skall förbereda sig för högskolan. Detta är ett problem, om man ser till verkligheten.

Att försöka anpassa detta, sätta betyg på samma grunder och följa samma definitioner på vad en kurs skall innehålla för en person som skall läsa traditionell teoretisk universitetsutbildning som för en person som riktar in sig på yrkeslivet, är en motsättning som vi inte kan blunda för om vi ser hur det är i verkligheten. Det är inte att svika eleverna, utan det är tvärtom att ge eleverna den rätt de har att få ägna tid åt att lära sig det som de behöver, i stället för att hela tiden bara gå vidare utan att egentligen lära sig någonting ordentligt.

Anf. 26 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det pågår förändringar av det svenska gymnasiet från en skola för en liten grupp elever från socialgrupp 1 till en skola för alla. Det är, minst sagt, en genomgripande förändring. Man glömmer lätt bort att det är en omvälvning av den svenska skolan som det handlar om. Det är inte lätt, och det tar tid.

Spåren av den gamla skolan ligger kvar, och en del av de spåren försvårar kunskapsinhämtandet och trivseln och innebär att vissa elevgrupper än i dag inte upplever gymnasieskolan som sin skola. Omställningen till ett gymnasium för alla kräver en kraftig individualisering med anpassning av studierna till den enskilda elevens förutsättningar och intressen.

När detta är sagt kan man konstatera att gymnasieskolan ändå är på rätt väg och att det finns många exempel på skolor där man har lyckats, där eleverna på olika program trivs och upplever sin skolgång som meningsfull och intressant. Men det kommer också, som sagt var, rapporter om problem som är oroande.

I massmedierna handlar oron framför allt om antalet elever som inte får godkänt i kärnämnen. Ofta handlar debatten om kunskapsbrister, krav på strängare kunskapskontroll och effektivare kunskapsförmedling. Det som enligt min mening kanske är mer oroande är att flera utvärderingar, bl.a. Skolverkets, visar att skolan av vissa elevgrupper upplevs

som tråkig och ointressant. Oroande är också att många lärare är pressade av en alltför tung arbetsbörda, att skolledare inte får tid med det pedagogiska ledarskapet och att det förekommer att kommunens skolpolitiker och skolförvaltningar inte sköter sin del av ledningsansvaret för skolverksamheten. En del av de elever som går på de yrkesförberedande programmen upplever kärnämnen som svåra och ointressanta. En del av eleverna på de teoretiska programmen upplever betygshets och alltför stor arbetsbelastning.

Gymnasietiden får naturligtvis inte vara varken tråkig eller pressande. Tonårsperioden är en mycket viktig period i en individs utveckling. Man skall ta de osäkra, spännande stegen in i vuxenlivet, med sinnena öppnare än kanske under någon annan period av livet – öppna för musik, konst och litteratur. Känslorna svallar, och intresset för det andra könet börjar pocka på; man kanske blir kär på allvar för första gången. Relationen till kamrater tar vuxnare former, nyfikenheten på omvärlden tar nya banor, moralfrågor och livsfilosofiska frågor blir viktiga, och man uppmärksammar sin egen fysiska utveckling.

Varför i hela friden skulle då inte gymnasietiden vara levande, dynamisk, inspirerande och utvecklande för ungdomarna även den tid de är i skolan? Ser man till eleverna borde förutsättningarna för en bra skola vara lysande. Varför fungerar inte skolan för alla? Vad är det som måste rättas till för att skolan skall bli en skola för envar?

I propositionen fokuserar regeringen gymnasieskolan som kunskapsbyggare och en förberedelse för arbetslivet. Det helhetsperspektiv som finns i skollagen och läroplanen kommer därvid i skymundan, men många av förslagen är bra också ur detta bredare perspektiv och kan åtminstone indirekt bidra till att göra skolan intressantare och öka motivationen för ytterligare grupper av elever.

Hit hör t.ex. regeringens förslag att bygga ut apu, den arbetsplatsförlagda utbildningen, som rymmer mycket av det som eleverna önskar. Lärlingsutbildningen fyller ett stort behov av kontakter med arbetslivet utanför skolan. Många elever önskar få sådana. Infärgning av kärnämnen till olika program ökar, och meningsfullheten ökar i samma takt. Flexibiliteten i studietiden skall tillåta anpassning av kursens längd till individens intresse och förutsättningar. Utvecklingssamtalen är ett bra inslag. Det nya teknikprogrammet kan säkert öppna en sektor av stort intresse för vissa elevgrupper.

Detta är alltså bra förslag, och Miljöpartiet stöder dem.

Det finns andra förslag i propositionen som inte är så bra, t.ex. införandet av gymnasieexamen. Vi har redan konstaterat att det finns för mycket av betygshets och prestationsfixering i gymnasiet, och en gymnasieexamen skulle bara spä på problemen ytterligare. Miljöpartiet yrkar avslag på förslaget.

Ett förslag som utskottet har tagit upp gäller införandet av etappindelning av kurser. En sådan etappindelning har pedagogiska fördelar som är väl kända. Det underlättar om man inför ett etappmål, om det mål som man strävar mot ligger långt fram i tiden. Blir det en etappindelning med det syftet står vi bakom förslaget. Däremot vill vi inte ha en nivågruppering av elever på kärnämnenas grundkurser. Utskottet föreslår att regeringen utreder hur en etappindelning skall utformas. En sådan utredning

ställer vi oss bakom, och vi avvaktar naturligtvis med ställningstagandet tills vi får se vad utredningen kommer fram till.

Ett annat av de större förslagen i propositionen gäller införandet av poäng i stället för nuvarande bestämning av kursernas omfattning i timmar. Vi kan se det som ett steg mot en ökad individualisering. I den bemärkelsen är förslaget bra. Egentligen behövs inte denna förändring, eftersom det redan med nuvarande skollag och läroplaner är möjligt att använda olika lång tid för genomförandet av en kurs. Men underlättar det utvecklingen mot ökad individualisering så är det okej för vår del, och vi står bakom förslaget.

Jag vill därefter säga några ord om betygen. Där är det fortfarande ett stort problem. Betygsfrågan tas inte upp i propositionen annat än indirekt. Och enligt vårt sätt att se är betygen ett allvarligt hinder för en fortsatt bra utveckling av gymnasieskolan. Mycket krångel i skolan beror just på betygen. Borde de inte tas bort nu? Vi har alla skäl att tro att betygen är mycket osäkra mått och att de dessutom är värdelösa som prediktorer. Det går sannolikt inte att förutsäga vare sig studieframgång eller yrkesframgång utifrån betyg i gymnasiet.

Enligt Miljöpartiets syn är betyg dessutom olämpliga som pedagogiska verktyg. Man skall studera för att ämnet är intressant och inte för att få ett visst betyg. Om vi har en skola där eleverna inte kan förväntas vara tillräckligt intresserade, då kan betyg, betalning eller något annat, vara okej. Det allra lämpligaste kanske är att man lovar att de som blir klara får gå hem, om nu skolan skall vara ointressant. Naturligtvis vill vi inte ha en sådan skola. Intresset skall finnas där ändå, och betygen skall bort.

Jag har tagit upp betygsfrågan flera gånger tidigare utan gehör i kammaren, annat än från Vänsterpartiet. Miljöpartiet och Vänsterpartiet delar uppfattning i betygsfrågan. Jag börjar så smått tro att riksdagens ledamöter har uppfattningen att betygen är ett bra mått, att de är reliabla och valida, medan de i själva verket antagligen är i stort sett rent slumpmässiga.

Skulle man inte kunna tänka sig att kammaren åtminstone kunde ta det modiga steget och bifalla yrkandet om att saken undersöks, att man tar reda på om betyg har någon kvalitet och något värde? Är de säkra mått eller inte? Skulle det vara så att de är osäkra kan ju inte ens Folkpartiet, Centern och Moderaterna vilja använda dem. Eller är ledamöterna i samtliga partier utom i Vänsterpartiet och Miljöpartiet generellt emot faktaunderlag? Frågan är ju faktiskt viktig, inte minst för de elever som nu konkurrerar om platser i den högre utbildningen med tiondelar av poäng, vilkas felmarginer sannolikt ligger tiofalt över den skillnaden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 11 under mom. 24 och mom. 29.

Sedan vill jag gärna återgå till den fråga som jag tog upp i början. Vad är det egentligen som behövs för att fler elever skall känna att gymnasieskolan är en skola för honom eller henne? Det handlar om att utveckla verksamheten så att den blir angelägen och motiverande för varje elev. Individualisering är nödvändig, och det tror jag att vi är överens om. Men hur är det med elevernas delaktighet när det gäller studiernas form och innehåll – planeringen? Vi har fått rapporter om att det brister i lärarnas och kommunledningens insikter i skolans mål och styrmedel.

Mycket lite intresse har ägnats frågan om eleverna har fått någon insikt över huvud taget. Kanske vore det bra om man satsade ordentligt på att klargöra skolans mål och styrmedel för gymnasieeleverna. Utan den kunskapen är det svårt att känna sig riktigt delaktig i planeringen av sina studier. Jag tror att det är viktigt att vi ger betydligt större utrymme för elevernas delaktighet i planeringen av skolverksamheten.

Hur är det med överensstämmelsen mellan skolans mål och hur skolans egen verklighet ser ut – demokratimålet, att utveckla förståelse och respekt för andra, beredskap och förmåga att hjälpa andra osv.? I verkligheten uppmuntras ju en konkurrens mellan kamraterna i stället för hjälpsamhet, rakt över. Det är ett slående inslag i gymnasiet. När man talar om bristande tid från lärarnas sida för att hjälpa enskilda elever så kanske man kunde stimulera eleverna för att få en lösning på problemet, så att elever som har kommit lite längre i ett ämne kan hjälpa dem som skulle behöva hjälp. Varje lärare vet dessutom hur mycket man lär sig på att undervisa. Att hjälpa gagnar alltså även hjälparen.

Jag skulle vilja se betydligt mer av delaktighet för eleverna inklusive att de också hjälper varandra. Och jag ser en stor fördel i att betydligt större utrymme ges för verksamheter som ligger utanför själva ämnespluggandet. Detta behöver inte nödvändigtvis vara en fråga som vi skall behandla i riksdagen. Det är redan nu fullt tillåtet att göra en sådan kursändring enligt gällande skollag och läroplan. Men det skulle kanske inte skada om regering och riksdag tydligt markerade att man inte bara uppskattar skolornas insatser för att öka prestationerna i kärnämnen utan också ser andra mål i skollagen och läroplanerna som lika väsentliga.

Jag måste då få tillägga att skolministern i olika sammanhang har betonat värdegrundens betydelse, och skolministern står naturligtvis bakom propositionen, precis som vi brukar säga att vi står bakom våra motioner. Men propositionen är alltså skriven under den förra mandatperioden och återspeglar kanske inte de satsningar som kommer härnäst. Det skall därför bli intressant att se vad de får för form när det gäller gymnasieskolan.

(forts. 7 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

Anf. 27 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Kammaren återupptar sina ajournerade förhandlingar. Nu följer en frågestund. Följande statsråd kommer att delta: Vice statsminister Lena Hjelm-Wallén, jordbruksminister Margareta Winberg, utrikesminister Anna Lindh, försvarsminister Björn von Sydow, socialminister Lars Engqvist, näringsminister Björn Rosengren, statsrådet Ingegerd Wärnersson och statsrådet Lars-Erik Lövdén.

SCB:s statistik över nya statliga arbetstillfällen

Anf. 28 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga som berör samtliga sakområden, och jag riktar den därför till vice statsministern.

SCB har tagit fram statistik över tillkomsten av de nya statliga arbetstillfällena, och det visar sig att de i mycket stor utsträckning har hamnat i Stockholmsregionen. Samtidigt har antalet statliga sysselsättningsstillfällen i övriga delar av landet minskat mycket dramatiskt.

Min korta och enkla fråga är: Vilka slutsatser drar vice statsministern av den statistiken?

Anf. 29 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tycker att detta är en allvarlig varning till oss. Det har uppenbarligen inte blivit så som riksdag och regering har tänkt. Det innebär att vi återigen på ett helt annat sätt måste ta oss an frågan om fördelning i landet av statliga myndigheter. Vi måste kunna gå före vad gäller den fördelningen och ta vårt regionalpolitiska ansvar. Vi tar alltså till oss den här rapporten mycket allvarligt och skall se över det hela.

Anf. 30 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att detta låter bra. Jag skulle vilja följa upp med att fråga om regeringen nu t.o.m. är beredd att överväga en ny utlokaliseringssvåg.

Anf. 31 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Riktigt så enkelt är det ju inte. Det är ganska komplicerat med omlokaliseringar. Men t.ex. den stora försvarsomläggning som vi nu har framför oss kommer att innebära att staten tar på sig ett alldeles speciellt ansvar. Man kan titta på det goda exemplet därvidlag, nämligen Söderhamn, och det stora ansvar som staten tog i det sammanhanget.

Nedläggningen av Lear Corporation

Anf. 32 BRITT BOHLIN (s):

Herr talman! Jag har en fråga till näringsminister Björn Rosengren. Jag önskar att jag på ett bra sätt kunde förmedla till näringsministern och alla övriga här i kammaren den hopplöshet och förtvivlan som jag mötte i Bengtsfors i går kväll. Med anledning av den utomordentligt allvarliga situation som vi nu har i norra Dalsland vill jag fråga hur näringsmi-

nistern ser på Lear Corporations sätt att hantera sin omstrukturering, vilket utomordentligt märkligt och maktfullkomligt demonstrerades i går i Bengtsfors.

Det är min ena fråga. Min andra fråga är hur näringsministern tänker följa situationen i norra Dalsland och vad vi kan göra för att mildra detta för hela landskapet katastrofala slag.

Anf. 33 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att från regeringens sida uttrycka vårt stöd och vår kraftiga känsla för dem som nu drabbas i Bengtsfors.

För det första vill jag säga att regeringen utgår från att företaget tar sitt ansvar. Vi kan på den svenska arbetsmarknaden inte ha ett förhållande som innebär att ett företag får stöd dels från kommunen, dels från staten och sedan i hemlighet beslutar att flytta någon annanstans.

För det andra vill jag säga att vi nu kommer att engagera de regionala organ som finns. Jag tänker närmast på länsstyrelsen och på dess regionala organ, som länsarbetsnämnd etc. Jag förutsätter att de kommer att vidta åtgärder, vilket jag också kommer att bevaka.

För det tredje kommer jag i morgon att åka till Bengtsfors för att låta mig informeras på ort och ställe.

Anf. 34 BRITT BOHLIN (s):

Herr talman! Jag vill ändå ytterligare en gång ställa frågan till näringsministern om han någonsin i sin långa politiska bana har stött på ett sådant agerande från ett företag som visats i fallet med Lear Corporations omstrukturering i Bengtsfors.

Anf. 35 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Med min långa fackliga bakgrund har jag aldrig varit med om något liknande. Jag har ändå såsom facklig företrädare varit med om många företagsnedläggelser. Detta är exempellöst och oacceptabelt.

Jag vill också, eftersom den frågan ändå kommer upp, nämna hur EU:s sätt att flytta stöd använts. Man har först fått stöd genom mål 2, och sedan flyttar man till Portugal, där man får än mer stöd. Också detta är oacceptabelt, något som jag kommer att ta upp i berört ministerråd.

Stöd till Bengtsfors

Anf. 36 JONAS RINGQVIST (v):

Herr talman! Även jag skulle vilja ställa en fråga till näringsministern om Bengtsfors. Visserligen liknar min fråga en del Britt Bohlins, men det finns också en del andra aspekter som man behöver ta upp.

Situationen är extrem. Förhållandet mellan de berörda 860 jobben i Bengtsfors och det totala antalet jobb i Bengtsfors gör att situationen där inte liknar någon annan. Kommunen har redan börjat ett offensivt arbete för att klara situationen på sikt. Man håller nu på att planera för hur man skall arbeta vidare för att hitta nya jobb och verksamheter i Bengtsfors, för att ge de människor som tvingas sluta nödvändig utbildning osv.

De mål kommunen redan har satt upp är att under en treårsperiod skapa 860 nya jobb, dvs. lika många som nu försvinner. Det finns förut-

sättningar för det. Dalsland är ju inte någon underutvecklad region eller en region som håller på att bli underutvecklad. Tvärtom ger Dalslands läge med närhet till tre expansiva regioner – Oslo, Karlstad och Göteborg–Trestad – möjligheter. Kommunen ser de här möjligheterna och kan ta vara på dem, men det kommer att krävas riktade stöd för att den skall kunna hantera dem.

Min fråga till näringsministern är om han är beredd att ge sådana riktade stöd till Bengtsfors.

Anf. 37 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Jag kommer, som jag sade, att åka dit i morgon och låta mig informeras, dels av kommunen, dels av företaget, dels av de fackliga organisationerna och de anställda. Därefter kommer jag att ta ställning till vilka åtgärder som jag tycker att man bör göra tillsammans med Bengtsfors kommun.

Men det är viktigt att här säga att vi har regionala strukturer – länsstyrelsen, det nya regionorganet och länsarbetsnämnden. Vi har väldigt mycket av resurser i det sammanhanget. Detta är också statens förlängda arm. Vi skall i första hand se vad man tillsammans med kommunen och företaget kan göra. Därefter återkommer jag.

Anf. 38 JONAS RINGQVIST (v):

Herr talman! Tack för det svaret. Att näringsministern är beredd att samtala för att hitta lösningar är positivt och öppnar en del möjligheter.

Ytterligare ett skäl till att flytten från Bengtsfors blir av är att maktförhållandet mellan företag och arbetare ser ut som det gör. Den svenska arbetsrätten gör det väldigt enkelt för företag att lägga ned eller flytta en lönsam verksamhet, som den i Bengtsfors. Andra länder har betydligt tuffare regler på det här området.

Jag anser att den svenska arbetsrätten definitivt borde skärpas för att hantera sådana här situationer. Jag undrar därför vad Björn Rosengren gör för att stärka arbetsrätten, för att förhindra företag att flytta och lägga ned lönsamma verksamheter som den i Bengtsfors, helt utan att ta hänsyn till de människor som drabbas.

Anf. 39 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Den arbetsrätt som vi har i Sverige har sådana mekanismer att det här skall föras en dialog mellan de anställda och företaget. Jag menar att vi från den utgångspunkten har en väldigt bra arbetsrätt.

Om sedan någon inte tillämpar arbetsrätten utan går i strid med den blir det en svårhanterad situation. Det gäller om all lagstiftning.

Jag tror inte att vi skall tillämpa den lagstiftning som finns i en del sydeuropeiska länder som har det förhållandet att arbetsmarknaden så att säga låses fast och man får en liten flexibilitet. I detta fall är det exempelöst på vilket sätt man hanterat det, och jag tror inte att det kan ha sin grund i att det är fel på arbetsrätten. Därmed nu inte sagt att arbetsrätten skulle vara 100 % bra. Man kan hitta sådant som kan utvecklas.

Tinnitus

Anf. 40 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag skulle vilja rikta min fråga till socialministern.

För några år sedan väckte jag en motion här om tinnitus, som ibland kallas för bullerskador. Tinnitus eller bullerskador är ett högt ljud i huvudet som hindrar den skadade att höra. Det är framför allt unga människor som drabbas, och framför allt gäller det allt yngre människor. För 10–20 år sedan var det kanske äldre som drabbades, men med den nya rock- och popmusiken och det höga ljudläget blir det alltfler som skadas, ibland så svårt att deras hörsel inte går att reparera. Jag vill också påpeka att hörapparater i många fall inte hjälper.

Jag fick till svar i betänkandet att man skulle tillsätta en särskild statsrådsgrupp för att titta på folkhälsofrågor över huvud taget och bl.a. den här frågan, men mycket resultat har jag inte sett. Däremot tycker jag att det var mycket bra att SVT, Sveriges television, för ett par veckor sedan hade en eftermiddag då det här ämnet togs upp.

Min fråga till socialministern är: Vad tror socialministern att han kan göra för att förbättra den här informationen till ungdomarna om hur de skall undvika dessa skador för framtiden? Likaså har jag funderat på om Anslagstavlan i TV skulle kunna vara en väg för Socialstyrelsen att informera.

Anf. 41 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag utgår ifrån att om vi skall diskutera det samhälleliga offentliga ansvaret när det gäller folkhälsan på det här området så kommer uppdraget rimligtvis att fördelas mellan en rad olika institutioner. Folkhälsoinstitutet har skyldighet att bedriva informationsarbete på det här området likaväl som beträffande hela folkhälsoarbetet. Vi bör rimligtvis diskutera vad skolorna kan göra för att upplysa. I stor utsträckning handlar det också om arbetsmiljöfrågor och sorterar således under de institutioner som ansvarar för utveckling av arbetsmiljön.

Det finns inte, vilket Elisabeth Fleetwood påpekar, något samlat program från dessa myndigheter – jag känner i alla fall inte till något sådant program – och det är möjligt att det finns skäl att efterlysa det. Men så som ansvaret ser ut nu ligger det hos de olika folkhälsoredskap och myndigheter som vi har, inklusive också dem som har ansvaret för arbetsmiljön.

Anf. 42 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Anledningen till att jag ställer frågan just till socialministern just i dag är att det i betänkandet står att det är en statsrådsgrupp som får i uppgift att titta på det här. Och jag kan inte se att något bättre resultat har kommit fram.

Jag hoppas att socialministern går tillbaka till departementet och ser efter hur vi i framtiden skall undvika det här. Det här är en mycket stor risk, särskilt för unga människor. Som följdfråga får jag säga: Vilka åtgärder tror socialministern att han kan vidta nu? Skall han vända sig till Folkhälsoinstitutet eller skall han göra något mer på departementsnivå?

Anf. 43 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag vet inte vilket betänkande och vilken utredning Elisabeth Fleetwood hänvisar till. Jag känner inte till att det finns någon

särskild statsrådsgrupp i den här frågan, men däremot delar jag uppfattningen om att vi möjligtvis bör ta samlade grepp kring hela miljöfrågan med utgångspunkt från de bullerskador som vi nu kan se växer.

Jag ber att få återkomma till frågan, och jag skall försöka se efter vilka samlade grepp som man *kan* ta.

Prot. 1998/99:71

18 mars

Frågestund

Övningsområden för internationella insatser

Anf. 44 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till försvarsminister Björn von Sydow.

Efter det att Natostaterna hade ett toppmöte i Bryssel den 10–11 januari 1994 anmälde den svenska regeringen och riksdagen sitt intresse för att medverka i Partnerskap för fred. Beslutet vill jag minnas fattades den 24 mars samma år, 1994.

Med anledning av det här beslutet uppkom frågan om att Norr- och Västerbotten kunde inrätta en internationell utbildnings- och övningsplats för flygstridskrafter. I planen ingick också upprättandet av central förvaring och förvaltning av FN:s sjukvårdsmateriel. Man gjorde ett relativt stort arbete i den här frågan både från länsstyrelsens sida och från Försvarsmakten. Det här skulle kunna innebära, vilket är mest troligt, ett stort antal jobb i norra Sverige.

Mina frågor till försvarsministern är: Var ligger frågan i dag, kan vi förvänta oss ett beslut i frågan och när kommer det i så fall?

Anf. 45 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Detta förslag remitterades till bl.a. Försvarsmakten. Försvarsmakten fann att det inte fanns något behov av att anlägga särskilda övningsområden eller av förberedelser för luftövningsområden för internationella insatser, utan att i princip alla våra övningsområden och luftförsvarsområden skall kunna användas i den mån som vi vill genomföra övningar. Ärendet har inte tagits upp av regeringen i den proposition som riksdagen nu har att behandla, och jag förutser att frågan om hur många övningsområden, skjutfält osv. som vi skall ha kvar kommer att behandlas i en ny proposition till riksdagen i höst.

Anf. 46 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Herr talman! Jag vill först och främst tacka försvarsministern för svaret. Men det är ju egentligen inte frågan om att anlägga några nya anläggningar. Dessa anläggningar finns redan uppe i norr. Det är bara fråga om ett bredare utnyttjande av de befintliga anläggningarna, vars geografiska läge ju är bra och där det också finns gott om plats i luftrummet.

Anf. 47 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Herr talman! Det finns heller inga hinder för att använda samtliga av dagens övnings- och skjutfältsmöjligheter för t.ex. samarbete inom ramen för Partnerskap för fred, och det förekommer. Jag var personligen uppe på ett besök i Arvidsjaur för en månad sedan ungefär, och träffade där på utländska enheter som samverkade inom Partnerskap för fred. Så i princip gäller att samtliga svenska institutioner inom Försvarsmakten kan

användas när behov finns, och det gäller självfallet de övningsförutsättningar som också finns i Norrbotten och Västerbotten.

Diskriminering i arbetslivet

Anf. 48 TULLIA VON SYDOW (s):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till näringsminister Björn Rosengren.

Det är ju på det sättet att riksdagen ganska nyligen beslöt att skärpa lagstiftningen om diskriminering i arbetslivet, både när det gäller etnisk diskriminering, diskriminering av funktionshindrade och diskriminering på grund av sexuell läggning, och jag tycker att det här är alldeles utmärkt. Men jag saknar åtgärder mot en annan typ av diskriminering i arbetslivet, och jag tänker då på diskrimineringen av de äldre. Den bistra sanningen är ju faktiskt att man i dag inte behöver vara särskilt gammal för att drabbas av åldersdiskriminering och ha svårt att få arbete.

Och min fråga är: Vad tänker näringsministern göra åt åldersdiskrimineringen i arbetslivet?

Anf. 49 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Ja, jag som är näst äldst i regeringen vet hur det är att vara gammal!

Det finns inga lagar som särskilt förbjuder diskriminering av äldre. Däremot är det i lagen om anställningsskydd ganska tydligt att man inte kan avskeda någon bara för att den personen är gammal. Jag tror att mycket av den åldersdiskriminering som vi upplever i samhället handlar väldigt mycket om attityder. Vi lever i ett samhälle där människor alltför lätt fastnar i att man inte duger om man är gammal. Jag tror alltså att det är den vägen vi måste gå, och därmed menar jag att jag inte tror att vi behöver ha någon ytterligare lagstiftning för detta.

Anf. 50 TULLIA VON SYDOW (s):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Det är ju på det sättet att vi inte har någon lag, men jag tycker personligen att det skulle behövas.

I avvaktan på det menar jag att vi behöver omfattande åtgärder i attitydändrande syfte. Det är de åtgärderna som jag tycker att Näringsdepartementet borde fundera allvarligt över.

Här gäller det faktiskt att ändra på människors inställning och få människor att förstå att det inte är åldern som är avgörande när det gäller att kunna ta ett arbete och göra det bra utan kapaciteten. Det är som när det gäller alla attitydfrågor ett svårt arbete, och det behövs stora insatser.

Anf. 51 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Jag delar helt den uppfattningen. Tullia von Sydow och jag har samarbetat i många år med detta i föreningen 50 plus. Där kom vi ganska snabbt fram till att det handlar om attityder.

Jag vill passa på att säga här i kammaren att man är som bäst och har sin verkliga intellektuella kapacitet när man har uppnått min ålder, och det gäller er alla andra som har uppnått denna ålder!

Det är det budskapet vi måste föra ut och inte tro att vi skall fastna i någon lagreglering. Det lär vi inte kunna lösa detta med. Jag delar uppfattningen att det handlar om attityder.

Prot. 1998/99:71
18 mars

Frågestund

Funktionshindrade barn i skolan

Anf. 52 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Med min således något begränsade intellektuella kapacitet skall jag dock framföra en fråga till skolministern. Det gäller vad som skall hända med de funktionshindrade barnen i skolan.

Vi är många som med spänning ser fram emot vad som kommer att stå i den proposition som kommer. Men innan dess skulle jag vilja fråga skolministern hur regeringen ser på frågan om integration.

Det är meningen att barnen enligt utredningens förslag bättre skall kunna integreras i en gemenskap. Jag tycker att man måste skilja på den fysiska integrationen, att barnen finns i ett klassrum, och den verkliga och sociala integrationen som finns för de här barnen. Tillsammans med kamrater som har samma problem upplever de kanske för första gången i hela sitt liv att de har en kompis och ett socialt fungerande liv.

Jag undrar som skolministern kan säga något om hur hon ser på fysisk integration och faktisk och social integration.

Anf. 53 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Sverige har varit ett föregångsland när det gäller att integrera alla elever. Alla elever skall vara inom skolan. Det kommer att vara vår inriktning också i framtiden. Det finns fortfarande flera länder där barn på grund av olika fysiska handikapp får gå i specialskolor.

Min uppfattning är att det finns ett handikapp, nämligen att vara döv, som skiljer sig från andra. Döva kräver ett eget språk, och de behöver också ha tillräckligt med kamrater och tillräckligt med personal som är kompetent inom området. Det kräver en alldeles egen skolmiljö.

Därmed är just de döva en speciell grupp som jag nu och också i framtiden kommer att värna om och i det avseendet inte ser som integrerad tillsammans med andra.

Anf. 54 JOHAN PEHRSON (fp):

Herr talman! Många av de barn som är aktuella går på en skola som heter Ekeskolan. Den är säkert inte helt obekant. Där går barn med flerfunktionshandikapp. De barnen har också ett unikt språk. De kanske har ett språk som bara de och någon mer kan förstå, eftersom de har sådana problem.

Därmed borde man kunna tänka sig att också värna den gruppen unga människor. De har kanske väldigt svårt att klara sig i en vanlig skola, trots att de hemskt gärna vill, eftersom det krävs en enorm kompetens. Jag kommer därmed också in på frågan om kvalitet.

Tror skolministern att det finns en poäng med att ha kvalitet och mycket kompetent personal samlad på ett ställe och att det kan generera en högre kvalitet än om man sprider ut den framför allt pedagogiska kompetens som behövs för dessa barn?

Anf. 55 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Funkisutredningen har just understrukt vikten av spetskompetenser när det gäller funktionshindrade elever. Vi anser att såväl spetskompetens som forskning rörande dessa områden ständigt måste utvecklas. Utredningen har inte givit några som helst signaler om att det skulle försvinna, utan det skall tvärtom stärkas.

Fortfarande är inriktningen att så långt vi kan skall elever integreras tillsammans. Funktionshindrade elever skall integreras med andra elever i olika skolformer.

När det gäller Ekeskolan, som ständigt är debatterad, kommer jag fortfarande inte att uttala mig förrän propositionen är skriven. Jag lyssnar på alla remisser. Jag lyssnar på Handikappombudsmannen och SCH. De har när det gäller Funkisutredningen uttalat sig för en nedläggning av Ekeskolan. Men det är två av alla remissinstanser.

Bromerade flamskyddsmedel

Anf. 56 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Min fråga gäller bromerade flamskyddsmedel vilka ingår i datorer, andra elektriska varor, textilier, osv. och där effekterna är skadliga för hälsa och miljö.

En studie har visat att de som arbetar med återvinning av elektroniska varor har 50 gånger högre halter av dessa ämnen i blodet. Dessutom visar studier på djur att det antagligen också är skadligt för människor.

Kemikalieinspektionen föreslår regeringen att förbjuda de två största grupperna av dessa bromerade flamskyddsmedel. Därför är mina frågor nu: Kommer regeringen att bifalla Kemikalieinspektionens förslag? Hur ser tidsplanen ut för genomförandet?

Anf. 57 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Det enda svar jag kan ge är att vi nu bereder frågan och ser väldigt allvarligt på den. Därefter får vi återkomma.

Stöd till handikappade

Anf. 58 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Herr talman! För ett antal år sedan genomfördes handikappreformen vilket bl.a. innebar att lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade blev en s.k. rättighetslagstiftning. Reformen har inneburit stora förbättringar för många funktionshindrade.

Nu förekommer det att vissa kommuner trots att de fällt i länsrätten vägrar att bevilja handikappade de stöd de har fått rätt till. Min fråga är: Vilket ansvar anser socialministern att staten bör ta för att se till att den nuvarande lagen efterlevs? Vad har regeringen för konkreta åtgärder att ta till för att komma till rätta med detta problem?

Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag kan berätta för Mikael Oscarsson att regeringen har varit osedvanligt aktiv på det här området. Vi tillsatte en särskild utred-

ning, Mötandeutredningen, som har letts av Bengt Lindqvist för att ta fatt i just de här frågorna.

Bengt Lindqvist lämnade sitt slutbetänkande för två veckor sedan. Han för ett resonemang om just vilka sanktionsmöjligheter som skulle kunna finnas för att länka samman det som är det grundläggande problemet. Mot varandra står två principer, nämligen å ena sidan den kommunala självstyrelsen och å andra sidan en rättighetslagstiftning som riksdagen beslutar om.

Jag menar att det som bör gälla är den rättighetslagstiftning och de rättigheter som Sveriges riksdag bestämmer över och att det är kommunernas skyldighet att leva upp till detta. När vi upptäcker att kommuner inte kan göra det måste staten på något sätt ha möjlighet att vidta sanktioner. Det är vad Bengt Lindqvist resonerar kring.

Vi skall nu remissbehandla Bengt Lindqvists utredning och komma tillbaka med ett förslag till riksdagen.

Anf. 60 MIKAEL OSCARSSON (kd):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Innebär det att staten tar ett större ekonomiskt ansvar för reformen? Många kommuner har uppenbarligen inte råd med detta. Innebär socialministerens svar att staten kommer att ta ett ökat ansvar för att lagen efterlevs?

Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Det är det andra problemet. Om vi ställer krav på kommuner eller på landsting måste vi se till att kommuner och landsting har ekonomiska möjligheter att leva upp till dem. Det kan såvitt jag ser det bara ske på två sätt. Det ena är att vi ser till att kommunerna med egna skatter kan finansiera sina åtaganden. Det andra är att staten skjuter till pengar.

Vi har från den socialdemokratiska regeringens sida sett till att det skjuts till statliga pengar till kommuner och landsting. Jag kan berätta för Mikael Oscarsson att hans eget parti arbetar aktivt i Stockholms läns landsting och i Stockholms stad för att minska skatteintäkterna, vilket gör att landsting och kommun får svårare att leva upp till de krav vi ställer på dem. Men det kan Mikael Oscarsson ta med sitt eget parti.

EU-kommissionen

Anf. 62 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag har en fråga till utrikesministern eller möjligen vice statsministern. EU-kommissionen har avgått. Som jag ser det borde den också avskaffas.

EU-kommissionen har oproportionerligt stor makt i EU-systemet. Det är ett arv efter den situation som rådde i början på 50-talet när man inrättade EU. Det gjordes så att den skulle vara oåtkomlig. Vi vet alla att oåtkomlighet inte är förenligt med öppenhet och insyn. Som jag ser det har EU-kommission så stor makt att jag tvivlar på att rådet, i en normal-situation, över huvud taget kan göra någonting för att försvaga den makt-situationen.

Därför frågar jag den minister som känner sig manad att svara på detta om ni avser att helst avskaffa kommissionen och ta tillbaka frågorna till de nationella parlamenten och till rådet eller åtminstone försvaga dess oerhört stora makt.

Anf. 63 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Jag tror att EU-kommissionen inte kommer att bli sig lik efter den turbulens som har varit. Jag är övertygad om att den, som institution, kommer att skakas om rejält. Det kommer att bli öppenhet och transparens på ett helt annat sätt. Det kommer också att bli en tid då man verkligen prövar vad kommissionen skall syssla med. Det är för många ärenden i dag. Det är för många frågor. Det är naturligtvis vi politiker i regeringar och parlament som har lagt på kommissionen detta. Det kommer att bli en förändring.

Däremot skall man inte avskaffa kommissionen. Den är ju ofta inte minst de små ländernas vän.

Anf. 64 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Vi får verkligen hoppas att detta innebär en förändring. Men jag tror inte att problemet är att det är för många ärenden, utan att kommissionen har för mycket makt. Det gör också att rådets ledamöter står i beroendeställning till kommissionen.

Inga-Britt Ahlenius har sagt att makt måste mötas med makt. Jag tror att det är ett grundläggande faktum. Vi måste kunna utkräva ansvar där makten utövas. Det är oerhört svårt att göra det när det gäller kommissionen.

Nu var deras förbrytelser så grava att de åkte dit, men i mer måttliga fall av misskötsel har de varit oberörbara.

Anf. 65 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! Det är viktigt att det sker en fördelning av makt inom EU-systemet. Det skall ske mellan ministerråden, parlamentet och kommissionen. Kommissionen har varit svår för allmänheten och journalister att genomlysas ordentligt för att se vad som pågår där. Jag tror att detta i grunden kommer att förändras nu. Det finns inget annat sätt att ta sig igenom den här turbulenta situationen och bygga något nytt och bättre för framtiden. Jag tror att det kommer att ske. Låt oss inte vara destruktiva i nuet, utan låt oss vara konstruktiva. Då tror jag att vi får ett mycket bättre fungerande EU framöver.

Sex och samlevnad i skolan

Anf. 66 SOFIA JONSSON (c):

Herr talman! I höstas kunde vi alla bevittna den stora debatt som blev kring skolan, jämställdheten i skolan och framför allt kring de unga tjejernas situation i skolan. Vad hände med sex- och samlevnadsundervisningen och våldet mot just de yngre flickorna?

I den här debatten föreslog Centerpartiet att en kampanj för att stärka tjejernas trygghet skulle ordnas. Den skulle också belysa frånvaron av undervisning om sex och samlevnad i skolan. När vi kom med det här

förslaget gick Margareta Winberg ut och sade att det var en jättebra idé och att man skulle göra en sådan kampanj, och den skulle komma snart.

Nu vill jag fråga Margareta Winberg när kampanjen kommer. Hur samarbetar hon med skolan och vår skolminister för att göra den här kampanjen så bra som möjligt?

Anf. 67 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag blev nog inte riktigt korrekt citerad. När jag hade varit i Södertälje och blivit informerad om det som hade hänt där och att man så gärna ville att vi skulle starta en kampanj, sade jag att det var möjligt att vi skulle ha en kampanj, men att vi först skulle se vad som redan gjordes.

Vi satte i gång det arbetet under december, januari och delar av februari. För några veckor sedan hade vi en stor dag i Stockholm med flera hundra personer närvarande. Det var en sex- och samlevnadskonferens där olika myndigheter, NGO:er och andra på olika sätt redovisade vad som faktiskt görs i Sverige. Då visade det sig att det görs väldigt mycket.

Vi kallade den konferensen för Motbilder. Vi ville ge ett alternativ till den bild som förmedlades under hösten som var oerhört hemsk och destruktiv. Det visade sig att skolan var mycket involverad i detta arbete. Skolministern har också sedermera presenterat värdegrunden för skolan som ett led i en fortsättning.

Vi har gjort en sammanställning av det som kom fram under den konferensen. Det finns nu i en liten bok.

Därför ser jag det inte som min mest angelägna uppgift i dag att starta någon kampanj. I stället skall vi stötta det som faktiskt redan pågår inom våra myndigheter, våra verk, våra departement och bland olika frivilliga organisationer.

Anf. 68 SÖFIA JONSSON (c):

Herr talman! Tack Margareta Winberg för det svaret och de initiativ som redan har kommit. Jag tycker att det är bra. Vi måste fokusera debatten på de här frågorna igen.

Vi kan se att flera skolor gör ett väldigt bra jobb. Men många skolor gör inte något alls. Då handlar det inte bara om diskussionen om jämställdhet från centralt håll. Man måste också kunna lita på politiker som gör ett uttalande om att snart kommer det resurser och snart kommer det en kampanj för att hjälpa till att belysa ett problem.

Vad är det Margareta Winberg tycker är extra viktigt att belysa? Vilka extra resurser och insatser vill Margareta Winberg se komma till stånd för att man skall kunna fortsätta att jobba med de här frågorna?

Anf. 69 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Man kan dela upp den här frågan i två delar. Dels handlar det om vilka initiativ som behövs – och där vill jag gärna hänvisa till skolministern – dels om vilka ekonomiska resurser som finns. Under årens lopp har vi gett mer pengar till kommunerna med en klar viljeriktning mot skola, vård och omsorg, och det kommer vi också att göra framöver. Kommunerna kommer därigenom att få ytterligare medel till den här typen av insatser t.ex.

Dessutom har jag pengar till olika typer av projekt. Under min relativt korta tid som jämställdhetsminister har vi också gett pengar till olika bra projekt, bl.a. inom skolans ram.

Men jag skulle gärna vilja att skolministern lite utförligare precisera skolans roll i detta.

Anf. 70 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Min del i det här arbetet är det s.k. värdegrundsprojektet. Till det har regeringen avsatt nästan 5 miljoner. Avsikten är att gå ut på bred front till alla som arbetar i våra kommuner. Jämställdheten är ett av de områden som vi berör i värdegrundsprojektet.

Vi arbetar nu för fullt med att samla alla som arbetar med demokrati, solidaritet, jämställdhet och frågor som gäller vår respekt för människor från andra länder. Vi har alltså sammankomster med olika organisationer, föreningar och enskilda för att göra det här materialet tillgängligt för alla.

Vi kommer att ha konferenser och elevgrupper som arbetar. Vi kommer också att inrikta oss mot sex- och samlevnadsundervisningen, bl.a. när det gäller elevgrupperna. För att ha en bra sex- och samlevnadsundervisning är ju jämställdhetsfrågan egentligen grunden.

Det kommunala utjämningsystemet

Anf. 71 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Regeringen påstår sig ju vilja arbeta för högre tillväxt och ökad sysselsättning, trots sina samarbetspartier.

Mot den bakgrunden vill jag fråga statsrådet Lövdén hur det kommunala utjämningsystemet förhåller sig till detta mål. Det fungerar ju så att när en kommun genom ökad tillväxt eller höjd sysselsättningsgrad får en ökad skattekraft tar systemet hand om hela den ökningen, och kommunen får inte skörda någon frukt av sin möda att medverka till ökad tillväxt.

Då är min enkla fråga: Hur kan man ha ett sådant utjämningsystem om man samtidigt vill medverka till högre tillväxt i samhället?

Anf. 72 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Utjämningsystemets syfte är ju att skapa likvärdiga förutsättningar för kommuner och landsting att bedriva sin grundläggande verksamhet. Syftet är att se till att man tar hänsyn till de strukturella skillnader som finns mellan kommuner och landsting i glesbygden och i storstäderna, så att förutsättningarna för att klara välfärdsåtagandena är likvärdiga.

Det är grunderna för utjämningsystemet. Jag kan konstatera att det finns en mycket bred uppslutning bakom de principerna. Det ges uttryck för det i Kommunförbundets remissyttrande.

Sedan finns det – och det har jag sagt i olika sammanhang – en skönhetsfläck i systemet, nämligen den s.k. pomperipossaeffekten som i dag drabbar ungefär 18 kommuner. Regeringen är beredd att titta närmare på det problemet och försöka hitta en lösning så att man undviker pomperipossaeffekten utan att för den skull frångå principen om en långtgående utjämning av inkomsterna.

Anf. 73 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Det finns inte bara en skönhetsfläck i systemet. Det må vara att vissa kommuner förlorar mer än hela sin ekonomiska tillväxt genom systemet. Men även en kommun med låg skattekraft liksom kommuner med hög skattekraft får ju nästan inte behålla någonting alls – det kan möjligen vara 1 % – av ökningen.

Vi diskuterar marginaleffekter när det gäller enskilda medborgare och säger att en marginalsatt på över 50–55 % skadar tillväxten. Hur kan man då försvara en marginaleffekt när det gäller kommunerna på 98–103 %?

Anf. 74 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Den här debatten tar jag gärna. Tillväxten är ojämnt fördelad i Sverige i dag. Det finns vissa regioner som drar och som utvecklas. Men det är ett alldeles för snävt resonemang att säga att tillväxten just är ett resultat av ansträngningarna i de tillväxtregionerna.

Den tillväxt vi har i Sverige i dag – och den är på hygglig, god europeisk nivå, t.o.m. över genomsnittet i EU – är en frukt av hela landets ansträngningar. Det är hela landet som står bakom den tillväxten. Och då tycker jag utifrån mina utgångspunkter – och det finns en bred parlamentarisk majoritet för det – att det är rimligt att frukterna av tillväxten också fördelas på ett jämbördigt sätt över landet. Annars lämnar vi stora delar av landet bakom oss när det gäller möjligheterna att klara de grundläggande välfärdsåtagandena. Och det är man i alla fall inte i mitt parti beredd att göra.

Strukturfonderna

Anf. 75 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill ställa min fråga till utrikesministern. Vi har ju tidigare här i dag hört talas om Bengtsfors och Lear Corporation, och det finns många skäl att politiskt aktualisera det som händer där.

Jag vill koppla min frågeställning till Agenda 2000 och det arbete som nu pågår med EU:s framtida strukturfonder. Jag vill fråga utrikesministern vilka initiativ den svenska regeringen vill ta för att få i gång en diskussion om den nuvarande ordningen och för att åstadkomma en förändring som innebär att man inte kan använda strukturfonderna på det här sättet för att flytta jobb från ett land till ett annat.

Anf. 76 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det är uppenbarligen fullständigt felaktigt om EU:s stöd kan användas för att flytta en verksamhet från ett område till ett annat, dvs. att man får bättre villkor av EU för att flytta verksamheten. Det kan vi självklart inte acceptera.

Nu pågår det en översyn, och det finns ett antal förslag om hur man skall få bättre regler för strukturfonderna i EU. Exakt hur områdena skall se ut och exakt vilka stöd som skall betalas ut är fortfarande någonting som diskuteras inom EU. Vi kommer att använda exemplet Bengtsfors både för att göra en mycket kritisk analys av hur vi inte vill att systemet

Frågestund

skall kunna användas och naturligtvis också för att visa våra kolleger i EU hur man bör se över systemen.

Anf. 77 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Tack så mycket utrikesministern!

Jag vill koppla på en fråga: Är det rätt tolkat från min sida att utrikesministern bedömer att Sveriges regering har stora möjligheter att få till stånd en förändring som innebär att vi inte skall behöva uppleva, när nyordningen trätt i kraft, att det sker sådana här omflyttningar av jobb?

Anf. 78 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Jag är naturligtvis hoppfull inför möjligheterna att få både en förändring och en förenkling av strukturfonderna som används inom EU.

Jag vågar samtidigt inte ge några löften till svenska riksdagen – det tycker jag vore allvarligt – om att jag är säker på att vi kommer att lyckas att få en sådan förändring, så att vi aldrig i något mer fall kan se hur man använder EU-medel för att flytta verksamhet. Vi kommer att göra vad vi kan, men jag vågar inte ställa ut några löften i förväg.

DXP

Anf. 79 LENA OLSSON (v):

Herr talman! Jag har en fråga till socialministern. Det gäller läkemedlet dextropropoxyphen, förkortat DXP, som används som smärtstillande medel.

Det finns i sju olika preparat. De mest kända är Doleron, Paraflex comp och Distalgesc. Man har utfört forskning på de här medlen, och de är inblandade i 140–190 dödliga förgiftningsfall per år. I Norge och Danmark har man åtgärdat DXP-problemet genom att ändra förskrivningsreglerna, och man har klassat preparatet som narkotika. Det framgår att detta preparat är farligt, att det är beroendeframkallande och att det också medför allvarliga biverkningar.

Jag undrar om ministern känner till detta och vad han tänker göra åt det här problemet.

Anf. 80 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Dess bättre är nu ordningen sådan att statsråden inte behöver vara kunniga i exakt vilka beståndsdelar olika läkemedel består av. Jag förlitar mig på att de myndigheter vi har på det här området faktiskt följer utvecklingen och att de vidtar de åtgärder som finns. I den mån vi inte har regelverk nog för att åtgärda det förlitar jag mig på att de i så fall kommer tillbaka till Socialdepartementet och regeringen och att vi så kommer tillbaka till riksdagen.

Anf. 81 LENA OLSSON (v):

Herr talman! Jag får väl tacka för svaret. Men jag tycker att det är konstigt att man i Danmark och i Norge ser så allvarligt på medlet att man ändrar föreskrivningsreglerna och klassar det som narkotika. Tycker inte ministern att det är lite konstigt?

Anf. 82 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag skall upprepa det jag sade tidigare. Hittills har jag inte haft skäl att just på de områdena misstro våra myndigheter. Jag är alldeles övertygad om att vi får möjlighet att komma tillbaka till frågan. Det är det enda svar jag kan ge.

Det kommunala utjämningsystemet

Anf. 83 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Det som just nu händer i Bengtsfors visar att vi är beroende av bra villkor för jobb och företagande och att det handlar både om vad vi gör hemma i Sverige och om vad som händer ute i världen för att folk skall få jobb och egen försörjning. Det visar också att det i sin tur är beroende av att vi kan skapa det välstånd som behövs för en god kommunal service.

Inget kommunalt utjämningsystem i världen kan ju kompensera för den här typen av händelser. Icke desto mindre tror jag att ett bra kommunalt utjämningsystem är viktigt för att skapa bra grundförutsättningar. Vi har ju i Sverige en mycket bred enighet om att det är viktigt. Men frågan är hur det skall utformas.

Vi har i dag på morgonen haft en hearing i finansutskottet, och vi har fått ytterligare saker belysta. Det som gör mig lite orolig är att systemet är väldigt invecklat, och det är ändå inbyggt mycket av argumentation i det hela. Kommunförbundets ordförande, Margot Wikström, säger att de som sänker skatten får svårt att argumentera för sin sak.

Jag skulle därför vilja höra om statsrådet Lövdén kan garantera att det kommunala utjämningsystem som regeringen lägger fram förslag om inte kommer att formos efter vem som är bäst på att argumentera för sin sak, utan efter faktorer som handlar om strukturella skillnader oberoende av avgift och servicenivå.

Anf. 84 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Självklart skall det finnas saklig grund för den förändring av utjämningsystemet som vi nu skall göra. Jag har under beredningsarbetet bemödat mig om att väldigt noggrant gå igenom de faktorer som utredningen kommit fram till, och också lyssnat på de invändningar och den kritik – men också applåder – som utredningsförslaget fick.

Jag kan konstatera att Kommunförbundet har pekat på ett par brister i utredningsförslaget som kommer att beaktas i det slutliga förslaget till riksdagen. Det gäller byggkostnaderna, kallorten och frågan om att ta hänsyn till merkostnader för integrationsarbetet. Det är faktorer som Kommunförbundet har pekat på i sitt enhälliga remissvar och som naturligtvis är viktiga ingredienser i det förslag som regeringen skall lägga på riksdagens bord.

Anf. 85 KARIN PILSÄTER (fp):

Herr talman! Jag är mycket glad för att statsrådet Lövdén klargjorde att hans tidigare uttalanden om kommuner som sänker skatten inte gäller. Jag är glad för att skolbarnen i Haninge, småbarnsmammorna i Salem och de gamla i Huddinge som betalar höga avgifter, men kanske inte så

höga skatter, kan känna sig trygga för att de kostnader och inkomster som utjämnas kommer att vägas på sin sakliga grund så att vi får bra villkor även i förortskommunerna.

Tillväxt

Anf. 86 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Vi hörde näringsministern tidigare under frågestunden tala om att vid hans ålder står den mänskliga intellektuella kapaciteten på sin högsta nivå. Vi är glada att vi kan få låna lite av den här i dag.

Tyvärr är jag inte övertygad om att det superdepartement som näringsministern har ansvar för, och som han har haft ansvar för i något halvår, riktigt lever upp till de förväntningar man skulle kunna ha mot bakgrund av detta.

Ett antal samsynsgrupper, delegationer med näringslivets företrädare osv. har grunnat på att förbättra villkoren för företagandet i Sverige. Nu undrar jag om Björn Rosengren tycker att det är på tiden att vi får se praktiska konkreta resultat av allt resonemang och allt pratande.

Anf. 87 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Henrik S Järrel har ju samma ålder som jag – kanske något högre. Så vad gäller den intellektuella kapaciteten är vi väl jämbördiga.

När det gäller frågan om de olika grupper som vi har haft, dvs. samsynsmän, näringslivsgrupper etc. lever jag i den tron, och jag är också övertygad i den, att om vi skall kunna skapa ett bättre Sverige med högre tillväxt handlar det mycket om att vi har förmåga att samordna politiken, näringslivet, de anställda och de fackliga organisationerna.

I de län där man har den förmågan, där man förstår varandra och har en dialog och ger och tar, har man också den högsta tillväxten. Att skapa ett samband mellan politiken, näringslivets intresse och de fackliga organisationernas intresse kan man därför säga i sig är ett medel för att uppnå målet ökad tillväxt.

Anf. 88 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Vi skall inte sinka oss med att uppehålla oss vid den intellektuella förmågan. Jag har dock inte ansvaret för Näringsdepartementet, superdepartementet, men det har Björn Rosengren, och i kraft av det kan han utträta ett och annat till fromma för Sverige och företagande och för invånarna i vårt land.

Ett alternativ, Björn Rosengren, vore t.ex. att göra det lönsammare för företagare att anställa och att utveckla bolag och lägga fram konkreta förslag och idéer som stöder detta. Vi har inte sett så många konkreta förslag. Det är nog bra att man försöker resonera sig samman, men någon gång måste man ändå komma till beslut och agera. Det väntar vi på att regeringen skall göra.

Anf. 89 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Det kommer en mängd förslag som skall läggas på riksdagens bord.

Vi har i dag en högre tillväxt i Sverige än i relativt många andra länder. 1998 hade vi en tillväxt på 2,9 %. Det sista kvartalet 1998 var tillväxten 3,5 %. Vi minskar arbetslösheten varje dag. Vi ökar sysselsättningen varje dag.

Om vi ser på de investeringar som görs, inte minst från utlandet, är det första gången på 25 år som vi har investeringar från utländska företag på 80 miljarder per år. Det motsvarar de investeringar vi gör från svenska företag. Det är första gången på 25 år som vi uppnått detta.

Med detta vill jag säga till kammaren att det går bra för Sverige. Vi har en bra tillväxt. Det bekymmer vi har är att vi har en regional obalans. På vissa områden går det mycket bra, inte minst här i Mälardalen. På andra områden, i Norrbotten om jag får nämna det, går det inte riktigt lika bra.

Bengtsfors

Anf. 90 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Herr talman! Vi började med Bengtsfors, och det kan väl vara på sin plats att vi avslutar med Bengtsfors eftersom det som har hänt där har en sådan otrolig omfattning för ett helt landskap.

Jag behöver inte upprepa det som tidigare frågeställare har anfört.

Jag blev lite förvånad när näringsministern sade att han inte har något att komma med utan att han i morgon skall låta sig informeras på ort och ställe i Bengtsfors. Är det verkligen så att näringsministern inte har någon egen fundering över vad han som minister kan åstadkomma för bygden?

Anf. 91 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Som jag sade tidigare kommer jag att befinna mig i Bengtsfors i morgon för att på ort och ställe med de berörda föra en diskussion. När sådant här händer handlar det dels om kommunen och dess förmåga och möjligheter, dels om företaget som lämnar och om de anställda. Det handlar också om vilka möjligheter länsmyndigheterna – i detta fall denna regions olika myndigheter – och regionen själv har. De har stora möjligheter. Det är den diskussionen vi skall föra.

Vi kan inte vid varje tillfälle då något företag läggs ned, eller om något företag inte betar sig som det skall, säga att nu kommer näringsministern med 100 eller 200 jobb. Avvakta till i morgon så får vi se vad som händer.

Anf. 92 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Herr talman! Det låter i och för sig logiskt. Jag tackar för svaret. Men faktum är att medierna som vanligt har varit väldigt alerta. Vi har fått mycket information via radio, TV och tidningar. Själv känner jag mig inte speciellt oinformerad angående den s.k. katastrofen i Bengtsfors. Jag är säker på att näringsministern också vet väldigt mycket. Jag undrar om han inte behöver t.o.m. fördubblad intellektuell kapacitet för att till i morgon komma på något bra.

Vi måste tänka på att en på sju i Bengtsfors blir arbetslös. Det är det samma som om 86 000 stockholmare skulle bli arbetslösa.

Jag är säker på att dalslänningarna kommer att bli besvikna i morgon om näringsministern inte har mer att anföra än vad som har anförts här i kammaren i dag.

Anf. 93 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s):

Herr talman! Jag tycker att det är rimligt att jag visar respekt för dem det berör. Därför vill jag föra diskussionen med dem. Sedan får jag återkomma till kammaren och redovisa vilka åtgärder vi har vidtagit.

Läkemedelskostnader

Anf. 94 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Jag har en fråga till socialministern.

Under den senaste tiden har det varit många diskussioner om de kraftigt ökade läkemedelskostnaderna. Vid socialutskottets utfrågning i dag framkom att de nya dyrare medicinerna också har en bättre effekt än tidigare mediciner, men de är också mer kostnadseffektiva genom att vårdkostnader och sjukdagar minskar.

Min fråga är: Skulle det inte vara bra om man när man redovisar de här höga kostnaderna även redovisar vad man sparar och vilka förbättringar man får genom de här nya läkemedlen? Annars tycker jag inte att man får någon riktig helhetsbild. Det tycker jag att både vi och allmänheten behöver.

Anf. 95 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Det är alldeles rätt att en förklaring till att läkemedelskostnaderna har stigit mycket snabbt är att läkemedel i allt större utsträckning ersätter annan behandling. Magsår är ett bra exempel. Det görs allt färre operativa ingrepp i sjukvården för att behandla magsår. Det är en följd av att det nu finns magsårsmedlet Losec.

Det finns flera områden där medicinerna har ersatt annan behandling och därmed faktiskt bidragit till folkhälsan. Dessvärre är detta inte enda förklaringen. Det finns en annan förklaring som oroar mig, nämligen att det finns en överförskrivning av läkemedel och därmed en överkonsumtion.

Socialstyrelsen granskade tidigare en rad sjukhem. Man kunde konstatera att där skrivs ut mediciner i alldeles för stor utsträckning. På något sjukhem skrevs det ut lugnande mediciner till 39 % av de intagna, trots att det egentligen bara var 10 % som hade medicinska behov av sådant. Det finns många sådana berättelser. Annan vård ersätts alltså av medicin. Den vård jag talar om är mänsklig omvårdnad och mänsklig kontakt.

Jag är rädd för att den fördubblade kostnadsutvecklingen för mediciner de senaste tio åren riskerar att tränga ut annan vård. Det minskade antalet personer i vården ersätts med mer medicinering. Det är viktigt att se till att det blir hejd på kostnadsutvecklingen, men vi skall gärna förklara att en del av utvecklingen ligger i det sagda.

Anf. 96 THOMAS JULIN (mp):

Herr talman! Tack för svaret. Det är viktigt att redovisa både det negativa och det positiva. Det är också viktigt att visa bilden av för mycket konsumtion.

Anf. 97 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Då är frågestunden avslutad. Jag tackar regeringens företrädare för att de har velat komma hit och svara på kammarens frågor.

7 § (forts. från 5 §) **Gymnasieskolan** (forts. UbU3)

Gymnasieskolan

Anf. 98 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag följer inte riktigt Gunnar Goude resonemang när det gäller betygen. Han svarar inte på frågan om när man når gränsen – i gymnasiet, efter gymnasiet, vid yrkesutbildning osv. – där man förr eller senare behöver ett papper som visar att man kan eller inte kan något. Vi är väl alla medvetna om att det går att lura människor länge, men förr eller senare måste man ha svart på vitt på att man faktiskt har de kunskaper som behövs för att gå vidare till nästa steg.

Gunnar Goude tar upp en annan intressant sak. Det finns oklarheter om betygen sätts rättvist. Jag har bl.a. i en debatt med skolministern frågat om det inte borde ges ett rejält utredningsuppdrag för att se om betygen är för högt eller för lågt satta i förhållande till olika nationella prov osv. Jag kanske skulle kunna få stöd från Gunnar Goude att driva en rejäl jämförande undersökning om betygen verkligen motsvarar vad de står för. Sedan kan vi säkert dra olika slutsatser av detta.

Anf. 99 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Det var milt uttryckt att vi skall kunna ge ett stöd. Jag ser med glädje att vårt motionerande år efter år om en sådan utredning i varje fall har fått stöd av Folkpartiet. Det välkomnar jag. Ni har inte varit särskilt starka i kravet på en sådan utredning.

Sedan var det svart på vitt på efterfrågan. Jag förstår inte riktigt vad det skall innebära.

Ett antagningssystem måste utvecklas för högre studier vid högskolor och universitet. Erfarenheterna säger att ett sådant antagningssystem kan göras betydligt bättre och lämpligare än att använda de betyg som nu sätts i gymnasieskolan och som är mycket dåliga prediktorer. Det är ett svar på frågan.

När det gäller alternativet till gymnasieexamen bör det finnas ett papper som håller i internationella sammanhang. De studerande som söker sig utanför Sverige för att fortsätta med högre studier efter gymnasiet bör ha med sig ett intyg som noga redovisar vilka kunskaper de har när de lämnar ett svenskt gymnasium på det program som de har gått. Det bör vara fullt tillräckligt. Det behövs inte någon examen eller något betyg.

Anf. 100 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att många av oss har erfarenhet av ungdomar i olika åldrar – både i den egna familjen och i andra sammanhang – för

vilka det första betyget ett år innan ansökan till gymnasieskolan skall lämnas in kommer som en chock.

Jag tror att det handlar om ett slags hederlighet gentemot de människor som bedriver studier att de vid sidan av samtal osv. får en tydlig signal om hur långt de har nått och om hur man kan hjälpas åt för att nå ännu längre framöver.

Anf. 101 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Där kom Ulf Nilsson in på en viktig fråga och som bl.a. utgör en skiljelinje mellan Folkpartiet och Miljöpartiet. Det gäller vilken typ av motivation som skall finnas i skolan.

Vi är inte intresserade av att använda betyg som motivation för studier i skolan. Vi tycker att intresset för ämnet skall vara det helt avgörande och drivande. Allt talar också för att inläringen blir mer effektiv.

Självklart förutsätter detta att man inte har en skola där någonting kommer som en överraskning, varken för elever eller föräldrar. Det sker ett kontinuerligt samtal mellan lärare och elev och naturligtvis också med föräldrarna om planeringen av studierna. Förslaget i propositionen om utvecklingssamtal på gymnasiet är bra.

Anf. 102 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i betänkande UbU3 och avslag på motionerna.

Som ett avstamp inför behandlingen av regeringens proposition *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet* vill jag nämna det mycket viktiga initiativ som Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund har tagit i ett gemensamt dokument om gymnasieskolans utveckling. I denna skrivelse slår man bl.a. fast att utbildningsmöjligheterna bör komma alla till del. Den allmänna utbildningsnivån måste kontinuerligt höjas och anpassas till samhällets och arbetslivets utveckling.

En av gymnasieskolans huvuduppgifter är att förbereda eleverna för kommande högskolestudier. Målsättningen att alla elever skall kunna uppnå grundläggande högskolebehörighet är också riktigt. Lärarförbunden pekar dock på att om detta skall vara möjligt måste det till riktade resurser till elever med särskilt behov av stöd. Dessutom behövs det mer garanterad studietid för eleverna och ökade lärarresurser.

Jag tycker att det är mycket positivt att vi är överens om målsättningen, och vi har i detta betänkande tagit viss hänsyn till fackens synpunkter. Men arbetet måste självklart gå vidare, där vi gemensamt arbetar för en positiv utveckling för vår gymnasieskola.

En ny gemensam struktur för nationella och specialutformade program införs. Definitionen av begreppet gymnasiepoäng ändras så att antalet gymnasiepoäng för en kurs skall utgöra ett mått på kursens studieomfattning och elevens beräknade arbetsinsats. Samtliga nationella och specialutformade program i gymnasieskolan skall omfatta 2 500 gymnasiepoäng. På dessa program skall kärnämnen omfatta 750 gymnasiepoäng. Lokalt tillägg slås samman med ramen för individuellt val. Det poängutrymme som då uppstår skall användas för kurser som eleven själv väljer. Specialarbetet tas bort.

Utskottet delar regeringens uppfattning att begreppet inriktning bör ersätta det nuvarande begreppet gren. Utskottet tillstyrker också förslaget om att säkra en minsta garanterad undervisningstid för eleven.

Vad gäller programutbudet tillstyrker utskottet att ett nytt nationellt program, teknikprogrammet, införs från hösten år 2000. En teknisk utbildning på gymnasial nivå bör förbereda för fortsatt utbildning inom teknikområdet och/eller för arbetslivet.

Ett tekniskt program bör i större utsträckning än nuvarande teknisk gren på naturvetenskapsprogrammet kunna stimulera elevernas intresse för teknik och teknisk utveckling. Ett tekniskt program bör också kunna bidra till att öka antalet elever inom området naturvetenskap och teknik.

Teknikprogrammet bör kunna ha flera varierande inriktningar. Genom en sådan konstruktion ges förutsättningar att tillgodose behovet av framtidsinriktade utbildningar. Det är viktigt att införandet sker utifrån gedigna förberedelser.

När det gäller det individuella programmet föreslås att 5 kap. 4b § skollagen ändras så att det tydligt framgår att det är möjligt att särskilt inrikta undervisning inom ett individuellt program mot ett nationellt eller specialutformat program. Syftet är att stimulera utvecklingen av det individuella programmet och markera att programinriktade alternativ bör erbjudas eleverna.

Det individuella programmet bör enligt regeringen utvecklas kvalitativt för att öka andelen elever som går vidare till ett nationellt program. Det är huvudsyftet. Kommunerna bör därför erbjuda elever programinriktade, sökbara studievägar inom ramen för det individuella programmet.

Det ställs mycket höga krav på lärarna för att de skall kunna ge undervisning i kärnämnen så att alla elever når ett godkänt betyg. Utskottet anser att det därför nu krävs särskilda åtgärder för att åstadkomma en positiv utveckling av arbetssätt och undervisning i kärnämnen.

En omarbetning bör ske så att respektive programs karaktär får större genomslag i själva undervisningen. Beskrivningen av kursmålen för kärnämnen bör stödja samverkan med karaktärsämnena. Utskottet ser även att möjligheten att etappindela kärnämnen bör prövas. Men det är viktigt att understryka att ambitionsnivån ligger fast.

Vad utskottet har anfört om att möjligheterna bör prövas för en etappindelning av kärnämnen och för ökad anpassning av undervisningen till elevernas individuella förutsättningar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen föreslår att en ny modern lärlingsutbildning införs i gymnasieskolan från hösten år 2000 som en alternativ möjlighet inom nationella program med yrkesämnena. Utskottet anser emellertid också att ett antal frågor rörande utbildningens innehåll och struktur bör beredas ytterligare inom Regeringskansliet inför starten.

Utskottet vill betona vikten av att den nya lärlingsutbildningen blir flexibel och av att erfarenheterna tas till vara när struktur och innehåll slutligen fastställs. Vad utskottet anfört om lärlingsutbildning bör därför riksdagen ge regeringen till känna.

Utskottet ställer sig i princip bakom tanken på en gymnasieexamen. Enligt utskottets uppfattning är frågan om hur en examen på gymnasial nivå skall utformas inte tillräckligt utredd. Regeringen bör alltså bereda

frågan ytterligare och återkomma till riksdagen med ett utvecklat förslag. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av propositionen, och med avslag vad gäller motionerna, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Utskottet delar regeringens uppfattning att kursen i kärnämnet Idrott och hälsa skall omfatta 100 gymnasiepoäng på alla nationella program. Den kurs, Idrott och hälsa B, som i dag ingår som karaktärsämneskurs på vissa studieinriktningar skall erbjudas alla elever som ett individuellt val.

Utskottet anser i likhet med regeringen att alla lärare inför betygssättningen i kärnämnescurserna i svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik skall använda sig av de nationella proven, dvs. att proven skall vara obligatoriska. Obligatoriska prov skall också användas i den avslutande karaktärsämneskursen på respektive program i engelska och matematik.

Elevernas kunskaper bör bedömas utifrån bredast möjliga underlag. Utskottet delar regeringens uppfattning att proven skall utföras så att det tydligt framgår att de endast täcker *vissa* kursmål och därmed endast utgör en del av underlaget för betygssättningen på kursen.

Utskottet delar regeringens bedömning att det är angeläget att obligatoriska utvecklingssamtal införs i gymnasieskolan efter liknande modell som finns i grundskolan. Det är viktigt att eleverna och deras föräldrar tidigt får veta hur det går med studierna. Min förhoppning är att de här föreslagna åtgärderna skall hjälpa till att utveckla vår gymnasieskola i positiv riktning.

Anf. 103 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Agneta Lundberg citerade delar av det yttrande som de båda lärarfacken har kommit in med till oss i utbildningsutskottet, och det är bra. Men hon stannade halvvägs – eller knappt det en gång. I det yttrande som vi fick säger de att de kan tänka sig att man fortsätter att ge högskolebehörighet. Men då krävs det enormt mycket större resurser. De räknar upp en hel del olika krav om man skall kunna tillfredsställa de önskemålen.

Och så konstaterar de något som Agneta Lundberg inte läste upp i deras yttrande: Den gymnasieproposition som nu ligger på riksdagens bord löser inte detta problem. De menar att det vi nu diskuterar inte löser de här problemen.

Sedan fanns det också en hel del andra synpunkter som jag inte vill ta upp just nu. Men jag skulle vilja fråga Agneta Lundberg: Hur ser ni socialdemokrater på detta att så många elever i dag inte klarar godkänt i de olika kärnämnen?

Nu säger lärarna: Okej, vi kan undervisa så att vi kan klara det. Men då behövs det mycket mer resurser i praktiskt taget alla avseenden. Det betyder ju ändå att ni inte på något vis har tillfredsställt de önskemål som kommer från lärarna.

Anf. 104 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Som Lars Hjertén kanske hörde sade jag inte att vi hade tillfredsställt alla krav, bara vissa krav. Vi har aldrig sagt att vi tycker att skolan har haft tillräckligt med resurser. Vi har hela tiden sett problemen och vetat om dem. Vi har jobbat med dem på olika sätt. Vi har därför

också tillfört mer pengar till kommunerna, pengar som är riktade till bl.a. skolan.

Sedan är det inte enbart en fråga om ekonomiska resurser. Självklart är det en viktig del att det ges stöd till elever med behov av särskilt stöd. Men sedan handlar det också om att utveckla undervisning, arbetssätt och arbetsformer. Det handlar om att fundera över stoffet och om att göra skolan mer intressant. I de utredningar som jag har gjort, och också när jag har träffat ungdomar, har ungdomarna samfällt sagt att de tycker att skolan är tråkig. De tycker inte att undervisningen berör dem.

Om vi inte når den kärnan att vi får till stånd en undervisning som eleverna känner berör dem, kommer de inte att vara intresserade. Det finns ingen motivation. Därför är också elevinflytande en viktig del i att utveckla undervisningen. Eleverna måste få större inflytande över sitt arbete. De måste vara med och planera och ha diskussioner om hur arbetet skall gå till – och också om stoffet.

Anf. 105 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte riktigt om jag fick svar på mina frågor. Agneta Lundberg sade att man skall göra undervisningen roligare. Det tror jag att alla kan hålla med om. Men hur gör man det när man inte klarar de krav som ställs i skolan? Det räcker inte att vara rolig, utan man måste verkligen motsvara de krav som finns i läroplanen. Det gör man inte i dag för väldigt många elever.

Den här etappindelningen som majoriteten nu föreslår ändrar ingenting i sak. Den finns ju i praktiken redan i dag. Man kan alltså etappindela utbildningen i olika kärnämnen i dag, särskilt om man har samma lärare under alla tre gymnasieåren. Men det blir ju, om man släpper på kraven i början och skall ha samma slutkrav, enormt jobbigt för både lärare och elever det tredje gymnasieåret.

När jag har talat med aktiva lärare i dag är det hittills ingen som har sagt att de tror att de klarar av detta eftersom situationen redan i dag är så jobbig, särskilt det sista gymnasieåret.

Anf. 106 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag är väldigt mycket ute i skolor, och jag har träffat många lärare som säger att de visst klarar av det. Men jag måste väl tillstå att jag har träffat många som jobbar inom det individuella programmet. De har naturligtvis en ännu tuffare utmaning än de som undervisar i andra program. Trots den tuffa utmaningen – kanske just därför – har man sagt att man visst ser möjligheter att klara dessa ungdomar.

Vi måste naturligtvis ta till andra sätt. Jag menar inte att vi skall göra undervisningen rolig utan mer intressant. Eleverna tycker att det är tråkigt. Det som inte berör dem känns det naturligtvis inte angeläget att ägna tid åt.

Eleverna – ungdomarna – dömer ut undervisningen. Vi vet också att inga elever uteblir om de möter lärare som är intressanta och som kan presentera stoff som väcker deras motivation. Om det inte sker uteblir man.

Att se till att väcka ungdomars lust att lära tror jag är gymnasieskolans och hela skolans stora utmaning.

Anf. 107 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att Agneta Lundberg och socialdemokraterna är inne på ett par spår som är väldigt bra för skolan. Det gäller bl.a. att socialdemokraterna fokuserar mer på den individuella skolplanen och på den individuella elevens behov – man sätter eleven i centrum. Man pratar för gymnasieskolan. Man har gått med på och diskuterar den nya moderna lärlingsutbildningen och individuella studieplaner. Jag tycker att det är bra.

Men oavsett vilka insatser som görs i gymnasieskolan kommer det ändå att finnas en del elever som inte klarar av dessa tre år i skolan. Vad vill socialdemokraterna göra för dem?

Centerpartiet yrkar på och har lämnat förslag till en utbildningsgaranti som innebär att just de elever som har det jobbigt i skolan och väljer att hoppa av innan de har fått en färdig examen har möjlighet att komma tillbaka fram till 25 års ålder för att gå klart och ta sin gymnasieexamen.

Jag hoppas att socialdemokraternas diskussioner och ord om alla elevers lika rättigheter i skolan är värda någonting och att Agneta Lundberg har ett bra förslag.

Anf. 108 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att man jobbar både på lång och kort sikt. Det är viktigt – jag vet inte vem det var som sade det – att grundskolan klarar sitt uppdrag. Grunden kan man aldrig rycka undan.

Oavsett om vi får kraftfulla insatser i grundskolan eller ej tror jag att vi ändå alltid kommer att leva med att vi på olika sätt måste stödja elever. Det behöver inte ha med inlärningssvårigheter att göra. Det kan vara andra saker som händer i livet fram till gymnasieskolan som gör att elever har tillkortakommanden.

Om man kallar det utbildningsgaranti eller något annat tycker jag är ointressant, men vi har ett ansvar för att ge de ungdomar som blir intresserade av att ta igen kunskaper – jag tänker främst på kärnämnen – den möjligheten. Jag vet att Ingegerd är livligt sysselsatt med att fundera över detta. Hur skall vi nå dessa ungdomar? Hur skall vi ordna för dem? Naturligtvis kan vi inte lämna dem åt sidan.

Anf. 109 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att jag fick något konkret svar på frågan, Agneta Lundberg. Det är fortfarande fina ord om att eleven måste ställas i centrum. Agneta Lundberg säger att vi skall ta ansvar och stödja de eleverna. Men *hur* vill socialdemokraterna stödja dessa elever?

Vi ser i dag på arbetsmarknadens krav och på de behov som finns på arbetsmarknaden att det är väldigt svårt – nästintill omöjligt – att komma in där och att få ett arbete om man inte har en färdig gymnasieexamen med de kunskaper som man får där.

Vad vill socialdemokraterna göra för att dessa elever skall få en värdig skolgrund att stå på och en möjlighet till ett värdigt arbete och ett värdigt liv efter skolan?

Anf. 110 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag stöder Sofia Jonssons uppfattning om att dessa ungdomar har en väldigt liten chans om de inte har gymnasieutbildning som

grund när de går ut i arbetslivet. Det tycker jag är väldigt skönt att höra henne säga. Vi kan lämna diskussionen om olika nivåer på kärnämnen därhän. Om man har åsikten att vissa människor skall ha en viss nivå och andra en viss lägre nivå menar man att vissa människor skall marginaliseras. Den uppfattningen delar jag inte.

När det gäller utbildningsgarantin, som Sofia Jonsson tar upp, kan jag säga att det inte är alldeles enkelt. Därför vill jag inte säga ja till utbildningsgarantin. Jag har själv funderat i de banorna, men det finns också komplikationer med det. Jag vill gärna återkomma till det.

Först och främst är det viktigt att tala om att gymnasieskolan måste göra sitt yttersta. Det är farligt att lämna en friväg och säga att det nog kan fixa sig sedan.

Lika viktigt som det är att grundskolan inte släpper i väg någon utan att han eller hon har fått alla möjligheter att utvecklas utifrån sin nivå, lika viktigt är det att ta det ansvaret på gymnasieskolan. Faran med en fri fil är att man kanske inte gör sitt yttersta under den tid då eleven går i gymnasieskolan. Det är den motsättningen jag ser. Det gäller inte att man inte skall hjälpa ungdomarna.

Anf. 111 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Vad jag skulle vilja fråga Agneta Lundberg om är gymnasieskolans funktion och mål. Hon nämnde tidigt i sitt anförande att målet med gymnasieskolan är att förbereda för högskolestudier. Vidare talade hon om vad gymnasieskolan skall göra med ungdomarna. Personligen trodde jag att detta synsätt delvis förändrades när vi fick den nya skollagen på 1990-talet, där man ser skolan som en miljö där ungdomarna skall genomgå en harmonisk utveckling. Följden blir en tilltro till att ungdomarna själva kan välja.

Min fråga är om socialdemokraterna anser att målet är att alla ungdomar skall gå in på högskola eller universitet. Är det tanken och målet med gymnasieskolan?

Anf. 112 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle naturligtvis bli väldigt glad om alla elever nådde högskolekompetens. Jag vet att det inte ens är så att alla ungdomar önskar det, men en yrkesutbildning måste de ha. Gymnasieskolan bygger på att man endera går vidare till en högskoleutbildning eller till en annan utbildning som bygger på gymnasieskolan. Det är gymnasieskolans mål.

Det är också en demokratisk fråga att alla skall ha en möjlighet att verka i ett demokratiskt samhälle och få de förutsättningarna. Det tycker inte jag är oväsentligt när det gäller gymnasieskolans mål.

Anf. 113 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tolkar det svaret som att vi faktiskt är överens om att det är den enskilde som skall utvecklas och efter genomgången gymnasieskola kunna välja mellan att gå ut i arbetslivet och hitta andra delar eller gå vidare till studier. Fokus ligger inte på att gymnasieskolan skall producera någonting som man vill ha. Fokus vilar på att människor i sina bästa år skall kunna trivas och utvecklas efter sin förmåga i en lärande miljö. Är vi överens om den synen?

Anf. 114 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi hade diskuterat gymnasieskolans bekymmer om det inte var de enskilda elevernas förmåga som avgjorde vilken utveckling vi fick. Det är naturligtvis på grund av att vi vill nå alla utifrån deras olika nivåer, kompetenser och möjligheter som gymnasieskolan är mer komplicerad nu än för bara 20 år sedan. Vi tar emot alla ungdomar i dag.

Det är klart att ingen har kommenderat ungdomarna dit eller sagt att den enda vägen att gå är att skaffa sig kompetens för att söka till högskolan. Men det är självfallet viktigt att ge ungdomarna möjlighet att gå vidare om de vill det.

Anf. 115 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det finns i och för sig mycket som jag skulle vilja diskutera när det gäller socialdemokratisk utbildningspolitik. Jag började ju mitt inlägg tidigare i dag med att säga att vi har en relativt stor samsyn i många frågor. Jag sade också att vi uppfattar att socialdemokraterna har hamnat lite på fel sida när det gäller några frågor. När det gäller en av dem tänker jag ställa en fråga till Agneta Lundberg. Det handlar om gymnasieexamen.

Utskottet skriver i texten att man i princip ställer sig bakom en gymnasieexamen men att frågan inte är tillräckligt utredd. Jag skulle vilja be Agneta Lundberg att utveckla lite grann hur socialdemokraterna tänker kring detta. Man skall ha i åtanke att de faktiskt inte hämtar sitt politiska stöd i den här frågan från Vänsterpartiet eller från Miljöpartiet utan från andra partier. Hur påverkar det socialdemokraternas tankar kring en gymnasieexamen? Det skulle jag vilja veta.

Anf. 116 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja svara Kalle Larsson genom att säga att han i sitt anförande tog upp att han ställde sig bakom en gymnasieexamen om den var så utformad att det handlade om att utveckla ett ansvarsstagande, om att utveckla ett självständigt arbete osv. Det tycker jag är en viktig ingrediens i en gymnasieexamen. Vi vet ju att man skall träna sig i självständigt arbete, inte bara i arbete med andra. Det är ju en viktig kunskap och en viktig färdighet att ha med sig när man går ut i ett arbetsliv sedan. Jag vill gärna se att en gymnasieexamen utvecklas utifrån de aspekterna.

Anf. 117 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Det är ju i så fall bra att vi är överens om detta. Men då hade det ju inte varit nödvändigt att i princip, som utskottet skriver, ställa sig bakom tanken på en gymnasieexamen. Om man delar vår uppfattning hade man mycket väl kunnat säga att man tycker att det vore bra om eleverna i slutet av gymnasietiden genomförde ett självständigt arbete. Det är ju det som vi har framfört här i dag som vårt alternativ.

Om man bara hade menat detta med en gymnasieexamen tror jag att det hade varit enkelt att hitta en majoritet som är en annan än den som man nu väljer att stödja sig på. Men en gymnasieexamen måste betyda någonting mer, eller hur? Kommer det att ställas ökade krav när det gäller gymnasieexamen? Kommer man att diskutera frågan om att det skall

krävas en gymnasieexamen för att eleverna skall få högskolebehörighet? Hur långt är egentligen socialdemokraterna beredda att gå för att tillmötesgå högern i dessa frågor? Det är ju där som man kommer att få hämta sitt politiska stöd.

Som jag uppfattar det hade vi kunnat komma överens i den här frågan om man hade nöjt sig med det som egentligen ligger i vår gemensamma syn på gymnasieskolan. Det handlar om en helhetssyn i undervisningen och om att motverka konkurrens mellan elever, stress, särskiljning och stratifiering.

Anf. 118 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt. Om vi hade nöjt oss med det hade vi ju kunnat skriva så. Men vi tycker att den här frågan kan få beredas bredare. Det var det som vi gav regeringen till känna.

Vi kommer naturligtvis att utveckla och komma tillbaka med ett förslag om en gymnasieexamen som vi står för. Då får vi diskutera våra samstämmiga eller icke samstämmiga ställningstaganden.

Anf. 119 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Alla behöver gymnasiekompetens som grund. Utbildning har en central betydelse för alla människors möjligheter att förverkliga sig själva, att utveckla sin personlighet och sina inneboende möjligheter. Utbildningens betydelse när det gäller att möta förändringar i samhälle och arbetsliv kan inte överskattas. Utbildning kan bidra till en högre kvalitet i individens personliga, sociala och yrkesmässiga utveckling. Därför måste utbildningsmöjligheterna komma alla till del, så att alla får goda möjligheter till deltagande i samhällslivet och till arbete.

Till följd av internationalisering, hög förändringstakt i produktionen med allt större inslag av kunskapsintensiv produktion och nya organisationsformer ökar näringslivets behov av relevant kompetens hos arbetskraften.

Detta ställer stora krav på kunskap, kompetens, flexibilitet och utvecklingsförmåga. Det som produceras kommer i framtiden i allt större utsträckning att bygga på kunskap, effektivitet och kreativitet.

Den allmänna utbildningsnivån måste fortlöpande anpassas till samhällets och arbetslivets utveckling. Under 1980-talet kunde ungdomar i stället för att fortsätta till gymnasieskolan direkt efter grundskolan välja att arbeta några år för att senare återuppta sina studier. I dag är den möjligheten i det närmaste obefintlig. För dem som nu skall ut i arbetslivet finns det praktiskt taget inte någon arbetsmarknad om de inte har lägst gymnasiekompetens.

För den som söker sig ut på arbetsmarknaden gäller det att ha en bred kunskapsbas och en beredskap för kompetensutveckling som gör att man är efterfrågad och anställningsbar i ett relativt brett spektrum av branscher. En gedigen grund för fortsatt lärande är en nödvändig förutsättning för dem som går direkt från gymnasieskolan till yrkesverksamhet i arbetslivet. I dag behöver också alltfler en högskoleutbildning som plattform för kvalificerade uppgifter. Därför måste den gymnasiala utbildningen erbjuda alltfler en bred grund för fortsatt lärande.

Det finns inga indikationer på att utvecklingstakten i såväl samhällsliv som arbetsliv kommer att minska. Tvärtom pekar alla tecken på att

framtiden kommer att innebära att individen får uppleva allt tätare förändringar och ställas inför allt fler alternativ. Därför ställs det också allt hårdare krav på den enskilde individen.

Utvecklingen medför samtidigt risker för nya klyftor i samhället och i arbetslivet. Vi är olika, och jag tror att vi alltid kommer att vara olika. En bristfällig utbildning riskerar därför att bli ett allt större handikapp för den enskilde. Det gäller alltså inte bara i arbetslivet utan i samhället som helhet. Individens möjligheter att påverka, att göra sin röst hörd och ta ställning i viktiga frågor är intimt förknippade med individens kunskaper.

Samtidigt som vi är medvetna om förändringarna i arbetslivet får inte det vara avgörande för hur gymnasieskolan skall utvecklas och utformas. Gymnasietiden är ju en del av ungdomens vandring genom livet. Gunnar Goude beskrev så fint att det här är en viktig del i en människas liv. Och varje del i en människas livsutveckling är i sig en unik del. Vi är alla olika, och våra önsknings och behov kommer också alltid att variera och vara olika. Därför är det så viktigt att understryka att det är elevens egna behov som är avgörande för hur man utformar sin utbildning.

Gymnasieskolans uppgift är att kvalificera eleverna i tre avseenden: för ett demokratiskt samhälle, för ett utvecklande arbetsliv och för vidare studier. För att gymnasieskolan skall kunna ge alla en god grund är det viktigt att slå vakt om principen att samtliga program i gymnasieskolan skall ge en bred grund som underlättar personlig utveckling, vidare studier och ett livslångt lärande.

Arbetsmarknadens nya förutsättningar kan illustreras av uppgifter från AMS som säger att det 1998 fanns 250 000 arbetslösa med högst grundskoleutbildning. Samtidigt fanns det 4 000 jobb som inte krävde någon utbildning alls. Av tio jobb kräver nio någon form av utbildning, varav tre, fyra kräver högskoleutbildning. Gymnasieutbildning är alltså en nödvändighet.

Regeringens mål för den svenska skolan är högt ställda. Den svenska skolan skall kännetecknas av god kvalitet och likvärdighet. Den viktiga grunden för vårt samhälle och individens framtida utveckling läggs redan i förskolan och fortsätter i grund- och gymnasieskolan.

Genom att redan i förskolan och i övergången till grundskolan satsa på en pedagogisk och innehållsrik verksamhet skapar man en grund för ett livslångt lärande. Den pedagogik som finns hos förskolans personal kan, vilket är en stor och positiv möjlighet, överföras till grundskolan och även till gymnasieskolan, samtidigt som lärare i skolan har mycket att ge förskolans personal. Det finns alltså spännande utvecklingsmoment i det professionella mötet mellan olika pedagoger.

Kraven på att minst ha godkända kunskaper i svenska, engelska och matematik för att kunna börja på ett nationellt program ställer krav på grundskolans lärare. Genom det nya betygssystemet och de nya behörighetsreglerna har brister i skolsystemet gjorts tydligare. Dåliga kunskaper kan inte längre döljas. Det är därför grundskolans ansvar att tidigt möta de elever som behöver mer tid och mer resurser än andra.

Alla elever kan i dag gå vidare till gymnasieskolan. Det finns möjligheter. Internationellt sett är Sverige fortfarande unikt när det gäller att kunna bereda den här möjligheten. I t.ex. England är det endast 57 % av eleverna som går vidare till gymnasieskolan, och många slås ut under tiden.

Vi vet också att inte alla våra elever når de resultat vi vill att de skall, vare sig i grundskolan eller i gymnasieskolan. För att kunna skapa och ge bättre möjligheter att underlätta för eleverna vill jag peka på vissa områden som jag anser vara speciellt viktiga.

Det första området är just att elever behöver olika mycket stöd. Vi har nu fått en gymnasieskola som innehåller ett individuellt program. Många av de individuella programmen är bra, medan de på andra håll inte har utvecklats lika bra. Det ser alltså olika ut i de olika kommunerna. Det är dock viktigt att slå fast att alla elever skall ha rätt att vara i gymnasieskolan och att alla skall mötas efter sina egna behov.

Det andra jag vill peka på är vikten av att utveckla arbetslaget. De elever som i dag har de sämsta resultaten i sina betyg hittar vi oftast i yrkesinriktade program. Jag ser därför positivt på att stärka lagarbetet mellan de lärare som arbetar i karaktärsämnena på yrkesinriktade program och kärnämneslärarna. Här måste vi stärka samarbetet. Det kanske också måste satsas speciellt på att stärka lagarbetet just inom de här områdena. Vi skall inte sänka kunskapskraven; däremot måste vi utveckla metoderna för att nå upp till dem.

Jag anser också att kompetensutvecklingen är viktig för gymnasieskolans lärare som helhet. Man kan t.ex. jämföra det individuella programmet och naturvetenskapsprogrammet. Vi kommer till sommaren att få en rapport från OECD, som har tittat på den svenska gymnasieskolan. Den kommer att bli positiv. Man är mycket positiv till det individuella programmet och dess utformning. Det vi däremot får kritik för, vilket vi inte hade väntat oss, är naturvetenskapsprogrammet, som man säger är tråkigt. Jag tror att vi måste utveckla även detta program och över huvud taget inriktningen på naturvetenskap. Vi gör därför en rejäl satsning med möjlighet för lärare att vidare- och kompetensutbilda sig inom de här områdena. Det gäller förskollärare, fritidspedagoger, grundskolelärare och gymnasielärare. Inriktningen kommer framför allt att vara didaktiken.

Jag ser också en möjlighet för gymnasieskolan i framtiden att, tillfälligt eller för längre tid, ha gästlärare från arbetslivet. Den pedagogiska kompetensen skall vara basen i all skola, men det finns mycket kunskap som vi kan låna utifrån och som också kan vara en stimulans såväl för lärare som för elever.

Jag ser också framtida möjligheter för gymnasieskolan att via distansutbildningen ha ett närmare samarbete med högskolorna. Detta finns på sina håll men kan utvecklas vidare.

Jag ser det också som en nödvändighet att nå en attitydförändring hos all personal som arbetar inom gymnasieskolan. Fortfarande finns det en osynlig hierarkisk inställning att de som arbetar inom yrkesämnena har en lägre ställning än de som t.ex. arbetar med matematik. Det är viktigt att alla lärare ser allas lika värde. Den personliga inställningen präglar nämligen också attityden till och värderingen av det program som eleverna befinner sig på. Om man som elev känner sig bemött med respekt och känner sig ha samma värde kommer också självförtroendet att öka, liksom möjligheterna att nå bättre kunskaper.

För det tredje ser jag elevinflytandet som en av de viktiga faktorerna för gymnasieskolan. Det är inte rimligt att elever skall få uppleva att de får mindre inflytande i skolan ju äldre de blir. Försök med lokala styrel-

ser med elevmajoritetet pågår nu under fyra år från 1997, och för närvarande finns det 21 lokala styrelser med elevmajoritetet.

Problemet är att vi inte har fått en större demokrati genom att införa dessa elevmajoriteter. Jag har inte tillräckligt mycket uppföljning och utvärdering för att klart kunna konstatera hur det förhåller sig. Men det viktiga är att få en hel linje som genomsyrar hela arbetet på skolan från de enskilda grupperna eller klasserna och så småningom fram till själva styrelsen, som sedan kan fullfölja de tankar och idéer som kamraterna har fört fram.

Vi kan alltså återigen konstatera, som så många andra gånger i samhället, att demokrati är lätt att säga men svårt att fullfölja.

Det fjärde jag vill framhålla är det kommunala ansvaret. Vi kan i dag se att många kommuner använder gymnasieskolan som ett medel att konkurrera med, att locka människor att flytta till orten med. Det är aldrig fel att göra sig själv attraktiv, men om vi skall få en möjlighet för alla ser jag mycket positivt på ett samarbete mellan kommunerna. Vi behöver inte ha ett överutbud där alla kommuner måste kunna erbjuda allt. Det viktiga är att det man erbjuder är av god kvalitet och att det är för alla elever. Jag ser positivt på att mer används av den s.k. interkommunala ersättningen och därmed ge möjlighet för en elev från en kommun att gå i gymnasieskola i en annan kommun om just den gymnasieskolan har det program eller den inriktning han eftersträvar.

Jag anser också att kommunerna måste ta ett ansvar för att alla elever faktiskt går i gymnasieskolan. Tittar man på resursfördelningen kan man ibland undra om ett under antas ha skett mellan årskurs 9 och den dag då man börjar gymnasiet. Alla elever finns där, och de har olika behov. Jag tycker därför att det är bättre att fundera över hur man kan möta *alla* elever än att göra mycket dyrbara program i vissa delar av gymnasieskolan. Man måste sätta detta i relation till vartannat, och detta *är* ett kommunalt ansvar. Det är en skyldighet för samtliga kommunpolitiker att fundera över detta.

Jag tänker under våren återkomma för att konkret redovisa vad jag har för tankar runt gymnasieskolan. Mina redovisningar kommer att ske när vi presenterar den s.k. VÅP:en, vårpropositionen, i april månad. Jag kommer sedan att återkomma i samband med propositionen *Vissa skolfrågor*. Där kommer jag bl.a. att ta upp förslagen från PRIV. Jag kommer också att i utvecklingsplanen redovisa min syn på den framtida gymnasieskolan. Jag kommer vidare i den s.k. FUNKIS-propositionen att redovisa stödet även till gymnasieskolans elever.

Herr talman! Gymnasieskolan har i mitt tycke många gånger fått orättvis kritik de senaste åren. Gymnasieskolan slängdes snabbt in i en föränderlig värld med ny läroplan och nya betygskriterier. Den har också fått ta skulden för det som kanske har varit misslyckanden inom grundskolan. I dag kan vi se att debatten har vänt. Det är många som betonar grundskolans ansvar. För mig är gymnasiet framtidens och möjligheternas skola. Vi har nu gjort många satsningar på såväl förskolan som grundskolan, och nu är det gymnasieskolan som väntar.

Anf. 120 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Skolministern sade att det är fel attityder i lärarkåren. Även om jag också naturligtvis instämmer i att vi alltid skall ha ett ut-

vecklingsarbete kan man lätt tolka den formuleringen som att detta är ett huvudproblem i skolan. Från Folkpartiets sida ser vi det tvärtom. Vi tycker att mycket av det som har räddat den svenska skolan, trots en hel del ryckiga reformer, är att vi har haft en kontinuitet i lärarkåren. Däremot sade skolministern ingenting om den akuta lärarbristen, som verkligen är ett allvarligt problem.

Ingegerd Wärnersson sade också att skolan skall komma alla till del. Men det är just det den inte gör nu.

Problemet är att om man lägger ihop antalet som inte når målen med dem som hoppar av kommer vi upp i siffror på 30–40 %. Min fråga till Ingegerd Wärnersson är: Hur länge skall målen kvarstå, trots att 30–40 % inte når upp till dem? När kan man dra slutsatsen att det är bättre att sätta lite olika mål så att alla verkligen får en god grund att utgå från i det livslånga lärandet?

Anf. 121 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Jag har i mitt anförande noggrant understrukt att jag inte tänker sänka kraven i gymnasieskolan. Tvärtom visar alla undersökningar att kraven kommer att öka i framtiden. Vi gör eleverna en otjänst genom att sänka kraven.

När jag pratar om attityder kanske jag berör någonting som många kan tycka är en öm punkt. Men det är bevisligen så att inom hela lärarkåren, från förskola till gymnasium, finns det en osynlig hierarkisk ordning. Det är viktigt för oss som politiker att markera att alla som arbetar med barn och ungdomar har lika värde.

Jag ser också ett ansvar för den personal som arbetar inom gymnasieskolan att göra klart för eleverna att det är gymnasieskolan som är bas. Tyvärr tar många elever i dag nästan för givet att man skall kunna gå vidare till komvux för att läsa upp eller komplettera sina betyg. Det finns också signaler från sina håll att man faktiskt från skolans sida upplyser om den möjligheten. Det är viktigt att vi som politiker säger att man får utbildningen inom gymnasieskolan. Kan vi satsa, ge kompetensutbildning, få kommunerna att göra en rättvisare fördelning av de resurser som finns ökar vi möjligheten för fler elever att nå sina mål inom gymnasieskolans ram.

Anf. 122 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag delar inte Ingegerd Wärnerssons uppfattning att det generellt råder hierarkiska värderingar inom det svenska skolsystemet. Om det verkligen vore så är det ett misslyckande bl.a. för socialdemokratisk skolpolitik sedan 1936.

Däremot kvarstår min fråga till skolministern: Hur länge skall man vänta utan att vara beredd att ompröva målen? Hur länge skall man acceptera att en så stor del av svenska gymnasieelever inte uppnår målen? Är skolministern beredd att om fem eller tio år, om inte siffrorna ändras, kanske ge eleverna möjligheter att sätta upp olika mål?

Anf. 123 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Vi sjösatte den nya gymnasieskolan 1994. Det har alltså gått ganska kort tid sedan den genomfördes. Det skedde också utan att vi hade gjort förändringarna med det nya betygssystemet och den nya läro-

planen på grundskolan. Skulle man prata riktigt långsiktigt skulle man säga att först när vi har de elever som har gått igenom den nya grundskolan kan man egentligen mäta resultaten på gymnasieskolan.

Men vi kan inte vänta så länge. Det vore en omöjlighet. Det är därför jag pratar om att satsningarna på gymnasieskolan måste ske nu. Vi måste ge de elever som inte har klarat sig i dag en möjlighet. Hur kommer vi att redovisa i de kommande propositionerna och i den utvecklingsplan som kommer. Att därmed säga det jag antar att Ulf Nilsson vill att jag skall säga, att jag skall sänka kraven, är jag alltså inte beredd att göra. Det kommer alltid att finnas några elever som behöver längre tid. Det kommer jag att kunna utveckla i en senare replik.

Anf. 124 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är mycket glädjande att skolministern i sitt anförande tar upp vikten av decentralisering inom skolan. Man visar en ökad respekt för de lärare och den kunskap som finns på skolorna med den här decentraliseringstanken. Det skall bli intressant att se.

Jag tycker också att det är intressant och glädjande att skolministern tar upp det som man diskuterar om de lokala skolstyrelserna. Vi vet inte än vad resultatet blir. Men vi vet att det har fungerat väldigt bra på vissa ställen. Men här är det så att man inte bara kan decentralisera ett ansvar. Med ett decentraliserat ansvar måste också möjligheten till makt, resurser och möjligheten att verkligen påverka följa med i beslutet. Jag hoppas att det skall komma med under våren.

För övrigt tycker jag att det är bra att vi här i riksdagen på flera punkter kan visa en enighet om skolan, mer än vi har gjort tidigare, kan jag tänka mig. Det är det som skolan behöver, en långsiktig strategi, en fast grundpelare som man kan jobba vidare på.

Men så känner jag också en oro över regeringens politik. Direkt 1994 rev man upp det man hade tagit fram om betygssystemet. Det har under de här åren kommit förslag från andra partier. Kan vi samarbeta så kan vi hitta en utgångspunkt vad gäller betygssystemet. Men regeringen har inte tagit det på allvar. Varför vill inte skolministern diskutera detta framöver? Varför har man inte tagit förfrågningarna vad gäller betygen på allvar?

Anf. 125 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Svaret på det är att jag har gjort andra prioriteringar. Jag har alltså tagit mig an värdegrunden, för det ansåg jag vara absolut mest nödvändigt. Mitt andra mål, som egentligen också berör betygen, gäller elever som behöver mer tid än andra. Jag har inte sagt att jag inte under min mandatperiod som skolminister kommer att tala betyg. Det kanske sker. Men det är för tillfället inte prioriterat av mig.

Jag ser också på de lokala styrelserna och elevdemokratien. Det handlar inte bara om att sitta i styrelsen. Det handlar också om elevers möjlighet att påverka sin egen undervisning. I skolriksdagen, där jag lyssnade till elever som också satt i styrelser, pratade man fortfarande om vilka gardiner man skulle ha eller vilka studieresor man skulle göra. Då har man missat poängen med vad som är ordentlig demokrati och inflytande: att kunna diskutera innehåll och struktur för programmen. Vilka är målen? Hur vill man nå målen? Hur skall man kunna arbeta med omgiv-

ningen? Eleverna skall alltså bli mer delaktiga. Demokratin måste sprida sig ned så att alla elever på skolan är delaktiga.

Prot. 1998/99:71
18 mars

Anf. 126 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att skolministern tar upp de här frågorna och vill fortsätta att diskutera dem. De är av största vikt, som också betygssystemet är, och en grundpelare för gymnasieskolan att arbeta vidare på. Det går inte att ha ett system som från ena valperioden till den andra rycks upp och förändras. Det är inte att sätta eleverna i centrum och se till att det blir en trygghet för dem. Varken för de enskilda eleverna eller för de lokala skolstyrelserna är det något att arbeta efter.

En fråga till som jag har funderat över är den som rör kärnämnesutbudet. Jag tycker att det är positivt att regeringen nu säger att man skall fortsätta att bereda frågan. Om man tittar närmare på de yrkanden som finns från de olika partierna kan man se att det finns en likriktning. Man skall bereda frågan om kärnämnen, men de skall också minskas i antal. Jag skulle vilja fråga Ingegerd Wärnersson: Vilken inriktning tycker skolministern att den fortsatta beredningen skall ha? Kan det vara en diskussion om att minska antalet kärnämnen, så att vi får ett bra beslut i den frågan?

Slutligen skulle jag vilja fråga skolministern om utredningen av skollagen. Jag tycker att det vore rimligt att man hade ett tilläggsdirektiv där man lade stor vikt vid kunskaperna på grundskolan, så att man kan komma åt det som skolministern diskuterar i sitt inlägg, alltså att alla elever har godkända kunskaper från grundskolan och får en värdig start i gymnasieskolan.

Anf. 127 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Herr talman! Jag satt under debatten och funderade på hur många gånger sedan jag fick äran att bli ledamot av riksdagen 1988 som vi har diskuterat antalet kärnämnen, även om det har hetat på olika sätt, vilka ämnen som skall vara med och vilka ämnen som inte skall vara med inom grundskola och gymnasieskola. Det verkar bli den eviga frågan. Ser jag tillbaka kan jag också notera att vi har ändrat våra attityder. Vi är inte fast vid en linje som vi har hållit genom åren.

Jag ämnar i dag inte redovisa min framtida syn på hur många kärnämnen som skall finnas inom gymnasieskolan. Jag är heller inte i dag helt på det klara med hur den framtida grundskolan skall utformas när det gäller ämnena. Däremot är det intressant att vi fortsätter diskussionen, kanske inte så här, men på annat sätt. Det är ändå vi som har ansvaret för den långsiktiga inriktningen på såväl grundskola som gymnasieskola.

Jag ser positivt på att det nu har lämnats möjlighet för mig som minister, eftersom inte detta är min egen proposition, att fortsätta diskussionen om gymnasieskolan genom de tillkännagivanden som har lämnats av utskottet. Jag ser positivt på att lärarorganisationerna också har gått samman i en gemensam syn på gymnasieskolan.

Anf. 128 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag tycker att det är positivt att socialdemokraterna nu anser att man skall ha betyg i gymnasieskolan. Det

Gymnasieskolan

har ju inte alltid varit så, i varje fall inte i de debatter som jag för ett antal år sedan deltog i. Vidare är vi nu överens om att vi skall ha en gymnasieexamen. Sedan får vi se hur den utformas. Jag tror att socialdemokraterna kan stå ut med att nu bli beskyllda för att hamna i högerburen därför att man vill ha en gymnasieexamen och slår vakt om betygen. I denna fråga har vi i alla fall med oss såväl elever och föräldrar som lärare, och det är ju inte helt fel.

Ingegerd WärnerSSons olika synpunkter här var intressanta. Det behövs olika mycket stöd – ja, det är ganska självklart – för olika elever. Det varierar ju vad gäller förkunskaper, förmåga att tillgodogöra sig undervisning osv. Detsamma gäller detta med att utvecklas inför arbetslivet.

Skolministern sade att man måste betona allas lika värde i skolan. Detta är viktigt. Det skall alltså inte vara finare att gå på ett teoretiskt program än på ett praktiskt program. Jag tror att vi alla är överens om detta. Problemet är dock att det blir så när alla måste läsa exakt samma kärnämnen. Vissa elever på vissa program har alltid de sämsta betygen, medan andra elever på andra program alltid har de bästa betygen. Eleverna vet ungefär vilka betyg de får. Men om en del tillhör den kategori som alltid får de sämsta betygen har ju inte alla lika stort värde när man tvingas läsa ett antal kurser som man inte klarar av. Jag skulle vilja ha några synpunkter på det.

Detta med konkurrens mellan kommuner är väldigt bra, dvs. att kommunerna har bra gymnasieskolor som ett konkurrensmedel för att få elever och föräldrar att flytta dit. Hur ser skolministern på möjligheten att konkurrera också om elever? Hur ser skolministern på detta med att en elev och dess familj som vill byta till en annan skola i en annan kommun skall ha möjlighet att göra det, även om programmet finns i den egna kommunen, när det inte anses tillräckligt bra?

Anf. 129 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! När det gäller eleverna på flera av de yrkesinriktade programmen ser man redan på de betyg som eleverna kom in på till programmen att de – jämfört med de elever som går på de teoretiska programmen – hade ett sämre utgångsläge. Det betyder att de är beroende av mer resurser. De går inte på det individuella programmet, utan de går på ett nationellt program. Ändå har de brister i sina baskunskaper. Det är därför som jag säger att vi inte kan sänka målen för dessa elever, som ju då blir chanslösa en gång till när de sedan skall ut i arbetslivet.

Arbetslivets krav är mycket hårda och stränga i dag. Därför måste vi se om vi kan underlätta för gymnasieskolan genom att stimulera lärare som har ansvar för kärnämnen på just de här programmen att utveckla sina metoder och arbetssätt i samverkan med lärare inom karaktärsämnen just för att underlätta för de här eleverna att nå målen. Jag kan dock inte se någon möjlighet att sänka kraven, för då har vi egentligen, enligt mitt förmenande, inte hjälpt de här eleverna. Snarare har vi då stjälpit dem, vilket vi ju inte kan göra.

Anf. 130 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Att sänka kraven på färdigheter i vissa ämnen och höja kraven i andra ämnen kan man väl göra. Vi människor är ju olika. En del

är duktiga inom vissa ämnesgrupper och andra är duktiga inom andra ämnesgrupper. Det skall inte vara så att alla måste tvingas in i exakt samma ämnen där man från början vet att vissa kommer att misslyckas.

Målet är satt för högt för vissa elever. De vet, vilket skolministern säkert känner till, att de aldrig kommer att klara betyget Godkänd i ett visst ämne. Ändå måste de läsa i tre år. Det menar jag är att göra de här eleverna en otjänst. De kan ju ändå få en yrkesutbildning och skaffa sig ett bra jobb som de kan vara nöjda med resten av livet. Men att misslyckas så i skolan genom själva systemet är inte bra.

Förra veckan träffade jag och några kolleger här ett antal arbetsförmedlare. De tog upp skolfrågan och sade precis så här, för jag antecknade ordagrant: Det är för många skoltrötta elever i gymnasiet i dag. Ni måste göra någonting åt det här. Ni kan inte tvinga alla som inte vill att gå ett tredje gymnasieår. Det är vuxna elever. De är ofta myndiga, i varje fall sista läsåret. Vi har ingenting att erbjuda dem i dag, utan ni måste ändra skolan så att den passar också dem.

Man skall inte bygga en skola på de skoltröttas ointresse, sade Göran Persson när han var skolminister, och det kan jag hålla med om. Men vi kan inte ha en skola som bortser från att det finns sådana elever därför att då blundar vi för verkligen – då ger vi inte de eleverna en skola som är en skola som passar dem.

Anf. 131 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! När vi fick läroplanen för förskolan ändrade vi också läroplanen för grundskolan. Vi förde över, något som jag tycker är oerhört positivt, från förskolan den skapande delen med drama och kulturdelen och sade att det mera skall ingå i grundskolan. Det gjorde vi för knappt ett år sedan. Det är alltså en kort tid som gått sedan dess.

Det är min övertygelse att om de delar som vi nu har skrivit in i grundskolans läroplan verkligen genomförs och läses av all personal som arbetar inom grundskolan kommer den skoltrötthet som finns hos eleverna att minska. Det är ju inte så att skoltröttheten uppstår när eleverna kommer inom gymnasieskolans väggar, utan den uppstod redan under grundskoletiden – ofta under det gamla s.k. högstadiet.

Det är ett ansvar för grundskolan att förändra sitt undervisningsätt oerhört mycket. Vi vet ju att där man arbetar projektinriktat och där man låter eleverna mera påverka sina studier och ta ansvar, nås ett bättre resultat.

Sofia Jonsson läste ur våra planer och frågade: Vad är det som skall strykas? Vad är det vi kan avstå från i våra krav? Detta är ett utmärkt exempel. Vad är det i så fall som vi vill att eleverna skall kunna avstå från? Det kan jag tyvärr inte säga någonting om, utan jag säger att vi måste behålla det vi har.

Anf. 132 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Skolministern slår fast att gymnasieutbildning är en nödvändighet. Den uppfattningen delar jag. Men vad som också berörs i den här debatten, och som bör beröras, är innehållet i denna gymnasieskola. Är det relevant för vad eleverna faktiskt behöver efter gymnasieutbildningen? Det är den ena frågan. Den

andra frågan är: Är detta relevant för den grundsyn som vi anser att vi har?

Kan vi, skolministern, på en och samma gång erkänna olikheter hos elever och påstå att all kunskap är viktig och ändå ensidigt bedöma teoretisk kunskap, vilket i huvudsak sker?

Skolministern anförde också vikten av social kompetens när man kommer ut från skolan. Det gäller då ett demokratiskt förhållningssätt, ja, en delaktighet i samhällslivet. Hur värderas den kompetensen? Får en elev någonsin *credit* för att han eller hon har en stor social kompetens? Är detta rimligt, eller kan vi där hitta någonting?

De här frågorna rör faktiskt värdegrunden. Skolministern har på ett föredömligt sätt i flera avseenden lyft fram värdegrunden och initierat ett arbete men det talas sällan om *vilken* värdegrund det är fråga om. Vi har ju en tydlig värdegrund inskriven i den läroplan som regeringen har tagit och som nu gäller, efter ett beslut om riktlinjer i denna församling.

Jag skulle gärna vilja ha svar på mina frågor.

Anf. 133 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Den fråga som vi alltid måste ställa oss är väl: Är den kunskap som vi i dag lär ut den riktiga kunskapen? Vi har ju gett Skolverket i uppdrag att kontinuerligt revidera de kursplaner och de betygs-kriterier som vi har just för att de skall stämma mot de förväntningar och krav som också samhällslivet har.

Vad är det då för kunskap som är viktig? Ja, jag menar att *all* kunskap är viktig, oavsett i vilken form man får den. Sedan gäller det *hur* man får den. Det kan ske på olika vägar, beroende på den enskilde individen. Med tanke på hur det ser ut i skolan och vad man pratar med eleverna om kan jag säga att det i dag när jag möter gymnasieelever finns en oerhörd fokusering kring betygen.

Betygen är ”moroten”. Det gäller att få så höga betyg som möjligt för att sedan kunna gå vidare. Där har vi – jag som skolminister och ni som övriga politiker men också personalen i skolan – ett ansvar att tala om att det inte bara är betygen som gäller när man går utanför skolans väggar, utan det handlar också om vem man är som människa. Då måste man också från skolans sida medverka i utvecklingen av den demokratiska processen genom att göra eleven medansvarig.

Det gäller att regelbundet ha mentorsamtal där man verkligen kan lyssna på den enskilde eleven och ha respekt för eleven. Dessutom skall man inte bara tala om enskilda ämnen, utan det gäller att se hela människan och dess förutsättningar och att uppmuntra den sociala utvecklingen hos elever. När jag möter gymnasieelever är det sällan jag hör att det samtalet finns inom skolan. Samtalen är i stället inriktade på betygen och på att nå de mål som betygen står för. Samtalen handlar alltså inte om att se hela människan.

Anf. 134 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! När jag hör skolministern kan jag inte annat än inse att vi delar den grundsyn och människosyn som presenterats. Att utskottsmajoriteten vill ge regeringen i uppdrag att titta ytterligare på lärlingsutbildningen och en etappvis inläsning av kärnämnen är ett litet steg på väg. Vi menar att utifrån synen där man har fokus på den enskilda individen

skulle lärlingsutbildningen och uppvärderingen av praktiskt kunnande samt instudering av olika kärnämnen etappvis kunna vara en möjlighet. Man tar konsekvenserna av den människosyn som man har presenterat.

Jag kände inte att jag fick svar på min fråga tidigare. Skolministern talar sällan om vilken värdegrund ni arbetar utifrån. Då blir min sista fråga: Vi håller väl fast vid att det är den värdegrund som finns i läroplanen för det frivilliga skolväsendet?

Anf. 135 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Ja, jag håller fast vid den. Dessutom har jag på kommunal skolriksdag uppmanat alla våra kolleger ute i landet att stå fast vid den. Det är deras agerande utifrån denna värdegrund som präglar skolan. Det handlar om deras agerande som kommunpolitiker vid hanteringen av orden demokrati och solidaritet när det gäller det vi talar om, resursfördelning. Det är våra kamrater ute i våra kommuner som har det ansvaret. Jag hoppas att de läser läroplanen många gånger så att de verkligen lever upp till vad dessa begrepp innebär.

Anf. 136 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är lätt att instämma i ganska mycket av det som statsrådet Wärnersson i dag har anfört. Det är bra att det är så. Problemet är bara att en del av de mekanismer som i dag finns i skolan och en del av det som nu diskuteras skall införas snarare verkar i motsatt riktning med tanke på synen på demokrati, helhet i undervisningen och den kunskaps-syn som statsrådet har presenterat. Jag tänker på gymnasieexamen, även om jag inte tror att vi kommer så där särdeles mycket längre, dvs. inte långt alls, i denna fråga från vår sida. Jag förstår att Lars Hjertén vill ha kvar socialdemokraterna inne i högerburen, men vi kommer att fortsätta att försöka locka ut dem ur denna bur. Där inne bor som bekant en del ganska vilda djur med vars hjälp man möjligen kan få djungelns lag att råda i gymnasieskolan. Men det är inte precis någon grund för en progressiv utbildningspolitik.

Min fråga gäller betygen, som diskuterats lite grann. Jag hoppas att vi ändå en liten stund kan prioritera den frågan. Jag menar, och det gör vi i den reservation som vi gemensamt med Miljöpartiet har väckt, att betygen inverkar hämmande när man ser till hur undervisningen borde bedrivas. Betygen mäter inte det de bör mäta. De är helt enkelt inte användbara som urvalsinstrument till högre studier. Delar statsrådet denna uppfattning? Om hon gör det, vad finns det kvar för argument för att ha kvar betygen över huvud taget i den svenska gymnasieskolan i dag?

Anf. 137 TALMANNEN:

Får jag bara i all vänlighet påminna om att repliken avser skolministern och ingen annan talare i debatten hur intressant och tankeväckande inlägget än var.

Anf. 138 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag vill inte vara i någon bur över huvud taget. Jag hoppas att ingen av oss känner att det skall vara några burar. Friheten är en stor del av demokratin, och det gäller oss alla.

Synen på betygen kom under frågestunden här innan att handla mycket om ålder. Genom åren har jag diskuterat betygen. Jag fick mitt första betyg när jag var åtta år. Sedan har jag följt frågan och haft åsikter om betygen. Det har gått upp och ned. Det har funnits stunder då jag sagt att vi inte skall ha några betyg. Det finns stunder, som nu, då jag säger att vi skall ha de betyg som vi har. Jag tror att debatten kommer att vara så.

Rent generellt kan man fråga: Varför har vi betygen och till vilken nytta? En gång var verkligen betygen i grundskolan ett urvalsinstrument. Som just urvalsinstrument minskar de i betydelse, men fortfarande behövs den möjligheten. Vi har en del program som har ett så litet antal platser att betygen behövs som urvalsinstrument. Jag ser snarare att betygen i dag används som en bekräftelse i grundskolan på de kriterier man har för olika grader av kunskap. Sedan skall det vara en dialog mellan lärare och elever om hur man skall kunna nå målen. På gymnasieskolan är betygen fortfarande ett urvalsinstrument. Dem använder vi för att kunna gå vidare till högre studier. Om man däremot går direkt ut i arbetslivet tittar man mera på det vi diskuterade innan, den sociala kompetensen. Går man på en intervju som arbetssökande direkt efter gymnasiet är det andra egenskaper hos en som individ som arbetsgivaren efterfrågar.

Debatten om betygen och hur många steg vi skall ha är viktig och skall alltid hållas levande. Jag tror att argumenten för och emot kommer, så som jag upplever det, att förändras med tiden.

Anf. 139 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Vi kan vara oense på några punkter. Vi behöver inte konstatera det vidare.

Jag skulle snarare vilja fråga statsrådet Wärnersson om vi åtminstone så småningom vid ett senare tillfälle skulle kunna fundera över att se på om betygen verkligen mäter det de är avsedda att mäta. Där vill jag – det har vi hört tidigare från Gunnar Goude i Miljöpartiet – rikta kraftiga invändningar. Jag tror helt enkelt inte att betygen i gymnasieskolan är ett tillräckligt instrument för att förutse hur man kommer att utvecklas som människa, vilken kunskap man egentligen har, alldeles oavsett att de också enligt min uppfattning inverkar hämmande på den undervisning och kunskapsutveckling som varje gymnasieelev faktiskt är värd.

Anf. 140 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! En rent principiell diskussion om betygen – inte om stegen utan om effekter och hur man ser på dem – är intressant. Jag har inte funderat över om jag skall väcka frågan i någon form av arbetsgrupp. Jag kan hålla med om att det är intressant. Jag tror också att det är nödvändigt att diskutera det i framtiden av just den anledningen – jag tänker framför allt på grundskolan – att det som vi traditionellt använt betygen till, som urvalsinstrument, minskar i betydelse. Därför måste vi ha den principiella diskussionen om vad betygen egentligen står för och vad de mäter.

Anf. 141 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! När jag lyssnar på debatten tycker jag på något vis att det synes växa fram ett alldeles nytt synsätt vad gäller skolan och framför allt gymnasieskolan. Det gläder mig att det kommer fram så tydligt. Men

det är fortfarande trevande. Därför skulle jag vilja ställa en fråga, även om jag delar Ingegerd Wärnerssons grundsyn nästan totalt.

Traditionellt har vi haft en lång serie av mål som prioriterats i gymnasiet. De har formulerats i termer av betyg, kriterier som att alla skall ha betyget Godkänd i svenska, engelska, matte osv. för att få behörighet. Det är naturligt att man gjorde det, sett i ett historiskt perspektiv, från riksdagens sida. Man vill ha kontroll och nationella prov. Det har smugit sig in i denna proposition också. Men alla de andra mål som är satta i skollag och läroplan och som handlar om de andra delarna i utvecklingen av individer till en demokratisk grundsyn, öppenhet och förståelse för andra människor, kamratskap, social kompetens etc. kan inte betygssättas. Vi måste komma ut ur det gamla och förstå att de betyg som vi satt som mål inom Skolverket, riksdagen, kommuner, inte alls får blandas in som medel i gymnasiet. Där ser jag att det nya håller på att ske. Vi måste alltså få bort det ur den pedagogiska verksamheten. Det är ett kontrollinstrument som vi vill ha kvar tills det antingen visar sig vara helt onödigt eller tills vi lyckas att ta bort det av egen kraft.

Jag skulle vilja få en liten bekräftelse på att vi är på väg till de primära målen i gymnasiet. De sekundära behåller vi som ett utvärderingsinstrument, men elever och lärare kan glömma dem rätt snart.

Anf. 142 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag håller med Gunnar Goude om att det aldrig får vara så, att det är betygen som styr det sätt som vi arbetar på i gymnasieskolan, för då har vi misslyckats.

Däremot är jag inte beredd att i dag säga att jag skall ta bort betygen i gymnasieskolan, den avsikten har jag inte. Men den principiella diskussionen om betygens påverkan är intressant, och den frågan skall alltid vara i fokus samtidigt som diskussionen skall föras tillsammans med elever, föräldrar och övriga i samhället. Denna diskussion skall inte bara föras av oss som politiker, utan den gäller alla som är verksamma inom skolan, också föräldrar och omvärlden.

Anf. 143 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag påminner mig lite grann erfarenheterna från kommittén Forskning 2000 som jag var med i. Där sade vi hela tiden att det som är det viktiga är frågan hur man skapar kreativa miljöer. Då handlade det om hur man skulle kunna få fram en bra forskning och forskarutbildning i landet.

Precis samma fråga bör föras över till gymnasiet. Lyckas man med det vid sidan av att man för upp förskolans idéer om utveckling och vad som är väsentligt när det gäller individers utveckling hamnar man antagligen rätt.

Vi är fortfarande långt ifrån de kreativa miljöerna. Vi talar om att ribban skall ligga kvar och kunskapsmål i termer av godkänt i olika ämnen osv. Samtidigt vet vi att en motiverad elev som läser av eget intresse lär sig en sak sex sju gånger så fort som en elev som är tvingad att läsa – trots att intresset inte finns där – för att klara av betyget Godkänd. Man blir så oerhört mycket effektivare när det finns motivation.

Satsar vi på de andra viktiga målen kommer automatiskt resultaten att visa sig i form av betyg, om vi nu mot all förmodan – vilket Gud förbjude – skulle ha betygen kvar när det här arbetet har nått en bit längre.

Anf. 144 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag vill avsluta med att säga att det i dag finns en unik möjlighet för alla elever. Det finns förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning.

Det som är viktigt nu är se alla dessa stadier och få en helhetssyn på människan. Det gäller att förvalta tiden rätt och att låta alla delar av människan utvecklas. Människan måste få utvecklas i sin sociala kompetens samtidigt som hon får en god teoretisk kunskap eller en god yrkesteknik.

Vi vet att det samhälle som väntar säkerligen inte kommer att vara lättare än det samhälle som vi lever i. De ungdomar som nu går igenom skolan kommer att få ett stort ansvar, inte bara för sitt eget land eller för EU utan faktiskt för hela världen. Det är frågor som vi väldigt lite diskuterar under skoldebatter i denna kammare. Hur skall vi kunna ge kunskap så att våra ungdomar verkligen blir rustade att ta ansvar för de möjligheter och problem som finns i vår omvärld och som inte bara är begränsade till Sverige?

Anf. 145 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag skall kort beröra ett ämne vars betydelse i ett modernt samhälle successivt ökar. Ämnet är Idrott och hälsa. Den västerländska livsstilen leder många gånger till ett passivare liv när det gäller fysisk aktivitet. Ämnet Idrott och hälsa är därför – inte minst från folkhälsosynpunkt – av stor vikt.

Under de senaste åren har flera rapporter visat att ungdomars fysiska status försämrats. Bruket av alkohol och nikotin visar tendenser att sprida sig till allt yngre. Det finns också många andra problem som hänger samman med kroppsuppfattningen: bruket av anabola steroider hos unga män, anorexia hos unga kvinnor – för att nämna ett par exempel. Fritidsidrotten är både en klassfråga och en könsfråga. Allt färre pojkar ur socialgrupp tre har sport eller idrott som fritidsintresse, och färre flickor än pojkar ägnar sig åt idrott.

Det blir allt viktigare att skolan ger tillgång till såväl regelbunden fysisk träning som kunskaper om hur kroppen fungerar och medvetenhet om livsstilens betydelse för hälsa och miljö.

Alla elever bör regelbundet få tillfälle till fysisk aktivitet i skolan, inte bara de som är idrottsintresserade. Det är därför bra att omfattningen av kärnämnet Idrott och hälsa föreslås vara 100 poäng och ha samma omfattning på alla nationella och specialutformade program.

Ungdomar som går det individuella programmet har givetvis minst lika stort behov av fysisk träning och kunskaper i hälsofrågor som övriga elever.

Mot bakgrund av detta har Vänsterpartiet avgett en reservation där vi anser att det bör vara obligatoriskt för gymnasieskolorna att anordna och erbjuda samtliga elever undervisning i ämnet Idrott och hälsa, och det gäller även de elever som går individuella program. Jag står givetvis

bakom reservationen, men väljer bl.a. för tids vinnande att inte yrka bifall till den.

Fru talman! Jag vill också peka på det positiva i att kursen Idrott och hälsa B skall erbjudas alla elever som ett individuellt val. Det är viktigt att notera att kursen skall få en särställning i och med att en sådan kurs skall anordnas om det finns en grupp elever som önskar delta i den. Utskottet pekar också på vikten av att eleverna informeras om denna möjlighet.

Avslutningsvis vill jag framföra en förhoppning om att utbildningsutskottet i samverkan med andra utskott skall anordna någon form av hearing där folkhälsofrågor brett kan belysas. Där kan bl.a. den fysiska aktivitetens betydelse för en god livskvalitet diskuteras. I det sammanhanget kommer då också den stora betydelsen av ämnet Idrott och hälsa att kunna lyftas fram.

Anf. 146 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill i mitt anförande lyfta fram den del i betänkandet som berör lärlingsutbildningen. Jag vill direkt yrka bifall till reservation nr 5 under mom. 23.

Tyvärr har inte skolan under de senaste åren utvecklats för att möta ungdomars behov. 1992/93 fanns en form av lärlingsutbildning inom gymnasieskolan som ett komplement till de nationella programmen med APU. Den har inte prövats i någon nämnvärd omfattning. Från att i den gamla gymnasieskolan ha haft en omfattning av ca 3 000 lärlingar i gymnasieskolan 1987/88 fanns hösten 1995 endast 72 lärlingar varav 24 var flickor. Inte heller har den nyinförda försöksverksamheten visat sig lyckosam. Det svenska lärlingssystemet måste utvecklas och sättas in i perspektivet av ett livslångt lärande.

Lärlingsutbildningen tycks ha stannat i en kontinuerlig frågesport, frågor om på vilka program lärlingsutbildning skall få finnas, frågor om hur och när en elev skall söka lärlingsutbildning, frågor om det någon gång kan utgå lärlingslön, frågor om vem som avgör vilka elever som skall få lärlingsutbildning, frågor om vilka insatser som branschorganisationerna bör svara för, frågor om ersättning till företag skall kunna utgå osv. Frågorna tycks aldrig bli besvarade, trots att regeringen har såväl två skol- och utbildningsministrar som två näringsministrar.

Grundproblemet är att praktisk kunskap betraktas som undervärderad kunskap. Införandet av ett modernt lärlingssystem får inte försenas genom att man fastnar i diskussioner om mellaneconomiska frågor. Lön till gymnasieelever betalas inte på naturvetenskapliga programmet, inte på samhällsvetenskapliga programmet osv. En lärlingsutbildning som gymnasieprogram skall inte automatiskt vara förenad med lön. Lön är rimligt för den del eleven aktivt medverkar till produktionen. Det verkar också som branscherna har ett ökande intresse av att förhandla om lärlingsutbildning.

I en modern, flexibel lärlingsutbildning måste skola och arbetsliv dela på ansvaret för utbildningen. Ett sätt är att införa en fyraårig lärlingsutbildning där skola och arbetsliv delar på ansvaret och där eleven kan börja med lärlingsdelen direkt från första året. Utbildningen skall avslutas med ett gesällprov eller liknande om man inte vill använda den gamla beteckningen.

För oss kristdemokrater är det en seger att majoriteten tagit sitt förnuft till fånga och bestämt sig för att begära ytterligare utredning av lärlingssystemet. Men det brådskar. I dag tappar vi fart. Det är förödande för såväl ungdomarna som samhället.

Försöksverksamheten är i dag på sparlåga, trots att lärlingssystemet i längden gagnar både ungdomarna, skolan och näringslivet. Jag vill därför kort beröra frågan från sex olika perspektiv, nämligen kvalitetsperspektivet, valfrihetsperspektivet, yrkesmångfaldsperspektivet, effektivitetsperspektivet, teoritrötthetsperspektivet och ungdomsarbetslöshetsperspektivet.

Fru talman! När det gäller kvalitetsperspektivet ökar i dag kravet på yrkeskunnande på flera områden. Det gäller att ha bred kännedom om arbetsinnehåll och moderna metoder, att vara snabb och effektiv och att kunna utföra arbete med kvalitet. Man skall kunna arbeta självständigt och ta ansvar. Man skall kunna lösa problem och vara flexibel för förändringar. Balansen mellan teori och praktik är mycket viktig. Kvaliteten i utbildningen måste förstärkas. Det är viktigt att utbildningen kan formas efter företagets behov utan att därmed göra avkall på den teoretiska delen. Stimulansen av det praktiska arbetet leder till att eleverna får en bättre förståelse för de kunskaper och den kompetens som de måste skaffa sig.

Detta kan man se bara i IT-utbildningen. Barn går tidigt in med spel och lek och utvecklas sedan till att klara mycket specifika kvalificerade uppgifter. Jag skulle vilja se den som lär sig programmering utan att samtidigt utföra uppgiften praktiskt. Yrkeshögskolan är också mycket viktig i de här sammanhangen.

När det gäller valfrihetsperspektivet är individens valfrihet viktig vid val av gymnasieprogram. Den som är intresserad av ett visst område engagerar sig betydligt mer och blir mer kreativ. Att kunna gå ut som lärling i en bransch som lockar förstärker valfriheten. Eleven märker snabbt om han eller hon trivs med arbetet. I stället för att först avklara tre års teoretiska studier, får eleven en uppfattning om just detta är framtidsjobbet. Besvikelser och felval kan mötas på ett bättre sätt. Mer av praktiska inslag ökar också valfriheten för teoritrötta elever, s.k. skoltrötta elever. Dessa har i dagens system egentligen ingen valfrihet alls. De sitter ofta av lektionerna, och vissa skolkar – ett oerhört resursslöseri för oss alla i samhället.

Jag går över till yrkesmångfaldsperspektivet. Om vår kultur och våra traditioner skall leva vidare är bevarandekunskapen viktig. Det gäller att samla den kunskap som finns och bevara mångfalden inom hantverket. En lärlingsutbildning kan locka ungdomar till yrken som i dag håller på att glömmas bort. Det finns inte många skraddare, skomakare, sadelmakare osv. Det finns behov av båtbyggare, dekormålare, glasblåsare osv.

Vårt kulturarv kan bäst bevaras genom att också mångfalden av hantverksyrken bevaras. Utbildningar som i dag lockar flera ungdomar är frisör- och floristutbildningar. Det är viktigt med förnyelse i utbudet och att utbildningen svarar mot branschernas kvalitetskrav.

Jag går över till effektivitetsperspektivet. Det säger sig självt att en skraddare som fått använda en nål, en snickare som fått använda en hammare, en svetsare som sett ett svetsaggregat, en målare som fått an-

vända en pensel, omvårdnadspersonal som fått lära sig att ge en injektion osv. blir säkrare och effektivare i sitt yrke.

Tyvärr började ÖGY-försöken med att ta bort detta. Jag följde naturbrukskolor där traktorerna stod utanför fönstren, medan ÖGY-försöket ledde till att lärarna blev i princip förbjudna att låta eleverna använda dem. De satt inne i klassrummen och läste om jordbruk och traktorer. Nu generaliserar jag lite, men detta var förödande för såväl elever, lärare som skolläring. Och det leder verkligen inte till effektivitet. Om eleverna skall lära sig hur korna skall mjölkas och inte får pröva, tar det faktiskt längre tid att lära sig. Det måste alla konstatera.

Jag går över till teoritrötthetsperspektivet. Det är viktigt att framhålla att attityder grundas i kunskap. Om eleven känner att undervisningen ger kunskaper som han eller hon kan ha nytta av i den framtida yrkesutbildningen förstärks intresset för hela gymnasieutbildningen. Eleven har rätt att få aktuella kunskaper. För dessa elever är den APU-förlagda utbildningen ofta inte tillräcklig. Att gymnasieskolan inte tillfredsställer dessa elevers behov visar dessutom det faktum att det individuella programmet blivit det tredje största gymnasieprogrammet. Detta var inte avsikten.

Det måste inte vara ett krav att utbildningen skall leda till högskolebehörighet för alla elever. Möjligheten att skaffa sig högskolebehörighet skall finnas när den enskilde känner sig beredd att satsa på denna.

Slutligen ungdomsarbetslöshetsperspektivet. En ökad flexibilitet och anpassning till den lokala arbetsmarknadens behov underlättar ungdomars möjligheter att få arbete. Eleverna blir på ett annat sätt attraktiva på arbetsmarknaden. Om företagen blir mer konkurrenskraftiga blir ekonomin bättre och därmed också möjligheterna för skolan. Det är resursslöseri att fortsätta som vi gör.

Ungdomars feriearbeten har också försvunnit till stor del. För vissa tycks det hopplöst att få in en fot på arbetsmarknaden. En lärlingsutbildning skulle underlätta dessa kontakter.

Hade jag haft mer tid skulle jag ha gått in på Tyskland, Österrike, Norge, Danmark osv., men det skall jag inte göra. Jag säger bara att det är hög tid att göra något åt det svenska lärlingssystemet, för det gör i dag inte skäl för sitt namn.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UbU3 Gymnasieskolan

Mom. 2 (översyn av gymnasieskolans program och struktur)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m)

Votering:

206 för utskottet

60 för res. 1

2 avstod

81 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 s, 1 m, 33 v, 34 kd, 15 c, 10 fp, 11 mp

För res. 1: 60 m

Avstod: 1 s, 1 kd

Frånvarande: 28 s, 21 m, 10 v, 7 kd, 3 c, 7 fp, 5 mp

Rolf Gunnarsson (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 5 (avskaffande av timplanen)

1. utskottet

2. res. 3 (m, kd, c, fp)

Votering:

151 för utskottet

125 för res. 3

1 avstod

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 103 s, 34 v, 1 fp, 13 mp

För res. 3: 63 m, 36 kd, 16 c, 10 fp

Avstod: 1 s

Frånvarande: 27 s, 19 m, 9 v, 6 kd, 2 c, 6 fp, 3 mp

Helena Bargholtz (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 16 (behörighet till gymnasieskolan)

1. utskottet

2. res. 9 i motsvarande del (fp)

Votering:

268 för utskottet

11 för res. 9

1 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 63 m, 34 v, 37 kd, 16 c, 13 mp

För res. 9: 11 fp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 26 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 2 c, 6 fp, 3 mp

Mom. 17 (kärnämnesutbudet)

1. utskottet

2. res. 6 i motsvarande del (v)

3. res. 7 i motsvarande del (c)

Förberedande votering:

35 för res. 6

16 för res. 7

229 avstod

69 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:
126 för utskottet
34 för res. 6
119 avstod
70 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 101 s, 1 m, 11 fp, 13 mp
För res. 6: 34 v
Avstod: 3 s, 63 m, 37 kd, 16 c
Frånvarande: 27 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 2 c, 6 fp, 3 mp

Mom. 23 (en ny lärlingsutbildning)

1. utskottet
2. res. 5 i motsvarande del (m, kd, fp)
Votering:
167 för utskottet
112 för res. 5
1 avstod
69 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 34 v, 15 c, 13 mp
För res. 5: 64 m, 37 kd, 11 fp
Avstod: 1 c
Frånvarande: 26 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 2 c, 6 fp, 3 mp

Mom. 24 (gymnasieexamen)

1. utskottet
2. res. 11 i motsvarande del (v, mp)
Votering:
224 för utskottet
45 för res. 11
10 avstod
70 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 64 m, 37 kd, 15 c, 2 fp, 1 mp
För res. 11: 33 v, 12 mp
Avstod: 1 v, 9 fp
Frånvarande: 26 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 3 c, 6 fp, 3 mp

Mom. 29 (betygssystemet i gymnasieskolan)

1. utskottet
2. res. 11 i motsvarande del (v, mp)
Votering:
106 för utskottet
46 för res. 11
128 avstod
69 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot. 1998/99:71
18 mars

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 105 s, 1 c
För res. 11: 33 v, 13 mp
Avstod: 64 m, 1 v, 37 kd, 15 c, 11 fp
Frånvarande: 26 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 2 c, 6 fp, 3 mp

Mom. 40 (rätt att genomföra gymnasieutbildning t.o.m. 25 års ålder)

1. utskottet
2. res. 15 (kd, c)

Votering:

226 för utskottet

52 för res. 15

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 64 m, 34 v, 11 fp, 13 mp

För res. 15: 37 kd, 15 c

Frånvarande: 27 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 3 c, 6 fp, 3 mp

Mom. 43 (värdegrunden i läroplanen m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 i motsvarande del (kd)

Votering:

240 för utskottet

39 för res. 2

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 105 s, 62 m, 34 v, 15 c, 11 fp, 13 mp

För res. 2: 2 m, 37 kd

Frånvarande: 26 s, 18 m, 9 v, 5 kd, 3 c, 6 fp, 3 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 24 mars.

Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU3

Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred (skr. 1998/99:33)

*Beredskapen mot svåra
påfrestningar på
samhället i fred*

Anf. 147 BERIT JÓHANNESSON (v):

Fru talman! Jag anser att detta ärende är mycket viktigt, eftersom det handlar om hur beredskapen fungerar vid svåra påfrestningar i samhället. För att förebygga olyckor och veta hur man skall agera om något händer är detta en mycket viktig del av tryggheten för oss alla. Jag tycker att utskottets behandling av dessa frågor har varit mycket bra, men jag har en liten punkt som jag vill ta upp.

Det som jag vill rikta uppmärksamheten på är de resurser som finns för psykologiskt och socialt stöd. Branden i höstas på Hisingen som drabbade oss alla visar att mycket och kvalificerade resurser snabbt måste sättas in. Frågorna och uppgifterna i en sådan situation är mycket komplicerade. Människor befinner sig i chock, och olika reaktioner uppvisas som kräver kunskap och erfarenhet för att kunna bemästras. Det är också under en väldigt lång tid som man behöver ha uppmärksamheten riktad mot de människor som direkt eller indirekt har drabbats av en sådan chock.

Det finns en utomordentligt bra resurs i form av ett informellt nätverk som utgår från kyrkans kriscentrum på Vårsta i Härnösand. Detta nätverk som kallas Enar har stor betydelse. Och de flesta organisationer, både ideella och formella, är faktiskt med i detta nätverk. De har en bred kompetens, och tillsammans utgör de en oerhört stor kunskap. De forskar inom området och utvecklar kunskapen kring dessa för människor så viktiga områden.

I regeringens skrivelse som utgör underlaget för utskottets behandling står det att Socialstyrelsen har det övergripande ansvaret för frågor som rör psykologiskt och socialt omhändertagande och att Räddningsverket har ansvaret för vissa utbildningsfrågor.

Men nätverket Enar saknar i dag legitimitet, och det finns ingen som har det övergripande ansvaret, vare sig Socialstyrelsen eller Räddningsverket.

Behovet av en samordnare med ett övergripande ansvar har inte hittats på av mig, utan det har formulerats av Enar.

Det saknas en budget som svarar mot denna samordning och som kan användas när resurserna snabbt måste sättas in. Vad vi vill är att detta åtgärdas och att regeringen genom en utredning snabbt klarlägger ansvarsfrågan och kommer med ett förslag. Detta skulle vara ett stöd och skulle utveckla Sveriges förmåga. Det behövs stabilitet.

Med detta yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation.

Anf. 148 BJÖRN LEIVIK (m):

Fru talman! Jag står bakom majoritetens uppfattning i detta ärende, men jag vill ändå belysa en, som jag tycker, mycket viktig fråga, nämligen ledningen och ledningsprinciperna.

Redan i en proposition 1996 uttalade regeringen att det skall finnas en särskilt god beredskap mot svåra påfrestningar på samhället i fred. Med svåra påfrestningar avses bl.a. radioaktivt nedfall, svåra störningar i el- och telesystemen, kemikalieolyckor, utsläpp m.m.

I 1996 års försvarsbeslut fastställdes att samhällets förmåga att förebygga och hantera påfrestningar skulle stärkas. I en skrivelse 1998 förtydligas begreppet svåra störningar genom tillägg av att tillståndet eller störningen skall ha en sådan omfattning att det krävs insatser från flera olika myndigheter och organ för hantering av situationen.

Försvarsutskottet har behandlat de här frågorna och inte haft något att erinra mot de här beskrivningarna.

Regeringen framhåller vidare att det är två områden som särskilt bör uppmärksammas för att stärka samhället mot svåra påfrestningar. Det ena gäller elförsörjning och telekommunikation och det andra gäller ledning. Enligt regeringens egen uppfattning har frågorna om ledning en avgörande betydelse för möjligheterna att hantera en svår påfrestning på samhället i fred. Det är en uppfattning som vi alla delar.

Försvarsutskottet har behandlat frågan om ledningsprinciper både våren och hösten 1997 och påpekat oklarheter i ledningskedjans ansvarsförhållanden. Utskottet ansåg det mycket angeläget att skyndsamt åtgärda dessa oklarheter. Utskottet bedömde att det krävdes författningsmässig reglering och ansåg att regeringen med förtur borde se över dessa frågor och återkomma till riksdagen med förslag till erforderliga författningsändringar.

I maj 1998 lämnade en arbetsgrupp en rapport till regeringen som innehöll förslag till åtgärder för att förbättra samhällets förmåga att hantera svåra påfrestningar i fred liksom förslag om att skyldigheter och ansvar för myndigheter, kommuner och landsting vid svåra påfrestningar skulle författningsregleras.

Efter alla utredningar och remissvar som påpekat behovet av bättre system för ledning och ansvar för planering, övning och samordning kunde man faktiskt ha väntat sig konkreta förslag från regeringen till åtgärder, men riksdagen får tydligen fortsätta att vänta.

Min fråga är: Varför händer inget? Underlag för beslut finns – rapporter, betänkanden och remissvar. Vad är det som gör att regeringen fortsätter att tveka? I snart tre år har frågan funnits på dagordningen.

Inte ens i den nyligen presenterade propositionen *Förändrad omvärld – omdanat försvar* finns konkreta förslag på det här området.

Jag delar ÖCB:s kritik mot regeringens obeslutsamhet. ÖCB anser att skyldigheter och befogenheter är oklara och att områdesledningens centrala betydelse samt länsstyrelsernas och kommunernas skyldigheter och befogenheter är ofullständigt beskrivna eller helt utelämnade.

Fru talman! Jag skall avsluta med att citera Försvarsberedningen och än en gång uppmana regeringen att inte längre vänta utan skyndsamt vidta erforderliga åtgärder.

I Försvarsberedningens betänkande kan man läsa:

För att säkerställa en tillräcklig ledningsförmåga måste ansvarsförhållanden, både när det gäller ansvar inom en samhällssektor och ansvar inom ett geografiskt område, vara tydliga. De områdesansvariga myndigheternas ledningsansvar och övergripande samordningsansvar måste därvid tydliggöras.

Anf. 149 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! I försvarsutskottets betänkande nr 3 hänvisas på flera ställen och i olika sammanhang till det kommande betänkandet om den försvarspolitiska kontrollstationen. Det betänkandet kommer att bygga på regeringens proposition 1998/99:74 *Förändrad omvärld – omdanat för-svar*. Vi har ännu möjlighet att lägga fram motioner med anledning av denna proposition. En del av de frågor som tas upp i det betänkande som nu debatteras är något avvaktande behandlade, och det hänvisas till ställningstaganden vid senare tillfällen.

Fru talman! Överst på kristdemokraternas prioriteringslista för det som är mest angeläget att arbeta politiskt med finns människovärdet och mänskliga rättigheter. Det präglar också vår syn på den beredskap som måste finnas vid svåra påfrestningar på samhället i fred.

Sett med försvarspolitiska ögon är hotbilden för det civila samhället ganska dystert. Det kan vara svårt att avgöra varifrån hoten kan komma och vilka konsekvenserna kan bli om de verkställs. Hoten kan kanske röra sig om organiserad terrorverksamhet, sabotage och specialinriktade aktiviteter mot såväl centrala som regionala och lokala institutioner och verksamheter. Det kan handla om aktiviteter riktade mot telekommunikationer, elförsörjning, vattensystem, institutioner av olika slag m.m. Det kan också röra sig om naturkatastrofer och/eller katastrofer på grund av att vi handskats vårdslöst med miljön.

Fru talman! Infrastrukturen i form av elförsörjning, telekommunikationer och IT-teknik består av sårbara och utsatta områden. Det måste därför finnas goda bevakningsresurser för att skydda viktiga anläggningar inom el- och vattenförsörjning samt IT-teknikens olika system. Det får inte, anser jag, i ett civilt samhälle sägas att vi inte har resurser till bevakning av de system som jag nyss har nämnt.

Eftersom hoten, vare sig de är framkallade eller naturliga, är oförutsägbara, har civilbefolkningen ett mycket utsatt och sårbart läge. Det betyder, som jag ser det, att det civila försvaret och omhändertagandet av människor vid svåra påfrestningar måste ha en nyckelroll i det framtida samhället.

Vi har i situationen på Balkan kunnat se att hotbilden för civilbefolkningen generellt är en helt annan än vad den var för bara åtta år sedan, dvs. innan kriget i Bosnien bröt ut och i princip förstörde hela det civila samhället, med förödande konsekvenser när det blev en s.k. fred.

Av bl.a. kriget på Balkan kan vi också lära oss att människan i sin förmåga till överlevnad är mycket stark, tålig och uppfinningsrik. Människor har, tror jag, större kapacitet och förmåga och en starkare vilja i sig själva än vad vi kanske tror eller räknar med. Det är därför viktigt att den enskilda människans förmåga att förebygga och begränsa konsekvenser av olyckor och tillbud tas till vara. Men människorna måste ha stöd och hjälp.

Människor som har genomgått och genomgår svåra yttre händelser och katastrofer måste t.ex. få möjlighet att bearbeta sina upplevelser. Till det behövs ett väl utbyggt nätverk med både frivillig och professionell hjälp. Civilbefolkningens och olika frivilliga organisationers engagemang och resurser är av vikt och kan användas vid krissituationer. De måste tas till vara. De frivilliga krafterna måste känna att de är uppbackade och betrodda. Det måste därför finnas ett fungerande ledningssystem

för att ta vara på den frivilliga verksamheten vid svåra påfrestningar i samhället.

För att snabbt kunna rycka ut, få hjälp vid katastrofer och snabbt få tillgång till hela samhällets resursutbud vid svåra påfrestningar måste det också finnas ett heltäckande lednings- och samarbetsystem, med klara linjer mellan de olika samarbetande enheterna.

Fru talman! Vad jag vet finns det i dag inte ett sådant heltäckande system över hela landet. Många länsstyrelser, kommuner och andra organisationer kan kanske, något hårdraget, med möda tänka sig att samarbeta inom den egna kommunen och det egna länet. Men för att bygga upp ett mer heltäckande system för ett samarbete över kommun- och länsgränser tycks det finnas en del trösklar och andra hinder som man i så fall måste passera.

Länsstyrelsernas och kommunernas roller som områdesansvariga organ och deras skyldigheter och befogenheter vid svåra påfrestningar i samhället måste klaras ut. Räddningsverkets roll i sammanhanget måste också belysas.

Fru talman! Som jag nämnde inledningsvis kan man se försvarsutskottets betänkande FöU3 som en förpostfäktning till det betänkande som kommer att behandla regeringens proposition *Förändrad omvärld – omdanad försvar*. Och med de orden menar jag att vi kommer tillbaka i de frågor som behandlas i det betänkande som vi nu diskuterar, varav jag har tagit upp bara en bråkdel.

Jag har inget annat yrkande än bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande.

Anf. 150 OLA RASK (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker att det känns bra att vi i den här viktiga delen av totalförsvarsfrågan är i princip helt överens. Det känns bra, därför att det här är en av de delar som jag tror är viktiga. Framför allt på kort sikt men också på längre sikt och vid olika hotbilder, men inte minst när det gäller att bygga det robusta samhälle som sedan skall kunna möta olika grader av påfrestningar, är det viktigt att vi har en samsyn och att vi är överens.

Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på Vänsterpartiets reservation, inte därför att vi tycker att reservationen är ointressant eller dålig, utan därför att vi i utskottet gjorde bedömningen att vi inte var beredda att så snabbt ta ställning till detta. Det är också en viktig problematik, som Berit Jóhannesson tog upp här när hon presenterade reservationen.

Jag kan väl också säga, som en kommentar till Björn Leivik, att jag precis som Leivik tycker att det är viktigt att man skyndar på med ledningsfrågan och ansvarsförhållandena och att vi tydliggör ansvarsfördelningen mellan olika delar. Det är naturligtvis en av grundförutsättningarna för att den skrivelse som regeringen har lämnat och som nu ligger till grund för vårt betänkande skall kunna träda i kraft snabbt och effektivt om så behövs även i fredstid.

Jag kan alltså allmänt instämma i att här bör vi från utskottets sida ligga på och säga att regeringen måste skynda sig med att komma fram med detta. Jag kan naturligtvis se med viss förståelse på att regeringen och Försvarsdepartementet har det ganska slitsamt nu med all den omor-

ganisation och ominriktning som vårt totalförsvaret skall genomgå, men det här är, tycker jag och vi i vår grupp, en viktig del av beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred.

Med de orden yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)

9 § Vissa socialavgiftsfrågor

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU6
Vissa socialavgiftsfrågor

Anf. 151 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Detta betänkande har sin grund i flera motioner från den allmänna motionstiden, och det handlar om bl.a. sänkta arbetsgivaravgifter för företag med säsongsarbetskraft.

Sverige har bland världens högsta skatter på arbetskraft med höga arbetsgivaravgifter. Centerpartiet har tidigare aktivt medverkat till att sänka dessa avgifter. Men nu är det viktigt att göra just de justeringar som vi föreslår i Centerpartiets motioner, som finns med i det här betänkandet.

Företagsklimatet behöver bli bättre. Viljan och möjligheten för företag att skapa arbetstillfällen måste på olika sätt stimuleras. Ett bra sätt är att sänka skatter och avgifter på arbete. Detta gör det mer intressant att starta företag och anställa fler personer. Sänkta arbetsgivaravgifter ger förutsättningar för ökad sysselsättning generellt sett, och det är i synnerhet gynnsamt för tjänstesektorn som har en hög andel arbetskraftskostnader.

Den sänkning som Centerpartiet medverkat till har inte fullt ut kommit alla företag till del. De företag som har betydande säsongsvariationer kan inte utnyttja denna sänkning. Avdrag får i dag göras från den 1 januari 1998 med 3 550 kr i månaden.

I den Björkska utredningen beskrivs hur flera andra länder i EU reducerar arbetsgivaravgiften för säsongspersonal. Andra länders reducering av arbetskraftskostnader för säsongsarbete är en betydande konkurrensnackdel för den svenska trädgårdsnäringen. Detta berör även företag inom turistområdet som också är säsongsberoende.

Med den arbetslöshet vi har i Sverige i dag borde varje möjlighet att stimulera till fler anställda tas till vara. Därför är det mycket viktigt att den lönesumma som ger rätt till reducerad arbetsgivaravgift skall beräknas på den årliga lönesumman, just för att inte missgynna säsongsanställningar.

Därför, fru talman, vill jag till sist yrka bifall till vår reservation nr 1.

Anf. 152 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! I det här betänkandet skall vi behandla motioner från den allmänna motionstiden. De berör socialavgifter för trädgårdsnäringen och

ersättning från ideella föreningar. Liknande motioner har tidigare varit föremål för debatt i den här kammaren.

Fru talman! Socialavgifter betalas av arbetsgivarna för de anställda. Egenavgifterna betalas av egenföretagare. Sedan 1997 gäller att arbetsgivare har rätt att varje månad göra ett avdrag på 5 % av avgiftsunderlaget. 1998 höjdes underlaget från 600 000 kr till 852 000 kr. Det innebär att man kan göra ett avdrag med 3 550 kr i månaden eller 42 600 kr per år. För en egenföretagare kan avdraget maximalt bli 9 000 kr, och det motsvarar en årslön på 180 000 kr.

Frågan om arbetskraftskostnader i trädgårdsnäringen har varit föremål för en utredning, och utredningen har kommit fram till att en sänkning av arbetsgivaravgiften skulle kunna förbättra näringens konkurrenssituation. Något konkret förslag har utredningen ändå inte lagt fram.

Det finns ett antal motionsförslag om arbetsgivaravgifter. Förslagen innebär sänkta arbetsgivaravgifter för utländsk arbetskraft. Jag vill betona att de personer som kommer från EU- och EES-området omfattas av den svenska lagstiftningen under den tid som de arbetar i landet. Även medborgare från andra länder som Sverige har konventioner med omfattas av den svenska lagstiftningen.

Fru talman! Utredningen om socialförsäkringens personkrets har föreslagit att den som arbetar i Sverige skall vara försäkrad för arbetsbase-rad förmån, dvs. förmåner som är avsedda att täcka inkomstförluster, t.ex. sjukpenning, föräldrapenning och liknande. Betänkandet är under beredning, och en proposition beräknas läggas fram under april månad.

Det finns i detta betänkande också motionsyrkanden om att den avgiftsfria lönegränsen på 1 000 kr skall höjas. Majoriteten i utskottet finner att en sådan åtgärd inte är bra för den enskilde. En anledning till detta är den träffade överenskommelsen om ett nytt ålderspensionssystem.

I det nya pensionssystemet är det livsinkomsten som är bestämmande för den pension man får i framtiden. Det innebär också att varje krona påverkar den framtida pensionen. Det skulle innebära att den enskilde som har flera mindre tillfälliga arbetsgivare skulle gå miste om pensionsgrundande inkomst om man höjde gränsen och därigenom få en lägre framtida pension.

Fru talman! En motion har väckts om en översyn av skattelagstiftningen när det gäller ideella föreningars verksamhet. I dag gäller att inkomster från idrottslig verksamhet som inte överstiger ett halvt basbelopp inte beläggs med socialavgifter och därmed inte blir pensionsgrundande. Inkomster från övrig ideell verksamhet är pensionsgrundande, och socialavgifter skall erläggas om inkomsten överstiger 1 000 kr.

Jag har tidigare i mitt anförande redogjort för skälet till att inte höja den avgiftsfria gränsen på 1 000 kr. Samma skäl kan anföras mot att som föreslås utsträcka den avgiftsfria gränsen till ett halvt basbelopp när det gäller andra ideella föreningar än idrottsföreningar. Konsekvensen blir att man urholkar pensionsskyddet för den enskilde som kommer att få en lägre pension än vad han eller hon i annat fall skulle få.

Reglerna om avgiftsbefrielse för idrottslig verksamhet kom till i början av 1990-talet, dvs. långt innan det var aktuellt att ändra beräkningsgrunden för pensionen. Tidigare har gällt att man räknade ut pensionen med hänsyn till hälften av de 30 bästa inkomststämorna. Vid en sådan beräk-

ning kunde enstaka år med lägre inkomst sakna betydelse för den framtida pensionen. Nu är det hela livsinkomsten som gäller, framför allt för dem som är födda 1954 och senare. Det innebär att varje intjänad krona påverkar pensionen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 153 LEIF JAKOBSSON (s):

Fru talman! Jag har väckt en motion om föreningslivets villkor. Bakgrunden är att jag anser att en förbättrad och utvecklad demokrati och välfärd kräver insatser av ideella krafter där föreningar och folkrörelser är den viktigaste resursen. I mycket av det utvecklingsarbete som nu förbereds och pågår – t.ex. arbetet med storstäderna och integrationsarbetet – har föreningslivet en central roll. Det är bra. Därför måste vi underlätta för människor att engagera sig i just detta föreningsliv.

Ett av de hinder som upplevs för att i utvecklingsarbetet ta till vara de resurser som finns i lokalt föreningsliv är att arbetet i många av de samarbetsgrupper mellan myndigheter, kommuner och föreningar som finns sker på dagtid. Föreningens representanter måste ta ledigt från sina arbeten och skall naturligtvis ersättas för förlorad arbetsförtjänst.

Det innebär att den lilla föreningen plötsligt måste bli arbetsgivare och bygga upp en administration för löne- och avgiftshantering. Tyvärr fungerar det som en spärr för rätt många föreningar. Ofta har den här typen av föreningar – stadsmiljögrupper, byaföreningar och liknande – en mycket liten ekonomi och administration. Drivkraften är föreningens ändamål.

Jag vill betona att problemet oftast inte är ekonomiskt i sig. Föreningen kan säkert ofta få sina kostnader täckta av kommunen eller någon annan samarbetspartner när det gäller projekt. Problemet består i att hantera administrationen. De nuvarande reglerna gör det möjligt för idrottsföreningar att ersätta medlemmar med upp till ett halvt basbelopp utan att betala sociala avgifter. Det ger små idrottsföreningar möjlighet att ta del i samhällsarbetet på ett aktivt sätt.

Jag tycker att denna möjlighet skall ges alla ideella föreningar så länge syftet är allmännyttigt och icke vinstdrivande. Teaterföreningen borde få samma villkor som fotbollsföreningen. En icke-idrottsförening som i dag skall skicka en ledare på utbildning har högre kostnader än en idrottsförening på grund av denna skillnad. Det är en onödig orättvisa.

De nuvarande reglerna blir också svåra att tillämpa då alltför många föreningar får karaktären av samhällsföreningar där både idrott och annan verksamhet samsas inom samma förening. Många av våra invandrarföreningar är just sådana. I en sådan förening skall det egentligen gälla olika villkor beroende på vilken ledarutbildning någon av föreningens medlemmar åker på. Det säger sig självt att det inte är bra.

Utskottet avstyrker min motion med hänvisning till det nya pensionsystemet där varje intjänad krona påverkar den framtida pensionen. Det är ett tungt och relevant argument. Naturligtvis har pensionssystemet – precis som Lennart Klockare framhöll – kommit efter möjligheten för idrottsföreningarna att få avgiftsbefrielse. Men i så fall måste konsekvenserna av undantagsregeln också gälla idrotten.

Det kan inte vara meningen att omsorgen om fotbollstränarens pension är mindre än den vi visar teaterledarens. Jag tror att det viktiga i sammanhanget måste vara att de individer som får ersättning på det här sättet är medvetna om och har fått information om vad det betyder för deras framtida pension.

Fru talman! Avslutningsvis tror jag att en nyckel till en förbättrad demokrati och delaktighet ligger i ett aktivt föreningsliv. Vår uppgift som politiker är att underlätta för föreningslivet att ta aktiv del i samhällsutvecklingen. Min motion behandlar bara en liten del av de hinder som finns. Jag tänker återkomma till kammaren med mera heltäckande motioner i dessa frågor.

Anf. 154 KENNETH LANTZ (kd):

Fru talman! Jag ber om ursäkt för sen ankomst. Jag skall stryka en del av mina tankar i anförandet. Jag vill inledningsvis referera till Lennart Klockares redogörelse för de tekniska frågorna som jag ställer mig bakom.

Fru talman! Trädgårdsnäringen är åtminstone i Skåne en icke ringa verksamhet. Vad vore t.ex. Kivik utan äppelodlingen eller de många gurk- och tomatodlare som finns på de skånska bygderna? Vidare kan man fråga sig: Vad vore dessa småföretagare utan sin säsongsanställda personal? Många människor kommer tillbaka år efter år för att fylla både korgar och lådor med frukt och grönsaker som vi sedan skall inhandla över hela vårt avlånga land. Det är inte utan att jag känner en stark längtan till vårens ankomst då vi åter skall få se jordbruksmaskinerna rulla på den skånska bördiga myllan.

Vad blir det för frågor som kommer att uppta företagarnas tankar? Många timmar i samma monotona arbete ger tid till att tänka, tid att tänka på politiska frågor. Säkert kommer en och annan jordbrukare eller trädgårdsidkare att fundera över den orättvisa beskattning som verkligen drabbar de företagare som har möjlighet att säsongsanställa människor i sin verksamhet.

Arbetsgivaravgifterna i de flesta EU-länderna är reducerade för säsongsanställd personal. Med hänsyn till detta bör regeringen komma med förslag om minskade avgifter för människor som arbetar under viss del av året. Det är likaså ett rättvisekrav att företagare med säsongsanställd personal skall få samma förmåner som företagare med helårsanställda, som i dag har en reduktion på 5 procentenheter av socialavgifterna.

Företagare som sysslar med jordbruk och trädgårdsnäring behöver inte tyngre ryggsäckar utan snarare lättnader för att dels anställa folk, dels behålla dem som redan är anställda under hela året. Jag vill inte se fler växthus i Skåne som ser fallfärdiga ut på grund av att verksamheten håller på att läggas ned. Jag vill inte heller att denna sommar skall betyda att ännu flera konkurser drabbar potatisodlare, trädgårdsidkare eller andra inom jordbruket i Skåne.

Därför är det av största vikt att vi lättar på trycket för dessa företagare som faktiskt driver en mycket personalintensiv verksamhet.

Fru talman! Så vill jag hoppa över till den ideella delen.

Många föreningar driver i dag verksamhet som oftast har till uppgift att skapa kultur av olika slag. Det kan gälla såväl musik som teater. Men här skiljer sig lagstiftningen påtagligt. Varför skall t.ex. en fotbollsdo-

mare kunna tjäna ett halvt basbelopp utan att föreningen måste betala socialavgifter, medan arbetsgivaren måste betala lagstadgade fulla sociala avgifter för systemen i samma familj som arbetar som musikledare och får samma låga betalning? Ingen av dessa personer utför troligtvis detta arbete för att spara in pensionsförmåner, utan det är deras brinnande intresse som driver dem till aktiviteten. Kanske är det rentav så att de har fast anställning hos en arbetsgivare och ställer upp för sin förening på fritiden.

Då kommer orättvisan fram. Teaterledarens ersättning skall beskattas, medan idrottsledarens ersättning utbetalas utan belastning med socialavgifter. Listan skulle kunna göras ännu mycket längre.

Utskottet avslutar sitt betänkande med att återigen peka på att framtiden kommer att lösa detta. Denna gång är det den nya pensionsreformen som skall vara den räddande ängeln. Det är för väl att man hittar något att dölja sig bakom.

Nu blåser domaren till match. Man får inte längre sitta på bänken. Domaren kommer att få sin socialavgiftsfria ersättning, medan musikanterna som spelar och gläder såväl domare som publik skall belastas med fulla sociala avgifter.

Vi vill ta vara på ungdomen som ledare i annat än idrottsvärlden. Då måste vi också skapa fördelaktiga skatteregler och socialavgiftsregler för dem. Kliv nu fram på arenan! Matchen är i gång!

Avslutningsvis vill jag säga att Leif Jakobssons motion Sf231 är bra, även om den är skriven av en socialdemokrat. Jag hoppas vi får stöd från motionären och hans partivänner i detta.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 under mom. 2.

Anf. 155 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Jag begärde replik på Leif Jakobsson också, men jag kan väl väva in det i det här replikskiftet med Kenneth Lantz.

Jag vill verkligen understryka vikten av ideella organisationer och deras betydelse inom idrotten och även inom kulturen och på alla andra områden där de ideella krafterna bidrar. Jag tycker att det är mycket lovvärt.

Låt mig göra en reflexion. Om dagens pensionssystem hade gällt när man beslutade om att undanta ett halvt basbelopp för idrottsföreningar, är jag tveksam om den regeln hade kommit till. Det finns ett enkelt skäl till det, som jag ser det. Det är att det urholkar individens framtida pension, framför allt för ungdomar. Och för dem som har kommit till vårt land och inte levt här under så lång tid är det också viktigt att få varje krona till en framtida pension i Sverige.

Kenneth Lantz, som företräder kd, säger att rättvisa skatteregler skall gälla. De fem partier som står bakom pensionsöverenskommelsen är ju överens om att överföra nuvarande regler i det nya pensionssystemet. Jag hoppas att dessa fem partier står fast vid det.

Anf. 156 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Frågan är berättigad. Är det så att Lennart Klockare inte vill att pensionsförmåner skall gynna fotbollsdomare eller idrottsföreträdare? Det är ju likheten som vi efterlyser i sammanhanget. Det måste

vara samma regler som gäller för dessa ungdomar som ställer upp som ledare för sina yngre vänner och kolleger.

Jag tror inte att en ungdom i tjugooårsåldern har som primärt syfte att samla pensionspoäng. Det kan inte ha så våldsamt stor betydelse över hela livslängden om man får pensionsersättningen insatt på det här kontot.

Låt oss se fram emot att det blir en likvärdig bedömning av dessa olika grupper i vårt samhälle i dag.

Anf. 157 LENNART KLOCKARE (s) replik:

Fru talman! Kenneth Lantz talar om likheten. Jag kan hålla med om mycket i det. Men det finns ändå en väsentlig skillnad mellan de som utövar idrott, och får en liten blygsam summa för det, och de andra. De har ett kontrakt med sin förening. Det innebär att man inte kan idrotta åt flera föreningar, åtminstone inte i samma idrott under samma år. Det är en viss skillnad.

Inom andra verksamheter – man kanske är trubadur eller liknande – har man kanske många uppdragsgivare. För en spelning på någon timme kommer man kanske inte upp i 1 000 kr. De skulle förmodligen gå miste om stora pensionsbelopp i slutändan.

Jag funderar också på en sak, Kenneth Lantz. Avgiftsfrågor och näringsfrågor har ju diskuterats och varit en het potatis under den senaste tiden. Det har ju pågått skatteöverläggningar mellan olika partier. Jag vet inte om kd har framfört några sådana krav som Kenneth Lantz nu framför i talarstolen under de skatteöverläggningar som har genomförts och de som nu pågår. Det kan väl möjligen komma någonting i vårpropositionen, men jag vet inte det.

Anf. 158 KENNETH LANTZ (kd) replik:

Fru talman! Jag har inte själv varit med på skatteöverläggningarna, men vi för naturligtvis fram vår politik vid dessa skatteöverläggningar i möjligaste mån när det finns möjlighet för oss att få ordet där. Jag har fullt förtroende för vår företrädare Mats Odell i de här sammanhangen.

Jag vill ge en eloge till Leif Jakobsson som lyfter fram de här frågorna. Jag kommer också att bevaka att vi får den här möjligheten att se lika regler på det här området. Jag tror inte att Lennart Klockare egentligen vill undanhålla pensionsförmåner för fotbollsledare och andra, medan han värnar om violinister eller företrädare för hembygdsföreningar. Jag hoppas att det inte är så.

Anf. 159 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Först och främst vill jag tillstyrka reservationerna nr 1 och 2.

Sedan vill jag faktiskt ta upp några personliga synpunkter på det som står i reservation 2. Jag känner Leif Jakobsson sedan länge. Han är min riksdagskollega från Malmö. Han har alltid engagerat sig för det frivilliga föreningsarbetet. Jag hyser faktiskt väldigt stor respekt för hans engagemang i de frågorna. Därför läste jag hans motion extra noga.

Saker och ting som är ologiska och inkonsekventa skall man alltid förfölja. Det är ologiskt och inkonsekvent att idrottsföreningar inte behöver betala sociala avgifter på summor upp till ett halvt basbelopp för sina

idrottsledare, men det måste schackklubben, teaterklubben eller den biologiska klubben göra. En sådan lagstiftning leder faktiskt till förakt för lagar även om det bara rör de här små frågorna. Ungdomar kommer i kontakt med dem.

Det var därför vi skrev en reservation fast det var en socialdemokratisk motion. Man skall se till det kloka i en motion, och inte till partitillhörigheten.

Låt mig sedan gå till den andra frågan som vi har diskuterat. Alla partier säger att de är näringsvänliga. De vill vara näringsvänliga, särskilt när det gäller småföretag. Men det gäller att gå från ord till handling. Här hamnade en näringsfråga på socialförsäkringens bord. Det hade varit så enkelt att tillstyrka motionerna. Det hade uppriktigt sagt inte kostat någonting. När man inte får folk att plocka blomkålen eller jordgubbarna annonserar man om självplockning, och då kommer det inte in ett enda öre i skatt eller avgifter.

Jag behöver inte säga mer i det här ärendet. Det man kan göra för att göra det bättre för våra småföretagare inom trädgårdsnäring kan man göra ganska snabbt. Och då kan man samtidigt också göra de regler bättre som skall gynna småföretag så att man även kan ta hänsyn till säsongsvariationer.

Anf. 160 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Jag tycker precis som Margit Gennser. Hon beundrar Leif Jakobssons uppfattning och engagemang, och det gör jag också. Jag hoppas att Margit Gennser inte bara beundrar detta, utan också delar värderingarna när det gäller ideella verksamheters betydelse både för våra barn, för invandrare och för alla andra i vårt samhälle. Det tycker jag är väldigt viktigt.

Margit Gennser har suttit med i genomförandegruppen i pensions-sammanhang. Om jag har förstått det rätt är ni överens om att det regelverk som vi nu pratar om ändå skulle överföras till det nya pensionssystemet. Har jag missuppfattat det? Är Margit Gennser med på det? Jag förmodar att alla partier var överens.

Anf. 161 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Det är egentligen inte mycket att svara på. Vad jag kan säga är att man skall se på formella regler. Men i det här fallet är det så enkla problem. Det är så lätt att genomföra det, och det har inga effekter för statskassan i någondera fallet. Då bör man faktiskt välja de enkla lösningarna. Därför tillstyrkte jag reservationerna. Jag tycker inte att det är mycket att diskutera om. Man kan ha olika uppfattning, och då får väl även medborgarna tänka efter.

Skall man göra det enkelt någon gång tycker jag att man skall göra det när man kan göra det utan stora problem. I annat fall kan man ju hänvisa till utredningar, etc.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)

10 § Migration och asylpolitik

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU5
Migration och asylpolitik (skr. 1998/99:9 delvis)

Anf. 162 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Den reformerade utlänningslagstiftningen, som infördes den 1 januari 1997, har i det praktiska utförandet fungerat i stort sett som vi, som då ställde oss bakom den, förväntade oss. En del kompletterande beslut har tagits senare om barns ställning i utlänningsärenden och också om återkallanden av givna uppehållstillstånd.

Självfallet är inget tillstånd statistiskt. Förändringar och förbättringar i lagstiftningen måste alltid diskuteras.

En utredning, NIPU, som vi kallar den, som har sett över bl.a. asylprocessen och anknytningsfrågor har nyligen lagt fram ett betänkande där långt gående förslag finns om förändringar för att ytterligare förbättra rättssäkerheten.

Vi moderater anser inte att invandringspolitiken lämpar sig för enkel partipolitisk träta över blockgränsen. Betänkandet som vi nu har på vårt bord konfirmerar att det finns en rejäl förankring här i riksdagen och också förhoppningsvis ute i landet bland människor för en invandringspolitik som präglas både av humanitet och av tydlighet. Ordning och reda skall förenas med medmänsklighet. Ju bredare och djupare legitimitet politiken får på detta område bland svenskar och boende här i Sverige, desto mindre är risken för enkla och populistiska budskap.

Vi moderater har fullt förtroende för Invandrarverkets och Utlänningsnämndens personal och ledning i deras mycket svåra arbete. Det handlar om ett arbete som rör mänskliga rättigheter. Både professionalism och engagemang behövs. Det finns också i verket och Utlänningsnämnden, och det utvecklas fortlöpande.

Jag vill ha detta sagt, tydligt och klart, eftersom dessa myndigheter ofta får tjäna som spottkopp för den moraliska eliten i massmedierna och bland en del politiker som vill skära lagrar som förment mer humana och medkännande än oss som har tagit på oss den stundom otacksamma uppgiften att också kombinera humanism med realism.

Jag vill i det här sammanhanget särskilt nämna Vänsterpartiet. Detta partis hela hållning andas misstro och negativism i allt vad gäller Invandrarverkets och Utlänningsnämndens arbete. Partiets motioner präglas också rent allmänt av svepande formuleringar, oförsämda påståenden, övertolkningar och misstänkliggöranden. Jag tror att Vänsterpartiets företrädare i utskott och andra sammanhang skulle ta sig en dag eller två, åka till Invandrarverket, sätta sig på skolbänken och få undervisning i hur det faktiskt går till. Det går nämligen inte till så som man antyder i sina motioner.

Skulle riksdagen välja att genomföra Vänsterns och för all del också Miljöpartiets alla förslag skulle vi få en *pull*-effekt, medförande en invandringsökning av betydande omfattning. Detta skulle givetvis riskera att rasera den tolerans som nu finns, och främlingsfientligheten och motsättningarna i samhället skulle öka. Det är lika bra, fru talman, att vara tydlig på denna punkt. Det skulle bli så som jag säger.

Det finns en tydlig oro på många håll ute i samhället som vi måste lyssna på och respektera. Rätt eller fel ställer sig många oförstående till att Sverige tagit emot ett så stort antal invandrare det senaste decenniet samtidigt som vi kämpar med hög arbetslöshet och med låg tillväxt i ekonomin. Denna oro får kanske inte genomslag i massmedierna, men kommer många av oss till del på annat sätt.

Mitt parti vill delta i förändringsarbetet att utveckla och förbättra asylprocessen och utlänningslagstiftningen i övrigt för att uppnå största möjliga legitimitet hos svenska folket. Tydlighet, ordning och reda och humanism skall prägla det framtida förändringsarbetet. Engagemang för enskilda människor är viktigt och självklart. Ibland sätts humanismen på hårda prov i en del enskilda fall. Därför är det mycket viktigt att regelverket är tydligt och att beslut tas rättssäkert och snabbt.

Fru talman! Flyktingpolitiken är viktigare och större än invandringspolitiken sett i ett globalt perspektiv. Insatser för flyktingar som görs i det egna hemlandet eller närområdet berör långt fler än dem som blir asylsökande t.ex. här i Sverige. Strävan måste vara att skydd skall ges till så många som möjligt som behöver det. Flyktingproblem kan endast marginellt lösas inom vårt lands gränser.

Det är viktigt att vi anlägger ett migrationspolitiskt perspektiv på våra göranden och låtanden i det internationella samarbetet. Utgångspunkten måste vara att varje människa har rätt att under fria och trygga former leva och verka i sitt hemland. Alla internationella ansträngningar måste inriktas mot detta mål. Det svenska engagemanget är välkänt och uppskattat.

För att skapa trygghet och säkerhet i vår omvärld krävs oändliga ansträngningar. Det är en process där själva processen är målet, för ända fram när vi aldrig.

Att involvera så många aktörer som möjligt är avgörande för en lyckosam utveckling. Samverkan med andra länder är helt nödvändig. FN, UNHCR, OSSE, Europarådet, för att nämna några internationella organ, har olika roller och gör sina viktiga insatser när folkrätten kränks och konflikter uppstår. Nato är den mest potenta aktören på utförandesidan och kan ge kraft och eftertryck när ord och sanktioner inte förslår.

Sveriges nya roll som alliansfri men ändå aktivt medverkande part i samband med fredsbevarande insatser upplevs av många som värdefull. Vi har inga egna intressen annat än just fred och säkerhet. Insatserna kan variera i inriktning och omfattning, från diplomati, övervakning och observation till militära insatser t.o.m. under Natobefäl.

Att förhindra att flyktingströmmar uppstår eller att hantera sådana när de uppstår är ett gemensamt intresse för EU och övriga världssamfundet. Ensamma kan vi inte åstadkomma så mycket. Vårt EU-medlemskap ger oss nya och mycket intressanta möjligheter att påverka. EU behärskar andra instrument än andra organisationer. Inom ramen för samarbetsavtal som EU upprättar med en lång rad länder i den s.k. tredje världen kan konstruktiva dialoger upprättas i syfte att åstadkomma mänskliga rättigheter, utveckling, marknadsekonomi, ökad handel och investeringar.

Fru talman! Konflikter bryter ju bevisligen ut trots förebyggande insatser eller på grund av otillräckliga sådana. En genomtänkt hållning när konflikter inträffar och flyktingströmmar uppstår är nödvändig. Inte

minst är det viktigt att eftersträva solidariska lösningar, s.k. *burden-sharing*.

Tillfälliga uppehållstillstånd vid massflyktsituationer och kvotöverföringar är andra lösningar som är aktuella beroende på omständigheterna.

Som jag nämnt skall Sverige aktivt verka i världen för att underlätta för flyktingar. Vi skall samarbeta med andra för att förverkliga de mål jag nyss beskrev. Vi skall också här i landet ha en genomtänkt asyl- och invandringspolitik som anknyter till vår generella syn på flyktingpolitiken.

En invandringslagstiftning måste förena flera principer samtidigt. Den måste grundas på humanitära principer och internationella konventioner, och den måste stå i samklang med den flyktingpolitik vi vill medverka till på internationell nivå.

Asylprocessen måste vara rättssäker, snabb och noggrann. NIPU-utredningen, som jag nyss nämnde, har lagt förslag i syfte att utveckla och förbättra lagstiftningen.

Invandringslagstiftningen måste vidare vara begriplig och ge entydiga signaler både till dem som är asylsökande, till myndigheterna som har att besluta i enskilda ärenden och till allmänheten som har rätt att kräva tydlighet men också till de organisatörer av illegal människosmuggling som noggrant håller reda på de olika ländernas lagstiftning och mottagningsförhållanden.

Jag anser att vår lagstiftning uppfyller huvuddelen av dessa krav. Vi går nu vidare med att förbättra och utveckla.

Fru talman! Jag ser med tillfredsställelse att utskottet i ett tillkännagivande tar upp frågan om straffansvar m.m. för människosmugglare. Nuvarande lagstiftning är tandlös, och det är svårt att bevisa vinstsyfte.

Vi moderater har sedan länge krävt förändringar och skärpning härvidlag.

Så som världen ser ut och givet de nuvarande förutsättningarna i Sverige måste vi ha en reglerad invandring som grundas på humanism och rätten till skydd.

Internationalismen är viktig för oss moderater. Vi är pådrivande när det gäller Europasamarbetet. Ett Europa utan gränser närmar sig stadigt. Snart har vi en halv miljard människor som kan fritt röra sig och arbeta inom en gemensam arbetsmarknad.

Vi tycker ändå att det finns anledning att ytterligare öka generositeten när det gäller att ge möjlighet till flera personer att komma hit och arbeta. På sikt blir en arbetskraftsinvandring än mer intressant med tanke på den demografiska struktur vi kan förutse de närmaste årtiondena.

Vi moderater yrkar därför bifall till vår reservation nr 14 under mom. 17, och står givetvis bakom våra övriga reservationer.

Tack för ordet!

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.53 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

*Migration och
asylpolitik*

10 § (forts.) Migration och asylpolitik (forts. SfU5)

Anf. 163 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! I går hade riksdagsledamöterna – apropå detta med skolbänk så var Gustaf von Essen inte där – möjlighet att träffa tre kvinnor, namnen är fingerade: Sholeh från Iran, Tenya från Gambia och Natalja från Ryssland. Gemensamt för dem alla är att de har kommit nyförälskade hit till Sverige, med en förhoppning om att här få leva tillsammans med en älskad make. Mönstret är likadant: Efter en kort tid i Sverige förbyts mannen. Han misshandlar och låser in kvinnan. Gemensamt för alla de här kvinnorna är också att de har varit i Sverige i flera år, det senaste året på Kvinnojouren. Gemensamt för dessa kvinnor är också att de har polisanmält sina män för misshandel men polisen bryr sig inte.

Sholeh lämnade in sin polisanmälan för flera månader sedan och hon har ännu inte hört något. Alla Nataljas skador är dokumenterade och det finns vittnen. Nataljas man nekar till misshandeln, och polisen har lagt ned undersökningen med motiveringen att brott ej kan styrkas. Natalja har fått verkställighetsbeslut och skall avvisas.

Invandrarverket skriver i sitt beslut: ”Natalja uppger att hon varit utsatt för misshandel av sin man. Detta förnekar dock maken. Invandrarverket finner ej skäl att närmare gå in på vad som faktiskt har förekommit utan konstaterar att mannen ej är dömd för misshandel.”

Utlänningsnämnden skriver i sitt beslut: ”Nämnden ifrågasätter inte att Natalja *kan* ha utsatts för misshandel av sin make samt att hon fått såväl fysiska som psykiska problem i anslutning härtill. De humanitära skäl som anförts är dock inte tillräckliga för att uppehållstillstånd skall kunna beviljas på denna grund.”

Det enda fel som Sholeh, Tenya och Natalja begått är att de inte har stått ut med att bli misshandlade, inlåsta och kränkta på annat sätt under de två stipulerade åren.

Tenyas föräldrar säger att de inte vill ha henne tillbaka och att hon skall gå tillbaka till den misshandlande mannen, ungefär samma underliggande budskap som tvåårsregeln ger.

Tvåårsregeln är till för att förhindra skenäktenskap. Den har *inte* kommit till för att underlätta för män i Sverige att importera kvinnor för att utnyttja dem, misshandla dem och sedan slänga ut dem och därefter överlåta åt Invandrarverket att kasta ut dem; detta för att männen sedan skall kunna ta hit en ny kvinna.

Att tvåårsregeln har kommit att missbrukas på det sätt som jag beskrivit och att invandrarmyndigheterna verkställer dessa mäns fria retur rätt har varit känt länge. Av den anledningen tillsatte regeringen en utredning – den s.k. Anknytningsutredningen, som lade fram sitt betänkande 1997. I stället för att behandla frågan då hänsköts den i februari 1998 till NIPU.

NIPU har nu i februari 1999 lagt sitt omfattande betänkande, och utredningen föreslår en bra och skärpt lagstiftning vad gäller tvåårsregeln.

Problemet är bara att det kommer att dröja ett par år innan utredningen kan omsättas i en proposition eftersom NIPU även omfattar nedläggning av Utlänningsnämnden och ärendena flyttas över till förvaltningsdomstol.

Det betyder att Sholeh, Tenya och Natalja – alltså de tre kvinnor som representanter för alla riksdagens partier träffade i går – inte kommer att omfattas av den nya lagstiftningen. Då har invandringsmyndigheterna redan verkställt avvisningarna av dessa tre kvinnor.

Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Miljöpartiet och Folkpartiet anser att denna fråga har skjutits upp tillräckligt länge. Vi tycker att den är tillräckligt utredd och menar att den snarast måste få sin lösning. Ett land som Sverige, som så klart har uttalat att det skall råda kvinnofrid i landets alla delar, måste se till att denna kvinnofrid inte bara gäller vissa kvinnor utan att den gäller alla kvinnor. Vi anser därför att tvåårsregeln måste brytas ut och skyndsamt behandlas av regeringen.

Jag vet att det finns en samstämmighet i denna kammare om det förslag om en förändring av tvåårsregeln som NIPU har lagt fram. Det innebär att lagförslaget kommer att gå igenom, men först om ett par år. Med tanke på de kvinnor som drabbas borde vi faktiskt kunna enas om att behandla tvåårsregeln skyndsamt.

Fru talman! När 3 § i utlänningslagen utvidgades med en bestämmelse om välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön eller homosexualitet ansåg vi i Vänsterpartiet att detta var ett steg framåt. Vi hade visserligen hellre sett att Genèvekonventionens flyktningbegrepp hade vidgats så att den också innefattade förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. En sådan tolkning förespråkas av UNHCR och strider inte heller mot EU:s regler. EU-parlamentet har godkänt ett förslag som skall stärka skyddet för bl.a. flyktingar som utsatts för sexuellt våld eller våld med anknytning till sexuell läggning.

Under de två år som lagen varit i bruk har ett fåtal människor fått uppehållstillstånd med stöd av paragrafen – i alla fallen därför att det funnits risk för könsstympning. Ingen homosexuell har dock, såvitt jag vet, fått uppehållstillstånd med stöd av den.

I andra länder där det finns en liknande lagstiftning har paragrafen lett till att kvinnor och homosexuella fått uppehållstillstånd därför att de hyser välgrundad fruktan för förföljelse. En av anledningarna till detta är att dessa länder erkänner kvinnors skäl att fly som asylskäl.

Kön är t.ex. en faktor när kvinnor förföljs för att de vägrar att anpassa sig till samhällets förväntningar på det som kallas kvinnligt beteende. Graviditet utanför äktenskapet och frivilliga sexuella relationer kan i vissa islamiska stater vara grund för stening.

Sholeh, som jag tidigare berättade om och vars man tagit ut skilsmässa och slängt ut henne, har av sina föräldrar fått reda på att de kommer att döda henne om hon kommer tillbaka.

Vi har i flera år drivit att Invandrarverket skall få i uppdrag att utarbeta riktlinjer för hur man skall möta kvinnor som söker asyl, hur man skall kunna förstå deras asylskäl och framför allt förstå att kvinnors asylskäl skiljer sig från männens.

Det finns goda exempel på hur detta kan göras. USA, Australien och framför allt Kanada har utfärdat riktlinjer för de tjänstemän vid immi-

grationsmyndigheterna som intervjuar flyktingkvinnor och fattar beslut i deras ärenden.

Hitills har vi fått avslag på våra motioner med hänvisning till att utskottet förutsätter att Invandrarverket på lämpligt sätt hanterar denna fråga med avseende på den nya bestämmelsen. Såvitt vi erfarit har det inte hänt något på Invandrarverket i detta avseende. Jag kritiserar *inte* Invandrarverkets personal men jag anser att regeringen som ett led i sitt *mainstreaming*-arbete bör ge Invandrarverket i uppdrag att utfärda sådana riktlinjer.

Fru talman! Sverige har granskats av FN:s barnrättskommitté. Vi fick beröm som ett föregångsland men vi fick också kritik. En av de punkter där vi kritiseras gäller gömda barns sjukvård. Som det ser ut i dag får gömda barn endast tillgång till akut sjukvård. Kommittén anser att Sverige skall följa principen om icke-diskriminering. Man uppmanar Sverige att se över sin politik på så sätt att vi skall utvidga de gömda barnens rätt till sjukvård till att omfatta mer än akut sjukvård.

Gömda barns rätt till mer än akut sjukvård är en fråga som Vänsterpartiet drivit länge. Men varje gång vi tagit upp den här i kammaren som en följd av våra motioner har vårt krav avslagits med hänvisning till föräldrarnas ansvar – och föräldrarna har ansvar för sina barns bästa. Men det är svårt att förstå att barnen skall lida för föräldrarnas beslut att gömma familjen.

Barnkonventionen talar om att föräldrarna har ansvar för sina barn men mig veterligt läggs inte någonstans i barnkonventionen ansvaret för föräldrarnas missgärningar på barnen.

Socialstyrelsen har nu fått i uppdrag att undersöka de villkor och förhållanden som gömda barn lever under. Uppdraget skall redovisas under våren. Jag hoppas verkligen att regeringen då åtgärdar den kritik som vi fått av Barnrättskommittén.

Fru talman! Utskottet har beslutat att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna att skyndsamt göra en utvärdering av hur bestämmelserna kring anhöriginvandringen har slagit. Bakgrunden är bl.a. en motion från Vänsterpartiet. Utskottet anser att utredningen skall uppmärksamma speciellt udda och ömmande fall liksom även sista-länken-fall och andra speciella anknytningar. Vi välkomnar detta utskottsinitiativ.

I måndags följde jag en chilensk familj, som skulle avvisas, till Arlanda. Familjen har varit här i fyra år men har enligt gällande lagstiftning ingen anknytning till Sverige. I princip bor dock hela deras släkt i Sverige. De kom hit i slutet av 80-talet och i början av 90-talet. Alla har fått politisk asyl. Kvar i Chile blev denna enda familj, som förstås har upplevt samma tortyr och förföljelse men som av olika skäl inte kom i väg. Vi har både sett och läst om liknande fall från Chile i pressen.

Jag tror att vi kommer att möta många liknande fall i framtiden – kärnfamiljer och släktingar som blivit kvar i länder där Sverige beviljat största delen av slakten politisk asyl därför att situationen i hemlandet varit sådan. Det är då viktigt att vår lagstiftning inte är så fyrkantig att en kärnfamilj som har hela sin släkt här, som har jobb på gång, som har barn i skolan, som har nära anhöriga som försörjer dem, som har varit fyra år i landet och som har ett stort stöd i sin kommun inte kan få stanna här.

Röda korsets utredning visar att det finns många människor som faller mellan stolarna med det nya anhörigbegreppet. Det är därför viktigt,

tycker jag, att vi tar en förnyad diskussion om hur vi skall kunna möta dem som av en eller annan anledning blivit kvar och som t.ex. inte uppfyller nu gällande krav på hushållsgemenskap inom tio månader. Det kan gälla gamla föräldrar som blivit änkor/änklingar eller att alla barn befinner sig här osv.

Särskilt viktig tror jag att diskussionen blir kring det som utskottet benämner "andra speciella anknytningar".

Fru talman! Jag står bakom Vänsterpartiets alla reservationer men yrkar för tids vinnande endast bifall till reservation 7 under mom. 8, till reservation 13 under mom. 15 och till reservation 27 under mom. 37.

Anf. 164 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag kritiserar Vänsterpartiet för en rad överdrifter, svepande formuleringar och ett allmänt misstänkliggörande av de migrationsmyndigheter som Sverige har. Att vi har olika uppfattningar på denna punkt är väl känt. Vänsterpartiets företrädare har vidimerat i olika sammanhang att man känner misstro mot Invandrarverket, och det har också kommit till uttryck i det ställningstagande som ni gjort i NIPU-utredningen.

Jag vet inte var jag skall börja när jag skall exemplifiera era svepande formuleringar, för det finns både i motionerna och i reservationerna. Jag kan inte låta bli att läsa på s. 3 i motionsbilagan. Ni skriver beträffande flyktingar från Bosnien att ärenden nu ligger på den svenska regeringens bord, osv. och detta trots att det i det närmaste råder full säkerhet om att de därifrån, dvs. Tyskland, skickas vidare till Bosnien. Slumpen kommer att avgöra vem som får skydd och vem som skickas tillbaka till tortyr och förföljelser.

Det är som om Tyskland inte vore en rättsstat, som om Tyskland inte också hade regler som Ulla Hoffmanns partivänner där nere, miljöpartister, socialdemokrater och kristdemokrater har varit överens om. Tyskland är en rättsstat. Ni ifrågasätter det – som om inte andra länder utom Sverige har den grundläggande rättssäkerhet som ni eftersträvar. Den typen av formuleringar återkommer gång på gång. Det är det som jag vänder mig mot.

Anf. 165 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag vill först påpeka att det hörs väldigt dåligt här uppe i talarstolen. Om jag uppfattade Gustaf von Essen rätt upprepade han det han sade i sitt anförande, nämligen svepande formuleringar. Skolbanken kom inte tillbaka, men jag svarade på det. Vi har olika skolbankar.

Gustaf von Essen tar upp vad vi skriver om bosnier som varit i Tyskland och som kommit till Sverige eftersom de inte längre kan stanna kvar i Tyskland därför att uppehållstillstånden ser ut som de gör. Vi har inte kritiserat Tyskland som en rättsstat. Det står inte någonstans i motionen att Tyskland inte är en rättsstat. Däremot har vi egna nationella regler som gör att vi utsett vissa områden till minoritetsområden, andra till majoritetsområden. Tyskland har inte gjort samma sak. Det innebär att när vi utnyttjar Dublinkonventionen och skickar tillbaka dem till Tyskland har inte Tyskland den restriktionen att man inte skickar bosnier tillbaka till minoritetsområden. Då har vi hävdad, som det också står i propositionen, att nationell lagstiftning går före internationella konvent-

ioner. Det står i lagstiftningen. Det är det jag avser. Det förstår säkert också Gustaf von Essen.

Prot. 1998/99:71
18 mars

*Migration och
asylpolitik*

Anf. 166 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag är ledsen att bänkarna är så konstruerade och min längd är sådan att det är svårt att få kontakt med mikrofonen, men jag skall göra mitt bästa.

Om Ulla Hoffmann skulle åka till Norrköping och vid Invandrarverket gå igenom de här sakerna skulle hon få en klar information om att Tyskland inte sänder tillbaka några bosnier till s.k. minoritetsområden. Det är alltså påhitt att så sker. Eftersom Ulla Hoffmann vägrar att åka till Invandrarverket tillsammans med sina kamrater och i lugn och ro gå igenom punkt för punkt, kommer sådana här påståenden som alltså är felaktiga.

Anf. 167 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Även om det hörs väldigt dåligt tror jag att jag uppfattade tillräckligt. Det var en kritik mot att jag inte varit i Norrköping, så det kan jag svara på.

Jag har aldrig vägrat att åka till Norrköping med mina kamrater. Mina kamrater och jag har för avsikt att åka till Norrköping. Anledningen till att jag och mina kamrater inte kunde delta i besöket vid Invandrarverket talade jag om på utskottsmötet, så det vet Gustaf von Essen. Det är bara för att förleda diskussionen.

Den information som vi har fått säger att Tyskland skickar tillbaka, att Tyskland inte haft sådana restriktioner som vi har i Sverige, att vi inte skickar tillbaka bosnier till minoritetsområden. Därför har vi ur den synvinkeln inte sett Tyskland som ett säkert första asylland. Om det är på det viset som Gustaf von Essen säger är jag bara glad och tacksam. Då har det hänt någonting som gör att bosnier inte skickas tillbaka till minoritetsområden. Det är bara att vara glad och tacksam för det. Vi är säkert lika lyckliga, både Gustaf von Essen och jag, för det.

Anf. 168 FANNY RIZELL (kd):

Fru talman! Vår migrations- och asylpolitik kan ses som *ett* uttryck av många för vår demokrati och vår civilisation. Det är en måttstock på vår civilisation, hur vi tar oss an människor i nöd. I den politiska terminologin är frasen om alla människors lika värde ofta använd och kanske ganska sliten. En generös och tydlig migrations- och asylpolitik visar att vi vill bistå människor i nöd, att vi respekterar alla människors lika värde.

Vi kristdemokrater menar att de humanistiska och kristna värderingar som till stor del ligger bakom den demokratiska utvecklingen i Sverige också skall styra svensk migrationspolitik. Det är av stor betydelse att vi kan skapa förståelse för och vilja till insatser för utsatta människor. Det är ett stort ansvar för riksdag och regering. Sverige bör också mycket aktivt i internationella forum verka för att minoriteters rättigheter skyddas i de länder som i dag genererar flyktingar.

En viktig och värdig uppgift för EU bör vara att utveckla en gemensam och generös flyktingpolitik. Med en gemensam flyktingpolitik kunde flyktingströmmar fördelas mellan EU:s medlemsländer. Det skulle inne-

bära gemensamt ansvarstagande och fördelade insatser. Därför har arbetet inom EU stor betydelse, och där bör Sverige verka för att EU inför en europeisk flyktingkonvention och att rätten till asyl förs in i Europarådets konvention om mänskliga rättigheter. EU och EU:s regler får inte bli en ursäkt för att utestänga människor som behöver skydd. I dag gör rigorösa visumkrav det nära nog omöjligt att legalt ta sig till ett tryggt land för att söka asyl.

Fru talman! Vår migrationspolitik har brister. Många kan avhjälpas, och det skall vi försöka göra. Men hur vi än formulerar vår migrationspolitik kommer det att finnas fall där beslut fattas om avvisning från Sverige. Vi menar att avvisning bör ske under värdiga och vettiga former. Vi menar att ut- eller avvisningsbeslut som leder till att familjer splittras skall inhiberas, såvida inte mycket synnerliga skäl föreligger. Vi ser fall av familjesplittring som är djupt inhumana och där både humanitära skäl och barnkonventionen eller andra konventioner borde ha kunnat tillämpas för att förhindra utvisning. Humanitära skäl måste få en innebörd som både för lagtolkaren och för allmänheten har ett begripligt och reellt innehåll. Sjuka människor som genom avvisningsbeslut skiljs från sin familj, barn som skiljs från sina syskon och föräldrar är situationer som vi aldrig borde se om lagar och konventioner tolkades så som lagstiftaren tänkt sig.

Likaså reserverar vi oss mot att utlänningslagen får företräde framför LVU, lagen om vård av unga, eller i vissa fall annan lagstiftning, t.ex. att den som dömts till rättspsykiatrisk vård kan utvisas trots stort behov av vård och mycket dåligt skick.

Stort behov av skydd har också de människor som flytt från Iran på grund av politisk eller religiös förföljelse.

Kvinnor som inte uppför sig som förväntas, som påstås ha begått äktenskapsbrott saknar lagens skydd och riskerar sitt liv liksom konvertiter och politiskt oppositionella, dvs. vi riskerar deras liv. Det faktum att avvisade personer trots efterforskningar inte har kunnat lokaliseras talar för att utvisning inte bör ske.

Vi anser att man enligt svensk lag inte får återsända en person till ett land där han eller hon riskerar sitt liv. Vi menar att när man hänvisar flyktingar till inre flyktalternativ måste man veta att det finns ett varaktigt skydd.

I flera motioner har påtalats att kvinnor utnyttjas och luras att komma till Sverige genom s.k. förmedlingsverksamhet. Det har också påtalats det orimliga i att dessa kvinnor vid en separation inte får stanna i Sverige. Trots att de har misshandlats och kränkts ser Invandrarverket och Utlänningsnämnden inga lagliga skäl till uppehållstillstånd.

NIPU-utredningen föreslår uppskjuten invandringsprövning. Men vi menar i en reservation att denna fråga bör lösgöras från utredningen för att man skall få en skyndsammare process. Under den tid som det tar att formulera lagar och praxis borde utvisning inte ske.

Utredningen föreslår stora förändringar i akt och mening att åstadkomma en större rättssäkerhet. Processen skall förbättras, och man skall få kortare handläggningstider. Det är vällovligt.

I betänkandet föreslår utskottet att riksdagen skall göra tre tillkännagivanden till regeringen.

Utskottet anser att det bör göras en utvärdering av de bestämmelser som trädde i kraft i januari 1997 och som reglerar anhörigas invandring, anhöriga utanför kärnfamiljen. Det finns gamla, sjuka föräldrar som har sina barn i ett eller flera europeiska länder och som på grund av krig, etniska förhållanden och annat inte kan eller inte vill återvända till sitt hemland. Det beror kanske på att de inte kan återvända till ett hem som inte längre finns. Allt utom bestämmelserna talar för att de borde få uppehållstillstånd. Det finns också mer eller mindre vuxna barn och tonåringar som vill återförenas med sin familj.

Vi hoppas att vi får respons på vårt yrkande att sista länken återinförs. Vi anser det nödvändigt med förändringar om rättssäkerhet, humanitet och respekt för individen skall kunna upprätthållas. Utskottet menar att denna utredning bör ske skyndsamt.

Vidare föreslår utskottet en utredning av de bestämmelser om människosmuggling som trädde i kraft 1994 och 1997. Vinstsyftet med smugglingen skall analyseras, gripanden och domar skall ses över. Jag hoppas att vi också kan se om det på grund av visumbestämmelser och annat har blivit omöjligt för flyktingar att på legalt sätt ta sig till Sverige eller till ett annat land.

I det tredje tillkännagivandet föreslås en kartläggning av hur många asylsökande ungdomar som utnyttjar den svenska skolundervisningen, varför den inte utnyttjas och dessa ungdomars möjligheter att tillgodogöra sig en gymnasial undervisning. Det är naturligtvis en bra start för den som får stanna i Sverige att få en utbildning som passar på den svenska arbetsmarknaden, ungefär i åldersnivå med de svenska ungdomarna. För dem som återvänder tror jag också att det har varit värdefullt att ha fått en utbildning, även om den inte är precis densamma som den som man får i hemlandet.

Fru talman! Jag vill understryka att vi anser alla våra reservationer mycket beaktansvärda, men jag iakttar sträng disciplin och yrkar bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 169 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Det gäller frågan om reservationen om familjesplittring. Det är ju flera partier som har ställt sig bakom den. Menar ni att om man inte kan avvisa en hel familj som inte har asylskäl, så skall avvisning inte ske? Vad tror Fanny Rizell att det skulle få för konsekvenser om man genomförde en sådan reform?

Jag tycker givetvis att man skall försöka att hålla ihop familjer, men ibland går det inte. Är det inte att uppmana till att en eller ett par familjemedlemmar undanhåller sig? Därmed riskerar man ju att inte kunna genomföra utvisningen över huvud taget.

Jag vill bara peka på detta, och jag undrar om Fanny Rizell har något svar på frågan vilka effekter detta skulle få i det praktiska livet.

Sedan undrar jag om Fanny Rizell – i likhet med andra här som också har antytt liknande frågeställningar – är inne på att avskaffa visumtvånget helt och hållet, så att varje person, var han än bor i världen, skall kunna komma hit utan att behöva ha ett visum.

Anf. 170 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att vi alla som försöker handha dessa frågor på ett eller annat sätt är medvetna om att det finns svåra gränsdragningar. Men ibland ser vi effekter av de beslut som vi har fattat. Vi bör väl ändå dra lärdom av det.

När det gäller familjesplittring har vi sett fall när t.ex. en förälder är sjuk eller ett barn är sjukt och resten av familjen har skickats hem. Vi brukar tycka att det är svårt om någon i en familj behöver vårdas på ett sjukhus långt hemifrån och man inte kan hälsa på honom eller henne. Men om man är flykting i ett land och resten av familjen skickas hem ter det sig för mitt vidkommande ganska inhumant med familjesplittring. Jag tycker att familjemedlemmen i sådana fall bör få tillfriskna innan hela familjen utvisas.

Jag säger inte att man i alla fall skall kunna göra så här. Jag anser att man bör kunna göra bedömningar. Den bedömning som vi nu har gjort är så strikt att den skadar en del människor.

I fråga om visumtvånget anser jag inte att det skall tas bort generellt. Men det är också en konstig ordning som råder. Vi inför visum när människor är som mest pressade i en krigssituation. Visumtvång är ju till för att hindra människor från att kunna söka skydd. Det är därför som jag pekar på att det är så viktigt att man inom EU jobbar med dessa frågor. Fördelningen av flyktingar måste bli någotsånär rimlig. Jag menar inte att alla människor skall komma till Sverige – jag tror inte ens att de vill det. Men vi måste få ett sätt att hjälpa människor som befinner sig i en situation när de behöver asyl.

Anf. 171 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Då förstår jag att Fanny Rizell backar en aning när det gäller familjesplittring och att hon inser att det inte går att ha en bestämmelse där familjesplittring alltid skall innebära att man inte kan avvisa. Det blir nog så svåra gränsdragningsfall även där.

Jag tror också att Invandrarverket i dag arbetar på det sättet att man tar största möjliga hänsyn till en familjesituation när man skall genomföra en avvisning. Men om detta skulle upphävas helt och hållet, som ni föreslår i er reservation, då blir det ju effekter, och det tror jag att även Fanny Rizell kan föreställa sig.

Frågan om visum är ju ett led i EU-arbetet. Det området ligger i första pelaren, som alltså ligger hos kommissionen. Vi har att rätta oss efter samma visumregler som övriga Europa har. Vill Fanny Rizell införa en särlagstiftning i Sverige och göra något slags undantag? Det skulle vara intressant att få veta.

Anf. 172 FANNY RIZELL (kd) replik:

Fru talman! Nej, det är just det som jag inte vill. Det är därför som jag så ivrigt talar för att man inom EU skall arbeta med detta. Det bör gälla lika regler över hela Europa, och jag tycker också att man skall sträcka sig vidare om man har möjlighet till det.

När det gäller familjesplittring har jag aldrig trott att man alltid skulle kunna tillämpa en sådan regel. Det beror på vilken familjemedlem som det är fråga om, av vilken anledning familjen är splittrad osv. Men man måste vara ganska varsam. Jag tror att Invandrarverket och Utlännings-

nämnden gör vad de kan för att ge konkreta och adekvata besked. Men det är kanske vi som har formulerat reglerna så att de inte kan gå längre.

Invandrarverket och Utlänningsnämnden är väldigt noga med att se till lagens bokstav, och det skall de göra. Det är därför som jag tycker att vi har skyldighet att se över om bestämmelserna i något fall kan vara för kantiga. Vi måste kanske ge möjlighet till flera undantag när människor behöver det. På något vis är lagar nästan undantagslöst alltid fyrkantiga, men människor är inte fyrkantiga. Jag skulle önska att vi kunde ge tjänstemän och myndigheter möjlighet att använda vett och balans. Jag tror att de själva ibland tycker att deras beslut slår mycket hårt.

Anf. 173 BIRGITTA CARLSSON (c):

Fru talman! Alla människors lika värde och rättigheter är grunden för Centerpartiets politik. Individens fri- och rättigheter får inskränkas endast av hänsyn till andra människors lika fri- och rättigheter.

Denna inledning på mitt anförande har jag hämtat från Centerpartiets partiprogram som börjar med just dessa värderingar. Denna inledning återfinns också i vår tidigare motion om svensk migrationspolitik.

Ras, hudfärg, kön, religion eller sexuell identitet får inte föranleda olikheter i värderingar och behandling av människor. Människor och folkgrupper som är politiskt, socialt eller ekonomiskt förtryckta måste få stöd i sin kamp mot förtrycket. Människor på flykt undan förtryck och förföljelse skall kunna få en fristad i ett annat land. Oavsett från vilket land en människa kommer, skall hon i Sverige behandlas som en medmänniska på lika villkor som övriga svenskar. Sverige skall ha en öppen, generös och human flyktingpolitik.

Det finns ett tydligt samband mellan underutveckling och flyktingproblematiken. Växande klyftor mellan världens rika och fattiga länder skapar våld och konflikter som gör att alltfler fattiga söker sig till länder med bättre social, ekonomisk, demokratisk och ekologisk utveckling.

Den kraftiga befolkningsutvecklingen i tredje världens länder fortsätter samtidigt som åkerarealen minskar, vilket leder till att alltfler länder inte klarar av att försörja sin egen befolkning.

För att förhindra att människor bryter upp från sitt land av ekonomiska eller ekologiska skäl måste de få drägliga levnadsvillkor på plats. De måste få möjlighet att försörja sig och sina familjer, möjlighet till ett arbete, tillgång till utbildning, sjuk- och hälsovård.

Krig och konflikter orsakar stora flyktingströmmar. I takt med att antalet nationella konflikter och krig mellan länder minskat har de inomnationella konflikterna ökat. Nationers sönderfall och förändrade gränser har gjort att gamla motsättningar har återuppstått. Etniska och kulturella motsättningar och konflikter har påverkat migrationsströmmar påtagligt.

Människor tvingas på flykt inom sitt eget land på grund av etniskt eller kulturellt ursprung. Det har också påverkat flyktingströmmarna internationellt.

Nära i tiden ligger flyktingsituationen på grund av konflikten i forna Jugoslavien. Situationen i Afghanistan har ställt krav på flyktingmottagning i närområdet. Europa och Sverige har också berörts av det som har skett där.

Flykting- och invandrarfrågor är frågor som berör eller upprör många svenskar. Alltför många har följt dessa frågor på åskådarplats och har

inte kommit i kontakt med dessa människor som av olika anledning, mer eller mindre frivilligt, har lämnat sina hemländer.

Det är viktigt att vi i Sverige har en acceptans för den förda flyktingpolitiken, att vi arbetar för att vi infödda svenskar har en positiv inställning till och ett värdigt bemötande av de människor som kommer till vårt land. Det är också mycket viktigt att vi inom EU får ett utökat och bättre samarbete i flyktingfrågor.

Genom den fria rörligheten bidrar EU till ökad förståelse och kontakt mellan olika europeiska länder. Detta är i grunden positivt. Den mångkulturella karaktären i Sverige och andra europeiska länder blir därigenom något naturligt och positivt. Den ökade rörligheten och de öppnare gränserna understryker vikten av att vi på europeisk nivå diskuterar frågor som rör rasism och flyktingar.

Inom EU diskuteras förslag om solidarisk fördelning av flyktingar mellan länderna och att harmonisera reglerna för asylprövning. En förutsättning för det ömsesidiga godkännandet av asylansökningar mellan medlemsländerna är att asylprövningen i samtliga länder lever upp till tydligt fastställda minimikriterier. Prövningen måste vara rättvis. Utgångspunkten måste vara att alla som verkligen behöver en fristat också skall få det.

Sverige bör se som sin huvuduppgift att verka för att en generös flyktingpolitik skall vinna brett stöd inom EU. Flyktingproblematiken bör behandlas som en gemensam europeisk angelägenhet. En generös flyktingpolitik är i längden bara möjlig om alla länder ställer upp.

EU-länderna bör även ha en gemensam beredskap för flyktingströmmar från andra länder i Europa eller andra delar av världen. Stora skillnader i asylregler mellan länderna riskerar att leda till ett kraftigt ökat asyltryck på de länder som har den mest generösa asylpolitiken. En ökad samordning i Europa, uppbyggd på Genèvekonventionens regler, är därför nödvändig för att möta och lösa flyktingproblematiken.

Sverige bör aktivt verka för en harmonisering av reglerna tillsammans med de länder i Europa som har en tradition med generös syn på asylpolitiken. Sverige skall verka för att öka den fria rörligheten över gränserna i världen. Det måste ta sig uttryck i att Sverige internationellt, och då särskilt inom EU, verkar för detta mål.

Centerpartiet vill göra regeringen uppmärksam på att kravet på visering kan göra det svårare för människor i behov av skydd att ta sig till ett annat land för att söka asyl. Det bör innebära en strävan inom EU att avskaffa viseringstvånget i förhållande till fler stater än vad som gäller i dag.

Centerpartiet accepterar i stort den förda flyktingpolitiken. Vi står bakom de lagar och regler som vi har beslutat om här i riksdagen. Det är bra att det finns en stor enighet i dessa frågor, men det finns vissa justeringar som behöver göras.

I detta betänkande har vi några tillkännagivanden till regeringen, bl.a. på grund av en motion från den tvärpolitiska barngruppen, där samtliga politiska partier finns med, om rätten till familjeåterförening. Det känns bra att motionen fått en positiv behandling.

Fru talman! Jag vill med detta inlägg yrka bifall till reservation 24 under mom. 34.

Anf. 174 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Människor på flykt har alltid funnits och kommer säkert under lång tid att finnas. Det är sällan som ett land i Europa kan avgöra om människor på flykt söker sig till det egna landet eller till något annat europeiskt land eller någon annanstans. Det avgörs oftast av omständigheter som till större delen ligger utanför det enskilda landets möjlighet att påverka – krig, politiskt och religiöst förtryck, miljökatastrofer, antisemitism osv.

Vår utgångspunkt som liberaler är att alla människor har samma värdighet. De har även en grundläggande rättighet att behandlas värdigt och med samma hänsyn och respekt. Det unika med varje människa är grundbulten i all humanism. Det är en självklarhet för oss liberaler att denna omfattar alla människor, självklart också människor på flykt.

Den ger oss – som aldrig behövt fly – en moralisk skyldighet att så gott vi kan bistå och hjälpa människor vars liv, frihet, trygghet och säkerhet är hotade. Från detta utgår Folkpartiets flyktingpolitik.

Respekten för de mänskliga rättigheterna skall hävdas både i Sverige och internationellt. Om människors rätt kränks är det omvärldens skyldighet att erbjuda en fristad för dem som behöver skydd mot förföljelse. Världens länder har ett gemensamt ansvar för detta. Genèvekonventionen ger dock ett otillräckligt skydd, och det behövs en ny konvention som ger skydd exempelvis i massflyktssituationer.

Flyktingpolitiken har successivt stramats åt i hela Europa. Det får inte bli så att de mest restriktiva länderna inom EU sätter den framtida normen. Vi måste få en samordning av flykting- och asylpolitiken, en gemensam praxis, som ger en mänsklig tillvaro för dem som tvingas lämna sitt land och sina hem.

Men flyktingpolitiken har stramats åt inte endast i andra EU-länder utan även i vårt land. En majoritet av Sveriges riksdag tog 1996, mot bl.a. våra röster, beslut om en ny flyktingpolitik, och t.o.m. om ett namnbyte, till att tala om migrationspolitik. Den innebär att färre människor med goda asylskäl får stanna i Sverige. Andelen avslag påverkades inte mellan 1996 och 1997 men är avsevärt större i fjol än de föregående åren – det var väl också en av avsikterna med propositionen.

Vi fick bl.a. en insnävning av anhöriginvandringen genom kravet på tidigare "hushållsgemenskap". Den innebär svårigheter för återförening mellan barn som kommit till Sverige och föräldrar som inte bott i flergenerationsboende i det gamla landet. Det finns vidare en tidspraxis som innebär att en sammanboende familj som splittrats på grund av krigshändelser inte får lov att återförenas om det gått mer än tio månader innan de lyckats finna varandra.

För något år sedan gjorde Röda korset en genomgång av anhöriginvandringen för det första året med den nya lagstiftningen, för 1997, och såvitt man kan utläsa av den tycks andelen bifall ha minskat med två tredjedelar. Det utskottsinitiativ som föreslås i det nu föreliggande betänkandet går förstås åt rätt håll, i den meningen att man driver på om en förändring på den här punkten.

Det tillfälliga uppehållstillståndet leder till att alltför många får leva i ovisshet alltför länge. Det borde avvecklas som ett regelmässigt inslag i den svenska flyktingpolitiken. Att efter det att flyktingar tillbringat många år i Sverige tvinga dem tillbaka är inhumant och ohanterligt. Till-

fälliga uppehållstillstånd bör reserveras för massflyktsituationer och då endast användas i de fall där det är sannolikt att orsakerna till flykten är kortvariga.

Vår uppfattning är att ett tillfälligt uppehållstillstånd vid massflyktsituationer ej bör ges för en tid längre än två år. Vid särskilda skäl för den enskilde, som avbrott av studier eller liknande, skall tiden kunna förlängas med sex månader, dock högst två gånger.

Beslutet hösten 1996 avskaffade också skyddsbegreppet de facto-flyktingar och i praktiken också begreppet humanitära skäl. Vi i Folkpartiet vill återinföra de facto-begreppet, och för oss är det en självklarhet att humanitära skäl alltid skall väga tungt.

Ett speciellt problem som kopplar till humanitära skäl är att Genèvekonventionen inte ger flyktingstatus åt personer som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön eller homosexualitet. Vi behöver därför ett tilläggsprotokoll till Genèvekonventionen som ger flyktingstatus även åt personer som förföljs på grund av kön eller homosexuell läggning.

Fru talman! Att vara barn och ha upplevt krig och oro, att ha utsatts för våld eller att ha bevittnat våld mot egna familjemedlemmar och främlingar kan leda till stress och ohälsa som är svår att upptäcka på ett tidigt stadium. Att ha förlorat en förälder genom död, försvinnande eller känslomässig otillgänglighet kan sätta spår för livet. Många av dessa barn får inte den hjälp de behöver vid ankomsten till vårt land.

I Sverige gömmer sig i dag ett antal flyktingbarn under förhållanden som är oacceptabla. De får inte den sjukvård de borde ha rätt till, och de får inte den skolgång som är så viktig för den kunskap och den sociala gemenskap skolan ger. De lever i ständig ovisshet. Det som för en vuxen kan te sig som en kort tid är för ett barn en oändlighet.

Att ge barn med flyktingbakgrund ett värdigt och humant mottagande är en skyldighet för oss i Sverige. Tyvärr har regeringen och dess stödpartier i flyktingpolitiken inte dragit de nödvändiga slutsatserna av flyktingbarnens verklighet. När regeringen, Centern och Moderaterna röstade igenom den nu gällande, mer restriktiva flyktingpolitiken år 1996 valde de att inte inarbeta barnkonventionens skrivningar i flyktinglagstiftningen på samma sätt som Genèvekonventionens skrivningar är inarbetade i lagen. Hade det gjorts, hade sannolikt många tragiska situationer kunnat förhindras.

Senast i går kunde vi ta del av beskrivningar av situationen för en del av de invandrarkvinnor som är i Sverige som anknytningsfall och därför är tvungna att vänta i två år innan de kan erhålla uppehållstillstånd. Under tiden utsätts flera av dem för misshandel, våldtäkter och andra kränkningar. Det förekommer t.o.m. att redan här bosatta invandrarmän och svenska män tar hit kvinnor om och om igen för att kränka och utnyttja dem och sedan kasta ut dem innan två år har förflutit.

Detta är givetvis fullständigt oacceptabelt. Till dagens betänkande finns en reservation, nr 13, med krav att de förslag som den s.k. NIPU-utredningen har lagt fram om detta – och som i stora delar stämmer med Anknytningsutredningens betänkande – bryts ut för att skyndsamt behandlas av regeringen. Frågan har redan tagit lång tid. Reservationen bör bifallas.

Utlänningsnämnden måste läggas ned och dess verksamhet flyttas över till förvaltningsdomstolarna. Därmed skulle myndigheten och sökande ställas mot varandra i en rättegång enligt vanliga rättsprinciper. I detta sammanhang är det också viktigt att kritisera utredningens majoritetsförslag att låta Invandrarverket vara första prövningsinstans. Står verket kvar som första instans trots att nämnden läggs ned och dess verksamhet förs över till domstolar riskerar förstainstansen endast att bli en transportsträcka till länsrätten.

Ansvar för den bristande rättssäkerheten för enskilda flyktingar är inte endast nämndens utan även Invandrarverkets. Invandrarverket och nämnden har vid inte mindre än sju tillfällen kritiserats av FN:s kommitté mot tortyr. Verket och nämnden har utvisat människor till länder där deras säkerhet varit hotad och där de t.o.m. har kunnat utsättas för tortyr eller till tredjeländ där inga garantier mot vidare utvisning föreligger. Därmed innehar Sverige just nu rekordet i ”prickningar” av FN i denna fråga. Den enskilde flyktingens rättssäkerhet skulle onekligen bli bättre än i dag om hela processen drevs som en vanlig domstolsförhandling.

En flykting kan bära med sig minnen av händelser som de flesta av oss inte kan föreställa sig. Fysisk och psykisk tortyr, att se andra torteras eller att leva i krigets mitt ger minnen som man aldrig kan befria sig från. Visserligen reagerar de flesta med bortträngning av minnen när de kommer till säkerhet. Men det fungerar inte i längden. En flykting kan vara besvärsfri under lång tid, men förr eller senare dyker minnena upp. De kan komma i samband med en livskris men också vid mindre händelser.

När en torterad människa kommer som flykting till Sverige vågar hon eller han kanske inte berätta vad som hänt i hemlandet. Man litat inte på andra människor. Vid besök på vårdcentraler och psykiatriska mottagningar har de inte kunnat få hjälp därför att vården inte har den kunskap som krävs och den tid som det tar att lyssna. Därför har det visat sig så värdefullt att ha speciella mottagningar för torterade flyktingar. Sådana finns i Röda korsets och några landstings regi. Men dessa mottagningar lever med kortsiktiga budgetar medan hjälpbehoven är mångåriga. Det måste vi ändra på.

Många flyktingar som skadats av tortyr och andra traumatiska upplevelser är i stort behov av särskild svenskundervisning. Alltför många får inte sådan därför att ansvariga i kommuner och landsting säger att flyktingarna först måste rehabiliteras. Det innebär sjukskrivning, ensamhet och isolering. Det måste vi också ändra på.

Fru talman! Vi står bakom flera reservationer till detta betänkande, sammanlagt åtta, men jag väljer nu för tids vinnande i kammaren att yrka bifall endast till två av dem, till reservation nr 5 om de facto-flyktingar och reservation nr 15 om tillfälligt uppehåll.

Fru talman! Svensk flyktingpolitik är i stort behov av en reformering. Alltför många flyktingöden har slutat i tragik på grund av den svenska flyktinglagstiftningen och dess praxis. Humanistiska värderingar måste tillåtas slå igenom mer i vår flyktinglagstiftning. Människlighet och rättssäkerhet skall vara styrande för den svenska flyktingpolitiken – inte rigid lagtolkning och en sträng praxis.

Anf. 175 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Jag har ett par kommentarer. I reservation nr 23 om barnkonventionen står det så här:

”Utskottet anser inte att den i utlänningslagen införda portalbestämelsen om att barnets hälsa, utveckling och bästa i övrigt skall beaktas är tillräcklig, eftersom formuleringarna är till intet förpliktande.”

Jag hävdar, Bo Könberg, att detta är fullständigt felaktigt. De förpliktigar visst! Barnkonventionens portalparagraf är införd i svensk lagstiftning, och den förpliktigar i allra högsta grad och präglar det arbete som i dag bedrivs både på Invandrarverket och i Utlänningsnämnden. Där menar jag med bestämdhet inte bara att Bo Könberg överdriver utan också att formuleringarna här är direkt felaktiga.

Man kan ändå resonera om huruvida det skall införas mer av konventionen i lagtexten – det kan vi diskutera – men som formuleringen är gjord i reservationen är den felaktig.

Det andra är: Skulle Bo Könberg kort kunna definiera vad en de facto-flykting är och vad en politisk-humanitär flykting är? Jag kan bara nämna att den största asylsökande gruppen nu, som kommer från Irak och irakiska Kurdistan huvudsakligen, får stanna av just politisk-humanitära skäl i praktiken – den praktik som Bo Könberg alldeles nyss sade inte fanns.

Anf. 176 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Gustaf von Essen och jag har uppenbarligen olika uppfattningar även på denna punkt. Det gäller flera andra punkter i flyktingpolitiken och hur den bör bedrivas i vårt land och om det är klokt att föra över den till något slags allmän migrationspolitik i stället för att den skall handla just om flyktingar och vilka rättigheter som de skall ha.

Vi har definitivt uppfattat det som så att denna portalparagraf inte har fått det genomslag som skulle behövas för att man skall få den hänsyn till barnen som är tänkt enligt barnkonventionen. Det kan Gustaf von Essen och jag förstås resonera om en liten stund. Men mera intressant är ju varför Gustaf von Essen, trots vad han antydde i sitt anförande, inte ville ställa sig bakom tanken på att man skulle föra in det som reservationen handlar om, nämligen att man skall se till att skrivningarna förs in i vår lagstiftning på ett liknande sätt som har skett i samband med Genèvekonventionen. Jag skulle vara tacksam om Gustaf von Essen ville reda ut varför han tycker att det är *all right* i Genèvekonventionen – för det har han väl gjort – men inte i barnkonventionen.

När det gäller definitionen av de facto-flyktingar och andra flyktingar har vår utgångspunkt varit att de ändringar som gjordes 1996 skulle leda till en avsevärt snålare och mindre humanitär flyktingpolitik än vi hade dessförinnan. Det var den farhåga som vi hade, och det var den farhåga som mina partivänner redovisade hösten 1996 då vi diskuterade den frågan i kammaren.

Första året, 1997, verkade det inte ha skett någon större förändring när det gäller antalet avslag. Men när vi nu studerar vad som har hänt under det gångna året, under det andra året med den nya lagstiftningen, är det uppenbart att antalet avslag har ökat kraftigt. Om jag har läst rätt har avslagen ökat från 45–46 % till 63 %. Numera skulle alltså bortemot

två tredjedelar av ansökningarna avslås. Och jag har svårt att se att det inte har lett till den insnävning som vi varnade för.

Prot. 1998/99:71
18 mars

Anf. 177 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! För det första var jag själv ledamot i den kommitté som under ett år genomlyste utredningsbarnens ställning i asylprocessen. Vi kom fram till att det inte behövs någon inkorporering av barnkonventionen i lagstiftningen, därför att vi i allt väsentligt uppfyller konventionens åtaganden. Men vi föreslog ändå att denna portalparagraf skulle införas och att den skulle genomsyra hela arbetet i asylprocessen. Så sker också i dag.

För det andra vill jag beträffande de facto-flyktingar säga att det inte är någon som helst tvekan om att antalet personer som har fått asyl enligt Genèvekonventionen som skyddsbehövande har ökat högst väsentligt. Tidigare var de facto-begreppet ett lösligt begrepp som ingen egentligen visste riktigt vad det stod för, och därför var det en otydlighet. Vi ville precisera detta, och så har också skett. Vissa år avslås fler ansökningar och vissa år färre. Det kan också bero på karaktären på dem som kommer hit, vilka skäl de företer. Och nu vill jag säga att en mycket stor andel av dem som kommer hit får uppehållstillstånd av politiskt humanitära skäl. Det gäller alla som kommer från Irak.

Anf. 178 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är i och för sig en trevlig förhoppning att om man inför en portalparagraf i en lagstiftning skulle den med Gustaf von Essens expressiva uttryck genomsyra själva lagstiftningen. Vi tycker att vi har sett ett antal fall under dessa år där vi inte tycker att man har tagit hänsyn till barnen. Det har gjort att vi har tyckt att man borde göra det tydligare i lagstiftningen.

Återigen, är det så att Gustaf von Essen nästan är överens med mig om att man skulle kunna överväga att föra in dessa skrivningar i lagstiftningen, så borde det ha varit lätt att kunna närma sig varandra i utskottet om dessa formuleringar på denna punkt utan att vi skulle behöva träta om inledningen, om vi var överens om det som skulle ske.

Sedan kan vi fortsätta att diskutera frågan om asylskäl, de facto-flyktingar, humanitära skäl, politiskt humanitära skäl och all den terminologi som har utvecklats inom flyktingområdet, och det finns väl all anledning att göra.

Det som vi var oroliga för var att denna lagstiftning skulle leda till en insnävning. Vi trodde också att det var avsikten från regeringens sida när den lade fram förslaget, alltså att färre människor skulle få stanna i vårt land. Vi tycker oss nu av resultatet från 1998 kunna se att det har gått just på det sättet, att denna insnävning har ägt rum. Och det är då förstås, Gustaf von Essen, en ringa tröst för de människor som avvisas och som tidigare skulle ha fått stanna att en del av dem som får stanna får göra det under annat namn än tidigare.

Anf. 179 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag tänkte börja med att tala om att jag står bakom alla reservationer där mitt namn finns med. Men för att vara lite snäll yrkar jag bifall endast till reservation 13 under mom. 15 och reservation 25

*Migration och
asylpolitik*

under mom. 35. Jag kommer också att rösta med Vänsterpartiet och Folkpartiet på reservation 7 och med Vänsterpartiet på reservation 26.

Madame speaker, som Nelson Mandela sade. Jag blev djupt gripen av att höra honom och se honom på riktigt. Tyvärr kunde jag inte närvara på ROKS seminarium i går, som Ulla Hoffmann berättade om. Men jag har fått berättat för mig om det. Och det var också gripande fast på ett lite annat sätt. Jag tänker att hur kan man i vårt land, som har ratificerat FN-konventionen och FN:s barnkonvention och vars riksdagsmän pläderade länge för mänskliga rättigheter här i kammaren förra veckan och som stolt tar emot Nelson Mandela som en kär vän, bära sig åt på det sätt mot kvinnor som det berättades om i går. Och det handlade bara om tre kvinnor. Det finns många fler.

Jag blev så glad när jag såg statsrådet Pierre Schori komma in. Då tänkte jag att jag kan säga att jag vädjar till regeringen att den utfärdar någon förordning, moratorium eller amnesti för dessa kvinnor nu, eftersom det är en skam att världens mest jämställda land Sverige bedriver en kvinnofientlig politik. Om det nu inte går att lyfta ut tvåårsregeln ur denna utredning, måste vi på något annat sätt försöka ordna det för dessa kvinnor.

Jag har långt ifrån lika stor och bred kunskap om Sveriges invandrings- och flyktingpolitik som min företrädare Ragnhild Pohanka och andra ledamöter i mitt utskott. Men jag har djup kunskap om några familjer som jag har träffat på barnavårdscentralen där jag var psykolog innan jag kom hit. Jag fick inblick i hur kränkta flyktingar kunde vara. Jag träffade ett par familjer som under väntan på uppehållstillstånd skickats runt på ungefär 20 olika förläggningar eller andra ställen – från söder till norr, från skog till stad och från varmt till kallt.

Jag träffade en gömd familj som varit i ett annat land tidigare som tagit ifrån familjen dess nationella riktiga för- och efternamn. Och alla myndigheter i Sverige envisades med att kalla familjemedlemmarna vid deras konstgjorda namn. Den familjen fick så småningom uppehållstillstånd och valde att ta sig ett helt nytt efternamn.

Jag har fått kännedom om familjer och barn som har fått stanna kvar i Sverige tack vare ett kraftfullt agerande från tidningar, lokala politiker, läkare, psykologer, advokater, osv. Och det har inte med mänskliga rättigheter och demokrati att göra.

Så kom jag till riksdagen och strävar nu efter så mycket kunskap som möjligt på mitt område. Och jag lär mig. Men vad är det? Det här var värre än jag trodde. Ordning och reda förenat med humanitet, hörde vi i det första anförandet i dag av Gustaf von Essen. Det var kryddat med anklagelser mot oss som ännu inte har hunnit tala. Men jag tackar för uppvärmingen. Vad menas med ordning och reda? Och mitt begrepp humanitet har blivit hackat. Jag har nämligen här i riksdagen fått lära mig att det nu finns två slags humanitet, ett juridiskt och ett mänskligt.

Fru talman! Det finns fler än Vänsterpartiet och Miljöpartiet som kritiserar såväl Utlänningsnämnden som Invandrarverket, t.ex. FN och EU-kommissionen, om man nu skall bry sig om vad den säger just nu. Männskörtsorganisationen Human Rights Watch menar att Sverige avvisar människor på osäkra grunder.

För ett par veckor sedan var jag tillsammans med utskottet på besök på Carlslunds flyktingmottagning. Där besökte jag bl.a. ett gruppem för

ensamkommande barn noll till arton år gamla. *Noll* till arton år? frågade jag. Det kommer alltså hit barn under ett års ålder utan anhöriga. De här barnen skall ganska genast motiveras att resa ”hem”.

Barn som på det här sättet varje dag tvingas att försöka planera sin framtid slutar att vara barn och blir gamla i förtid.

På det här barn- och ungdomshemmet hade man stora kunskaper om barn och barns behov. Det krävs att vi som stiftar lagar lyssnar på sådan kunskap. Det behövs också mycket mer kunskap om hur situationen är för barnet här i Sverige och hur det är i det land som det förväntas bli tillbakasänt till.

Så lite kort om gömda flyktingar. Jag har blivit förvånad över hur det uttrycks förakt för gömda flyktingar, precis som om de gömde sig på skoj. Man gömmer sig när fruktan för att återvända hem är oöverstiglig.

Jag vill sluta med något som är bra. Jag tänker läsa innantill ur det som står på första sidan av betänkandet: ”Utskottet anser att det bör göras en utvärdering av de bestämmelser i utlänningslagen som reglerar anhörigas invandring utanför kärnfamiljen och som trädde i kraft den 1 januari 1997. Denna utredning bör ske skyndsamt. I utvärderingen bör uppmärksammas speciellt udda och ömmande fall liksom även sista länken-fall och andra speciella anknytningar.”

Jag hoppas att man kommer fram till att sista länken får vara kvar.

Anf. 180 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Grundläggande för den svenska migrationspolitiken är respekten för de mänskliga rättigheterna och att värna asylrätten. Så länge som människor behöver skydd undan förföljelse och förtryck, undan konflikter och katastrofer, skall Sverige ta sitt ansvar.

Om vår asyllagstiftning skall kunna garantera människor skydd, måste den vara tydlig och rättssäker. Människor som har behov av skydd och som söker asyl här skall få veta att de får stanna här dels enligt vår egen lagstiftning, dels enligt de konventioner som vi har anslutit oss till.

Människor som inte har behov av skydd skall också veta varför de inte kan tas emot.

Den nuvarande svenska migrationspolitiken antogs av riksdagen i december 1996. Riksdagen beslutade att vår migrationspolitik skall vara human, tydlig och konsekvent. I vår helhetssyn skall ingå förutom respekten för de mänskliga rättigheterna en internationell och global samverkan, förebyggande insatser, en aktiv migrationspolitik i EU samt en återvändningspolitik.

Det finns i EU ännu ingen gemensam migrationspolitik. Sverige skall fortsätta sitt arbete för att värna asylpolitiken och respekten för de mänskliga rättigheterna, som också skall utgöra grunden för den framtida gemensamma migrationspolitiken. Inget land kan föra en helt egen migrationspolitik, utan länderna måste tillsammans arbeta fram en gemensam human och rättssäker politik, där de viktigaste målsättningarna måste vara att undanröja orsakerna till flykt och påtvingad migration, att ge skydd till behövande i närregionen, att åstadkomma en ansvarsfördelning mellan länder och även att hitta effektiva åtgärder mot människosmugglare.

Fru talman! Det betänkande som vi nu behandlar gäller regeringens skrivelse till riksdagen angående migration och asylpolitik samt ett antal motioner. Skrivelsen gäller i huvudsak år 1997.

Det finns i vårt betänkande tre tillkännagivanden till regeringen. Det första gäller anhöriginvandring, dvs. den invandring som inte gäller själva kärnfamiljen.

Den nuvarande lagen om anhöriginvandring trädde i kraft den 1 januari 1997, och där gjordes en avgränsning av vilka anhöriga utöver kärnfamiljen som skulle ha en principiell rätt till uppehållstillstånd i Sverige. Lagen har nu tillämpats under drygt två år, och utskottet tycker därför att det är dags att göra en utvärdering av lagen.

Vi är säkert många som har fått samtal om gamla och sjuka föräldrar som lever ensamma långt borta från sina barn och om barnens oro över sina gamla föräldrars situation. Det är inte svårt att förstå deras oro och vända. I de många samtal och frågor som jag och säkert många med mig har fått om gamla föräldrars möjligheter att få komma till Sverige har många anhöriga sagt: Vi står för kostnaderna. Mamma kommer inte att ligga samhället till last. Vi tar hand om henne.

Under arbetet i den flyktingpolitiska kommittén 1995 diskuterade vi försörjningskravet, men av flera skäl avvisade vi det. Jag tycker att frågan nu delvis har kommit i ett annat läge, framför allt av det skälet att alltfler EU-länder inför krav på försörjningsansvar för anhöriga men också av det skälet att många vill försörja och ta hand om sina gamla föräldrar.

Inför övriga EU-länder ett försörjningskrav – Danmark har redan gjort det – kan Sverige knappast stå utanför. Det är inte svårt att inse hurdana konsekvenserna skulle bli. Därför anser jag att vi måste diskutera den här frågan. Jag dristar mig till att föreslå statsrådet att tillsätta en parlamentarisk utredning vars uppdrag blir att förutsättningslöst utreda frågan om försörjningsansvar. Eftersom det är en svår och känslig fråga anser jag att det skulle vara en fördel med en parlamentarisk utredning.

Utskottet gör också ett tillkännagivande när det gäller människosmuggling. I dag söker drygt hälften av alla asylsökande asyl inne i landet och inte vid gränsen. De har alltså tagit sig in i landet illegalt, och de flesta saknar också ID-handlingar. Vi vet att det här handlar om människosmuggling och dessutom om stora pengar. Det påstås att det i dag är mer lönsamt att smuggla människor än narkotika. Straffet är dessutom lindrigare än vid narkotikasmuggling.

Den 1 januari 1997 skärptes straffet för människosmuggling från två till fyra års fängelse. Utskottet vill nu veta om skärpningen haft någon effekt, hur många gripanden som gjorts, hur många som dömts m.m.

I dag gäller att för att straff skall utmätas skall människosmuggling ha gjorts i vinstsyfte. Utskottet anser att ett sådant rekvisit kan innebära svårigheter när det gäller bevisföringen. Vi vill därför ha analyserat om det skulle förenkla bevisföringen att byta ut ”vinstsyfte” mot orden ”mot betalning”. Den här utredningen skall dessutom gälla handel med kvinnor.

Utskottets tredje tillkännagivande gäller asylsökande ungdomars möjlighet till gymnasieutbildning. I dag gäller för asylsökande barn att de har samma rätt till grundskoleutbildning som barn som är bosatta i Sverige. De är däremot inte skolpliktiga, eftersom de inte räknas som bosatta i

landet, men kommunerna har skyldighet att erbjuda grundskoleutbildning.

Ungdomar i gymnasieåldern, dvs. mellan 16 och 18 år, skall enligt gällande regler beredas möjlighet att delta i studieverksamhet som motsvarar gymnasieskolan. Invandrarverket har ansvaret för den verksamheten. Den utbildningen kan anordnas på verkets förläggningar eller köpas in från gymnasieskolan eller andra utbildningssamordnare.

Precis som för svenska ungdomar är gymnasieundervisningen frivillig för de asylsökande. Det är naturligtvis angeläget att de asylsökande ungdomarna får en bra start i livet vare sig de får stanna i Sverige eller ej. Men utskottet vet varken omfattningen av eller kostnaderna för detta, och därför vill vi veta både hur många ungdomar som i dag utnyttjar gymnasieundervisningen och även varför den inte utnyttjas, om så är fallet. Vilka extra resurser kommer att krävas för att de på bästa sätt skall kunna tillgodogöra sig undervisningen, och hur stor blir kostnaden?

Fru talman! Till utskottets betänkande finns 28 reservationer och fyra särskilda yttranden. Vänsterpartiets reservation nr 3, som handlar om EU och flyktingpolitiken, har precis som Gustaf von Essen sade en mängd svepande formuleringar. Vänsterpartiet påstår att flyktingar avvisas från ett EU-land till ett annat och därifrån avvisas till sitt hemland. Första-asyllandsprincipen tillämpade Sverige redan före Dublinkonventionen. EU består ju som bekant av 15 länder, där det finns olika praxis gentemot olika länder. Så har t.ex. Tyskland en annan praxis än Sverige när det gäller Bosnien. Sveriges geografiska läge i förhållande till övriga medlemsstater får också till följd att många asylsökande i Sverige har uppehållit sig kortare eller längre tid i något annat medlemsland. Ett annat land kan därför vara ansvarigt för prövningen av asylärendet, och den sökande kan återsändas dit.

Under 1998 har 1 485 asylsökande övertagits av andra medlemsstater inom EU. Med stöd av Dublinkonventionen har Sverige också ingått särskilda avtal med Danmark och Tyskland för att förenkla tillämpningen av konventionen. Det dansk-svenska avtalet trädde i kraft i november 1997 och har gett som resultat att Sverige har kunnat återsända ett stort antal asylsökande till Danmark. Det svensk-tyska avtalet trädde i kraft i början av december, så där är det för tidigt att ha någon uppfattning om betydelsen. Dublinkonventionen och dessa avtal har till följd att handläggningstiderna har kortats, och samhällets kostnader kommer att minska på sikt.

Vänsterpartiet säger också i sin reservation att på grund av visumkrav och hårda sanktioner mot flygbolag är det nästan omöjligt att legalt ta sig till ett land för att begära asyl. Det finns ingenting som säger att den som flyr själv skall välja asylland. Det ingår dessutom i flygbolagens ansvar och arbete vid incheckningsdiskarna att kolla att alla har pass, flygbiljett och visumhandlingar om så behövs. Jag antar också att Ulla Hoffmann måste visa pass och biljetter när hon reser utomlands.

Vid incheckningsdiskarna kollas inte om passen är falska. Erfarenheten visar att alla som kliver ombord på flygplan har biljett och pass, men när man sedan kliver av, t.ex. på Arlanda, saknas både pass, biljett och ID-handlingar.

Fru talman! Några av reservationerna rör barn. Miljöpartiet och Folkpartiet anser att utlänningslagens portalparagraf inte är tillräcklig, utan

begär att barnkonventionen skall införlivas i vår utlänningslagstiftning. Jag vill då hänvisa till den information som statsrådet Maj-Inger Klingvall gav till riksdagen den 11 mars. Rapporten gällde vad FN:s barnrättskommitté sagt om Sveriges efterlevnad av barnkonventionen. Frågan ställdes bl.a. om hur Sverige har hanterat frågan om inkorporering av barnkonventionen, och den svenska delegationen redogjorde för riksdagsbeslutet 1995, då riksdagen avvisade yrkandena om inkorporering och om barnkommitténs genomgång och slutsatser. Statsrådet sade bl.a.: ”Skälet till att inte inkorporera barnkonventionen är bl.a. att konventionen innehåller många relativt vaga formuleringar och ett inte obetydligt inslag av målsättningsartiklar som siktar till ett gradvist genomförande och är svåra att direkt tolka av domstolar och myndigheter.”

Vidare sade statsrådet att regeringen i likhet med barnkommittén ansåg att tolkningen av barnkonventionen bör göras av riksdagen för att rättigheterna i barnkonventionen skulle slå igenom på bästa sätt. Däremot uttryckte statsrådet att regeringen är bekymrad över situationen för de gömda barnen, och de bekymren tror jag att vi alla delar. Vi får väl avvakta den utredning av gömda barns situation som Socialstyrelsen och Statens invandrarverk skall redovisa senare i vår.

I reservation 24, som handlar om familjesplittring, begär reservanterna att verkställandet av ett avvisningsbeslut skall inhiberas om det finns risk för familjesplittring. Det som vanligtvis händer vid en avvisning av en barnfamilj är att en av föräldrarna försvinner, dvs. gömmer sig, för att inte verkställigheten skall kunna ske. Om myndigheterna skulle besluta att inhibera beslut för varje risk för familjesplittring så skulle det i praktiken innebära att barnfamiljer inte kan avvisas.

Från den 1 januari har Invandrarverket huvudansvaret för verkställigheten av avvisning och utvisning. En målsättning är att man skall kunna motivera dem som har fått avslag på sin asylansökan att frivilligt återvända hem och att avvisningen skall kunna verkställas under värdiga former.

Vänsterpartiet och Folkpartiet har också en gemensam reservation, nr 7, och vill att Genèvekonventionens flyktingbegrepp skall vidgas så att den också innehåller förföljelser på grund av kön eller homosexualitet. När riksdagen antog den nya migrationspolitiken antogs också en utvidgad flyktingkonvention, men det tillkom också en ny lagparagraf som betyder att den som känner välgrundad fruktan för förföljelser på grund av sitt kön eller sin homosexualitet skall betraktas som skyddsbehövande och därmed få uppehållstillstånd. Det finns inte heller inom EU:s länder någon enhetlig uppfattning om att personer som förföljs på grund av kön eller homosexualitet skall ha flyktingkonventionsstatus.

I dag är det så att de flesta kvinnor och homosexuella som kan komma i fråga när det gäller den här paragrafen också kan falla under flyktingkonventionen och får då uppehållstillstånd som konventionsflykting. De får flyktingstatus och ett bättre skydd än om uppehåll beviljats endast enligt könsparagrafen, men därmed syns de inte i den statistiken. Man kan säga att kvinnor och homosexuella har två möjligheter till skydd i vårt land, med andra ord ett dubbelt skyddsnät. Många kvinnor vill dessutom inte att en våldtäkt skall bli känd i familjen. Därför vill man inte heller att könsparagrafen skall ligga till grund för uppehållstillstånd.

Reservation nr 13 handlar om uppskjuten invandringsprövning, där kravet från Vänsterpartiet och Kristdemokraterna är att statsrådet skall lyfta ut den delen ur NIPU-utredningen. Det finns i NIPU-utredningen flera viktiga och angelägna förslag, varav anknytning genom äktenskap eller samboförhållande är en del. Som jag sade när utskottet behandlade betänkandet så har NIPU-utredningen behandlat den här frågan, och det finns till stora delar en enighet i kommittén om utredningens förslag. Men utredningen är överlämnad till statsrådet, och det vanliga med en utredning är att den skickas ut på remiss så att så många som möjligt får lämna synpunkter. Det är väl också rimligt att statsrådet Pierre Schori får ta ställning till hur betänkandet skall behandlas och vilka frågor som eventuellt skall brytas ut ur utredningen och snabbbehandlas.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 181 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det är intressant att notera att Vänsterpartiet angrips av både Moderaterna och Socialdemokraterna. Normalt brukar det ju finnas en höger- och en vänsterfalang, men det gör det tydligen inte i det här fallet.

Jag vill uppehålla mig lite grann vid det som Maud Björnemalm slutade med, nämligen tvåårsregeln. Maud Björnemalm säger att ett normalt förfarande skulle vara att statsrådet Pierre Schori själv får ta ställning till om frågan skall lyftas ur och snabbbehandlas. Jag kommer ju förstås att ställa den frågan till statsrådet sedan efter hans anförande. Jag kan inte riktigt se hur ett utskott någonsin skall kunna göra några tillkännagivanden till en regering, om det inte är så att riksdagen skall kunna tala om att vi tycker att detta ärende är en viktig fråga och därför ber statsrådet att behandla det skyndsamt.

Jag vill också fråga Maud Björnemalm om hon på något sätt tog intryck av de tre kvinnorna som jag berättade om i mitt anförande. Maud Björnemalm var faktiskt där. Hon satt på skolbänken, som Gustaf von Essen så populärt kallar det för, och lyssnade på de tre kvinnorna och deras berättelser. De kommer inte att omfattas av NIPU och den proposition som kommer därför att det kommer att dröja så länge innan vi ser en proposition. Det är den ena frågan till Maud Björnemalm.

Jag tar den andra frågan i nästa replik, eftersom jag ser den röda lampan blinka.

Anf. 182 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Det hörs faktiskt väldigt dåligt här. Det måste vara något fel på högtalaranläggningen på den sidan. Det var svårt att uppfatta riktigt vad Ulla Hoffmann sade.

När det gäller den samling som en organisation hade i riksdagen i går avstår jag från att kommentera den.

En parlamentarisk kommitté har gjort en utredning. Det betänkandet är överlämnat till statsrådet Pierre Schori. Det måste väl ändå vara rimligt att det är statsrådet som får ta ställning till hur betänkandet skall behandlas. Det kan inte vara riksdagens sak att tala om för statsrådet vilka delar i ett betänkande som skall snabbutredas.

Sedan kan det väl inte heller vara någon nyhet för Ulla Hoffmann att det finns en samsyn mellan Centerpartiet, Moderaterna och Socialdemokraterna på det stora hela taget när det gäller migrationspolitiken.

Anf. 183 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Jag är övertygad om att statsrådet Schori verkligen uppskattar Maud Björnmalms lojalitet mot statsrådets befogenheter. Men jag tycker nog att riksdagen har en möjlighet att ge ett tillkännagivande, att tala om att vi tycker att denna fråga är viktig.

I varje fall är det fyra partier som har dristat sig till detta, Maud Björnmalms. Vi vågar säga att det är viktigt att denna fråga får en skyndsam behandling. Vi har inte sagt någonting annat om vad som skall finnas i propositionen. Vi vill bara att den skall behandlas skyndsamt.

Den andra frågan som Maud Björnmalms berörde och som jag inte hade tid att nämna i min förra replik är kvinnors och homosexuellas asylskäl. Vi har, som jag också sade i mitt anförande, motionerat ett antal gånger om att vi väldigt gärna skulle vilja se riktlinjer för Invandrarverkets personal när det gäller att möta asylsökande kvinnor.

Vi vet att regeringen genomför ett omfattande *mainstreaming*-arbete i Regeringskansliet men också vad gäller olika myndigheter. Jag undrar hur Maud Björnmalms ser på det *mainstreaming*-arbetet. Är det något som skulle vara tänkbart att genomföra på Invandrarverket?

Anf. 184 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Det är fortfarande svårt att uppfatta vad Ulla Hoffmann säger.

När det gäller NIPU-utredningen finns det säkert många organisationer som arbetar för de asylsökande. Jag kan tänka mig att krav kan komma på att tvåpartsprocessen också skall lyftas ur betänkandet och snabbbehandlas. Vi måste låta statsrådet avgöra det. Vi kan inte från riksdagen skriva statsråden på näsan vad de skall lyfta fram ur utredningar som är tillsatta av regeringen.

Jag uppfattade tyvärr inte det sista Ulla Hoffmann sade.

Anf. 185 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Min fråga till Maud Björnmalms var med anledning av rätten till asyl för kvinnor och homosexuella. Vi i Vänsterpartiet har motionerat ett antal gånger om att få riktlinjer för Invandrarverkets personal just när det gäller att i intervjuer kunna möta asylsökande kvinnor och även asylsökande homosexuella.

Eftersom det nu pågår och en längre tid har pågått ett omfattande *mainstreaming*-arbete, dvs. jämställdhetsutbildning, i Regeringskansliet och också för en hel del myndigheter undrar jag hur Maud Björnmalms skulle se på att Invandrarverket blev föremål för *mainstreaming*.

Anf. 186 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Det är säkert en bra idé. Jag föreslår att Ulla Hoffmann själv framför det till Invandrarverkets generaldirektör vid det förestående besök som Ulla Hoffmann har sagt att hon skall göra hos Invandrarverket.

Anf. 187 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Det kanske är så att vi behöver se över plenisalens konstruktion. Gärna en ny plenisal, tack!

Jag ville bara stödja förslaget från Maud Björnemalm om en utredning om försörjningsansvar. Vi har från vårt håll en reservation i den riktningen, och vi har tidigare diskuterat detta i utredningar.

Jag ser det som en möjlighet att öka generositeten när det gäller uppehållstillstånd om man kan införa ett försörjningsansvar. Från vårt håll vill jag gärna säga att vi skulle välkomna en sådan utredning med ett öppet och förutsättningslöst sinne.

Även vi inser att det finns problem men också möjligheter med ett försörjningsansvar. Vi skulle gärna se att man fick en parlamentarisk kommitté för att diskutera detta.

Sedan konstaterar jag också att vi från vårt håll är nöjda med tillkännagivandet om att man skall se över straffsatser och liknande för människosmuggling. Människosmuggling har kommit att bli, som Maud Björnemalm själv sade, en av de stora lukrativa svarta affärsverksamheter som vi har i Europa för närvarande.

Anf. 188 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Jag uppfattade att Gustaf von Essen delade min uppfattning om utredningen.

Anf. 189 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! När nu mikrofonen väl är inkopplad skall jag böla i den och säga att Maud Björnemalm har uppfattat mig alldeles riktigt.

Anf. 190 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Innehållsmässigt tror jag att jag kan leva upp till fru talmannens vädjan om tydlighet i repliken. Om jag kan klara det akustiskt vet jag inte. Hörs det just nu? Vad bra.

Om jag förstod Maud Björnemalm rätt menar hon att skälet till att inte vilja föra in de väsentliga skrivningarna i barnkonventionen i vår lagstiftning utan nöja sig med den nuvarande portalparagrafen skulle vara – om jag förstod hänvisningen till statsrådet Klingvall rätt – att det var så vaga formuleringar m.m.

Min fråga är närmast vad Maud Björnemalm personligen tror. Skulle det för barn och barnfamiljer som söker skydd i vårt land bli bättre eller sämre om man förde in det? Det tycker jag borde vara det allra mest väsentliga. Självklart skall vi eftersträva en lagstiftning som är tydlig och allt detta. Men låt oss inte komma bort från huvudfrågan, nämligen vad som händer med människorna.

Den andra frågan rör det som Ulla Hoffmann var inne på. Det gäller hur vi behandlar dem som söker skydd i vårt land mot förföljelse på grund av kön eller på grund av homosexuell läggning. Där uppfattade jag Maud Björnemalms inställning som sådan att de kanske egentligen fick mer skydd med den nuvarande lagstiftningen.

Jag skulle vilja veta om det verkligen var rätt uppfattat av mig. Tycker Maud Björnemalm att det är bättre för dem som söker skydd på grund av kön eller homosexuell läggning med den nuvarande lagstiftningen än med det som föreslås i reservationen?

Anf. 191 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! När det gäller barnkonventionen vill jag säga att vi har portalparagrafen. Dessutom har ju riksdagen vid ett tidigare tillfälle 1995 avvisat inkorporeringen. Jag har ingen annan uppfattning i dag än vad jag hade 1995.

När det gäller den s.k. könsparagrafen kan man säga att de som är förföljda på grund av kön eller sin homosexualitet har två möjligheter till skydd här i Sverige. Den ena är flyktingkonventionen, och den andra är den här könsparagrafen. Det är faktiskt så, Bo Könberg, att många kvinnor inte vill att familjen skall känna till våldtäkter. Därför tycker de att det är bra att de får flyktingkonventionsstatus och inte faller under könsparagrafen. Det handlar alltså om den personliga integriteten.

Anf. 192 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag känner till att Maud Björnemalm är mycket väl insatt i svensk flyktingpolitik. Det har inte lett till att hon och jag har kommit till samma slutsatser om det hela. Maud Björnemalm deltar ju i den trepartisamverkan som vill ändra flyktingpolitik till någon allmän migrationspolitik, och vi börjar väl redan se konsekvenserna av detta.

Men mina frågor gällde faktiskt inte det jag fick svar på, Maud Björnemalm. Min första fråga gällde om Maud Björnemalm trodde att det skulle bli bättre eller sämre för barnen och barnfamiljerna om vi ändrar i lagstiftningen. Det handlade inte om någon allmän hänvisning till 1995. Tror hon personligen att det skulle bli bättre eller sämre?

På den andra punkten gällde det samma sak. Tror Maud Björnemalm att det skulle bli bättre eller sämre för de människor det är frågan om om vi gjorde den här ändringen. Jag vore tacksam om det inte blev mer lagkrångleri utan svar på de frågor jag ställde.

Anf. 193 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Fru talman! Jag förstår inte riktigt Bo Könbergs fråga. Eftersom jag, som tillhör majoritetspartiet, också har ett ansvar för den lagstiftning som vi har i dag, tycker jag att den fungerar bra.

Anf. 194 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka alla de eldsjälur som deltar i debatten och finns i kammaren. Jag vet att vi alla styrs av FN-deklarationen om mänskliga rättigheter och dess 14 § som säger att envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse.

Liksom asylrätten är en del av de mänskliga rättigheterna är asylpolitiken en del av vår politik för internationell solidaritet. Flyktingfrågan angår oss alla. Vi har ett gemensamt europeiskt och globalt ansvar. Därför behövs också samordning inom och mellan länderna.

Genom integrationen av asylpolitiken på Utrikesdepartementet har sambandet blivit tydligt med arbetet för att förebygga och lösa konflikter, med biståndet till återuppbyggnad av konflikthärjade länder, med stöd till frivillig återvandring för flyktingar och arbetet för mänskliga rättigheter. Över 10 % av det svenska biståndet går till flyktingrelaterade insatser.

Så länge krig och konflikter tvingar människor på flykt och så länge förföljelse och förtryck gör det omöjligt för dem att leva i sina hemländer är asylrätten en absolut nödvändighet och en grundläggande mänsklig

rättighet. Men asylrätten får därför inte heller urholkas eller förblandas med annan migration. Den måste hanteras med omsorg och allvar.

Det kräver för det första en lag som tydligt anger vad som ger rätt till skydd i Sverige. Det fick vi med förändringarna i utlänningslagen. Grundbulten måste vara respekt för den asylsökandes rättigheter och den asylsökandes respekt för lagen.

För det andra kräver det en asylprocess som motsvarar högt ställda krav på rättssäkerhet. I den nya utlänningslagen finns flera förbättringar. Dit hör t.ex. det ökade kravet på muntlig förhandling. För några veckor sedan fick jag del av kommittébetänkandet från NIPU. Jag konstaterar med stor tillfredsställelse att man uppnått parlamentarisk enighet om ökad rättssäkerhet genom tvåpartsförfarandet i domstol.

För det tredje är asylfrågan en rättighetsfråga och bör hanteras som en sådan. Därför har de led i asylprocessen som tidigare hanterades av polis förts över till Invandrarverket. Det gäller frågor om tillstånd, förvar och verkställighet. Polisen behåller ansvaret för gränskontrollen, men också här kommer Invandrarverket att spela en viktigare roll i framtiden.

Jag kan nämna att just nu pågår en intressant försöksverksamhet där frivilligorganisationerna finns representerade vid gränsen på Arlanda för att bistå asylsökande och följa asylprocessen. Därmed ökar deras insyn i asylprocessen. Det kan också ses som ett led i en förbättrad rättssäkerhet.

Fru talman! Hur vi hanterar asylrätten är ett test på vår demokrati och kultur. Om rättssäkerheten är den ena principen på vilken vår invandringspolitik bygger, är humaniteten den andra. Också i en reglerad invandringspolitik måste det finnas utrymme för individuella humanitära skäl till uppehållstillstånd. Om de regler vi satt upp visar sig få konsekvenser som blir orimliga ur humanitära synpunkter måste vi vara beredda att ompröva dem. Detta är ett område som rymmer svåra dilemman och överväganden. Tvärsäkerhet och polarisering underlättar knappast rimliga lösningar på besvärliga problem.

Glädjande nog har vi fått till stånd en alltmer fruktbar dialog med många av de frivilliga organisationer som är verksamma på detta område. Ett praktiskt resultat är det som pågår vid Arlanda som jag nämnde. Ett annat exempel är de frivilliga organisationernas aktiva medverkan i den utredning som Invandrarverket och Socialstyrelsen nu genomför för de barn som lever gömda i landet, som har diskuterats här tidigare. En öppen och respektfull dialog är ovärderlig för migrationspolitikens fortsatta utveckling.

På några områden har reglerna ändrats eftersom de praktiska konsekvenserna visat sig bli alltför restriktiva. Det gäller återkallande av uppehållstillstånd för dem som lämnat oriktiga uppgifter om sin identitet. Huvudregeln är, och måste vara, att den som söker asyl i Sverige är skyldig att lämna riktiga uppgifter om sin identitet och skälen för sin ansökan. Om det i efterhand visar sig att man har fått uppehållstillstånd på felaktiga grunder kan det återkallas. Men det är inte rimligt att detta skall kunna ske oberoende av hur lång tid som förflutit och hur pass väl etablerad en person är i landet. Därför infördes en tidsgräns för återkallande av uppehållstillstånd som givits på felaktig grund.

Genom ändringarna i utlänningslagen begränsades rätten till invandring för anhöriga till minderåriga barn och maka/make eller sambo. Bak-

grunden var det mycket stora antalet skyddsbehövande från kriget i f.d. Jugoslavien.

Därutöver kan s.k. udda och ömmande fall beviljas uppehållstillstånd som anhöriga. Jag noterar att utskottet anser att en utvärdering av de bestämmelser som gällt under två år bör ske snabbt och särskilt uppmärksamma de udda och ömmande fallen.

Frågan om uppehållstillstånd på grund av anknytning har behandlats dels i en särskild utredning, dels i NIPU. Kommittén har enats om förslag till förändringar av nu gällande ordning på några punkter. Jag undersöker därför möjligheten att behandla dessa frågor med förtur.

Fru talman! Barnkonventionen fyller i år tio år. Det finns skäl för oss att granska vad vi hittills gjort för att uppfylla konventionens krav. Jag har också funnit det särskilt angeläget att uppmärksamma villkoren för de asylsökande barnen. Det gäller både de barn som kommer hit utan sina föräldrar och de som kommer med sina familjer, men också de barn som lever gömda när föräldrarna fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd men ändå stannat kvar i landet. Därav uppdraget till Socialstyrelsen och Invandrarverket.

Under 1997 fick 6 367 personer uppehållstillstånd av humanitära skäl. Bland dem fanns en stor grupp barnfamiljer från f.d. Jugoslavien. Under 1998, januari till oktober, beviljades 4 468 personer uppehållstillstånd av humanitära skäl. I många fall har just hänsynen till barnens bästa vägt tungt i bedömningen.

Fru talman! Internationaliseringen av vår befolkning är ett faktum. Sverige är oåterkalleligen ett mångkulturellt samhälle, liksom alla andra länder. Över 10 % av vår befolkning är född utomlands. Antalet asylsökande är lägre nu än på 80-talet. Däremot är antalet uppehållstillstånd ungefär lika många, ca 40 000. Det beror på att anhöriginvandringen, efter den mycket stora flyktinginvandringen under kriget i f.d. Jugoslavien, är större i dag. Det är också fler som kommer under EU och EES-avtalet eller som studenter, forskare, företagare och idrottsmän. Samtidigt utvandrade ca 30 000 svenskar, infödda och naturaliserade. Nettoinvandringen blir då ca 10 000, vilket nätt och jämt uppväger befolkningsminskningen.

Ett argument som vi ibland kan möta från dem som tycker att Sverige har tagit på sig alltför stort ansvar för mottagande av flyktingar är: Vi kan inte ensamma ta ansvar för alla som behöver skydd.

Det har de förstås alldeles rätt i. Men ett Europa som bestämt sig för att ta ett gemensamt ansvar kan stå öppet och tillgängligt för dem som behöver skydd. Om flyktingpolitiken enbart är en angelägenhet för varje land för sig är risken stor att det i tider av arbetslöshet och främlingsfiendtlighet uppstår ett ovärdigt Svarte Petter-spel med världens flyktingar, där länderna försöker övervältra ansvaret på varandra.

Därför innebär europeiseringen av flyktingfrågan en enastående chans att flytta fram positionerna och skapa utrymme för både generositet och humanitet. Det gäller både arbetet med att förebygga och lösa konflikter som leder till flyktingskap och beredskap att ta emot dem som behöver skydd.

Ännu har EU långt ifrån förverkligat dessa möjligheter. Alltför ofta har diskussionerna fastnat i enbart gränskontroll och åtgärder för att

förhindra invandring. Man kan ana ett ängsligt sneglände på en främlingsfientlig hemmaopinion.

Det är viktigt att vi har en fungerande gränskontroll och att illegal migration kan motverkas. Men ett väl fungerande europeiskt samarbete för att motverka och lösa konflikter, att aktivt bejaka asylrätten och att ta emot dem som söker uppehållstillstånd på ett humant och värdigt sätt i våra länder är för mig grunden för asylpolitiken.

Fru talman! Genom Amsterdamfördraget står hela invandringsspolitiken på EU:s dagordning. Det gäller både asylregler, rättigheter för tredjelandsmedborgare, temporärt skydd, ansvarsfördelning och mottagande av asylsökande. På svenskt initiativ har nu också i avsnittet om mottagande av asylsökande förts in att särskild hänsyn skall tas till de asylsökande barnen. Målet är att EU skall bli ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, som det står i fördraget.

Fru talman! Som en gengångare går rasismen och främlingsfientligheten genom Europa. En etniskt betingad social exklusion hotar i alla våra länder. Det måste motarbetas av regeringar och EU på ett helt annat sätt än hittills. Att bekämpa arbetslösheten är kanske den enskilt viktigaste motåtgärden. Men vi bör dessutom samla oss kring ett brett alleuropeiskt projekt för tolerans och samlevnad i det nya månetniska Europa. De gäller både förhållandet mellan majoritetsbefolkningen och minoriteter och mellan nya och gamla invånare i våra länder. För detta krävs insatser på många nivåer av våra regeringar såväl som av parlament, frivilligorganisationer, kyrkor, i skolor och på arbetsplatser.

Fru talman! Detta är, som alla här i salen vet, ett politikområde som rymmer starka känslor, svåra dilemman och mänskliga tragedier. Till mina egna tidigaste minnen hör bilden av flyktingar som kom med de vita bussarna från Hitlers koncentrationsläger. De bäddades ned, i mammas och pappas lilla hotell, i badkar när sängarna tog slut. Det som för mig blev en bärande bild genom livet var hur dessa benrangel, dessa människospillror blev till vanliga, normala medmänniskor på grund av omvårdnad, omsorg och kärlek.

Många av dem, alltför många, fick aldrig skydd här i Sverige eller på andra håll undan förföljelsen, utan gick under i koncentrationsläger. Det finns ingen anledning att i dag ha en lägre grad av solidaritet än då.

Genèvekonventionen kom till som en överenskommelse mellan länderna att ta ansvar för dem som behövde skydd undan förföljelse. Sedan dess har FN:s flyktingkommissarie byggt upp ett arbete runt om i världen till skydd för världens flyktingar, som bekant är. Sverige är en av de största bidragsgivarna till denna verksamhet. Vi tillmäter också UNHCR:s rekommendationer och bedömningar stor betydelse i vårt arbete.

Låt mig till slut understryka, fru talman, att en rättvis human flyktingpolitik inte bara är en medmänsklig handling och ett internationellt solidaritetsåtagande. Det är också i högsta grad en investering i framtida goda relationer mellan länder till ömsesidig nytta. Jag tänker på forna namnkunniga flyktingar i Sverige som Willy Brandt, Bruno Kreisky och Papandreou. Jag tänker på Ugandas nuvarande president, försvarsminister och utrikesminister, som alla varit flyktingar i Sverige och nu är goda Sverigeväänner. Man skulle kunna mångfaldiga exemplen, och ni kan göra det också från era erfarenheter, från Sydafrika och Namibia, från Spanien och Portugal, från Chile och Uruguay, från Ungern och

Polen och från Estland och Lettland. I dag är också chansen stor, om man frågar efter vägen på en gata i Sarajevo, att man får ett svar på svenska.

Jag tänker också på alla dem som kommit hit som flyktingar och som stannat i landet och som på olika sätt berikat och tillfört vårt land ny kunskap, kultur och kompetens.

Allra sist: En turkisk vän till mig har uttryckt exilens trauma som vi aldrig får glömma så här: Exil är att varje dag vakna i ett främmande land och att varje natt sova i sitt fosterland.

Därför är och förblir grunden för vår flyktingpolitik upplyst humanism och fast solidaritet med människor i nöd.

Anf. 195 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! Det kändes väldigt positivt att lyssna på statsrådets anförande. Det visade sig också att statsrådet och jag har haft samma perspektiv på varför vi skall ägna så mycket arbete åt artikel 14 i deklarationen om mänskliga rättigheter.

Jag delar också statsrådets uppfattning att det är viktigt att inte urholka asylrätten, så att den inte blandas med t.ex. anhöriginvandring eller andra typer av ansökningar. Men det kräver ju också att vi har bra lagstiftning kring t.ex. anhöriginvandring, så att man inte tvingas av olika skäl att söka asyl när det kanske inte finns asylskäl.

Jag är väl medveten om bakgrunden till varför reglerna skärptes den 1 januari 1997. Jag tycker att det är mycket bra att vi gör den här utvärderingen för att se hur det har slagit och för att se på vilket sätt vi kan ändra reglerna.

Allra mest tycker jag om det här med att utskottet säger att man skall uppmärksamma speciellt udda och ömmande fall, liksom även sista länken-fall och andra speciella anknytningar. Jag tror nämligen att andra speciella anknytningar kan vara en del av att se till att asylrätten inte urholkas, utan att vi på det sättet kan behålla asylrätten.

Det var också glädjande att höra att statsrådet har planer på att eventuellt lyfta ut tvåårsregeln ur NIPU-utredningen. Jag skulle vilja veta hur pass eventuellt det är, eller om det är så att det kommer att lyftas ut.

Anf. 196 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag kanske glömde att säga att jag välkomnar de tre tillkännagivanden som riksdagen ger till regeringen. Vi skall ge oss i kast med dem omedelbart och arbeta så skyndsamt som möjligt på dessa angelägna områden, men jag kan inte ge några tidslimitter.

Anf. 197 ULLA HOFFMANN (v) replik:

Fru talman! När det gäller de tre tillkännagivandena förstår jag statsrådet. Att det skall ske skyndsamt just när det gäller anhöriginvandringen är mycket viktigt.

Jag uppfattade att statsrådet sade att det som vi kallar tvåårsregeln eventuellt skulle behandlas med förtur. Min följdfråga var då om det skulle gå att stryka ordet eventuellt i dag, och säga att det kommer att behandlas med förtur.

Anf. 198 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):
Fru talman! Det kan jag inte säga i dag.

Prot. 1998/99:71
18 mars

Anf. 199 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Statsrådet talar väl, för att inte säga mycket väl. Han gör det för goda saker som asylrätt, mot rasism och mycket annat.

Samtidigt är det ju statsrådet som är pappa till att vi har glidit över från en flyktingpolitik i de delar som behövs, till en mer allmän migrationspolitik. För statsrådet som för oss alla gäller naturligtvis det som står i skriften, nämligen att av deras gärningar skola ni känna dem.

Jag skulle vilja fråga en del om resultaten av den nya migrationspolitiken, som det skall heta enligt de tre partierna.

Vi har redan i dagens debatt nämnt att det förefaller som om de avslag som gjorts med den nya politiken är avsevärt större än vad som gällde i slutet av den förra perioden.

Har jag rätt, och hur ser i så fall statsrådet på det?

I den utvärdering som Röda korset gjorde av anhöriginvandringen från det första året, dvs. 1997 – utredningen är alltså gjord våren 1998, så jag kan inte svara för hur det ser ut 1998 – förefaller det som om antalet beviljade ansökningar skulle ha sjunkit med mer än två tredjedelar.

Vi talar mycket om humanitära skäl. Det gör inte minst statsrådet, och det står på något ställe i lagstiftningen. Men när vi har utfrågningar i utskottet får vi av ledande tjänstemän veta att orden humanitära skäl i lagstiftningen inte betyder det som vi vanliga människor menar med orden.

Har statsrådet någon kommentar till detta?

Anf. 200 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag är inte medveten om att det finns tolkningsskillnader när det gäller humanitära skäl. Jag trodde att det framgått av alla de humanitära skäl som har beviljats. Jag angav siffrorna flera tusen. De är ganska omfattande. När jag jämför siffrorna för 1996, 1997 och 1998 när det gäller fördelningen mellan konventionsflyktingar, övriga skyddsbehövande, kvotflyktingar och humanitära skäl dominerar de humanitära skälen kraftigt 1997 och 1998. Man kan inte tala om någon påtaglig skillnad. Det är en ganska jämn fördelning över åren.

Vi kan strida mycket om det ena och det andra. Det skall vi göra för att ständigt belysa och genomlysa detta viktiga politikområde.

Jag kommer just från Berlin. Det är därför jag inte har varit med från början i debatten. Vi har mycket kvar att göra i Europa innan vi får den europeisering av flyktingpolitik och migrationspolitik som vi vill se. Det är en lång fight vi har framför oss. Men vi har en möjlighet nu när vi har mer likasinnade regeringar. Det går i rätt riktning. Vår nya migrationspolitik står sig mycket väl i jämförelse.

Anf. 201 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Vi får väl återkomma statsrådet och jag i ett annat sammanhang till frågan om humanitära skäl. Jag refererade ett uttalande som har fällt i utskottet härförleden, och som jag tyckte bekräftade den bild jag har, nämligen att det är många som inte får bifall.

Låt mig då upprepa de siffror jag nämnde. De kan ju vara fel.

*Migration och
asylpolitik*

Den ena uppgiften är att vi 1996 och 1997 hade ungefär 46–47 % avslag, medan vi 1998, när den nya politiken förmodligen har slagit igenom, tycks ha avslagssiffror på 63 %, alltså avsevärt mycket mer.

Den andra sifferuppgiften jag gav var från Röda korsets genomgång av anhöriginvandringen, där det föreföll vara en minskning på över två tredjedelar, alltså bort emot 70 % av antalet beviljade ansökningar.

Jag undrade om detta stämmer, och om det är i överensstämmelse med den flyktingpolitik – som jag vill kalla det – som Sverige bör föra.

Anf. 202 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag har inte siffrorna framför mig, som Bo Könberg har. Jag vet att det som gäller är att vi nu har en lagstiftning och en praxis som är human och rättssäker, mer än i något annat land. Det säger föga att jämföra siffror från det ena året till det andra. Det har ju att göra med hur situationen ser ut i omvärlden.

Den stora toppen hade vi efter Jugoslaviens implosion, naturligtvis. Nu är det färre asylsökande. Det som är viktigt, och som vi har att se till tillsammans, är hur man behandlar det enskilda fallet.

Anf. 203 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Fru talman! I dag händer stora saker. Först har jag fått träffa Nelson Mandela, sedan får jag replikera mot ett statsråd. Det gör jag för första gången i mitt långa liv.

Jag har i spänd förväntan väntat på svaret på min vädjan, och försökt att gissa var statsrådet skulle väva in min vädjan. Jag tänkte: Var det vid asylrätten får inte urholkas? Nej, det måste vara: Vi skall inte ha tvärsäkra lösningar.

Det skulle aldrig ha fallit mig in att föreslå statsrådet att lyfta ut någonting ur en utredning. Därför trodde jag att man kanske kunde göra på något annat sätt, och föreslog en förordning, eller kanske moratorium. Men det gör ingenting om det är utlyft ur en utredning. Jag är väldigt glad bara det gynnar de misshandlade kvinnorna.

Jag tackar så väldigt mycket för skyndsam behandling.

Anf. 204 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag tror nog att vi skall komma överens.

Anf. 205 GUSTAF VON ESSEN (m) replik:

Fru talman! Pierre Schoris anförande får man kanske säga var ett slags flykting- eller migrationspolitiskt testamente. Jag har väl som alla andra anledning att förmoda att den här debatten är den sista på det här området som statsrådet Schori kommer att medverka i här i riksdagen.

Jag vill i all enkelhet framföra ett tack för de insatser som Pierre Schori har gjort inom det migrationspolitiska fältet. Den humanism och de kunskaper och det internationella engagemang som statsrådet har imponerar verkligen.

Förhoppningsvis får statsrådet nu i en eller annan egenskap fortsätta att odla det internationella engagemanget på EU-nivå som han har talat så varmt för. Om det nu skulle komma att ske, som ledare för den social-

demokratiska EU-gruppen i parlamentet, uttrycker jag i och för sig den diskreta förhoppningen att denna grupp inte blir så stor.

Jag vill i alla fall tacka för den här tiden.

Anf. 206 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag hoppas att den blir väldigt stor, och att Gustaf von Essens partikamratsgrupp blir mindre, mycket mindre. Till skillnad från Gustaf von Essen, som är en gentleman och som står upp i ord och handling för flyktingar – han har som få i denna kammare också på plats kämpat för flyktingars rätt – är många av hans partikamrater i Europa och Europaparlamentet mörkblå reaktionärer som inte lägger ned ett dugg på att få en anständig flyktingpolitik.

Till Gustaf von Essen och andra som deltagit i debatten här – det brukar vara de vanliga personerna – vill jag också uttala ett tack.

Man skall inte föregripa framtiden och säga vad man skall göra och inte göra, men de här frågorna lämnar jag aldrig någonsin, särskilt som jag har fått dem med modersmjölken. Tack så mycket!

Anf. 207 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Det var ett väldigt tackande mot slutet här. Jag hör inte till dem som i riksdagssammanhang har jobbat så länge med de här frågorna men jag kan väl åtminstone tacka statsrådet Schori för mycket av det som han framförde här i dag. Mycket av det kunde jag instämma i – om än icke allt, vilket nog framgår i delar av det jag har att säga.

När riksdagen godkände det svenska EU-medlemskapet framhölls det att "Sverige skall i EU kraftfullt verka för en solidarisk och human flyktingpolitik". Sedan dess har ganska mycket hänt, och det är egentligen ingen angenäm utveckling. Vänsterpartiet varnade redan före folkomröstningen ihärdigt för att den svenska flyktingpolitiken skulle komma att bli hårdare. Själv var jag aktiv i Nej till EU-rörelsen på den tiden och hörde ganska många gånger hur ja-sidan svarade på sådana argument: Flyktingpolitiken är en nationell angelägenhet. Sverige kan vidhålla sina mer generösa regler om vi vill. Vi måste inte anpassa oss.

Så hette det då. I dag står det klart att många av våra farhågor dessvärre har besannats. Utvecklingen i Sverige följer den inom EU och går i riktning mot en allt hårdare attityd mot människor från andra delar av världen som tvingas fly från sina hemländer.

Jag instämmer till fullo i det som Ulla Hoffmann tidigare anført här i kammaren och skall själv i det här inlägget ge några exempel på den oroande riktningen för flyktingpolitiken inom EU. Jag skall också kommentera asylsökande barns självklara rätt till samma skolundervisning som svenska barn.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet menar, och detta har vi också angett i motioner som vi skrivit, att Sverige, tvärtemot vad som uttalades vid EU-inträdet, har gjort en utomordentligt svag insats i asylfrågor inom EU. Som exempel på detta kan nämnas den gemensamma tolkningen av flyktingbegreppet, som bortdefinierar förföljelse som inte utgår från statsmakten. Sverige nöjde sig där med att peka på sin avvikande uppfattning i en deklARATION. Man har kommit överens om ett antal åtgärder för att bekämpa vad som kallas för illegal invandring, bl.a. genom förstärkt gränskontroll, samordnad kamp mot flyktingsmugglare, strängare aktion-

er mot flygbolag som tar passagerare utan resehandlingar och strängare granskning av visumansökningar från icke-EU-medborgare. På område efter område sluts nu muren runt fästning Europa.

När det gäller den s.k. Irakhandlingsplanen, vars syfte, enligt vår mening, är att hindra kurder från Irak och Turkiet att fly från krig och politisk förföljelse och söka skydd i EU-länderna, är det extra anmärkningsvärt att ett så nära samarbete skett med just Turkiet. Turkiet är ju inte direkt ett land som gjort sig känt för sina omfattande insatser för de mänskliga rättigheterna.

Vi ser också inför framtiden med stor oro på de signaler om harmonisering av flyktingpolitiken mellan EU:s medlemsstater som pågår. Österrike inledde sitt andra halvår som ordförandeland med att lägga fram vad som kallas för ett strategidokument för migrations- och asylpolitik. I betänkandet anges i och för sig att enligt vad utskottet erfarit endast delar av detta dokument har fortsatt aktualitet och nu behandlas i expertgruppen.

Det skulle vara ganska intressant att få höra lite mer om vilka delar det egentligen rör sig om. Innehållet, som uppenbarligen syftar till att hindra så många människor som möjligt att söka asyl inom EU, påminner för min del lite grann om det gamla dataspelet Donkey Kong – om det är någon som kommer ihåg det. Där handlar det hela tiden om att ta sig förbi livshotande hinder för att nå nästa nivå och så småningom kanske också slutmålet. Men det är ju inte fråga om ett spel, utan det skulle kunna komma att handla om vanliga verkliga människor och om verkligt lidande.

Vad händer när vi till fullo deltar inte bara i beslutsfattandet utan också i det praktiska genomförandet när det gäller Schengensamarbetet? Hur kan det berättigas att genom bötesföreläggande gentemot exempelvis de flygbolag som låter människor resa hit ytterligare skärpa villkoren för att komma till Sverige och söka asyl? Och hur är det förenligt med rimlig rättssäkerhet att de nästan 4 miljoner människor som registrerats i Schengen Information System, SIS, i praktiken har förbrukat sin möjlighet att söka asyl i ett EU-land, oavsett skälen för det i framtiden – åtminstone så länge som de kvarstår i registren?

Vänsterpartiet konstaterar att tanken om en human, en mänsklig, flyktingpolitik i dag är mycket svår att förena med den utveckling som sker inom EU. Vi kommer att göra vad som står i vår makt för att fortsätta kampen för varje människas rätt till skydd också i framtiden.

Fru talman! När det gäller vårt förslag om att ge flyktingbarn rätt till samma skolundervisning som svenska barn måste jag säga att jag får ett något märkligt svar i betänkandet; det vill jag nog säga. Man anger de remissvar som inkommit dels från Invandrarverket, dels från Skolverket. Vidare föreslås ett tillkännagivande om en kartläggning för att se på asylsökande ungdomar i gymnasieålder som utnyttjar den till buds stående undervisningen, vilka resurser som skulle krävas om de gjorde det i större utsträckning och varför de inte gör det i dag.

Det yrkande som skall bemötas å andra sidan handlar snarare om att ge alla flyktingbarn – barn är man i den meningen tills man är 18 år gammal – samma rätt till undervisning som svenska barn. Det betyder att de som är i grundskoleålder skall ges rätt till undervisning motsvarande

100 % av vad svenska barn får och att de som är i gymnasieålder skall få rätt att gå gymnasiet.

I betänkandet berörs ytligt att flyktningbarnens grundskoleundervisning kostar något mer än de 65 % som angetts. Men inga argument ges egentligen mot att ge dem samma rätt till undervisning som svenska barn. Det är detta som jag finner märkligt.

Jag är i och för sig ganska ny i riksdagen – jag har tänkt att jag kan ”köra” med det något år i alla fall. Men nog borde det väl vara brukligt att man bemöter yrkanden i sak, inte att man lyfter ut en del av ett yrkande omvandlat till något annat för att sedan gå vidare, egentligen utan argumentation.

Vi i Vänsterpartiet ser positivt på den kartläggning som nu skall komma till stånd; det vill vi gärna göra klart. Men nog tycker vi att man hade kunnat gå åtminstone något steg längre.

Fru talman! I enlighet med vad Bo Könberg tidigare anförde har FN:s kommitté mot tortyr också funnit anledning att invända mot den svenska flyktingpolitiken.

Under den tid som kommittén funnits har 29 anmälningar inkommit. 15 har lett till fällande domar. Där har kommittén alltså ansett att en person har utvisats till ett land där det finns risk att hon/han utsätts för tortyr. Av dessa 15 fall står Sverige för nästan hälften, nämligen för 7 fall. Senast i december fälldes Sverige i 3 olika fall av FN:s kommitté mot tortyr.

Det som för några år sedan – jag tror att Pierre Schori själv i det sammanhanget deltog i en debatt här i kammaren – åtdrog sig stor uppmärksamhet i medierna är i dag nästan vardagsmat och resulterar knappt i en enda notis. Det säger ändå en del om hur klimatet på bara några år har förändrats.

Fru talman! Jag står självfallet bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer. Men med den fromma förhoppningen att åtminstone någon här i kammaren skall tycka om mig yrkar jag bifall endast till reservation 26 under mom. 36. Tack för ordet!

Anf. 208 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! När man i Sverige införde den representativa demokratin gjorde man det av rationella skäl. Föreningar, organisationer och partier skulle via valda representanter kunna föra fram sina åsikter.

Jag har i kväll från mitt rum under ett antal timmar lyssnat på debatten och jag tror inte att jag kan bli beslagen med att ljuga när jag säger att den här riksdagsdebatten, med få undantag, icke är representativ för folkflertalet.

Nu är det alltså dags igen. Vi har ju varje år en debatt där svenska politiker anser, och ansett, sig kunna hantera ett ämne som inget annat land har kunnat hantera. Jag anser, fru talman, att svensk flyktingpolitik är en modern variant på *Kejsarens nya kläder*. Men H C Andersen hade den goda smaken att tala om att han var en sagoberättare. Så gör man inte alltid i Sveriges riksdag.

Fru talman! Jag menar att svensk flyktingpolitik har havererat. Det har jag sagt länge. För fjorton dagar sedan sade forskaren Roy Andersson från Uppsala universitet exakt samma sak i en DN-artikel. Vi har haft politiker som ute på gator och torg talat om en lyckad flyktingpolitik.

Efter 15 års lyckad flyktingpolitik är vi tvingade att starta ett integrationsverk. Ett ”bättre” betyg på en misslyckad politik kan man knappast få.

Vi ser Rosengård i Malmö, Bergsjön i Göteborg, Rinkeby i Stockholm och samma fenomen i många andra länder i Europa. Det är bevis på en misslyckad politik. Det handlar inte om att det är fel på de människor som sökt sig hit. Men vi i Sverige har trott att vi skulle kunna lösa det som ingen annan kunde lösa. Alla som vill ser i dag effekterna av en felaktig politik. Dessutom är den orättvis. Jämfört med nordiska länder i allmänhet och övriga EU-länder i synnerhet är vår politik unik.

Jag väntar ibland på det första uttalandet från en ledande svensk politiker där han eller hon säger att en mängd europeiska statsöverhuvuden är rasister. I övriga Europa bedriver man i dag en politik som helt skiljer sig från Sveriges. När människor i Sverige säger att de vill driva en politik som ungefär är ett snitt av övriga EU:s, kommer gärna klyschorna, som i och för sig ibland kan betecknas som hedersomnämningen när de kommer från kommunister, att man är rasist. Då är alltså övriga Europa också rasistiskt. Det är bara att konstatera.

För något år sedan begärde jag att riksdagens utredningstjänst skulle plocka fram opinionsmätningar och attitydundersökningar om svenska folkets syn på flyktingpolitiken under de senaste tio åren. De uppgifter jag fick slutade 1997. Det var en bedövande läsning om man skall kalla Sverige för en demokrati. Även i de partier som i dag säger att de vill ha en än mer generös flyktingpolitik fanns det många sympatisörer som tyckte att flyktingpolitiken var felaktig. Då kan man, lite oförskämt, ställa en liten fråga. Tänk om de partier som tycker att vi skall ha en än mer generös flyktingpolitik sade till sina sympatisörer att om de inte delar partiets flyktingpolitik borde de rösta på andra partier! Kommer vi någon gång att få möta den reaktionen ifrån de aktuella partierna?

Fru talman! Det är en annan fråga som är som att gå på minerad mark. Det förekommer i stort sett ingen debatt i medierna på ledarsidan, de stora insändarsidorna och debattartikelsidorna om detta. Jag pratade häromdagen i ett annat ärende med en debattredaktör från en av våra större tidningar. Han sade att han inte tog in artiklar därför att ingen ansvarig svarar. Man lägger locket på. Nu är det dessbättre så att man på de mer normala insändarsidorna tar in vad folket tycker och tänker. Det gläder mig att prenumeranter i allmänhet mycket oftare läser insändarsidorna än de stora mer partianknutna debattartiklarna.

Vi har haft journalister som talat om att de medvetet dolt uppfattningar om flyktingpolitiken för en, som de då tyckte, god sak. Men det verkar som att de har ångrat sig. Jag kan nämna namn som Göran Skytte, Jan Josefsson. De har i TV deklarerat att de har vilselett folket i den här frågan. Det är så, fru talman, att när medierna beskriver ett skeende som medborgarna uppfattar inte stämmer överens med deras verklighet är det kris, inte bara för medierna utan framför allt kris för demokratin.

Jag talade tidigare om rasister. Det är ingen som längre bryr sig om den benämningen. Alla struntar i den därför att det handlar om svensk flyktingpolitik. Vi är många som är kritiska mot den. Det handlar inte om människor är bruna, gula, svarta, blå eller vita. Det handlar om ett Sverige som nation. Vi har inte resurser att klara av det. De som säger att vi

har det kan gå ut och titta i de områden som jag nämnde i mitt anförande tidigare.

Sedan har vi amöbor i den här debatten. Dessbättre är de mycket få, s.k. skinhead. Jag brukar säga att man kan tävla om vem som är den minst kloka varelsen på jorden. Och jag tror faktiskt att skinhead förlorar i den kampen jämfört med amöborna. Däremot tycker jag att det är viktigt att vi skall få yttra oss utan att bli bespottade eller att man kastar över oss de olika klyschorna om rasism och främlingsfientlighet. Jag vill, fru talman, att alla skall få lov att yttra sig, både demokrater, nazister och kommunister. Sedan får folk väga. Jag anser att människorna är så pass kloka att de själva kan avgöra och ta till sig ett budskaps bärighet eller ej.

Fru talman! Vad skall man nu göra åt det här problemet? Det är ett problem även om faktiskt ingen vet om det. Monumenten över vår okunskap finns i hela Sverige. Men jag skulle vilja vädja till alla som har inflytande i dessa frågor som opinionsbildare att se till att människor som kommit till Sverige får lära sig svenska språket så fort som möjligt. När man inte kan språket och inte kan prata hygglig svenska trots många års vistelse i Sverige kan det innebära vissa problem om man skall söka ett jobb.

Självklart bör också i Sverige svenska regler gälla. Vi skall inte ha sådana domslut som vi fick för en tid sedan om kulturskillnader. Att en krogägare i Göteborg skulle få lov att undgå gällande regler motiverade man med att det var kultur i hans land. Om vi skall acceptera detta tror jag inte att vi kommer att klara integrationen. Vi hade en debatt om diskrimineringslagstiftning i förra veckan. Om den kan man säga att den i alla fall inte skapar ett enda nytt jobb.

Till sist – nu är jag ute på lite väl hal is. När jag ser omröstningsresultatet kommande onsdag från denna debatt kommer så klart en bedövande enighet att visas. Men jag vågar påstå att enigheten kolleger emellan i denna fråga inte är lika omfattande.

Allra sist: Det har här sagts att FN har kritiserat Sverige. Men vad säger då FN om t.ex. Finlands flyktingpolitik, om Frankrikes flyktingpolitik, om Portugals flyktingpolitik, om Spaniens flyktingpolitik? Det borde finnas massvis med anmälningar om misskötsel och dålig flyktingpolitik.

Flyktingpolitiken kostar visserligen pengar, men idealitet och medkänsla får kosta. Däremot hade det kanske varit en Gudi behaglig gärning om riksdagen vågade tala om vad flyktingpolitiken kostar. Nu förstår jag mycket väl varför man inte vågar det, och därför gör man inte heller det.

Anf. 209 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Sten Andersson inledde med att säga att demokrati hade genomförts i vårt land av rationella skäl. Det är klart att alla vi som är anhängare av demokrati tycker att det finns rationella skäl som talar för det. Men de allra flesta av oss är för demokrati därför att vi tycker att det ligger ett stort värde i att det är de många människorna som får bestämma så att inte vissa har 40 röster och några enstaka har en eller ingen röst. Men detta var mera en reflexion i förbifarten om att demokratin har andra värden är de rationella, även om de är starka.

Huvudpunkten i Sten Anderssons anförande – och jag tror att det också gäller tidigare inlägg som han har gjort – är att det finns en skillnad mellan den flyktingpolitik som förs och det som många människor i

vårt samhälle tycker. Så kan det förstås vara. Många av oss har i olika sammanhang mött människor som har varit mycket negativa till att Sverige tar emot en enda människa från något annat land.

Det är självklart att denna diskrepans är ett problem, inte minst i en demokrati. Nu kan man påverka på olika sätt. Antingen kan man återge de stämningar som man möter, t.ex. i riksdagens talarstol, eller så kan man ägna sin energi åt att göra vad man själv kan för att öka toleransen, vidsynen och förstärka de humanitära värderingarna i ett samhälle och slåss för ökad integration. Det vore intressant att höra vilka insatser som Sten Andersson har gjort på det senare fältet.

Anf. 210 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Till att börja med kan jag tala om att jag bor i ett område i Malmö som är ägt av ett allmännyttigt bostadsbolag, så jag har dessa problem inpå mig. Jag har bott där i 35 år, och jag tänker bo kvar där också de år jag har kvar, och det fungerar bra.

Det verkar vara dåligt med hörseln i kammaren här i kväll. Jag sade faktiskt att *representativ* demokrati var ett rationellt skäl, inte enbart demokrati. Men Bo Könberg kan ha hört fel, och i så fall är han ursäktad.

Anf. 211 BO KÖNBERG (fp) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte att det var fråga om ett inlägg i diskussionen om vi skall ha representativ eller direkt demokrati som avsågs. Jag tar förstås med mig Sten Anderssons besked att det var i den frågan som han uttalade sig.

Dock tyckte jag inte att jag fick något svar på min fråga. Vilka insatser, om några, har Sten Andersson gjort för att öka toleransen, vidsynen och de humanitära värderingarnas genomslag i vårt samhälle?

Anf. 212 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Jag sade det på skånska men ändå på ett någorlunda hyfsat sätt.

Jag bor alltså i ett område där det finns 30–35 % invandrare. Det fungerar bra och vi är goda vänner. Vi har konflikter som alla andra, men det fungerar i stort mycket bra. Jag tror inte att någon av dem som bor där och som har fått asyl i Sverige anser mig vara extremist. Jag fungerar med dem, och de fungerar med mig.

Men jag skall tala om en sak för Bo Könberg. Hos de kockumiter som jag jobbade med på 60-talet i Malmö och som kom från olika länder finns det en mycket stark kritik mot dagens flyktingpolitik. Det är kanske en nyhet för Bo Könberg, men så är det, om han någon gång har gjort ett besök ute i verkligheten.

Anf. 213 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att konstatera att jag bor i ett liknande område, Rinkeby utanför Stockholm, bredvid videoaffären, om det är någon som är intresserad av att komma och hälsa på. Vi talar alltså på samma grunder här.

Jag tror att jag uppfattade Sten Andersson rätt när han sade att det kunde vara en komplimang att bli kallad för rasist av en kommunist. Jag

kan ha missförstått, men i vilket fall som helst tänker jag inte göra honom så glad här i dag.

Vi i Sverige befinner oss i en situation med en ökande segregation och med en omfattande arbetslöshet. Då är det ganska lätt att hitta en enkel förklaring och en enkel lösning som gör att man själv är utan skuld, men som samtidigt inte utmanar det etablerade samhällssystemet. Många människor väljer i en sådan situation att skylla på någon annan, att skylla på de människor som kommer hit från andra länder.

Jag instämmer i det som Bo Könberg här tidigare anförde. Vi som politiker kan ju ta ställning i den frågan. Vi behöver inte vara språkrör, utan vi kan själva ha åsikter om huruvida det är riktigt och rätt eller om man bör försöka att motverka sådana idéer och tendenser.

Min första fråga är: Är Sten Andersson beredd att göra det, eller vill han endast vara ett språkrör för den inskränkthet och intolerans som i dag råder i stora delar av det svenska samhället?

Sten Andersson antydde att han hade svaret. Varför är det då, enligt Sten Anderssons uppfattning, så att riksdagen inte vill redovisa den totala kostnaden för flyktingmottagandet? Det vore intressant att få Sten Anderssons förklaring till detta. Jag är intresserad av att höra det svaret.

Anf. 214 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! För att ta det sista först: För fem sex år sedan var Maj-Lis Lööv invandrarminister. Hon var på ett möte i Västerås som är dokumenterat i medierna och av TT. Då sade hon att hon beräknade kostnaderna till 40 miljarder kronor om året.

Om jag får betyget inskränkt och intolerant av Kalle Larsson får jag väl leva med det. Men jag känner på mig att det är betydligt många fler utanför den här byggnaden som har en diametralt motsatt uppfattning.

När jag hörde Ulla Hoffmanns och en del andras anföranden här tidigare undrade jag: Vill ni öppna gränserna till Sverige? Är det vad ni vill? Ni klagar ju på allting. Då är frågan: Vill ni att vi skall skrota tull- och passkontroller? Den frågan måste ni faktiskt svara på.

Det kan återigen vara fel på min skånska, men jag sade tydligt i mitt anförande att jag inte lägger skulden på dem som har kommit hit. Skulden ligger på oss, inklusive på mig, 349 politiker i denna kammare. Det kan Kalle Larsson läsa i morgon bitti.

Anf. 215 TALMANNEN:

Jag får erinra Sten Andersson om att detta replikskifte är mellan Sten Andersson och Kalle Larsson.

Anf. 216 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Sten Andersson vill göra detta till en debatt om Vänsterpartiets flyktingpolitik och den finns ju redovisad på ganska många håll. Efter debatten kan jag själv överlämna den motion som vi senast har väckt, så att Sten Andersson kan ta del av vår uppfattning i dessa frågor.

Jag tror att Sten Andersson också känner till att vi inte vill ha en fullständigt fri invandring. Vi vill behålla tullkontroller och sådant. Det går att läsa innantill för att ta reda på vad vi har för uppfattningar i dessa frågor.

Men det finns en ton i Sten Anderssons inlägg som jag ändå vill kommentera. Han säger att ingen vågar prata om detta och att det är svårt att få in insändare och debattartiklar i tidningarna. Det är möjligt att det är den erfarenhet som Sten Andersson har gjort. Men man kan ju inte göra sig till martyr och talesman för en massa människor om man inte delar de uppfattningar och de åsikter som sprids. Där är jag fortfarande inte riktigt klar över vad Sten Anderssons svar är.

Också jag tycker att man i fullständig öppenhet och inför alla här i kammaren kan få företräda den åsikt som Sten Andersson har. Jag lovar Sten Andersson att vid varje tillfälle som Sten Andersson vill diskutera dessa frågor ställer jag gärna upp, här i kammaren eller någon annanstans. Jag vill hävda att vi befinner oss, inte mil, inte ljusår utan galaxer ifrån varandra när det kommer till värderingar om alla människors lika värde.

Anf. 217 STEN ANDERSSON (m) replik:

Fru talman! Faktum är att det som Kalle Larssons parti står för – utan att nämna något annat namn och behöva bli beskylld för att blanda in andra – är i praktiken ett helt öppet Sverige som skulle skilja sig monumentalt från övriga Europa. Det finns ännu inte något enda beslut om utvisning eller avvisning som ni har sagt har varit korrekt.

I interpellationsdebatter och i skriftliga frågor till statsråden klagas ni på allting. Då måste ju slutsatsen bli att ni vill ha *open gates* i Sverige. Det är klart att ni har rätt att föra fram en sådan politik, men gör det lite ärligare. Påstå inte någonting annat, för det blir genomskådat förr eller senare.

Anf. 218 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 16 under mom. 15.

I min motion Sf619 har jag lyft fram frågan om tvåårsregeln och noterar med tacksamhet här i kväll att tvåårsregeln skall behandlas med förtur, enligt ministern. Detta är viktigt därför att kvinnoimport eller, med ett finare ord kallat, förmedlingsverksamhet förekommer och har förekommit under många år här i Sverige.

Till Sverige kommer varje år ett stort antal kvinnor som importerats av män till vårt land. Dessa kvinnor ser i erbjudandet en möjlighet till ett nytt liv. De kan inte språket, de har ingen kunskap om kulturen. Flera har bara svarat på någon annons, där män från Sverige annonserat efter en kvinna, eller genom annan förmedlingsverksamhet lockats att flytta hit. De kommer till Sverige med drömmen om ett fint hus, pengar och en dräglig tillvaro. Denna illusion grusas snart av den bistra verkligheten där det i många fall är kvinnan som blir ett offer – offer för en man som utnyttjar henne såväl fysiskt som psykiskt och sexuellt.

Ibland har personalen på Invandrarverket försökt att varna den aktuella kvinnan genom att berätta att mannen tidigare har tagit in kvinnor till Sverige eller att mannen är kriminell. Kvinnorna brukar dock inte vilja lyssna, därför att drömmen om frihet i Sverige är starkare. Man vill inte tro något som skulle kunna förhindra en möjlighet att ta sig hit.

Inte nog med att kvinnan utsätts för kränkande handlingar, utan det händer också ofta att mannen tröttnar på kvinnan och kastar ut henne.

Många av dessa kvinnor har under sin vistelse i Sverige isolerats av mannen och inte haft några möjligheter att lära sig språket, skaffa sig ett arbete eller en bekantskapskrets. Om mannen har tröttnat på kvinnan innan tvåårsperioden har gått får kvinnan svårigheter att få stanna i Sverige på grund av nuvarande lagstiftning.

När ett äktenskap upplöses efter kortare tid än två år kan omständigheter av humanitär natur beaktas vid en förlängning av uppehållstillståndet, t.ex. då kvinnan har misshandlats av mannen. Men det här är ingen enkel procedur för kvinnan, och hon är i händerna på en mycket tuff utlänningsnämnd. Blir kvinnan utvisad till sitt hemland riskerar hon dessutom att bli utstött på grund av att hon är skild.

Ibland händer det också att det finns barn med i bilden. Det finns fall där utländska kvinnor med barn har tagits hit av pedofiler och båda har utnyttjats. I andra fall är det så att kvinnan får barn med den svenske mannen, men inte ens detta faktum kan skydda kvinnan från utvisning om den svenske mannen tröttnar innan de två åren har gått.

Den här frågan har debatterats i så många år, och jag, som nu är en del av beslutssystemet, skäms över att ingenting har hänt. Invandrarverket har t.o.m. för något år sedan tillskrivit både riksdag och regering och bett om större möjligheter att stoppa kvinnoimport.

I januari 1996 ringde jag själv till departementet och bad att få tala med den som var ansvarig för invandrarfrågor och tvåårsregeln. Det var mycket luddiga svar som jag fick av en ansvarig där. Frågan var alltför stor för att ges några snabba svar.

Två veckor senare, i februari 1996, kom ett pressmeddelande från dåvarande invandrarminister Leif Blomberg om att en utredning skulle tillsättas. Blomberg skrev bl.a. i sitt pressmeddelande: "Vi måste ta det här problemet på allvar. Vi kan inte acceptera att utländska kvinnor lockas till Sverige av män som sätter i system att utsätta kvinnor för kränkande behandling". Vidare stod det i pressmeddelandet att utredningsarbetet skulle vara klart den 31 mars 1997.

Anknytningsutredningen lade i november 1997 fram betänkandet *Upphållstillstånd på grund av anknytning*. SOU 1997:152 överlämnades enligt regeringsbeslut till NIPU etc., etc., och så rullar det vidare. Utredningarna fortsätter, och ännu har ingenting konkret hänt.

I dag kan vi läsa i betänkandet att "utskottet anser att det fortsatta beredningsarbetet ska avvaktas", och så avslår man bl.a. min motion. I kväll har vi fått andra infallsvinklar från minister Pierre Schori, vilket jag tycker är glädjande.

Det var bara någon vecka sedan det visades ett TV-program, som kanske fler av lyssnarna här såg, där en invandrarkvinna berättade om sin situation tillsammans med den man hon levde med och som misshandlade henne. Hon vågade inte lämna honom därför att hon var rädd för att hon inte skulle få stanna i Sverige.

Jag är också glad över att de intentioner som finns i min motion om att referenspersoner skall tillfrågas om tidigare äktenskap och om eventuella domar för brott nu finns med i betänkandet. Men det som förvånar mig är att man fortfarande är så oerhört tam i skrivningen. Det står hela tiden "bör". Här borde regeringen ha vågat vara tydligare och skrivit "skall", t.ex. när det gäller Invandrarverket, att Invandrarverket *skall*

alltid kunna hämta utdrag ur polisregistret för att se om vederbörande dömts för brott enligt 3, 4 eller 6 kap. i brottsbalken.

Lika blek är skrivningen att i det fall det görs sannolikt att sökanden eller dennes barn utsatts för övergrepp av allvarlig art under sammanboendet och förhållandet upphört främst på grund av detta skall uppehållstillståndet *i regel* beviljas.

Fru talman! En fråga som jag ständigt ställer mig själv är: Varför är det fortfarande så i vårt land att grupperingar i samhället som har lätt att få gehör för sina frågor och som har förmågan att skapa opinion oftast får sin röst hörd? Samtidigt skall svaga grupper som inte själva kan eller orkar driva sin rätt – t.ex. dessa invandrade eller importerade kvinnor – behöva lida och vänta så länge på att beslut skall fattas som kan göra det möjligt för dem att leva ett tryggt och drägligt liv.

Varje människa har ett unikt värde. Därför kan vi inte godta att kvinnor i Sverige behandlas på detta förnedrande sätt. Vi kan definitivt inte godta att kvinnor och barn skall behöva råka illa ut på grund av att de varit aningslösa och överlämnat sina liv i händerna på en man som sedan kränkt dem.

Det vore hedersamt för Sverige och för Sveriges riksdag om vi så snart som möjligt fattade beslut om att ta bort tvåårsregeln. Det skulle skapa en reell chans för de invandrade kvinnor som ingått äktenskap i Sverige, vilket senare visat sig vara ett misstag, att få stanna i Sverige.

Anf. 219 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag begärde ordet i den här debatten, och det känns väldigt bra att jag har gjort det. Jag gjorde det egentligen för att påvisa det som har sagts ganska många gånger i kammaren, inte minst från Sten Andersson, att den svenska flyktingpolitiken är unik och sanslöst generös. Det är möjligt att vi har haft en sådan tid. Jag vill bara ge två exempel på att situationen inte är sådan längre. De förändringar som den svenska flyktingpolitiken har lett fram till är, som jag ser det, en närmast inhuman flyktingpolitik i vissa lägen.

Jag skall försöka exemplifiera med två fall. Det första fallet gäller en grupp demonstranter som stod ute på Mynttorget tidigare i dag. De var från Gimo, från en flyktingförläggning. Jag gick ut med Ulla Hoffmann och talade en stund med dessa människor. Det visade sig att det i den gruppen fanns folk som har vistats både fyra och fem år i Sverige utan att få besked om de får stanna. Det är skamligt. Efter fyra eller fem år är det fullt möjligt att dessa människor får lämna Sverige.

Ett annat fall handlar om en bekant – jag har lovat att inte berätta från vilket land – vars syster kom hit till Sverige, och hon är den sista av hans överlevande syskon. En bror har försvunnit, och den andre brodern är mördad. Systemen kom till Sverige, och man diskuterade om man skulle söka asyl. Man valde, utifrån erfarenheter av hur svensk flyktingpolitik fungerar, att inte söka asyl i Sverige utan att söka asyl i ett annat land i EU. Det är synd att Sten Andersson inte är här. Jag har träffat på flera sådana här fall.

Fru talman! Den svenska flykting-, migrations- och asylpolitiken bör återigen få en status av en human och vänlig flyktingpolitik. Det är inte rimligt att vi nu behandlar människor på det sätt som vi gör.

Jag ser tacksamt fram mot utredningen när det gäller anhöriganknytningarna. Jag hoppas att man kan inse att även syskon kan vara anhöriga även om de inte har träffats på ett antal år. Jag hoppas att man kan förstå att även en kusin är anhörig; det kanske är den sista kusinen.

Jag hoppas att den svenska flyktingpolitiken återigen kan utvecklas. I Pierre Schoris tal fanns vissa tecken på att den svenska flyktingpolitiken återigen får rätten att bära beteckningen generös och human.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)

11 § Arkiv

Arkiv

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU4
Arkiv

Anf. 220 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Arkivfrågorna låter kanske inte så spännande. Det man närmast kommer att tänka på är väl travar med papper i mörka rum under marken som samlar damm. Men jag skulle vilja hävda att det är mycket mer än så, även om detta naturligtvis också är en del av det.

Arkivväsendet har många utmaningar framför sig i dag. Inte minst den digitala utvecklingen gör att det finns nya möjligheter till forskning. Man behöver inte vara på plats för att ta del av materialet, utan man kan genom den digitala tekniken nå material som finns över hela landet. Den här möjligheten är också en av dem som berörs i de motioner som behandlas i detta betänkandet.

Jag skulle även vilja beröra företagsarkiven. Det finns risk för att företagens arkiv går till spillo, och det är också en av de frågor som motionärerna berör. Det pågår en utveckling på det här området. Min förhoppning är att man skall kunna ta till vara det här så att det inte går förlorat.

Det är glädjande att motionärerna berör dessa framtidsfrågor och även att det har blivit rätt stor samsyn i utskottet.

Jag skulle med de här orden vilja yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande.

Anf. 221 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Intresset för att söka efter sina rötter har ökat kraftigt på senare år. Det kan nog anses som en naturlig följd av den omflyttning av människor som sker i dagens samhälle. I dag finns goda möjligheter för alla medborgare att via myndigheters arkiv snabbt forska efter sina släktingar långt tillbaka i tiden. Riksarkivet, som är centralmyndighet, har flera olika arkiv under sina vingar. Ett av dem är Svensk arkivinformati- on i Ramsele, SVAR. Jag tänker i huvudsak hålla mig till en del kommentarer runt det arkivets verksamhet.

Det är ca 20 år sedan SVAR startade sin verksamhet i Ramsele. Verksamheten har utvecklats på ett oerhört positivt sätt, och antalet an-

ställda som arbetar inom SVAR är i dag ca 130. Det är en oerhört viktig arbetsgivare i ett län som Västernorrland, som hela tiden tappar invånare. Verksamheterna har spridits ut i länet, och flera småorter har fått nya arbetstillfällen. Junsele är en av de orterna, och om den byn brukar man säga att det föds fler vita tigrar än skolbarn där. Det säger väl lite om de problem med befolkningsutveckling som de har i den bygden.

Besöksfrekvensen har ökat kraftigt på senare år, och det är bra både för SVAR-huset och för andra näringar, som post, hotell, restaurang, turism och handel.

Tidigare kunde man på SVAR ta ut en avgift av besökaren på 100 kr per dag. Det har man fått sluta med, vilket innebär ett intäktsbortfall på 350 000 kr per år. Jag vill därför få med i debattprotokollet att Riksarkivet måste ta sitt ansvar och se till att intäktsbortfallet kompenseras. För övrigt har också utskottet påpekat vikten av att Riksarkivet tar sitt ansvar vid resursfördelningen.

På SVAR i Ramsele är de oerhört lyhörda för nya idéer, och de bör kunna utveckla ett bra samarbete i hela Norden plus de baltiska länderna genom en utbyggnad av IT. I går debatterades datateknik här i kammaren, och Centerpartiets debattör talade sig varm för vårt program om den digitala allemansrätten. För SVAR:s del i Ramsele är det nödvändigt att staten tar sitt ansvar och verkligen bygger ut näten, så att det finns möjligheter till snabba IT-kommunikationer även i glesbygderna. Det är viktigt både för företag och för enskilda medborgare. I samband med det kan också påpekas att Riksdagens revisorer, som har granskat arkivens verksamhet, anser att det är viktigt att digitaliseringen prioriteras.

Fru talman! Jag har inga särskilda yrkanden eller reservationer utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 222 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag har några punkter att betona när vi nu behandlar arkivfrågor.

För det första: Utskottet utgår från att regeringen inför budgetpropositionen 2000 redovisar sin syn på en mer omfattande utvärdering och utredning av arkivverksamheten. Det är sju år sedan arkivlagen kom till, och mycket vatten har flutit under broarna sedan dess. Teknisk utveckling, EU-inträde, skolans och allmänhetens allt större intresse för egen forskning påverkar mer och mer.

För det andra: Samarbetet mellan staten och näringslivet håller på att utvecklas. Företagsarkiv håller på att växa fram, och målet är att regionala arkivdepåer inrättas för företagens material.

Startsträckan har varit mycket lång, pinsamt lång. Men det är på gång.

För det tredje: Svensk arkivinformation i Ramsele, SVAR, behöver rimliga fasta statliga anslag för sin verksamhet. Som det är i dag klaras inte arbetet utan lönebidragsanställda. Om deras tjänster dras in faller verksamheten. Det kan inte vara meningen att man till så stor del baserar hela sin verksamhet utifrån dessa premisser. Kontinuitet och kvalitet riskerar att gå förlorade.

Med detta inväntar jag positivt besked vad avser lönebidragsanställda, utvärdering och utredning.

Anf. 223 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! I Vänsterpartiets motion 275 konstaterar vi, liksom Riksdagens revisorer har gjort, att det har gått sju år sedan man gjorde en ordentlig översyn av arkivväsendet. Och mycket har hänt, inte minst på det informationstekniska området.

Trots det kommer utskottet fram till att det inte behöver tillsättas en utredning, men man gör en s.k. positiv skrivning där man liksom motionärerna och Riksdagens revisorer konstaterar att arkivlagen har varit i kraft i sju år, att någon omfattande och oberoende utvärdering av arkivverksamheten inte har ägt rum under denna tid och att man då med tanke på den tekniska och volymmässiga utvecklingen inom arkivområdet anser att det är motiverat med en framtida utredning.

Riksdagens arbetsformer är lite ovana. För mig är detta så nära ett yrkande om tillstyrkande som man kan komma utan att vara det. Motionen har faktiskt avstyrkts. Men med den motivering som motionen har fått är vi i Vänsterpartiet nöjda och kan därför ställa oss bakom utskottets hemställan

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 24 mars.)

12 § Vissa teater- och musikfrågor

*Vissa teater- och
musikfrågor*

Föredrogs

Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU5

Vissa teater- och musikfrågor

Anf. 224 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Att tala till protokollet är inte särskilt meningsfullt. Timmen är sen. Men samtidigt vill jag hävda att våra frågor bör kunna få samma behandling och samma bedömning som alla andra. Vi får väl hoppas att vi hamnar högre upp på föredragningslistan vid ett annat tillfälle.

Jag skall kortfattat ta upp tre frågor – de två moderata reservationerna 2 och 4 samt mitt särskilda yttrande.

När det gäller reservation om Skådebanan vill vi moderater i konsekvens med vårt tidigare ställningstagande i frågan fortsätta att backa upp det förslag som en helt enig teaterutredning lade fram. Jag vill betona att den var helt enig. Vi tycker liksom utredningen att de statliga anslagen skall användas på ett bättre sätt, så att vi får mer kultur för pengarna. Jag skall genom ren högläsning ur utredningens betänkande, SOU 1994:52, redovisa våra argument i stället för att lägga ut dem ytterligare.

Där står följande:

De uppgifter som ursprungligen var skådebanespecifika har till stor del övertagits av andra. Inte minst Riksteaterns erfarenheter understryker fördelarna med att integrera publikarbetet och teaterproduktionen. Genom samtal med företrädare för olika stads- och länsteatrar framgår klart att Skådebanan på de flesta håll i landet saknar förankring hos de teatrar som är grunden för rörelsens verksamhet. Det finns en risk att Skådeba-

nans närvaro i stad eller region snarare hindrar än uppmuntrar teatern på plats att bygga upp egna publikkontakter.

Slutsatsen som vi som satt i utredningen drog var följande:

Våra överväganden avseende Riksteatern gäller framför allt dess roll i svenskt teaterliv, balansen mellan den ideella och den producerande verksamheten samt den fortsatta relationen mellan Riksteatern och staten. Vi föreslår att den teaterfrämjande verksamheten inom Riksteatern förstärks genom att det statsbidrag på 4,2 miljoner kronor som i dag utgår till Riksskådebanan upphör och överförs till riksteatern som därmed skulle överta en del av Skådebanans nuvarande teaterfrämjande uppgifter.

Fru talman! Därmed har vi fortsatt att agera i enlighet med det som en enig teaterutredning föreslog, och jag yrkar bifall till vår reservation 2.

Fru talman! I reservation 4 föreslår vi att det yrkande som vi gjort i motion Kr256 skall leda till ett tillkännagivande. I synnerhet som utskottet instämmer i vår syn att skolan både är och i högre grad borde vara vår viktigaste kulturinstitution.

Liksom en enig styrelse i Statens kulturråd för några år sedan föreslog anser vi att åtgärder måste vidtas för att lärarutbildningen skall få ett sådant innehåll att kulturverksamhet både blir ett verksamt innehållsligt inslag och ett naturligt inlärningsinstrument, ett normalt didaktiskt förfaringsätt. Lärarnas nyckelroll i detta avseende måste bättre kunna utnyttjas och utvecklas. Vi kommer att fortsätta att driva denna fråga, men jag avstår denna gång, för tids vinnande, att yrka bifall.

Slutligen vill jag bara säga några ord i anslutning till mitt särskilda yttrande. Riksdagen gick häromåret emot regeringen genom att förtjänstfullt ställa upp bakom överlevnaden för Göteborgsmusiken. Denna enda kvarvarande civilt baserade heltidsarbetande blåsorkester utgör i dag ett ovärderligt inslag i Musiksverige. I stora stycken försöker man att hjälpa de många mindre blåsargrupper – det rör sig om 200–400 i Sverige – som vill ha stöd och hjälp. För att kunna fullgöra ett uppdrag som man till en del redan i praktiken utför skulle det vara mycket värdefullt att man fick rollen av genrecentrum för blåsarmusiken i Sverige. Jag lovar att återkomma i den frågan allra senast när vi ser hur det nya genrecentrumet för folkmusik har utvecklats.

Anf. 225 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag tänker också försöka vara kortfattad och ta bort några sidor av mitt tal.

Att skapa är en styrka som varje människa besitter. Det är en styrka, fru talman, som ofta fungerar som en förlösande kraft. I betänkandet KrU5 behandlar vi vissa teater- och musikfrågor.

Vänsterpartiets åsikt och det som vi står för handlar om pluralism och jämlikhet. Pluralism är ett vidgat deltagande i fråga om just kultursynen och jämlikhet där konstformerna skall vara tillgängliga för alla oavsett storleken på plånboken.

Av de reservationer som vi har fogat till betänkandet kommer jag att yrka bifall bara till reservation 3 som handlar om länskonstnärer. Vi i Vänsterpartiet ser vikten av att man ger möjligheter till alla barn, ungdomar och människor i Sverige som ägnar sig åt amatörkultur och de personer som ägnar sig åt att faktiskt hjälpa och finnas till hands för att

nå ut med kulturen, att nå ut med film, teater, musik och dans. Det handlar om att få till stånd olika sätt att hantera frågan som gäller just länskonsulenter. Utskottet har sagt i betänkandet att regeringens uppfattning är att det vore värdefullt om länskonstnärernas befattning kunde få en ökad spridning i landet. Och utskottet tycker detsamma. Men samtidigt gör man inte ett tillkännagivande på denna punkt.

Vidare vill jag också yrka bifall till Miljöpartiets reservation 6 som handlar om kultur i skolan och den kommunala musik- och kulturskolan. Vi har tyvärr inte tidigare i utskottet tillstyrkt denna motion med motiveringen att vi har en egen skrivning i vår kulturmotion där musik- och kulturskolan tas upp. Men där har vi en annan lösning på hur vi vill lagstifta. Vi vill att den frågan också skall finnas med i skollagen. Men nu ser vi också att Miljöpartiets reservation ändå har en mycket bra formulering och en väl formulerad tyngd.

Jag vill också erinra om den motion som skrevs 1997/98 av Miljöpartiet, Folkpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna och som just handlade om musik- och kulturskolan och där hemställanspunkten gällde att riksdagen skulle ge regeringen till känna att man bör göra en översyn för hur man skall tillgodose barns rätt att spela ett instrument oavsett var i landet man bor. Det tycker vi också gäller inte bara instrument utan faktiskt alla andra kulturformer.

Fru talman! Med detta tackar jag för mig.

Anf. 226 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 5 under mom. 11 i betänkandet KrU5.

Teater är en konstform som ger stora möjligheter till inlevelse och identifikation. Statens insatser skall syfta till att tillgängligheten förbättras, att teaterutbudet blir allsidigt och håller god kvalitet, att barn och ungdomar får tillgång till teater av hög kvalitet, att den regionala teatern utvecklas och att nationalscenerna stärks. Att barn och ungdomar får tillgång till teater och lär sig uppskatta denna kulturform är av avgörande betydelse för en positiv utveckling för teatern i framtiden.

Riksdagens huvudlinje på teaterns, dansens och musikens område är att respektive konstform skall göras tillgänglig för alla invånare samtidigt som förutsättningar ges för hög kvalitet i det konstnärliga utövandet. Jag tror att det är bra och viktigt att riksdagen har dragit upp denna huvudlinje.

Den kartläggning och analys som Kulturdepartementet har genomfört och som nu fortsätter samt den översyn som Kulturrådet inlett med en systematisk genomgång av de statligt stödda lokala och regionala teater-, dans- och musikinstitutionerna och som beräknas vara klar vid slutet av år 1999, är av stor betydelse inför det fortsatta arbetet. Jag utgår från att regeringen i budgetpropositionen för år 2000 kommer med sådana förslag till åtgärder som resultaten av kartlägningsarbetet och analysen visar vara nödvändiga för att hög tillgänglighet och kvalitet på det konstnärliga utövandet skall säkerställas.

Fru talman! Riksdagen beslutade 1997 om en generell sänkning av bidragsnivån för länsmusiken med ca 50 miljoner kronor. Sänkningen skulle genomföras i två etapper. Det är en mycket drastisk minskning. Detta gör man trots att det i överenskommelsen om ändrat huvudmanna-

skap uttalades att ingen kostnadsövertäring skulle ske till landstingssektorn, varken vid övertagandet eller därefter. Jag tar upp det här i kammaren i kväll just därför att vi också behandlar musikens viktiga uppgift i kulturlivet.

Många orkestrar hotas av nedläggning, så även den pedagogiska skolkonsertverksamhet som länsmusiken är ensam om att förvalta. Den professionella regionala musiken står ofta som förebild för amatörorkestrar och musikensembler.

Neddragningarna kan innebära att vissa regioner förlorar sin enda professionella musikensemble. På det sättet hotas även de dans- och teaterverksamheter vars förutsättning är den regionala musikresursen. Jag skulle vilja säga att det vore klädsamt om socialdemokraterna ville tillstå att beslutet om en besparing på länsmusiken inte precis bidrar till möjliggörande av ett brett regionalt kulturliv.

En debatt om detta hade vi också före julen här i kammaren. Vi kristdemokrater ställde oss inte bakom denna drastiska neddragning, utan vi anvisade 10 miljoner kronor utöver regeringens förslag till länsmusiken för att något dämpa de effekter som det första årets nedskärningar lett till.

Fru talman! Kommunernas musikskolor har under de senaste decennierna grundlagt och utvecklat många människors musikintresse. Barn i alla åldrar har fått sitt intresse för musiken väckt just genom musikskolorna. Alltifrån den första lektionen på något instrument har musiken blivit till glädje under hela livet. Även som åhörare har man stor behållning av de grunder som musikskolan lagt.

I de flesta familjer finns det inte tillgång till ett musikinstrument. Musik- och kulturskolan är för de allra flesta den enda möjlighet som erbjuds för att barn skall få uppleva hur det känns att själva få fram toner ur ett instrument och göra egna känslomässiga kulturella upplevelser. Musik- och kulturskolans betydelse också för framväxten av professionella musiker är väl omvittnad.

Det är mot denna bakgrund olyckligt att många kommuner i ekonomisk kris nödgats banta just musikskolan. Vi kristdemokrater har anvisat 1,8 miljarder kronor mer än socialdemokraterna till den kommunala sektorn för den närmaste tvåårsperioden. Det är angeläget att betona betydelsen av fortsatta kommunala satsningar på musik- och kulturskolan.

Fru talman! Varje barn bör även i framtiden ges möjlighet att själv spela ett instrument eller att uppleva skapande aktivitet i form av teater, dans m.m.

Anf. 227 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Det finns ingenting som så många människor talar så mycket om som nödvändigt, som regeringar i olika länder skryter om så mycket inför olika statsbesök och som man vill bjuda sina tillresta vänner på. Det finns ingenting annat som så många människor talar så positivt om som kultur.

Det finns inte heller någonting som så många vill ha och som får så lite ekonomiskt stöd av samhället som kultur – 4,7 miljarder.

Fru talman! Alltfler talar om människan som en helhet, men när vi förmedlar pengar måste vi dela upp dem i delar för att uppfylla de bestämda mål som vi satt upp. Det är svårt men nödvändigt.

Inom kulturområdet fanns inte dans med i budgeten för några år sedan, trots att det dansades på scen. Den ingick i teater. Också musik och sång ingår i teater, men vi blir alltmer medvetna om särarterna och att särarterna behöver varandra. Utan levande musik blir ingen föreställning hel.

Och, mina vänner, många föreställningar haltar i dag, inte genom professionella beslut utan av krass ekonomisk verklighet. En aldrig så god dansföreställning lämnar ändå en tomhet efter sig, om inte levande musik varit med i föreställningen.

Skolan är vår viktigaste kulturinstitution. Den uppfattningen delar vi alla, tvärs över partigränserna, i dag i utskottet. I utskottsbetänkandet tar vi upp att gruppen för kultur i skolan har lämnat förslag om forskning om kultur i skolan som särskilt skall beakta skolan som arbetsmiljö. Som gammal Waldorflärare ser jag fram emot att färg, form och material kommer att få allt större betydelse i barnens arbetsmiljö. Vi påverkas av det som vi har runt omkring oss, och helheten består av dess delar.

Det finns mycket forskning om musikens betydelse för mänsklig tillväxt, inte bara att vi blir friskare och lever längre utan också att vi kan lära bättre och lära mer. Kulturutskottet betonar musikskolornas betydelse för hela landets musikliv. Trots det säger fortfarande, när vi sitter i budgetsammanträde i kommunen och skall banta ned och skära bort verksamheter, de okunniga: Musik är inte lagstadgad verksamhet. Bort med musikskolan! Det händer alltjämt.

Jag och Miljöpartiet vill att alla barn oavsett var de bor i landet skall ha möjlighet att delta i musik- och kulturverksamhet. Det är barnets rätt enligt barnkonventionen. Om inte en kommun ger barnet den rätten, vilar ansvaret på landets regering. Sverige har fått erinran av den FN-kommitté som har granskat uppföljningen av barnkonventionen bl.a. vad avser barnets rätt till kultur och fritid.

Barnets rätt till kultur skyddas genom lag i andra nordiska länder. Om den negativa utvecklingen fortsätter måste regeringen agera. Ett sätt kan vara genom skollagen.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 6 under mom. 10 och 11.

Anf. 228 PAAVO VALLIUS (s):

Fru talman! I betänkandet behandlas motioner om vissa teater- och musikfrågor från allmänna motionstiden hösten 1998.

Den som läser motionsyrkandena kan konstatera att det råder stor enighet mellan partierna om att teater och musik är oerhört viktiga delar av vårt kulturliv. Det är klart att vi alla vill ha ökade resurser till teater och musik. Men den krassa ekonomiska verkligheten och kampen om utrymmet med andra viktiga behov inom t.ex. vården och skolan sätter gränser.

Teater och musik är som sagt viktiga delar av kulturlivet. Det betyder för oss socialdemokrater bl.a. att följande mål skall uppnås:

- Teater och musik skall vara tillgängliga för alla samhällsgrupper och alla åldrar i hela landet.
- Det skall vara möjligt att se teater och lyssna på musik, men, och det är minst lika viktigt, det skall också vara möjligt för människor att

själva spela teater och att aktivt ägna sig åt sång och musik. Den möjligheten gäller särskilt barn och ungdomar.

- Kulturen har en stor betydelse i det mångkulturella Sverige. Människor med invandrarbakgrund skall ha möjlighet att genom teater och musik behålla och stärka sin kulturella identitet. Teatern och musiken bygger också broar mellan olika kulturer. Olika musikkulturer som stimulerar varandra betyder mycket för att öka förståelsen mellan människor med olika bakgrund.

Jag skall kommentera några av reservationerna. Flera motioner och reservationer tar upp skolans centrala roll för att ge barn och ungdomar chansen att ägna sig åt musik och andra kulturaktiviteter. Utan den kommunala musikskolan skulle många ungdomar inte få chansen att lära sig spela ett instrument eller spela i en orkester.

Som utskottet skriver i betänkandet finns det anledning att känna oro för att kommunernas besvärliga ekonomi drabbar musik- och kulturskolorna.

Det är kommunerna som har ansvaret för musik- och kulturskolorna, men genom de s.k. Perssonpengarna bidrar staten till att förbättra kommunernas ekonomi.

Tanken är att Perssonpengarna framför allt skall gå till vården, skolan och omsorgen. Men jag utgår ifrån att de ökade resurserna leder till att också musik- och kulturskolorna i många kommuner får en bättre situation.

Kristdemokraterna skriver i sin reservation följande: ”Kommunernas möjlighet att utveckla musikskolan bör förbättras inom ramen för ett ökat statligt bidrag till den kommunala sektorn.” Jag antar att kristdemokraterna med detta menar precis det jag sade nyss: Genom Perssonpengarna skapas bättre förutsättningar också för musik- och kulturskolorna. För det är väl inte så att partiet vill tvinga kommunerna att öka anslagen till den verksamheten? Det tror jag inte är en bra metod. Den bästa garanten för musik- och kulturskolorna är att det finns tillräckligt många engagerade kommunpolitiker, lärare, föräldrar och ungdomar. Det tror jag att det finns, så därför är jag optimistisk om dessa skolors framtid.

Med moderaternas politik blir det däremot svårt att klara musik- och kulturskolorna. Med partiets väldiga skattesänkningar och nej till Perssonpengarna hjälper det inte hur engagerade människor är ute i kommunerna. Det kommer att bli som vanligt med moderaternas politik: De som gynnas är de ungdomar som har föräldrar som har råd att betala.

Vänsterpartiet tar i en reservation upp kravet att också Jämtland och Södermanland skall få en länsteater. Jag delar uppfattningen att alla län skall ha en teater. Som utskottet skriver i betänkandet har Kulturrådet föreslagit att de båda länen under en treårsperiod skall få delta i en försöksverksamhet. Det är rimligt att regeringen i budgetarbetet får avgöra vilka möjligheter det nu finns att ge statsbidrag till Jämtland och Södermanland.

I en annan reservation föreslår Vänsterpartiet att regeringen utreder förutsättningarna för att inrätta tjänster som länskonstnärer inom flera områden än vad som är fallet i dag. Kulturrådet gör bedömningen att verksamheten med länskonstnärer fungerar mycket bra. Det är klart att man kan önska att verksamheten skall utökas. Men som utskottet påpekar

måste lokala och regionala huvudmän bidra till finansieringen. Jag konstaterade tidigare på tal om musik- och kulturskolorna att ekonomin är kärv i kommunerna. Behoven är många. När riksdagen som villkor för en satsning förutsätter samfinansiering bör vi tänka extra noga innan vi föreslår nya satsningar.

Med detta yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 229 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Fru talman! Paavo Vallius, jag tycker att detta är positivt så långt att du och Socialdemokraterna delar en oro som vi kristdemokrater vill lyfta upp här i kammaren i kväll vad gäller musikskolans framtid. Vi kristdemokrater vill, tydligare än vad jag uppfattar det från socialdemokraterna och Paavo Vallius, tydliggöra denna oro och hur viktigt det är att kommunerna arbetar för att musik- och kulturskolor skall finnas i den egna kommunen.

Paavo Vallius är optimistisk, säger han. Fru talman! Jag är ju inte optimistisk av den enkla anledningen att jag tillsammans med många av oss här tar del av de rapporter som kommer om att kommuner dessvärre tvingas lägga ned musikskolor. Att ha en kulturskola är ju ingenting självklart i en kommun i dag. Det är därför vi kristdemokrater vill tydliggöra detta mera än vad jag uppfattar att socialdemokraterna har gjort i utskottets förslag.

Anf. 230 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det ser väldigt bekymmersamt ut just i dag, på grund av de nedskärningar som kommunerna har fått göra tidigare.

Men som jag sade i mitt anförande är det väldigt viktigt att vi som är kulturpolitiker håller dessa kontakter i kommunerna och verkligen, nu när kommunerna får ökade resurser på skolans område, poängterar vikten av musikskolorna och kulturskolorna och att kommunerna nu bör åter skapa de här möjligheterna. Vi måste alla bidra till att få större förståelse för musikskolornas betydelse i kommunerna. Och jag tror att det nu är lättare att motivera det här hos kommunerna eftersom de får ökade resurser och kommunernas ekonomi nu verkar se betydligt bättre ut än vad den har gjort under de senaste åren.

Anf. 231 GUNILLA TJERNBERG (kd) replik:

Fru talman! Det är bra att vi uppmärksammar frågan om musikskolorna och kulturskolornas betydelse här i riksdagen och att vi för en diskussion som förhoppningsvis också leder till att vi tillsammans med kommunpolitiker tar den här frågan på stort allvar. Jag har ingen anledning att på något sätt betvivla detta.

Däremot är jag fortfarande inte så optimistisk när det gäller de ökade medlen till kommunerna. De är viktiga. Men som vi alla vet finns det en hel del kostnader ute i kommunerna. Det talas t.o.m. om svarta hål där vi inte riktigt vet exakt var kronorna går.

Jag är angelägen om det kommunala självbestämmandet. Jag tycker att det är viktigt att kommunpolitiker tar sitt ansvar. Så är det absolut. Men det är värdefullt om riksdagen tydliggör hur viktigt det är att vi har kulturskolor och musikskolan ute i kommunerna. Det är det tydliggörandet som vi kristdemokrater vill visa på i vår reservation.

Anf. 232 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas verkligen att det som vi skriver i betänkandet genomförs. Jag tycker att det står väldigt klart och tydligt vad vi tycker om musikskolornas betydelse i kommunerna.

Som jag tidigare sade vill vi inte gå så långt. Hela tanken bakom Perssonpengarna är att man öronmärker pengar och beordrar kommunerna att satsa dem på dessa områden. Vi har ändå ganska tydligt talat om vad vi från riksdagens sida tycker att pengarna skall användas till.

Vi vill naturligtvis från kulturutskottets sida att pengarna används till musikskolorna och att man återhämtar den nedskärning som man tyvärr gjort i kommunerna nu när man har större ekonomiska möjligheter och återinför musikskolorna i kommunerna.

Anf. 233 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag skall vara lika kortfattad som jag var förut. Jag vill bara notera att Paavo Vallius var tvungen att kasta in en felaktig schabloniserad bild av vad moderat politik är. Det bevisar bara att min pedagogiska uppgift att för honom förklara vad moderat politik går ut på är mer omfattande än vad vi får plats med i en debatt som den vi har i kväll, så det skall jag avstå från.

Jag vill bara skicka med ett litet tips till Paavo Vallius: Kalla gärna Perssonpengarna för det jag kallar dem för, Svenssonpengarna. Det är den vanlige Svensson som arbetat ihop de pengarna och inte herr Persson.

Anf. 234 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om vi kommer så mycket längre med dessa frågor. Faktum är att det är den politiska viljeinriktningen som skiljer mellan oss och moderaterna. Vi vill satsa på vården, skolan och omsorgen. Moderaterna vill sänka skatter i stället.

Drar man in pengar från kommunerna och inte ger dem resurser ger det kommunerna möjligheter att spara på sådana verksamheter som inte står i skollagen. Då är kulturskolorna och musikskolorna i fara. Det är naturligtvis resultatet om man inte ökar de kommunala medlen på dessa områden.

Anf. 235 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Paavo Vallius inlägg nu bevisar det jag sade förut. Jag har en fantastisk uppgift. Om Paavo Vallius tittar på både vårt aktuella program och det program vi gick till val med i höstas ser han att en satsning på de kommunala kärnfrågorna vård, omsorg och skola är moderat politik.

Anf. 236 PAAVO VALLIUS (s) replik:

Fru talman! Det är sant att moderaterna har föreslagit dessa satsningar. Skillnaden är att vi hade pengarna, men det hade inte moderaterna.

Anf. 237 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Kulturrådet håller för närvarande på med en genomgång av de statligt stödda teater-, musik- och dansinstitutionerna. Översynen av teatrar med regional verksamhet skall vara klar i slutet av 1999. Det resultatet kommer jag att ta del av med stort intresse. Ett av målen för Kulturrådets uppdrag är att främja en geografisk jämlik fördelning av kulturutbudet.

Det är på grund av översynen som Centerpartiet inte har någon reservation till det här betänkandet. Jag hoppas och vill tro att Kulturrådet precis som jag anser att det är oerhört viktigt att alla människor i vårt avlånga och ofta glest befolkade land skall kunna ta del av teaterföreställningar utan att behöva åka många mil till någon storstad.

Fru talman! Geografisk jämlik fördelning måste också innebära att alla län skall ha en länsteater. Paavo Vallius var här inne på att två län, Jämtland och Södermanland, inte har någon egen länsteater men att de har ett projekt under tre år.

Jag vill gärna betona att det är viktigt att man gör en utvärdering innan försöket är slut så att de kan få klartecken för fortsatt statligt stöd i god tid så att de kan satsa på trygghet för skådespelarna och planera för de fortsatta teaterarrangemangen.

För att få barn och ungdomar intresserade av kultur måste kulturmedvetenheten börja odlas tidigt. Får små barn tidigt kontakt med bra teater grundar vi för ett fortsatt bra kulturintresse.

Viktigt i det sammanhanget är också den miljö som teaterföreställningarna visas i. Under ett antal år har våra skolbarn fått sitta på golvet i gymnastiksalar och titta på teaterföreställningar som innehållsmässigt har varit bra. Men att sitta obekvämt och uppleva relativt dåligt ljud och ljus leder inte till att kulturintresset ökar.

För att klara en bra teatermiljö måste barn och ungdomar få möjlighet att åka till en riktig teatersalong och uppleva den speciella stämningen som finns där. Då blir det lite fest över den pjäs som de ser. Det är viktigt att man försöker att få ut det till landets olika skolor.

En annan viktig fråga som också har tagits upp i dag är länskonstnärerna. Regeringen sade i betänkandet 1996/97:KrU1 att länskonstnärer bör spridas i landet. Det startade med sju. Antalet har successivt ökat och lär i år bli 27, om jag är rätt underrättad. Det är då läge att se över var de finns placerade.

Det är ännu inte alla län som har länskonstnärer, bl.a. beroende på att en del lokala och regionala huvudmän inte anser sig ha ekonomisk möjlighet att anställa dem. Det bör uppmärksammas extra noga. Försök till att hitta lösningar för de län som inte har länskonstnärer måste prioriteras om vi skall kunna få en jämn fördelning över landet, vilket är intentionerna i regeringens uttalande.

Vi har talat mycket varmt om skolan i kväll. Skolan har en viktig roll som kulturspridare. Skolverket och Kulturrådet har fått ett spännande uppdrag att stärka och vidareutveckla arbetet med kultur i skolan. Det skall bli intressant att följa det. Min förhoppning är att drama får ett

större utrymme i skolan för att stärka barns och ungdomars självförtroende.

Fru talman! Centerpartiet yrkar bifall till hemställan i betänkande KrU5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)

*Vissa kulturpolitiska
frågor*

13 § Vissa kulturpolitiska frågor

Föredrogs
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU7
Vissa kulturpolitiska frågor

Anf. 238 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Inledningsvis vill jag poängtera skillnaden mellan kulturen och dess olika yttringar å ena sidan och kulturpolitiken å den andra. Det är kulturskaparnas frihet att skapa sina alster vilket konstnärligt område det än må gälla. Det må vara litteratur, bildkonst, musik, teater och många fler.

Det är de enskilda människorna som gör sitt val i det kulturutbud som erbjuder just dem den största upplevelsen och det största engagemanget. Politiker, på vilken nivå de än verkar, skall inte styra kulturinnehållet men ge förutsättningar och ramar. Kulturen måste stå fri i förhållande till beslutsfattarna.

Det ökade internationella utbytet och det allt större medieutbudet bidrar verksamt till den mångfald som vi eftersträvar. Så förstärks också yttrandefriheten.

Genom satsningar på informationstekniken, IT – ofta felaktigt kallad för informationsteknologin – skapas möjligheter till nya arbetsformer och större tillgänglighet till vårt kulturarv och till kulturyttringar i övrigt. Biblioteken, som fortfarande enligt min mening spelar en huvudroll för kulturens tillgänglighet, kommer i allt större utsträckning att kunna nyttiggöra informationstekniken.

För våra invandrare och nya svenskar är förtrogenhet med vår kultur väsentlig för att de skall kunna finna sig till rätta i vårt land.

Vi moderater är av den uppfattningen att statens ansvar för kulturen bör renodlas. Staten har självklart ett särskilt ansvar för vårt kulturarv och vidare för nationalscener, vissa museer, arkiv, dansscener, musikteatrar och musikinstitutioner över huvud taget.

Genom lägre skatteuttag, Paavo Vallius, ges de enskilda människorna utökade möjligheter att ta del av kulturutbudet och också betala en något större slant för detta. Kulturens beroende av skattefinansiering minskar då. Det förtjänar att påminnas om att de många människornas kostnader för kulturdeltagande faktiskt är 75 %. Det som staten, landstingen och kommunerna tillsammans betalar står bara för 25 %.

Intresset från företagen att genom sponsring stödja vissa kulturyttringar ökar. Jag tror att det 1998 var 250 miljoner, och det är inget dåligt tillskott. Dessa företags ökande bidrag betyder inte bara större resurser utan också, och det är för mig inte minst viktigt, nya gruppers delta-

gande. Företagen inbjuder sina anställda och man får en vana att besöka teatrar, lyssna på musik m.m. Inom kort hoppas jag att skattereglerna för sponsring skall klarläggas genom det rättsförfarande som för närvarande pågår och att det då skall bli lättare.

Andra möjliga finansieringsvägar kan vara fonder, donationer, gåvor, lotteriverksamhet, avdragsrätt för vård av kulturhistoriska byggnader m.m.

Till sist, fru talman, Stiftelsen framtidens kultur bildades av den borgerliga regeringen. Enligt vår mening borde den återfå sitt oberoende. Det oberoende som den nuvarande regeringen med stor skyndsamhet berövade den vid sitt återinträde till regeringsmakten – med stor klåfingrighet skulle jag vilja påstå, för att använda det uttryck som kulturminister Marita Ulvskog använde härommorgonen om politiker som lockas att ha synpunkter på programinnehållet. Banden till Statens kulturråd borde också upplösas.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till reservation 1.

Jag ber att få återkomma till Paavo Vallius beträffande de skattetankar som han hade. Jag anser att de är helt felaktiga, precis som Lennart Fridén sade. Det får vi tyvärr ta i en senare debatt.

Anf. 239 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Vänsterpartiet anser, som så många andra, att kulturen har ett egenvärde i sig. Kulturen kan också vara en viktig ekonomisk tillväxtfaktor om den får verka på rätt sätt, inte minst på regional och lokal nivå. Men vi vill hävda att kultur är mycket mer än de här två faktorerna.

Olika kulturaktiviteter och skapande inom kulturen bidrar till nya erfarenheter och nya kunskaper. Kultur kan därför leda till att jag växer som människa, att jag kan se nya lösningar och tänka nya tankar i både stort och smått. Kultur kan bidra till människans frigörelse där människans egenvärde som just människa lyfts fram bortom rollen som ekonomisk enhet, som konsument eller som produktionsfaktor i arbetslivet.

Fru talman! Jag hade i går den stora förmånen att få se Maj Wechseldmanns nya film *Tala med mig systrar* som speglar kampen mot apartheid ur kvinnornas perspektiv. I den kampen var det påfallande att just kulturen, dans och musik, hade ett väldigt stort inflytande och en stor roll i ANC:s och andra organisationers kamp mot apartheidförtrycket som en sammanhållande frigörande länk.

Jag tycker att det är bra att den här debatten är sen. Det gör att det dröjer länge innan den här dagen är slut. I dag hade jag och många andra den stora förmånen att lyssna på Nelson Mandela, Sydafrikas president, när han höll tal till bl.a. oss riksdagsledamöter. Förutom att han är en stor politisk ledare är han en fantastisk människa som på ett försonande sätt har skapat en situation i Sydafrika som man inte trodde var möjlig. Jag tror att en del av förklaringen till detta kom när jag såg på TV i kväll. Det var en Falukör som sjöng inför en middag som Nelson Mandela skulle inta med bl.a. Mikael Wiehe och några andra. De sjöng sydafrikanska sånger, och vad fick man då se? Jo, Nelson Mandela dansade. Om vi fick mer av det hos våra svenska politiker och hos våra statschefer och regeringschefer tror jag att det skulle bidra till att kulturfrågorna lyftes till högre höjder.

Fru talman! Det behövs en samhällelig struktur när det gäller kulturen och kulturarbetarna. Om det samhälleliga stödet till kulturen minskar, ökar behovet för kulturskaparna att hitta nya finansieringskällor, t.ex. sponsring. Detta kan då kväva skapandet och yttrandefriheten. När kulturverksamhet kombinerar stöd från samhället med stöd via sponsring anser vi att det är särskilt viktigt att det utformas etiska regler. Det kommer vi att återkomma till.

Statens kulturråd har stor makt och ett stort ansvar när det gäller att fördela de statliga medlen på ett rättvist sätt. Vi menar därför att regeringen bör få i uppdrag att utvärdera hur Kulturrådets medelsfördelning stämmer överens med gällande förordning och hur fördelningen av medel svarar mot den verksamhet som faktiskt bedrivs på institutioner och i fria grupper. Vi kan se att det finns ganska stora obalanser i landet när det gäller stöd till olika grupper och institutioner.

Regeringen bör dessutom följa upp och utvärdera Kulturrådets roll i fråga om en sådan kartläggning, kunskapsuppbyggnad och ett sådant informationsinhämtande som behövs för att åstadkomma en geografiskt rättvis fördelning av medlen i enlighet med de kulturpolitiska målen.

Vi skulle vilja ha en utredning rörande inrättande av regionala kulturråd som kunde sköta en del av den medelsfördelning som i dag handhas av det centrala Kulturrådet, utöver den försöksverksamhet som redan pågår i Kalmar län, Gotlands län och Skåne län.

Fru talman! Vänsterpartiet anser att amatörkulturens förutsättningar skall förbättras och att en översyn är nödvändig. Den bör utgå från grundsynen att amatörkulturen och den professionella kulturen inte är konkurrerande enheter, utan att de faktiskt kan befrukta och berika varandra på ett positivt sätt. Vi vill se förslag som förbättrar möjligheterna för samverkan mellan amatörer och professionella kulturarbetare. Ett stöd för beställning av t.ex. kompositioner och dramatiska verk kunde utformas på ett sätt som även utvecklar amatörkulturen.

I det här sammanhanget vill vi också betona behovet av en större tillgång och en bättre kvalitet på de repetitionslokaler som behövs för landets otaliga ungdomsband, ofta kallade rockband. Många av dagens kända artister har börjat sin karriär i en kall, unken källarlokal där ljudvolymen är för hög och där risken för framtida hörselskador är stor på grund av bristfälliga eller obefintliga hjälpmedel när det gäller ljuddämpning.

Ansvar för ungdomskulturens behov av lokaler ligger i första hand på föreningslivet och kommunerna, men även vi i Sveriges riksdag kan markera att ungdomens egen kultur måste uppmuntras och stödjas på ett helt annat sätt än vad som sker i dag.

Det är faktiskt så att barn och ungdomar ägnar sig mycket åt kulturella aktiviteter. De tar till sig nya intryck, blandar och ger och skapar en egen kultur som vi vuxna ofta ringaktar och ser ned på. Vi vänsterpartister tycker inte att det finns någon anledning till det.

Vänsterpartiet anser också att kommunerna skall satsa på vård, omsorg och skola, som vi alla pratade mycket om i valrörelsen. Men vi tycker inte att det bara skall finnas pengar för de här sakerna. Det behövs också pengar till kulturella aktiviteter.

Kulturen är enligt oss i Vänsterpartiet undervärderad i samtliga politiska sammanhang. Frågorna placeras ofta perifert och får därmed också

mindre politisk betydelse jämfört med andra politiska sakområden. Vi vill hävda att det här är en felsyn. Kulturen borde lyftas in i de centrala beslutsorganisationerna, inte minst ute i kommunerna. Frågan är: Vem vill i längden bo i en kommun som saknar vettiga kulturella aktiviteter? Vi tror inte att den kommunen kommer att ha så jättestor nytta av att man har satsat på vissa andra områden. Det blir ingen attraktiv kommun som människor vill bo, leva och verka i.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag konstatera att jag och Vänsterpartiet står bakom alla våra reservationer i detta betänkande. Men vi väljer att yrka bifall endast till reservation 6 under mom. 10, avseende utvärdering av Statens kulturråds medelsfördelning.

Anf. 240 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att nämna för Peter Pedersen att svenska politiker faktiskt sysslar med kultur. De gör det kanske inte i form av körsång, men senast i går var de som sitter i Värmlandsbänken i riksdagen ute och spelade trummor tillsammans och det var verkligen en fin kulturell upplevelse.

Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 2. Betänkandet behandlar, som har sagts här förut, motioner från allmänna motionstiden i höstas. Motionen Kr272 som anges, eller rättare sagt det yrkande som anges, är ju en liten del av vårt partis samlade kulturmotion som behandlar många viktiga kulturfrågor, bl.a. frågor av lite mer övergripande karaktär. Djupast sett handlar det om utgångspunkterna för den kulturpolitik som staten bör föra.

Vi kristdemokrater menar att det är viktigt att göra kulturen tillgänglig för alla och att främja ett aktivt deltagande i kulturlivet. För att detta skall vara möjligt måste man vara medveten om att människor har skilda kulturvanor. Det beror i sin tur på många faktorer. Det handlar om praktiska möjligheter, traditioner, ålder och bostadsort. Det är viktigt att föra ut kulturen i hela landet, detta för att ge fler människor möjligheter till deltagande, samt väcka intresse hos grupper av människor som av tradition inte deltar i vissa delar av kulturlivet.

För kulturell frihet och utveckling krävs vissa basstrukturer. Precis som staten har ett grundläggande ansvar för t.ex. järnvägsnätet skall staten ha ett grundläggande ansvar för det kulturella stamnätet. En kulturell infrastruktur är alltså viktig för kultur i hela landet. Hit hör de nationella kulturinstitutionerna men också regionala institutioner och verksamheter. Här är mångfalden viktig, och kulturen måste inte vara utformad efter samma mall i hela landet. Varje region och län skall färgas av sin speciella kultur.

Jag menar att utgångspunkten skall vara den enskilda individen. Mycket av kultur är ju också personligt. Det är också viktigt att det finns ett samspel mellan efterfrågan och utbud. Jag tycker att det är glädjande att den viktiga dialogen mellan konstutövare och konstpublik fördjupats under senare tid, och detta har också givit resultat i ökade publiksiffror t.ex. inom teater, musik och konst. Det mesta som sker inom kulturlivet har lokal förankring och finansiering, och det är en viktig princip. Många kulturella verksamheter är av mer omfattande art och här behövs ett mer regionalt stöd. Det statliga bidraget till kulturen skall stödja både god kvalitet, ökad mångfald och delaktighet. Vi kristdemokrater anser också

att utgångspunkten för det statliga stödet är att det skall vara stödjande, inte styrande.

Jag vill också säga några ord om prioriteringen av barn och ungdomar. Tidiga kulturupplevelser utvecklar fantasin och väcker intressen som man bär med sig som en positiv kraft i livet. Det är viktigt att dessa tidiga kulturupplevelser kännetecknas av god kvalitet. Låt mig bara ge ett exempel på kvalitetstänkande som jag faktiskt hört från flera håll på senare tid. En teaterpjäs skall t.ex. framföras i en teaterlokal och inte i en gymnastiksal. Rummet är alltså viktigt för att ge den rätta upplevelsen. Samhällets insatser för kultur till barn och ungdom har ökat under senare år, men mer kan och bör göras.

Fru talman! Till slut vill jag nämna något när det gäller sponsring i kulturlivet. Jag tycker att det är glädjande att se den svängning som har skett när det gäller synen på sponsring. Sponsring skall ju betyda något positivt för båda parter. Av många ses den som ett hot på flera sätt, men man kan ju faktiskt se det som en möjlighet. Jag tror inte att vi behöver mer lagar och paragrafer utan de regler som utarbetats för sponsringsverksamhet är tillräckliga.

Från olika kulturinstitutioner har det på senare tid framkommit att sponsring innebär att man når en ny publik, en publik med koppling till sponsorerna. Nya kulturmöten uppstår och det är ju precis det man vill. Båda parter har fått ömsesidig nytta av avtalet. Slutligen bör naturligtvis sägas att sponsring aldrig kan vara mer än ett komplement till ordinarie finansiering.

Anf. 241 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag vill först yrka bifall till reservation 4 under mom. 6, de kulturpolitiska målen.

För 17 år sedan, när jag var ledamot i Miljö- och hälsoskydds nämnden här i Stockholms stad, var vi i nämnden eniga över partigränserna om att livsstilsfrågor var avgörande för hur vi alla i framtiden tillsammans skulle kunna lämna ett arv efter oss till våra barn, ett kulturarv att var stolta över.

Än så länge, efter fem år i riksdagen, har inte Miljöpartiet lyckats övertyga riksdagen om nödvändigheten av att föra in en hållbar livsstil som ett av de kulturpolitiska målen. Det må falla tillbaka på mig som partiets företrädare.

Eftersom kulturarbetare inom alla konstformer ger oss, i sitt konstutövande, kraft att växa som människor och kanske också att förändra och förnya oss och att bryta livsmönster är livsstilsfrågan så avgörande också som kulturpolitiskt mål.

Jag kommer faktiskt precis just nu från en dansföreställning på Danssens hus. Den heter *Just before*, och är ett levande dynamiskt bevis på vad jag just nu har sagt. Gå och se den! Och så ger ni Miljöpartiet bifall till komplettering av de kulturpolitiska målen för framtiden nästa år.

Så vill jag också säga ett par ord om Statens kulturråd, fru talman. Miljöpartiet anser det rimligt att även enskilda projekt skall kunna erhålla ekonomiskt stöd från Statens kulturråd. Jag menar att den praxis som i dag råder att inte ge bidrag till enskilda kan bero på brist på tillräckliga medel till kulturverksamhet och till utveckling inom kulturområdet.

I dag avger rådet också yttrande till Framtidens kultur, och Framtidens kultur förmedlar pengar bl.a. till enskilda projekt. Det kan kallas att gå över ån efter vatten.

Kulturrådet har också att följa upp hur de kulturpolitiska målen följs. Jag kan t.ex. nämna musikområdet, där tidigare sparbetning orsakat ett elände. Allt fler uppföljningsuppdrag kan också väntas. Antalet anställda måste då anpassas efter mängden uppdrag, annars är risken stor att utredandet tar för lång tid, så lång tid att inte remissförfarande hinns med. Så vill vi inte ha det.

Till sist vill jag också säga att det är viktigt att vi ledamöter i kulturutskottet ser till att kulturen kommer in nu när regionerna, länen arbetar med de regionala tillväxtavtalen. Det är nu de sitter. Risken är annars stor att det är till 90 % samma män som berättar för varandra hur många fler vägar, hur många fler flygplatser, hur många fler hamnar, hur många fler raka tågspår man vill ha.

Kulturen är en stark tillväxtfaktor. Det är en framtidsbransch. Övriga länder i Europa har hunnit med, men i Sverige ligger vi lite efter. Här har vi ett stort ansvar att se till att det kommer in i de första utkasterna av tillväxtavtalen, som skall in nu i april.

Anf. 242 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Jag skall försöka att direkt kommentera de inlägg som har varit samt reservationerna.

Elisabeth Fleetwood ägnade sig åt att diskutera att vi skall ha en kultur som står fri i förhållande till politiska beslutsfattare. Det är också det som står i den moderata reservationen.

Jag undrar vem man egentligen polemiserar mot. Vem i denna kammare har en annan uppfattning? Innebär det Elisabeth Fleetwood sade om Moderaternas reservation på den här punkten att t.ex. socialdemokratisk kulturpolitik skulle vara ett hot mot demokratin?

Jag tycker att det vore bra om Moderaterna antingen slutade att tala om sådana här självklarheter, som att kulturen skall stå fri i förhållande till politiska beslut, eller också slutade med att insinuera att någon i den här kammaren skulle stå för det hotet.

Elisabeth Fleetwood diskuterade också att statens ansvar i kulturpolitiken skall renodlas och att de regionala huvudmännen på sikt skall ta över det avgörande ansvaret för den regionala kulturpolitiken. Det gällde framför allt teatrar. Jag tycker i och för sig att det kan vara rimligt att man regionalt tar ett ansvar. Men poängen är att Moderaterna i landstingen tycker att också landstingen skall renodla sin verksamhet till att syssla enbart med sjukvård.

Man ser också att Moderaterna är bekymrade i sin diskussion om att kulturdebatten i dag handlar mer om resurser och nedläggningar än om innehåll och kvalitet. Det bekymmersamma är ju att om Moderaterna får som de vill tar man bort 600 miljoner av anslagen till folkbildning och kultur.

I flera av anförandena har man diskuterat kring sponsring. Jag tror att vi i långa stycken är ganska eniga i den uppfattningen.

Till Peter Pedersen vill jag säga att när det gäller sponsring är det alldeles självklart att det skall ske efter etiskt acceptabla regler. Det har det

sponsrande företaget glädje av, och det har självklart den institution som blir föremål för sponsring glädje av.

Jag är lite mer bekymrad för hur Riksskatteverket ibland agerar. De driver nu ända upp i Regeringsrätten mål om sponsring.

Det är alldeles uppenbart att det ibland är ganska svårt för kulturinstitutioner att hantera den här frågan. Det kan nämligen inte vara så påtagligt som i idrotten, där man t.o.m. i en ishockeyrink kan lägga en getting för att visa vem som är med och sponsrar anläggningen.

Man kan ju inte begära att man skall döpa om Romeo och Julia till Pharmacia & Upjohn. Det är den yttersta konsekvensen av den linje man för från Riksskatteverkets sida.

Vi får se vad Regeringsrätten säger i utslaget.

Blir det inte tillfredsställande med tanke på vad jag tycker är rimligt, är jag beredd att medverka till att försöka få till stånd en ändring av lagstiftningen. Men jag gör den bedömningen att det inte är aktuellt för närvarande.

Amatörkulturen diskuteras i många sammanhang. Det är alldeles självklart att det är en viktig del av kulturpolitiken. Den är en del av den regionala satsningen. En del stöds av Kulturrådet. Där ingår detta. Här spelar också folkbildningen en mycket central roll.

Jag vill parentetiskt säga att vård, skola och omsorg har diskuterats. En viktig del av kvaliteten på alla dessa tre områden är att det faktiskt också är ett kulturellt innehåll inom vården, inom omsorgen och inom skolan.

Så några ord om Kulturrådets roll när det gäller den regionala fördelningen. På kulturutskottets initiativ lades ett uppdrag som transporterades från regeringen till Kulturrådet om att undersöka den regionala fördelningens effekt och hur fördelningen sker. Där pågår arbetet för fullt. En del har rapporterats av. Vi har all anledning att följa detta också utifrån rättviseaspekten.

Menar vi allvar med kultur i hela landet är det också viktigt att följa upp de här delarna.

Slutligen vill jag säga till Ewa Larsson att när det gäller de kulturpolitiska målen hade vi en stor diskussion om detta i kulturutredningen, regeringen kom med sitt förslag. Det lades motioner och utskotten ägnade mycket tid åt detta som ledde till att vi i bred enighet fastställde de nu gällande sju kulturpolitiska målen.

När jag nu förbrukat halva talartiden yrkar jag bifall till hemställan i samtliga punkter i utskottets betänkande.

Anf. 243 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Fru talman! När det gäller socialdemokraternas demokratiska inställning tvivlar jag faktiskt inte på den. Däremot tycker jag att ni är klåfingriga, som jag nämnde att Marita Ulvskog hade sagt att politiker inte skall vara.

Jag tycker att ni inte tror på den enskilda människans möjlighet att bestämma och välja själv av ett vitt utbud. Det är där vi kritiserar er.

Det är samma sak när det gäller att statens ansvar skall renodlas. Det är samma linje. Statens resurser splittras på en massa områden där man kanske skulle komma längre i kvalitet med en renodling av ansvaret.

När det gäller landstingen är det riktigt att vi där också talar om renodling.

Vi har ett annat förslag när det gäller sjukvården, parallellt med hur sjukvården nu tas om hand. Jag hoppas att Åke Gustavsson har hört talas om det. Det är en obligatorisk sjukvårdsförsäkring som skulle kunna ge människor snabbare vård vid sjukdomsfall. Detta hör inte hit, men jag fick frågan av Åke Gustavsson.

Beträffande folkbildningen och de minus 600 miljonerna vill jag säga att det inte är meningen att folkbildningen skall försvinna. Men i och med att vi föreslår skattesänkningar räknar vi också med att människor skall få större resurser att själva betala det som de vill ta del av.

Det märkliga är att vi länge har begärt skattesänkningar. Det är alla här i kammaren medvetna om. Nu sitter herr Åsbrink med representanter för Vänstern och Miljöpartiet och diskuterar hur vi skall sänka skatterna, eftersom det är viktigt för tillväxten, eftersom det är viktigt för att öka sysselsättningen och viktigt för de enskilda människorna.

Anf. 244 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Skattesamtalen förs med samtliga partier.

Det är självklart att man kan säga att folkbildningen inte skall försvinna. Det tror jag inte heller att den gör om den får en nedskärning med 600 miljoner kronor. Men det är oerhört mycket pengar för folkbildningen om det genomförs.

Man kan ju tycka att socialdemokraterna är klåfingriga, men jag tycker att det är mer klåfingrigt att ge sig på folkbildningen. Det är dessutom allvarligt med tanke på den centrala demokratiska roll som den spelar i vårt samhälle.

Självklart skall folk själva få välja. Vi har ingen annan ambition. Där är vi inte klåfingriga. Vi subventionerar ju t.o.m. med stora skattepengar stora delar av det centrala kulturutbudet här i Stockholm. Kanske betalar staten ungefär 80 % av kostnaderna för Operan, medan den enskilde bara betalar en liten del. Det är samma sak med Dramaten.

Vi får nog finna oss i att ha stora statliga satsningar.

När det gäller landstingen är det så att moderata landstingspolitiker säger: Vi skall renodla landstingets uppgifter. Samtidigt säger moderata politiker i riksdagen att de regionala huvudmännen på sikt skall ta ansvar för den regionala kulturella verksamheten. Det är en ekvation som inte går ihop, Elisabeth Fleetwood.

Anf. 245 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Fru talman! När det gäller Operan och Dramaten vet vi att de får stora pengar. Men vi vet också att ungefär hälften går tillbaka direkt i hyra. Åke Gustavsson vet lika väl som jag att vi i utskottet har begärt att få en redovisning av hur det här ser ut.

När det gäller Stockholms stadsteater vill jag tala om att det bidraget, som Åke Gustavsson har klagat på är så litet, har man renodlat. Hyran kommer från ett annat konto. Här jämför man äpplen och päron. Det bör man inte göra, för då kommer man inte till något gott resultat.

Anf. 246 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har inte uttalat mig om Stockholms stadsteater. Det tycker jag faktiskt att kommunalpolitikerna i Stockholm får sköta om.

Det är riktigt att en del av det statliga bidraget till Operan naturligtvis går till hyra. Det är självklart att det är en kostnad man har. Det är självklart att man skall betala hyran.

Vi har sagt att det är rimligt att man redovisar vilken del av anslaget som är hyra.

I sakfrågorna verkar Elisabeth Fleetwood hålla med mig om att det behövs stora statliga satsningar på kulturens område när det gäller Operan och Dramaten.

Anf. 247 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! De blickar som möter mig säger i stort sett: Gå ned och sätt dig. Med tanke på det skall jag vara väldigt kortfattad.

Först bara till Peter Pedersen: Visst finns det många politiker som på ett eller annat sätt har anknytning till kultur. Det är många som har flera strängar på sin lyra, många som alltid vill spela första violen, slå på trumman för sig själva och trampa i klaveret. Visst finns det mycket av relation mellan politiker och folkmusik i alla fall.

Jag vill bara säga att jag i allt delar de uppfattningar som fördes fram av Elisabeth Fleetwood. Jag vill bara göra ett par tillägg.

Det är väldigt viktigt att vi kommer ihåg de båda delarna av kulturen: Det är inte bara att ta del utav utan också att delta i. Där återvänder jag till mitt tidigare inlägg om skolans betydelse.

När det gäller klåfingrighet kan vi konstatera, Åke Gustavsson, att det sätt man senast utsåg styrelsen till Framtidens kultur på inte var särskilt lusteligt. Man tog en statssekreterare i disponibilitet på departementet och chefen för Statens kulturråd. Som statssekreterare och ordförande har de utslagsröst, och det innebär att de två herrarna som sitter där är de som mer eller mindre på kulturministerns uppdrag utför det jobbet som skall vara inom Framtidens kultur. Det är inte särskilt självständigt.

Det är viktigt när det gäller staten att man koncentrerar sig på det som är av nationellt intresse och samtidigt kräver att man tar på sig ett nationellt ansvar. Med ett internationellt stöd krävs också ett internationellt ansvar.

Vi måste få ordning på systemen och bygga upp ett sådant som nu bygger på avtal mellan olika nivåer, mellan anslagsgivare, huvudmän i den mån det inte är samma och utförande institutioner. Därigenom skapas en långsiktighet. Nuläget är katastrofalt för en del av våra teatrar och orkestrar. Jag har under de senaste veckorna besökt en del sådana som först ett stycke in på det här året fått en budget, vilken man redan har börjat arbeta efter. På det sättet kan det inte fungera i fortsättningen.

Efter mina avslutningsord kan t.o.m. Åke Gustavsson sätta sig. Trots en enig kulturutredning och stor kulturproposition har inget nytt skett. Vi måste ha en ständigt pågående debatt och diskussion, en öppen debatt och beredskap till omprövningar av ibland omskakande karaktär för att en förnyelse skall kunna ske. Som jag ser det bygger man vidare på de gamla principerna och kör på den räls som vi har haft utlagd sedan 1974. Det är bara om vi kan skapa parallella från varandra verkliga oberoende stöd och finansieringskällor och nya former för organisationer i kulturen

som något förnyande kan ske. Framför allt måste vi se till att skapande görs fritt. Kultur skapas inte genom politiska beslut utan av fria själars skaparglädje.

Ett litet ord till Åke Gustavsson. Vi har talat om alternativa kommunförbund m.m. till landstingen för att vi skall kunna skilja de här uppgifterna åt. Det är för att slå vakt om sjukvården som vi velat ha det så, inte skära ned allt.

Anf. 248 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Jag konstaterar att moderaterna i texten skriver att de regionala huvudmännen skall få ta ansvar för framför allt teatrarna på sikt. Samtidigt säger man regionalt: Håll igen landstingens verksamhet, satsa ingenting utöver på sjukvården. Detta är någonting som inte går riktigt ihop.

Anf. 249 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Det är just det som jag talade om nyss. Vi vill ha andra huvudmän. Åke Gustavsson ser bara landstingen som regionala huvudmän. Vi ser i det här sammanhanget specialkommuner, som vi har för en del olika frågor. Det är det det rör sig om.

Anf. 250 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Om det är kultur att göra sig lustig har väl Lennart Fridén bidragit med en hel del.

Man kan ha många strängar på sin lyra, men när jag pratade om Nelson Mandela satte jag inte vare sig mig själv eller de som trummat på trummor eller Lennart Fridén i den klassen. Jag säger att jag inte förknippar någon av våra nu mest kända svenska politiker med några större kulturella utsvävningar. Det skulle i så fall vara Alf Svensson, som brukar sjunga när någon fyller år, vilket ju är lovvärt.

När det gäller Åke Gustavsson och synen på sponsring kan jag bara konstatera att sponsring inte är någon gåva utan ett avtal mellan två parter där båda skall ha någon typ av nytta. Man kan jämföra med idrottsrörelsen, t.o.m. de jättestora klubbarna, som har ett stort attraktionsvärde. Där sitter hela tiden den som mottar sponsringen i ett beroendeförhållande till den som väljer att sponsra. Jag tror inte att de flesta företag väljer att sponsra vare sig idrottsföreningar eller kulturella institutioner i första hand därför att man tycker att det är viktigt med idrott eller kultur, utan jag tror att man först och främst gör det för att man vill profilera de egna företagen.

Det kan man göra på ett mer eller mindre snyggt sätt. Jag skulle förfasa mig om man tvingade våra skådespelare eller musiker att åka runt på diverse sponsorsjippon och att i stället för att ägna sig åt repetition träffa olika företagsledare och berätta om sin verksamhet. De skall få tid och pengar för att kunna ägna sig åt sina kulturella aktiviteter.

Sponsringen måste alltså hållas nere, och ett sätt att göra det är att vi lever upp till sponsring via samhällliga medel. Ju mer vi snävar till de pengarna, desto större beroendeförhållanden kommer att skapas mellan det privata näringslivet och den svenska kulturen. Jag tror inte att det är till nytta för kulturen på sikt.

Anf. 251 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Det är uppenbart att det var fel tillfälle att ta upp en liten lustighet så här på kvällen. Jag skall passa på vid något annat tillfälle när t.o.m. Peter Pedersen kan uppskatta det på ett bättre sätt.

Vad jag menade är att vi måste ha lite avstånd till oss själva som politiker. Jag tror att Peter är överens med mig om att steppa på talarstolen inte är ett särskilt bra sätt att driva politik. Det var en som gjorde det under valnatten 1991, och han straffades av väljarna tre år senare.

Anf. 252 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag har inga större kommentarer. Jag tror att vi i grunden är överens om att vi skall ägna oss åt kulturella aktiviteter på alla nivåer. Tyvärr kanske inte denna samsyn delas av alla politiker som inte sitter i kulturutskottet.

Anf. 253 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Kort om sponsringen: Vi har tidigare i dag i kammaren diskuterat skatteutskottets betänkande nr 11. När det gäller sponsring är Socialdemokraterna och Vänsterpartiet överens. Det är Moderaterna som reserverar sig. Självklart skall ett företag se något positivt med att sponsra, annars gör man det inte. Självklart skall de som blir föremål för sponsring, oavsett om det är en idrottsorganisation eller en institution, också känna att de har glädje av det. Det är det som jag menar är den grundläggande diskussionen. Det var också detta som föranledde viss kritik från min sida i talarstolen, gentemot skattemyndigheterna.

Anf. 254 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag skulle vilja fråga om Åke Gustavsson skulle vilja se en utveckling av kultursponsringen som liknar den sponsring som i dag förekommer och har förekommit länge inom idrottsvärlden.

Anf. 255 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Nej, det vill jag inte. Jag försökte också säga att det är just det som är problemet. Det är lätt att lägga en Expressengeting i en ishockeyrink, men det är inte så särskilt trevligt att ha en massa logotyper på en teaterscen. Det var därför jag raljerade och frågade om man skall behöva döpa om Romeo och Julia till Pharmacia & Upjohn för att det skall godkännas av skattemyndigheterna.

Anf. 256 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Det är glädjande att vi är överens om att den utvecklingen vill vi inte se.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 18 mars

1998/99:464 av *Elizabeth Nyström* (m) till näringsministern
Nollvisionen i trafiken

1998/99:465 av *Ulla Hoffmann* (v) till finansministern
Jämställdhetsperspektiv på finansplanen

1998/99:466 av *Rolf Gunnarsson* (m) till försvarsministern
Värnpliktsfrågan

1998/99:467 av *Johan Pehrson* (fp) till justitieministern
Olämpligt polisuppträdande

1998/99:468 av *Kerstin Kristiansson* (s) till miljöministern
Instituten åborätt och landgille

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 23 mars.

15 § Kammaren åtskildes kl. 23.08.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början till ajourneringen
kl. 13.55,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 128 (delvis),

av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.53,

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 205 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 17 mars	2
FiU17 Offentlig upphandling	2
SkU11 Allmänna motioner om företags- och kapitalbeskattning	2
LU11 Insolvensrättsliga frågor	4
LU12 Historiska arrenden	4
LU13 Homosexuella och barn	4
AU7 Vissa frågor rörande arbetslöshetsförsäkringen	4
5 § Gymnasieskolan	7
Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU3	7
Anf. 1 LARS HJERTÉN (m)	7
Anf. 2 KALLE LARSSON (v)	10
Anf. 3 YVONNE ANDERSSON (kd)	13
Anf. 4 KALLE LARSSON (v) replik	14
Anf. 5 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	15
Anf. 6 KALLE LARSSON (v) replik	15
Anf. 7 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	15
Anf. 8 SOFIA JONSSON (c)	16
Anf. 9 KALLE LARSSON (v) replik	18
Anf. 10 SOFIA JONSSON (c) replik	19
Anf. 11 KALLE LARSSON (v) replik	19
Anf. 12 SOFIA JONSSON (c) replik	19
Anf. 13 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	20
Anf. 14 SOFIA JONSSON (c) replik	20
Anf. 15 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	20
Anf. 16 SOFIA JONSSON (c) replik	20
Anf. 17 ULF NILSSON (fp)	21
Anf. 18 KALLE LARSSON (v) replik	24
Anf. 19 ULF NILSSON (fp) replik	24
Anf. 20 KALLE LARSSON (v) replik	25
Anf. 21 ULF NILSSON (fp) replik	25
Anf. 22 SOFIA JONSSON (c) replik	26
Anf. 23 ULF NILSSON (fp) replik	26
Anf. 24 SOFIA JONSSON (c) replik	26
Anf. 25 ULF NILSSON (fp) replik	27
Anf. 26 GUNNAR GOUDE (mp)	27
(forts. 7 §)	30
Ajournering	30
Återupptagna förhandlingar	30
6 § Frågestund	31

Anf. 27 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	31
<i>SCB:s statistik över nya statliga arbetstillfällen.....</i>	<i>31</i>
Anf. 28 AGNE HANSSON (c).....	31
Anf. 29 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	31
Anf. 30 AGNE HANSSON (c).....	31
Anf. 31 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	31
<i>Nedläggningen av Lear Corporation.....</i>	<i>31</i>
Anf. 32 BRITT BOHLIN (s).....	31
Anf. 33 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	32
Anf. 34 BRITT BOHLIN (s).....	32
Anf. 35 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	32
<i>Stöd till Bengtsfors.....</i>	<i>32</i>
Anf. 36 JONAS RINGQVIST (v).....	32
Anf. 37 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	33
Anf. 38 JONAS RINGQVIST (v).....	33
Anf. 39 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	33
<i>Tinnitus.....</i>	<i>33</i>
Anf. 40 ELISABETH FLEETWOOD (m).....	34
Anf. 41 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	34
Anf. 42 ELISABETH FLEETWOOD (m).....	34
Anf. 43 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	34
<i>Övningsområden för internationella insatser.....</i>	<i>35</i>
Anf. 44 ERLING WÄLIVAARA (kd).....	35
Anf. 45 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	35
Anf. 46 ERLING WÄLIVAARA (kd).....	35
Anf. 47 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	35
<i>Diskriminering i arbetslivet.....</i>	<i>36</i>
Anf. 48 TULLIA VON SYDOW (s).....	36
Anf. 49 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	36
Anf. 50 TULLIA VON SYDOW (s).....	36
Anf. 51 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	36
<i>Funktionshindrade barn i skolan.....</i>	<i>37</i>
Anf. 52 JOHAN PEHRSON (fp).....	37
Anf. 53 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	37
Anf. 54 JOHAN PEHRSON (fp).....	37
Anf. 55 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	38
<i>Bromerade flamskyddsmedel.....</i>	<i>38</i>
Anf. 56 KIA ANDREASSON (mp).....	38
Anf. 57 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s).....	38
<i>Stöd till handikappade.....</i>	<i>38</i>
Anf. 58 MIKAEL OSCARSSON (kd).....	38
Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	38
Anf. 60 MIKAEL OSCARSSON (kd).....	39
Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	39
<i>EU-kommissionen.....</i>	<i>39</i>
Anf. 62 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	39
Anf. 63 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	40
Anf. 64 BENGT-OLA RYTTAR (s).....	40
Anf. 65 Vice statsminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	40

<i>Sex och samlevnad i skolan</i>	40
Anf. 66 SOFIA JONSSON (c)	40
Anf. 67 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	41
Anf. 68 SOFIA JONSSON (c)	41
Anf. 69 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	41
Anf. 70 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	42
<i>Det kommunala utjämningsystemet</i>	42
Anf. 71 LENNART HEDQUIST (m)	42
Anf. 72 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	42
Anf. 73 LENNART HEDQUIST (m)	43
Anf. 74 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	43
<i>Strukturfonderna</i>	43
Anf. 75 HANS KARLSSON (s)	43
Anf. 76 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	43
Anf. 77 HANS KARLSSON (s)	44
Anf. 78 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	44
<i>DXP</i>	44
Anf. 79 LENA OLSSON (v)	44
Anf. 80 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	44
Anf. 81 LENA OLSSON (v)	44
Anf. 82 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	45
<i>Det kommunala utjämningsystemet</i>	45
Anf. 83 KARIN PILSÄTER (fp)	45
Anf. 84 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s)	45
Anf. 85 KARIN PILSÄTER (fp)	45
<i>Tillväxt</i>	46
Anf. 86 HENRIK S JÄRREL (m)	46
Anf. 87 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	46
Anf. 88 HENRIK S JÄRREL (m)	46
Anf. 89 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	46
<i>Bengtstorsfors</i>	47
Anf. 90 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	47
Anf. 91 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	47
Anf. 92 INGEMAR VÄNERLÖV (kd)	47
Anf. 93 Näringsminister BJÖRN ROSENGREN (s)	48
<i>Läkemedelskostnader</i>	48
Anf. 94 THOMAS JULIN (mp)	48
Anf. 95 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	48
Anf. 96 THOMAS JULIN (mp)	49
Anf. 97 FÖRSTE VICE TALMANNEN	49
7 § (forts. från 5 §) Gymnasieskolan (forts. UbU3)	49
Anf. 98 ULF NILSSON (fp) replik	49
Anf. 99 GUNNAR GOUDE (mp) replik	49
Anf. 100 ULF NILSSON (fp) replik	49
Anf. 101 GUNNAR GOUDE (mp) replik	50
Anf. 102 AGNETA LUNDBERG (s)	50

Anf. 103 LARS HJERTÉN (m) replik	52
Anf. 104 AGNETA LUNDBERG (s) replik	52
Anf. 105 LARS HJERTÉN (m) replik	53
Anf. 106 AGNETA LUNDBERG (s) replik	53
Anf. 107 SOFIA JONSSON (c) replik	54
Anf. 108 AGNETA LUNDBERG (s) replik	54
Anf. 109 SOFIA JONSSON (c) replik	54
Anf. 110 AGNETA LUNDBERG (s) replik	54
Anf. 111 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	55
Anf. 112 AGNETA LUNDBERG (s) replik	55
Anf. 113 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	55
Anf. 114 AGNETA LUNDBERG (s) replik	56
Anf. 115 KALLE LARSSON (v) replik	56
Anf. 116 AGNETA LUNDBERG (s) replik	56
Anf. 117 KALLE LARSSON (v) replik	56
Anf. 118 AGNETA LUNDBERG (s) replik	57
Anf. 119 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	57
Anf. 120 ULF NILSSON (fp) replik	60
Anf. 121 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	61
Anf. 122 ULF NILSSON (fp) replik	61
Anf. 123 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	61
Anf. 124 SOFIA JONSSON (c) replik	62
Anf. 125 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	62
Anf. 126 SOFIA JONSSON (c) replik	63
Anf. 127 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	63
Anf. 128 LARS HJERTÉN (m) replik	63
Anf. 129 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	64
Anf. 130 LARS HJERTÉN (m) replik	64
Anf. 131 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	65
Anf. 132 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	65
Anf. 133 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	66
Anf. 134 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	66
Anf. 135 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	67
Anf. 136 KALLE LARSSON (v) replik	67
Anf. 137 TALMANNEN	67
Anf. 138 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	67
Anf. 139 KALLE LARSSON (v) replik	68
Anf. 140 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	68
Anf. 141 GUNNAR GOUDE (mp) replik	68
Anf. 142 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	69
Anf. 143 GUNNAR GOUDE (mp) replik	69
Anf. 144 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	70
Anf. 145 LENNART GUSTAVSSON (v)	70
Anf. 146 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	71
Beslut	73
UbU3 Gymnasieskolan	73
Beslut om uppskjuten votering	76
8 § Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred	77
Försvarsutskottets betänkande 1998/99:FöU3	77

Anf. 147 BERIT JÓHANNESSON (v).....	77
Anf. 148 BJÖRN LEIVIK (m).....	77
Anf. 149 MARGARETA VIKLUND (kd).....	79
Anf. 150 OLA RASK (s).....	80
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)	81
9 § Vissa socialavgiftsfrågor	81
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU6	81
Anf. 151 BIRGITTA CARLSSON (c).....	81
Anf. 152 LENNART KLOCKARE (s)	81
Anf. 153 LEIF JAKOBSSON (s).....	83
Anf. 154 KENNETH LANTZ (kd)	84
Anf. 155 LENNART KLOCKARE (s) replik.....	85
Anf. 156 KENNETH LANTZ (kd) replik.....	85
Anf. 157 LENNART KLOCKARE (s) replik.....	86
Anf. 158 KENNETH LANTZ (kd) replik.....	86
Anf. 159 MARGIT GENNSER (m).....	86
Anf. 160 LENNART KLOCKARE (s)	87
Anf. 161 MARGIT GENNSER (m).....	87
(Beslut skulle fattas den 24 mars.)	87
10 § Migration och asylpolitik	88
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1998/99:SfU5	88
Anf. 162 GUSTAF VON ESSEN (m).....	88
(forts.).....	90
Ajournering.....	90
Återupptagna förhandlingar	91
10 § (forts.) Migration och asylpolitik (forts. SfU5).....	91
Anf. 163 ULLA HOFFMANN (v).....	91
Anf. 164 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	94
Anf. 165 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	94
Anf. 166 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	95
Anf. 167 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	95
Anf. 168 FANNY RIZELL (kd).....	95
Anf. 169 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	97
Anf. 170 FANNY RIZELL (kd) replik	98
Anf. 171 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	98
Anf. 172 FANNY RIZELL (kd) replik	98
Anf. 173 BIRGITTA CARLSSON (c).....	99
Anf. 174 BO KÖNBERG (fp).....	101
Anf. 175 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	104
Anf. 176 BO KÖNBERG (fp) replik.....	104
Anf. 177 GUSTAF VON ESSEN (m) replik	105
Anf. 178 BO KÖNBERG (fp) replik.....	105
Anf. 179 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	105
Anf. 180 MAUD BJÖRNEMALM (s).....	107
Anf. 181 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	111
Anf. 182 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	111
Anf. 183 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	112
Anf. 184 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik.....	112
Anf. 185 ULLA HOFFMANN (v) replik.....	112

Anf. 186 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	112
Anf. 187 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	113
Anf. 188 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	113
Anf. 189 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	113
Anf. 190 BO KÖNBERG (fp) replik.....	113
Anf. 191 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	114
Anf. 192 BO KÖNBERG (fp) replik.....	114
Anf. 193 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik	114
Anf. 194 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	114
Anf. 195 ULLA HOFFMANN (v) replik	118
Anf. 196 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	118
Anf. 197 ULLA HOFFMANN (v) replik	118
Anf. 198 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	119
Anf. 199 BO KÖNBERG (fp) replik.....	119
Anf. 200 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	119
Anf. 201 BO KÖNBERG (fp) replik.....	119
Anf. 202 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	120
Anf. 203 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	120
Anf. 204 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	120
Anf. 205 GUSTAF VON ESSEN (m) replik.....	120
Anf. 206 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	121
Anf. 207 KALLE LARSSON (v)	121
Anf. 208 STEN ANDERSSON (m)	123
Anf. 209 BO KÖNBERG (fp) replik.....	125
Anf. 210 STEN ANDERSSON (m) replik	126
Anf. 211 BO KÖNBERG (fp) replik.....	126
Anf. 212 STEN ANDERSSON (m) replik	126
Anf. 213 KALLE LARSSON (v) replik.....	126
Anf. 214 STEN ANDERSSON (m) replik	127
Anf. 215 TALMANNEN.....	127
Anf. 216 KALLE LARSSON (v) replik.....	127
Anf. 217 STEN ANDERSSON (m) replik	128
Anf. 218 RAGNWI MARCELIND (kd)	128
Anf. 219 STEN LUNDSTRÖM (v).....	130
(Beslut skulle fattas den 24 mars.).....	131
11 § Arkiv	131
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU4	131
Anf. 220 HILLEVI LARSSON (s).....	131
Anf. 221 BIRGITTA SELLÉN (c)	131
Anf. 222 EWA LARSSON (mp)	132
Anf. 223 PETER PEDERSEN (v).....	133
(Beslut skulle fattas den 24 mars.).....	133
12 § Vissa teater- och musikfrågor.....	133
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU5	133
Anf. 224 LENNART FRIDÉN (m)	133
Anf. 225 TASSO STAFILIDIS (v)	134
Anf. 226 GUNILLA TJERNBERG (kd).....	135
Anf. 227 EWA LARSSON (mp).....	136
Anf. 228 PAAVO VALLIUS (s).....	137

Anf. 229	GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	139
Anf. 230	PAAVO VALLIUS (s) replik	139
Anf. 231	GUNILLA TJERNBERG (kd) replik	139
Anf. 232	PAAVO VALLIUS (s) replik	140
Anf. 233	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	140
Anf. 234	PAAVO VALLIUS (s) replik	140
Anf. 235	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	140
Anf. 236	PAAVO VALLIUS (s) replik	141
Anf. 237	BIRGITTA SELLÉN (c).....	141
	(Beslut skulle fattas den 24 mars.)	142
13 §	Vissa kulturpolitiska frågor.....	142
	Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU7.....	142
Anf. 238	ELISABETH FLEETWOOD (m).....	142
Anf. 239	PETER PEDERSEN (v).....	143
Anf. 240	DAN KIHLESTRÖM (kd)	145
Anf. 241	EWA LARSSON (mp).....	146
Anf. 242	ÅKE GUSTAVSSON (s).....	147
Anf. 243	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik.....	148
Anf. 244	ÅKE GUSTAVSSON (s) replik.....	149
Anf. 245	ELISABETH FLEETWOOD (m) replik.....	149
Anf. 246	ÅKE GUSTAVSSON (s) replik.....	150
Anf. 247	LENNART FRIDÉN (m).....	150
Anf. 248	ÅKE GUSTAVSSON (s) replik.....	151
Anf. 249	LENNART FRIDÉN (m) replik.....	151
Anf. 250	PETER PEDERSEN (v).....	151
Anf. 251	LENNART FRIDÉN (m).....	152
Anf. 252	PETER PEDERSEN (v).....	152
Anf. 253	ÅKE GUSTAVSSON (s).....	152
Anf. 254	PETER PEDERSEN (v).....	152
Anf. 255	ÅKE GUSTAVSSON (s).....	152
Anf. 256	PETER PEDERSEN (v).....	152
	(Beslut skulle fattas den 24 mars.)	152
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	153
15 §	Kammaren åtskildes kl. 23.08.	153

Elanders Gotab, Stockholm 1999